Cants a la patria

Àngel Guimerà

EX LIBRIS
AGUSTI PEDRO i PONS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CANTS Á LA PATRIA

Digitized by Google

Digitized by Google

Cants á la Patria

Discursos

de

ANGEL GUIMERÁ

IMPREMPTA LA RENAIXENSA·
BARCELONA — 1906·

Digitized by Google

R. 402,244

Digitized by Google

Á EN PERE ALDAVERT

DEDICATORIA

Digitized by Google

Digitized by Google

A tu 't dedico aquest aplech de discursos meus escampats fins avuy per nostra Catalunya, als que anomeno *Cants á la Patria* per no esser altra cosa tots ells que un seguit esbategar d' entussiasmes per aquesta rassa y per aquesta terra que tot ho han perdut com á nació destriada en los etzars de sa vida.

Y te 'l dedico per venir á esser tu com un germá meu en lo sentit de las ánimas y en lo del afecte portat á tothora per un igual tu y jo á nostra mare Catalunya, ja que l' un al costat del altre, doblant l' esfors de cada hu, hem anat recorrent la vía del Catalanisme, molts cops pedregosa y costa amunt á la vista, més sempre agradosa y de ben pet-

Digitized by Google

jar pels que com nosaltres tot temps hi hem trobat y encare hi trobém en ella bon doll de satisfaccions per la tasca feta, sempre reflectada en la cara de Catalunya, á cada punt ab més salut y més asserenada, com á manifestació ben certa de que ja son properas las sevas victorias.

Sembla qu' era d' ahir, Aldavert, y no es pas de poch lluny que vením fent alauna aquesta caminada. Nos vam coneixer per allá á la gran sotragada de la revolució que 'n diuhen de Setembre, en aquell temps de *La Jove Catalunya,* la societat radicalment regionalista més antiga que hi ha hagut, un vespre á la sala de descans del Romea, en que 'm vas demanar uns versos pera 'l setmanari *La Gramalla* que comensávau á publicar tu y altres estudiants de la primera volada catalanista. Y junts nos vam trobar després dintre de *La Renaixensa,* vivint sota d' un mateix sostre, fent esforsos desesperats los primers anys pera sostenir la seva vida, ab privacions de tota mena molts cops, pera que no plegués may aquell diari estimadíssim, en uns temps molt difícils en que era incompresa la nostra propaganda per estar la gent catalana ben arrapada en-

Digitized by Google

cara als partits polítichs á la espanyola, en que la guerra carlina privava la circulació del periódich afora del clos de Barcelona y en que'ls goberns, aixalabrats á tothora, perseguian la nostra publicació y á desapareixer la condempnavan. Mes l'esperit no queya, perque sentiam ab goig assota de nosaltres mateixos á las altas horas de la nit lo traquetejar de la máquina d' imprempta que anava estampant los exemplars de *La Renaixensa* pera que á l' endemá, pesés á qui li pesés, espargissin per la Terra Catalana aquellas ideas que á la gent los hi semblavan tan novas y que ab la fe de tota una relligió, tal com si fossin ostias benehidas, nosaltres los hi duyam com á ofrena pera purificar las sevas ánimas.

Y sota d' un mateix sostre 'ns trobém avuy encare, vivint com ahir en comunitat de familia y en comunitat de sentiments catalanistas, entussiastament fervorosos com sempre y drets-iguals per la causa noble de aquesta Terra, sense aflacar ni un punt, ab tot y 'ls cabells blanchs, en nostras aspiracions tan justas com redemptoras y veyent la resurrecció de Catalunya tan esdevenidora y prepotenta com la vam veure ja á la pri-

Digitized by Google

mería, satisfets cada instant més de la avansada que ha fet la idea en la conciencia de la rassa y orgullosos de que l' arbre savarós del Catalanisme hagi anat arrelant y treyent per tot tan gerda brancada que ja hi caben á cumpliment á la seva ombra tots los catalans d' avuy dia, pobres y richs, enderrerits y avensats, que totas las gents de casa nostra, tant si ho volen com si no ho volen reconeixer, lo senten al present com glateix en lo més endintre de sas entranyas individualista y deslliurador aquest esperit de Catalunya.

Vulgas, donchs, admetre de grat la dedicatoria d' aquest llibre per ahont hi vola de un cap al altre la meva ánima catalana. Y al llegir avuy aqueixos parlaments, que prou vas coneixer en son dia, á ben segur que 't tornarás á trobar en presencia d' aquells temps de la joventut en que, fent colla ab altres companys entussiastas, molts d' ells ja malhauradament finats, anavam de poble en poble descubrinthi, en mitj de las hermosuras naturals de las encontradas catalanas, las tristesas de sas grans pagesías y de sas casas senyorials abandonadas y malmesas y ahont los hereus ja no s' hi albergavan, y

Digitized by Google

'ls enderrochs de sos monastirs sumptuosos y de sos castells fortíssims, avuy, com á casals de vergonya, esfondrats per las plujas, oberts á tots los vents y tantsols acaronats per las euras. Y trobavam gayrebé á tota la gent, de dés lo llogaret á la ciutat populosa, mandrosament ensopida y ab la rialla del inconscient als llabis per tot lo que li deyam de recordansas dignificadoras de casa nostra, veyéntsela tantsols despertar barallantse y perseguintse á mort per las rivalitats miserables de campanar, aquissada per los polítichs centralistas, que 's disputavan lo gobern dels homes, considerantlos com á vassalls sense remensa. Y menysprouhava aquesta pobre gent tot lo que era tantsols de la nostra Patria: sas lleys, sas costums, sa llengua mateixa, que ni de llegirla sabian; avergonyintse sovint las propias mares de que se las sentís bressar als seus fills ab las cansons de la Terra, per tantas generacions com á reliquias venerables heretadas. Y al férset avinent aquella Catalunya, per sempre més desapareguda, jo estich ben cert de que 'l teu cor mourá las alas festosament ab la comparació de la Catalunya d' are, en que ja no 's troba ni

Digitized by Google

tantsols un poble, per arreconat que sia, ahont no hi haji una bandera nostra onejant ó per onejar quan convinga; ahont los bressols no s' engronxin altra vegada alegrament ab las cansons de la vellúria pera condormir á aquells infants que totjust saben dir mare y pare y ja aprenen á aixecar una má al cel cridant emborbossat Visca Catalunya; ahont los cacichs, un temps galls de pansas enravenats, no 's trobin solitaris, magres y sens cabals molts d' ells, perque l'ofici ja no dona, y no 's vejin, més que aburrits, oblidats, com si ja fossin morts, per la gent deixondida; ahont no 's conega, á la fí, la vida gloriosa de Catalunya, ab los noms y 'ls fets de sos primers ciutadans y de sos prudents menestrals y de sos héroes y de sos martres, y ahont no se sápiga quins van esser sos dominis sobre las terras y las mars llunyanas, y quins van esser sos pitjors enemichs y quinas sas propias debilitats y mansuetuts y esglayadoras desventuras.

Y are, Aldavert, Deu fassi que 'l temps, escorrentse depressa, 'ns dugui aviat aqueixos dias tant sospirats pera la nostra Terra en que, conseguidas y ben afermadas per un maymés las aspiracions justíssimas cent

Digitized by Google

cops manifestadas per lo Catalanisme, restin apagadas eternament las mútuas desconfiansas, las antipatías de nissaga, las rancunias de sigles, y que poguém tu y jo véureho y respirarho á plens pulmons y cridarho á tots los ayres, esbojarrats de la més santa de las emocions que com á catalans podém assolir en la terra. Mes si, després de tantas ansias y de tantas bregas, la mort, que també fa la via apressada, 'ns llevés lo goig á l' un de nosaltres dos de posar los peus á la terra promesa, l' altre que resti entre 'ls vius que se 'n gaudeixi pe'ls dos, y al esser també arribada la seva hora, que porti la nova de la Catalunya deslliurada al sepulcre del que ja s' hi trobi. Y ben segur que 'ls seus ossos se remourán d' alegría.

Digitized by Google

Digitized by Google

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de repartició de premis celebrada á la gran sala de la Llotja'l dia 5 de Maig de 1889.

Digitized by Google

Catalunya no ha mort. Cada any, tal dia com avuy, á propis y á estranys, als germans y als que no volen serho, als fills de Espanya tota y als de més enllá del reyalme, se 'ls hi diu ben alt desde aquesta sala: Catalunya no ha mort.

No ha mort, nó, la filla dels espadats Pirineus que devallá fins á la mar en la corrent d' or fos de sas montanyas; la que tingué per bressol un lleny d' Aníbal y engronxaren ab sos cants de guerra Indíbil y Mandoni; la que 's nodrí en los pits de la lloba romana, fentli de bolquers la porpra dels Céssars; la que posant la má en la má de Recaret, aprengué de senyarse; la que s' adormía y 's despertava ab las rondallas

Digitized by Google

d' Osman y de Lampegia, d' Otjer y de Rolant; la que s' ensinestrá á caminar sostenintse en la espasa de Jofre y en la llansa de Borrell; la que tingué per mestres als Berenguers y lletrejá y confegí en lo Llibre dels Usatjes; la robadora del cor del alt en Jaume, per ell coronada ab lo roure de Mallorca y ab la palma de Valencia; la sentenciada á Casp y enmatzinada per la Reyna-Madrastra; la que 'ls sayons d' un Felip escupiren y assotaren, y 'ls sayons d' un altre Felip aixecaren en la creu de Santa Eularia; la Catalunya de nostres amors, de nostre anyorament y de nostras esperansas, no ha mort, nó. Viu al fons d' un castell en presó solitaria, privada de la honra y de la llum del sol, com la emperatriu d' Alemania de la nostra llegenda, esperant frisosa 'l Berenguer que li torni 'l bon nom y la llibertat. Per assó cada any los Jochs Florals de Barcelona fan d' heralt de la empresonada Catalunya, venint á anunciar als cuatre vents ab son vell clarí, que havia estat de guerra, lo judici de Deu, qual camp es obert al que sia prou agosat y prou magnánim pera trucar ab sa llansa de combat en l' escut de la captiva.

Digitized by Google

Y sabeu, senyors, lo que diu l' heralt ab lo llenguatje de l' ánima, tal dia com avuy cada any als que vulgan y sápigan sentirlo? Donchs los hi diu: Jo soch lo portant-veu del poble més infortunat de la terra. De la cima de sa grandesa ha anat devallant de grahó en grahó, al fons de la més negre desventura. Refiat en sa forsa, en sa virtut y en la justicia de sa causa, anava cumplint sa missió damunt de la terra, omplint las planas d' or de sa historia ab sas gestas gloriosas. Y tantost brandant la espasa de Sant Martí ó la llansa de Sant Jordi esventava ab l' esbufech de son cavall de guerra las tayfas de Mahoma, ó empunyant lo timó de sas galeras y taridas duya á totas las platjas sa llengua, sas empresas y 'l travall laborat per sos gremis, com s' assentava á recomptar tresors y victorias á l' ombra de sas llotjas y dressanas, ó en sas casas comunals y en los ascons de sas Corts y Parlaments á dictar lleys sabias y patriarcals á sos pobles; sempre sota la bandera de groch y vermell barrada, que, lassa d' onejar al vent del Canigó, del Etna y del Vesubi, reposava á voltas esllanguida, esperant l' espignet de nacras y de grallas pera remoure

Digitized by Google

sos plechs, reinflarse altre cop y espetegar al ayre.

Mes vingué un temps en que aquell que es guia sobre reys y pobles volgué posar á prova 'l braó de la rassa catalana. Un dia las campanas de totas las ciutats y vilas de la terra tocaren á agonía; los cors s' embolcallaren en tenebras; ploraren los ulls, y fins en los altars los sants de Catalunya s' estremiren. Y aquell dol y aquella mortal angoixa no se l' ha tret may més de sobre l' ánima la nissaga de Catalunya; que al cloure 'ls ulls lo rey Martí devallá de la cadira real y pera sempre la dinastía de nostres comtes-reys pera assentarshi la dinastía castellana.

Humá li digueren al rey Martí. Humá hauria sigut si, disposant son testament, hagués llegat las coronas dels Estats d' Aragó á aquell que, sens estroncar ni un sol cop la sava de la branca mascla, á dreta lley li pertocava. Mes callá arronsantse de espatllas al morir à Valldonzella, y 'l ceptre de tants reyalmes y comtats aná á mans, per primer cop en la terra, d' un prímpcep que devallava de catalans tant sols per una dona; y per primer cop la injusticia, en la per-

Digitized by Google

sona d' un Trastamara, s' assentá en la cadira gloriosa d' en Pere 'l Católich, d' en Jaume 'l Conqueridor y d' en Pere dels Francesos. No li digueu pas més l' humá al últim rey llegítim de la terra catalana.

Ell, en lo tribunal de Deu, en aquell tribunal qual balansa no cau al pes del or ni de la espasa, ja haurá donat compte de sa feblesa, com l' han donada també de la seva parcialitat tots los que en lo tráfech de Casp intervingueren: que, ay, al aixecar lo sacerdot en la missa la hostia y 'l cálzer, lo dia en que proclamaren lo triomf de la mentida per damunt de la rahó, de la veritat y de la justicia, no tant sols sacrificava 'l cos y la sanch de Jesús, sino també 'l cos y la sanch de Catalunya!

Pujaren al trono de la coufederació aragonesa seguidament tres reys; tots tres tacats d' extrangería. En Ferrán d' Antequera, en Alfons lo de Nápols, en Joan lo de Navarra. Tots tres nascuts en terra castellana; tots tres fills de pare y mare castellans; tots tres casats ab dona castellana; tots tres parlant del bressol al sepulcre no més la seva llengua castellana. Los dos primers, portant en una má 'l ceptre d' Aragó

Digitized by Google

y en l' altra las claus de la presó d' en Jaume d' Urgell, lo comte desditxat, l' hereu de la corona. L' últim dels tres posant sobre 'ls Evangelis, pera jurar las lleys de la terra, aquellas mateixas mans ab que havia ofegat traydorament al mártre de Xátiva. Tots tres pugnant per rompre la fe jurada als pobles: tots tres odiats dels catalans. En Ferrán, fugint de Barcelona humiliat en sa superbia; retrayent contra de la ciutat las lleys de sa terra nadiva; alsant lo puny clos y amenassantla. N' Alfons, fugint de Catalunya y de sas Corts, clamant enorgullit y encegat d' ira las lleys de sa nissaga; tacantse de sanch á Terol y á Saragossa, pera anarse á rentar en lo vil llot de las passions d' Italia. En Joan II, fugint del un al altre reyalme aragonés; traydor sempre á la fe jurada; alsantli 'l coure á son pas los pobles y las vilas; fent corre á rius la sanch catalana; perseguit anys y més anys per sos vassalls com á cá maligne, tornat rabiós, potser, ab la nupcial besada de la reyna tigresa.

Y s' acosta la unió dels Estats castellans als Estats aragonesos. Y sabeu, senyors, per quins camins se va á aquesta trompete-

Digitized by Google

jada y mal girbada y mísera avinensa? Donch s' hi va, no per camins sembrats de flors en que s' obrissen pas los dos prímpceps reals per mitj de sos pobles victorejantlos y estenentlos als peus sas vestiduras, sino per vias sembradas d' oprobi, saltant per damunt de totas las consideracions divinas y humanas.

Inespugnables obstacles s' aixecan entre las duas rassas; tots caygueren fets pols, y las calumnias y las matzinas compliren la missió que l' infern los hi ha marcat sobre la terra. A Castella la primpcesa Joana, la *excelent senyora,* fou tancada en lo fons de un claustre; lo prímpcep Alfons en lo buyt d' un sepulcre. A Aragó la terra s' obrí pera engolir lo cos y 'l cel l' esperit d' aquell ser puríssim, idolotrat dels catalans, de aquell *sanct Karles primogénit d' Aragó é de Sicilie.* Dignas eran la una de la altra las duas coronas. Enllá del Ebre un pare disfamava á sa filla y s' exquitxava 'l front ab la propia deshonra... Ensá del Ebre un fill rebia la mort per voluntat d' un altre pare. Ja no hi havia obstacles: ja 'l sacerdot podia benehir las esposallas.

Y sabeu ara, senyors, cóm s' arribá á

Digitized by Google

consumar aquest matrimoni ab tant afany arrenjat per grollers é interessats intermediaris? Donchs s' hi arribá, no tampoch per lo camí ral de las nobles causas, sinó saltant marges y barranchs; com aquell que no pot donar la cara á la llum del sol y s' amaga de la vista dels homes. Ell lo rey de Sicilia, l' hereu prepotent de la casa de Aragó... ell disfressant ab humil ropatje la seva grandesa, ell anant á trobar de nit, com criminal, á la que havia d' esser la seva esposa! Ell celebrant las esposallas per sorpresa dels dos Estats, l' Aragonés y 'l Castellá, ignorantho las Corts y 'ls pobles dels dos regnes!

No la portárem, nó, nosaltres, los Estats de la confederació aragonesa, la unió de las duas coronas. La dignitat aragonesa y la dignitat catalana no haurian consentit, com ho consentí y firmá 'l fill de la reyna Joana, que 'l rey d' Aragó 's comprometés á viure sempre en terra de Castella, no sortintne may sense 'l consentiment exprés de la seva esposa. Com tampoch hauria consentit lo pacte vergonyós de que las armas de Castella y de Lleó anessin sempre davant de las armas d' Aragó y de Sicilia.

Digitized by Google

Desde allavors lo rey Ferrán passá á esser lo pubill de Castella. Mes no 'l pubill que porta á la casa forastera més patrimoni que no pas lo que hi troba en ella per sa esposa; sino 'l pubill pobre á qui 's trepitja y s' arrecona, y á qui á cada hora se li retrau sa condició humiliant y miserable. Y aixó, senyors, va ser lo primer dia y l' endemá y l' altre... y encara dura! Y no es tot encara. Ferrán jurá també que dintre 'ls cuatre mesos del matrimoni s' enviarian á Isabel cent mil florins d' or de la nostra hisenda; que á aquest preu comprá la má de una reyna. Mes, ah, senyors, que fins avuy no han passat cuatre mesos, sino cuatre sigles, y encara van á Castella rius y més rius d' or, com si may sortís lo compte d' aquells cent mil florins á qual preu comprárem la nostra desventura!

Pobles de Castella: benehiu la memoria de la vostra reyna, que sapigué vetllar per vostras llibertats, tenint sempre á ratlla la ambició de son espós. Ella vos estimá sobre tots los amors de la vida, y al morir disposava que portessin lo seu cadavre ahont ordenés enterrarse 'l seu marit, sempre que fos en terra de Castella. Mes no glorifiqueu,

Digitized by Google

oh pobles de Catalunya, la memoria del rey Ferrán, esparver aixelat per las estisoras d' una dona, caygut y pres en las telas d' una noblesa ensoperbida y esvalotadora que l' aborria; dos cops rompent las mallas pera pendre la volada cap á Catalunya; dos cops tornant á cáurehi per morir en ellas. Sa ambició 'ns entregá á la cobdicia d' un altre poble. En ell hi dormí en vida; en ell hi dorm en mort, girat d' esquena á Catalunya.

Desde aquell temps, senyors, se va fer dreta y franca la persecució contra tot lo que donava color y vida á aquest poble: y un dia darrera l' altre, los Estats aragonesos, com un arbre que pert sas flors, sos fruyts y fins sas fullas, han anat perdent tot lo que constituhia sa exuberant naturalesa. La riuhada del temps tot s' ho ha anat enduyent cap á la fossa, y en aquesta riuhada, sovint roja de la sanch vessada en los sitis y en los camps de batalla, hi hem vist passar los llibres de las nostras lleys fets á trossos, los ropatjes de nostres diputats y consellers esquinzats y acribillats per las balas, los ascons de nostras casas payrals, los altars de nostres temples tot fet estellas

Digitized by Google

y socarrat pel foch dels incendis; y en mitj de tantas gloriosas despullas hi hem vist passar, emportats per aquesta riuhada del temps, los cadavres de prelats y jurisconsults, guerrers ilustres y ciutadans honrats, y menestrals y pagesos morts en las presons, en la emigració, en lo desterro, ó á tall d' espasa al peu de sa bandera; tots ab los ulls oberts y mirant ab angoixa la terra que 'ls hi fugia. Y en mitj de la riuhada, trayent lo cap per sobre de tots, encara preta al coll la corda de la forca, hi hem vist passar á aquell exemple de patricis, á aquell Bach de Roda, cridant ab veu planyenta que se n' entra á l' ánima:

No 'm matan per ser traydor
ni tampoch per esser lladre,
sino per haver volgut
que visca sempre la patria.

Y arrivém senyors al present sigle: y en mitj del terratrémol pahorós de la guerra francesa prová Catalunya d' alsar lo front que ab lo pes de tantas humiliacions s' ajupia, y recobrar sa perduda grandesa. Prou la veyém un instant rompre sas cadenas ab sobta estrebada y, lliures ses brassos, entumits y tot per lo captiveri, retxassar l'

Digitized by Google

aixám de las famolencas áligas que devallavan esglayosas sobre sos pobles y vilatjes. Lliure 'l catalá com en millors dias de gloria, despertava 'l ferro en sas mans al toch del somatent de sas campanas. Lliures é independents, se declararen las juntas de defensa de la terra; y 'l cor de tots los fills de net llinatje catalanesch s' estremí de goig al aplegarse un parlament á Tarragona, ahont, per darrera vegada fins avuy, los diputats d' aquell parlament juraren respectar y fer respectar y defensar los furs, constitucions y llibertats de Catalunya. Mes s' acabá la guerra, y als héroes del Bruch y de Gerona se 'ls hi pagá 'l martiri tornant á rependre ab més coratje encara la persecució de tota la Patria. Y d' allavors fins avuy se li han furtat á Catalunya son dret penal, sa llegislació mercantil, son consulat de mar, sa escola de comers y sos gremis d' arts y oficis. Se li ha imposat lo servey de las quintas, aquesta rifa d' homes que fins á nostres pares may ni s' havia arribat á proposar sota 'l penó de las cuatre barras. Y s' ha escuarterat lo cos de Catalunya, obrintlo en provincias pera que així, fet á trossos, las discordias lo refredin més depressa, com pá

Digitized by Google

que han tret del forn pera satisfer sa gola. Mes la calor que en ell cobava, malgrat á tot y á tothom, hi es ara y encara.

Y avuy mateix, senyors, á las darrerías del sigle XIX, al só del himne de la llibertat, han gosat posar la má barroera sobre del llibre de nostra llegislació civil, esqueixant sos fulls! Lo que no s' atreviren ni á intentar los dos Felips que atropellaren á Catalunya després d' haver pres á cops de canó á la rebelada Barcelona, s' ha perpetrat avuy, després dels cops de canó ab que la fidel Barcelona ha festejat á la Reina Regenta.

Ahont son los descendents d' aquells que per boca del comte de Prades digueren á en Joan II, y en sa mateixa cara, que 'ls catalans tenian lleys y prácticas molt apartadas de las lleys de Castella, y que ans de véures governats per lleys castellanas perdrian las hisendas, las vidas, y fins las ánimas!

Això es, senyors, lo que crida cada any desde aquest lloch l'heralt de la Patria; això es lo que fa trentaun anys, los primers ab parla emborbollada y tremolosa, los que 'l seguiren ab accent més clar y precís, y 'ls darrers, com lo present, ab veu ben alta y

Digitized by Google

termenant y ferma vos diuhen los Jochs Florals de Barcelona, d' aquesta Catalunya, de la qual podém exclamar ab lo profeta de las lamentacions eternas: «Era gran entre las nacions y s' ha tornat com á viuda. Era senyora de provincias y 's mira tributaria. Sos enemichs s' han fet cap. Los que l' aborreixen prosperaren. Tots obriren sobre de ella sa boca, xisclaren y cruixiren de dents, y digueren: devorémla, que cert es que es aquest lo dia que esperavam.»

Mes no ha arribat, nó, aquest esperat darrer dia pera Catalunya, com hi arribá pera la Jerusalém captiva. No l' han espremuda encara fins á la última gota de la seva sanch sota sos peus, com lo rahim en lo cup lo jorn de la verema; no l' han llensada encara al fons del sepulcre, deixant caure assobre la pesanta llamborda. Que si al apareixer la institució dels Jochs Florals de Barcelona, arreplegant las cuatre espurnas que esmortuhidas cobavan sota de las cendras d' aquells privilegis de ciutats y de particulars otorgats per nostre estimat rey Carles III d' Austria, pochs foren los bons patricis que s' ajuntaren á la Sala del Consell de Cent de Barcelona pera donárloshi

Digitized by Google

la benvinguda, ja l' escalf va anar creixent desde aquell dia, de cor á cor, d' anyada en anyada, per totas las ciutats y vilas y llogarets de la terra, arribant fins avuy en que 'l despertament del esperit regenerador es complert, no trobantse una vall ni una cayent de montanya ahont no se senti afeixugadora la cárrega de tants oprobis, ahont no s' anyori ab la més fonda de las tristesas tot lo que li donava vida d' altesa y de llibertat á la nostra nissaga. Y avuy 'l pagés quan remou 'ls terrossos, la má á l' arada, ja sab be prou que aquella terra es tota de ell, guanyada per sos avis de la gent africana, defensada pam á pam dels que vingueren després á atentar contra la seva independencia, y sab que deu defensarla ab sa vida perque es la herencia de sos fills y ella té de cubrir un dia sas despullas com va cubrir la dels seus pares. Y avuy 'l fill de la antiga y senyorial masía torna á mirar ab amor la caixa de núvia que guarda 'ls pergamins de la seva ascendencia y la cadira de brassos esbalandrada, en que, ferit y tot, va botre d' ira l' avi de cabellera blanca al veure la má del butxí com engrillonava la ganiveta en la taula. Y avuy lo sacerdot en

Digitized by Google

la missa, al girarse al poble, sab be prou quin era l' esperit que animava á aquells venerables sacerdots que dormen devant de ell la són eterna devall de las llosanas del temple, y sab també be prou qué volen dir y qué demanan aquells forats de bala en la porta gran de la iglesia que com uns ulls lo miran.

Y grat sia á Deu que ja comensa á donar sos fruyts aquesta sanitosa rebrotada! Mireu per tot en nostra ciutat benvolguda. A la porta del municipi de Barcelona hi ha en un costat la estatua del gran rey, dihent al poble: recórdat de lo que eras, del lloch ahont jo 't vaig alsar, de tot lo que 't guanyares y t' has deixat pendre: ensenya á tos fills á rescatarho. Y en l' altre costat la estatua del noble ciutadá dihent als reys: paréu esment que 'ls catalans demanan sas lleys, y que vostres passats varen jurar respectarlas; ensenyéu á vostres fills á tornarlas y á cumplirlas; recordéuvos que jo y 'ls meus vos férem de la pols y que á la pols podém tornarvos. Los carrers de la nova ciutat que s' extenen per ahont rodolavan los canons dels enemichs de Catalunya, quan per sas golas d' infern esbrabavan sa ira

Digitized by Google

contra d' ella, portan avuy 'ls noms venerats de sos héroes y de sos mártirs. L' un recorda als vivents y als que vindrán aquell últim comte d' Urgell, l' altre aquell últim comte de Pallars, tanys arrencats de la bona soca catalana; y 'ls Tamarits, y 'ls Fontanellas, y 'ls Borrells, y 'ls Llurias, y 'ls Clarís, y 'ls Casanovas, s' encreuhan y 's lligan amorosament ab los carrers que 's diuhen Aragó y Mallorca, Valencia y Córcega, Nápols y Cerdenya, Rosselló y Sicilia y tants d' altres, pedras finas de la corona aragonesa, massa gran pera 'ls sers denerits que després com á garlanda de joglar la duyan. Lo catafalch de pedra, á qual peu visqué amarrada Barcelona, la espantosa y aborrida Ciutadela, ha caygut pera sempre; y nosaltres, los catalans d' avuy, hem purificat aquell lloch de rancuniosas venjansas fenthi abrassar assobre d' ell totas las nacions de la terra. Y 'ls cuartels que 's deyan del infant Felip y del prímpcep Pio, s' anomenan ara d' en Jaume I y de Roger de Lluria, noms més grats, molt més grats que aquells á la terra catalana. Caygué 'l baluart de las Dressanas, després de haverse girat cent cops contra Barcelona

Digitized by Google

baix lo fuet dels virreys Santa Coloma, y en sa plassa s' ha aixecat fins als núvols prepotent columna desmentint la venda de las joyas d' Isabel, y donant testimoni de com, no trobantse á Castella un grapat d' or á baratas d' un món, va ser la corona aragonesa qui ab son propi tresor l' arrencá de la mar del oblit pera regalarlo á Espanya. A aquesta Espanya de Castella que agrahí 'l present d' un món, mereixedor tant sols de rébrel un Deu, privant á Catalunya de comerciar ab América!

Per tot arreu la idea de patria s' ha fet home. Romeus convensuts de la causa salvadora, van los catalans recorrent en fervorós pelegrinatje las runas dels profanats monuments de la patria. Las associacions inspiradas en l' amor á la terra naixen y 's propagan; nostres germans se regoneixen y s' abrassan, se donan la benvinguda y 's confian sos temors y sas esperansas. Y en representació palpable de tota aquesta onada redemptora, s' aixeca altra vegada, com despertant d' una llarga y febrosa dormida, lo panteó dels comtes de la nissaga catalana, lo venerable casal de Ripoll, símbol august de la independencia de la Patria, que

Digitized by Google

s' endiumenja tornantse á posar sas millors galas, pera consagrar un altre cop després d' una dezena de centurias la reconquista de nostra Catalunya del jou dels successors de aqueixas mateixas cáfilas morescas.

Ah, sí, senyors; no ha acabat la persecució, mes ha comensat la resistencia; no ha acabat de foragitar lo Vesubi la lava de sa ira, peró nosaltres, ab nostras mans, removém las cendras enduridas y aném descobrint á las besadas del sol de la llibertat aquesta inmensa Pompeya, tant temps soterrada, que 's diu Catalunya. Van cayent encara, perfidiosas, sobre d' ella las cendras abrusadas; peró nosaltres fem més feyna; y al descobrir las soleras y las runas del que va ser lo barri de Ribera, hem dut l' esperit d' aquell temps, que l' hem trobat reclós y arraulit en lo que foren llars payrals, per tota Catalunya; y hem enmotllat ab nostras mans amorosas la figura del venerable Casanova, com hi enmotllarém demá, posanthi en la fosa la essencia de nostra vida, la figura del venerat Claris, pera fer un altre dia ab lo president de la diputació catalana lo que va fer ahir la nostra joventut entussiasta ab l' últim conceller en cap de

Digitized by Google

Barcelona: coronarlo de flors y arresserarlo de las pedregadas de Ponent darrera del nostre pit y sota 'ls plechs de nostra bandera.

Mes si foren los Jochs Florals de Barcelona ab sa exclussiva é íntima forsa 'ls que donaren cos en sa naixensa á la gloriosa protesta que ja avuy s' ha fet seva tota la terra, altre element de grans resultats ha vingut á centuplicar las energías de nostre cor pera enderrocar á la fi la pesanta muralla, y es la incessanta y crudel y despietada persecució contra tot lo que es genuhí de la Patria: contra nostras lleys, contra nostras costums, contra nostra llengua, contra nostre comers, contra nostra agricultura, contra nostra industria, contra tot lo que arrela en lo més profon de nostre sér; esponja xopa de fel y de vinagre que ahir, avuy, demá y sempre se 'ns refrega pe'ls llavis, encenentnos la sanch y fentla corre desbocada per nostras venas, encomanantnos fortalesa contra tanta humillació soferta d' un poble sobre altre poble, ab aquest etern, beu, beu si 't plau per forsa, Catalunya! dit en la llengua forastera que desde 'l naixer al morir ressona com fatídich udol al fons de la nostra ánima.

Digitized by Google

La llengua de Castella!... Encisadora y plena d' armonías quan surt d' uns llavis generosos allá en las verbenas de Sant Joan y en los romiatjes de Sant Isidro, entre 'ls sembrats de Valladolid y de Zamora, en las firas de Sevilla y de Granada, allá, d' ells ab ells, en boca d' una dona que estima, de una mare que plora, d' un sacerdot que resa, d' un infant que somnia ab los ángels. Esquerpa y esglayadora á Catalunya quan la sent lo cor tendre del nen en nostras escolas, á qui se 'l castiga perque sa mare en lo bressol no li ensenyá á parlarla. Trista y ferrenya, quan la escolta, arrencat de la terra nadiva, 'l jove quintat, del cabo ó del sargento que l' arrenglera y 'l mida, ó que 'l desperta de nit, quan somnia en sa estimada y en sa mare, pera posarli en las mans lo fusell y un grapat de cartutxos dihentli: pronuncíat, apunta, mata. Repugnant y odiosa, quan lo cap de casa la sent del investigador y del comissionat d' apremis, plaga dels erms de la Manxa que cau sobre dels pobles á desfer á espatllas dels governs los nusos de la corda ab que la hisenda agarrota al pagés, al industrial, á tothom, desde 'l més rich al més pobre. Abo-

Digitized by Google

rrible y desesperant quan aném á morir y 'l notari la imposa en nostra boca fins en aquell acte més íntim en que fem entrega dels bens de la terra y aném á donar lo darrer adeu als fills y á la Patria. Fins al instant de la mort, senyors, se'ns persegueix ab aquesta condició humiliant, y bon goig que 'ls governs no disposan á sa fantasía de la Iglesia, que si 'n disposessin, qui sab si intentarian barrarnos la porta del Cel exigint al sacerdot que 'ns negués la absolució si no li demanavam en sa llengua!

Ah, senyors, si nostres gloriosos passats tornessin! Ah, si 'ls capdills y 'ls prelats que son pols á Ripoll, á Poblet y á Santas Creus reprenguessin sa carnal vestidura! Ah, si 's removia la terra en las sagreras dels pobles y en los camps de batalla y s' aixecavan las llosanas del claustre de la Seu de Barcelona y de tots los temples pera donar pas als ciutadans dignes y als honrats menestrals! Ah, si del sepulcre de marbre en que dorm en la catedral de Tarragona s' aixecava 'l gran rey y 'l gran pare de Catalunya! Com tots al veure la servitut y baixesa de la terra, captant avora de sa propia taula las engrunas que se li negan, y

Digitized by Google

sols onejant y de gayrell al damunt d' ella un tros de sa bandera, com se tornarian á morir de vergonya!

Cal, donchs, senyors, que no la interrompém ni un sol instant aquesta xardorosa campanya comensada. Fem com nostre rey en Jaume que jurá en lo Puig de Santa María no anársen del davant de Valencia fins haverla vensuda. No reposém sino 'ls moments precisos de pendre alé y recomptar las forsas que venen de per tot á engroixir la nostra causa. Ella es noble y justa y Deu está ab ella; com está sempre al costat de tot lo que es justicia y noblesa. Ab lo cap ben alt podém exigir de Castella, dels governs de Castella, que 's tracti á Catalunya com, per justicia y fins per agrahiment á la nostra nacionalitat, deu esser tractada. Per justicia; perque no 's té dret á que un poble, á que tota una rassa á la que 's va amoixar un dia ab paraulas de germandat entri á cops de mall en un motllo en que no hi cab; ni 's té dret á estraferlo posantli agenas vestiduras quan aquest poble no vol consentir que se 'l disfressi, y Catalunya fa sigles que protesta ja en pau, ja en guerra, que es y que vol esser catalana.

Digitized by Google

Y per agrahiment, senyors, y per agrahiment, no deu ni pot Castella atentar á la vida de Catalunya. Cóm gosa aquella nacionalitat oblidarse de tot lo que es deutora á la nostra? En aquest temps, ¿per quí sino per Catalunya y per alguna altra regió ibérica representa tota Espanya 'l paper de nació avensada en lo concert dels pobles de Europa? Si la tenen per rebelda, que no pot ser que li tingan, diguéuloshi que fassin ab Catalunya com Deu, que rebutjá de son costat als esperits que 's rebelaren; y en tant que Fransa 's trobaria en mitj de duas Bélgicas, ells, perduda una de las ancoras que 'ls amarra á Europa, 'l dia d' un mal vent navegarian cap á l' Africa.

Y tornant á remoure 'l passat, cóm pot esser Castella ingrata ab Catalunya y ab tots los Estats de la confederació aragonesa? Castella los hi té d' agrahir tot; fins la seva independencia. May, may l' Aragó ab tot son inmens poder ambicioná la possessió de Castella. Sia per respecte al vehí y al germá, sia per temer que 'l seu domini sobre 'l poble de Castella li podria esser fatal, enmatzinant son carácter, ni en la fantasía dels somnis pensá en subjectarlo. Tots los

Digitized by Google

seus ideals de conquista se giravan de cara al Orient: á Sicilia, á Milá, á Alger, á Nápols, á Grecia, á Terra Santa. May, may cap á las terras ponentinas. Aná á Castella, sí, 'l poder de la casa aragonesa: va corre y s' enxopá en sas planuras y montanyas la sanch generosa de sas venas: mes va ser no més pera defensarla de sos enemichs: després repassava satisfeta la ratlla y tornava á reposar en sas llars. Que ho digui Almería; que ho digui Cuenca; que ho diguin las Navas. Sols li hauria calgut al Aragó pera apoderarse de Castella girarhi 'ls ulls y esténdrehi la má assobre. No ho va fer y... en cambi li regalá un regne: 'l de Murcia. ¡Ara 'ns ho paga!

Sí, 'ns ho paga, valentse de la vida en que la deixaren, pera lligar á la seva voluntat á aquest poble. Ah, senyors! Los pobles se enllassan ab l'or puríssim del amor y del respecte, y han volgut soldar los grillons ab lo metall més vast, ab lo plom del odi y de la enveja: plom á la fi de las balas dels sitis. La unió de las patrias! Hermosa, augusta hauria sigut feta com la d' aquells companys de guerra que 's lligavan pel cos á una cadena pera combatre per una mateixa

Digitized by Google

idea y viure ó morir en ferm germanatje. No com s' ha perpetrat aquesta unió revessa: la d'aquells que s'odían y, lligantse pels caps d' una faixa, bregan y 's revolcan ferintse fins que l' un ó tots dos perden la vida. May aquesta unió entre 'ls dos pobles: may la del cranch al cos pera enverinarli la sanch, arrelar en la carn viva y matarlo!

Vosaltres, municipis de la terra catalana; vosaltres que heu recullit la migrada herencia d' aquells nobilíssims consells contra 'ls quals s' esmicolava la arrogant embranzida del despotisme, ja que no las gramallas sobre del pit, porteu á dintre 'l cor altra vegada l' esperit simbolisat per ellas. Torneu á valervos de la llengua nadiva en tots los actes de la vida 'ls que heu deixat de parlarla. Ja heu sigut prou l' instrument dels que fan servir las vostras espatllas d' escambell de la seva copdicia y que al pujar al lloch que ambicionan desde ell vos escarneixen y us escupen. Sigueu tant sols municipis de Catalunya. No sigueu may corporacions bordas á la mare terra. Més que 'l camí de ferro que en vá pidoleu y 'l pont que no se us dona, nos cal á tots lo camí que 'ns porti á millors dias; lo pont que

Digitized by Google

uneixi al passat lo pervenir de Catalunya. Y vos, municipi d' aquesta Barcelona que es lo cap de la Patria, sian vostres evangelis los dietaris gloriosos de la ciutat; inspiréuvos en sas planas, que ellas vos parlan á crits lo llenguatje de la honradesa, de la dignitat y del heroisme. Heu posat als carrers de la nova Barcelona los noms dels comtats y dels homes que representan la protesta de Catalunya contra 'ls que atentavan á sos furs y rosegavan sa independencia: Pallars, Urgell, Claris, Casanova y cent d' altres. Si 'ls seus magnánims sentiments los teniu al cor, tinguéulos també als llabis. No es de catalans lo fingiment ni la cobardía.

Y vos, l' episcopat de la terra catalana: no tranzigiu may ab la tiranía de la patria. Si poguésseu olvidarvos de vostra missió á Catalunya, la historia de la Iglesia vindria á recordárvosla y 'ls temples del vell Primpcipat s' estremirian desde 'ls fonaments á la cima de sas torres. Pera que 'l prech del católich puga arribar á las plantas de Deu, cal que son esperit avans s' assereni, y, ay, que quan l' ánima está emboyrada la oració no brolla pura de la font dels llabis y la má

Digitized by Google

que ha deixat pera descansar lo fusell ó la espasa se sent balba pera desgranar las denas del Rosari! Episcopat de Catalunya, giréu 'ls ulls al episcopat de Polonia y de Irlanda. Sou 'ls pastors; no es tancant los ulls, nó, com se guardan las ovellas. Que ab las ventadas que arriban d' allá hont lo sol s' amaga no bamboleji may en vostre cap la mitra de Sant Olaguer, ni se us trenqui en las mans la crossa de la Seu de Barcelona que, pura y sens torsarse, vos deixá 'l bisbe Sala!

Y vosaltres catalans tots, tant los que governeu aqueixos palaus de la industria damunt dels quals la má d' Espanya hi ha plantat bandera d' extrangería, com los que conserveu 'l tirat catalanesch en las senzillas y senyorials masías á despit dels que las empobreixen; tant los que arrossegueu per totas las mars las despullas de nostra colossal marina, avuy sepulturas flotants del geni comercial de Catalunya, com los que viviu reposadament de las vostras rendas en las ciutats y vilas populosas, y com los que aleneu ab lo trevall del dia, honrats menestrals y pagesos de mans enduridas y cor de cera; tant los que en los temples y en

Digitized by Google

las aulas y al voltant del bressol ensenyeu los camins del cel y de la terra, com los que sou infantesa y joventut y esperansa de la Patria, per sobre tot y tothom estimeu á Catalunya, en qual terrer no cau ni una fulla que no sia damunt de cendra de patricis, y ahont no 's remou un alé d' ayre que no duga de passadas generacions clams y sospirs y gemechs y besadas.

Units tots hem d' arribar fins allá hont voldrém, com en altres dias hi arribárem: y no hi anirém sols, que hi anirém enllassats ab altras rassas d' Espanya que també viuhen oprimidas, formant avuy ab nosaltres los grans madurs d' aquesta magrana que per cent llochs esclata. Ells valen com nosaltres, ells com nosaltres fan vida miserable. Ells ja l' han vist també 'l camí que aném desbrossant, y 'ns surten al pas estenentnos amorosament los brassos.

Jo, desde aquest lloch, per tots los bons catalans los hi envio la salutació de germanatge que 'ns surt de l' ánima; los hi dono la benvinguda y estretament los abrasso.

Jo saludo á Basconia, mare desconhortada que s' abrassa com á la creu de Jesús al arbre sant de Guernica, que arrela en lo

Digitized by Google

sepulcre de sos héroes y en qual brancatge fan niu sas esperansas. Sos fills un dia vingueren á Catalunya á ajudarnos á treure als alarbs de nostras encontradas. Junts hem lluytat. Si un dia 'ns perdessim, per lo soroll de las armas nos regoneixeriam.

Jo saludo á Navarra, un temps sota la mateixa corona que Catalunya. Ella idolotrava com nosaltres á en Carles de Viana. Ella engronxá son bressol; nosaltres cloguerem sa sepultura. Las duas sentim encara en la boca l' amargor del verí que li serviren. Junts hem plorat. Si un dia ab las llágrimas no 'ns vegéssim, per los gemechs nos regoneixeriam.

Jo saludo á Galicia, anyoradissa y soferta com Catalunya, una y altra motejadas de egoistas y d' avaras miserables; una y altra disfressadas per ells ab los mateixos ropatjes pera eixir apallassadas y ridículas en las taulas de sos teatres. Juntas hem sofert y sofrim. Si un dia 'ns oblidessim, per sas rialladas nos regoneixeriam.

Y jo saludo també á la nació aragonesa, á Mallorca, á Valencia, que dormen en tant que vetlla Catalunya rebent la besada de Judas. Que dormen, ab tot y que senten

Digitized by Google

per nostres ideals batre son cor, com si escoltessim trotar, acostantshi, 'l cavall del Rey en Jaume. Ellas se despertarán ben prompte pera dirnos: ja som aquí, germamana; ja 'l Rey conqueridor ha arribat altra volta.

Y jo us saludo á vosaltres també, desgraciats pobles de Castella. A tú, Castella, sí; que 't mors d' inanició y de fam, sens ideals que t' endolseixin las tristesas. Giras los ulls á la terra, y la veus erma y arrugosa com cara de decrépit; los giras al cel, y te 'l cubreixen núvols de llagosta. Los teus fills se t' abrassan als genolls demanante pá, y veus passar calmosas y buydas las pesantas carretas. Escoltas, y sents com se 'n van los rius cap á la mar sense regar la terra ni ajupir la esquena al jou de la industria, ensenyant no més lo camí de la emigració y de las llágrimas, en tant que t'arriban de lluny, en estrepitós consorci, la gatzara escandalosa dels parlaments y dels toros. Y de més lluny encara las imprecacions de tots los pobles d' Espanya. Y, portats per las onas del Mediterrani que ahir servian pera traginar en sas espatllas los triomfadors navilis catalans, t' arriba no més que 'l clamo-

Digitized by Google

reig d' altres pobles desgovernats, que aborreixen als castilas. Y vosaltres no la teniu tota la culpa, ni es contra de vosaltres, pobres fills de la nació castellana, contra qui ha d' esser la cridoria de las altras nacions espanyolas. Culpables sou tant sols d' haver fet mansament donació en vida del vostre esperit y de totas vostras energías á un grapat d' homes que portan vostre nom, que us han arrencat las entranyas y á Madrid han aixecat tan altas sas cadiras que fan ombra al trono. Víctimas sou com nosaltres de sas malifetas. Un temps la llansa al bras, ventejáreu fins á la mar las turbas de Mahoma; un altre temps la má en la espasa, cremávau las naus ensenyorintvos del cor de la América. Y avuy se us troba assentats ab la ploma á la orella en totas las ciutats y vilas d' Espanya. Catalunya quan crida no es pas contra vosaltres; ni ambiciona posarvos sa llengua, ni sas lleys, ni fervos á sa imatge. Sigueu com sou fins á la consumació dels sigles, mes dintre de casa vostra, y que se 'ns deixi á nosaltres ser tal com éram. Mes esteu al cor del hivern y aneu á la mort; y nosaltres ja entrém al bon temps, que 'ns dú á la regene-

Digitized by Google

ració y á la llibertat del que está en plena vida.

Y vosaltres governants de Madrid, los que disposeu com de terra abjecta de totas las antigas nacionalitats d' Espanya, seguiu tapantvos las orellas als seus clams de desesperació. Res vos ha fet que sigles y més sigles Catalunya 's queixi, s' irriti, prengui las armas, cayga ferida y 's torni á alsar pera comensar altra volta la llarga via de son calvari. Res vos fa á vosaltres. Acabeu d' esqueixar lo llibre de sas lleys civils. Tota la terra de primer ha juntat las mans suplicant, després, indignada, ha aixecat lo bras en só de protesta: vosaltres li heu contestat ab el despreci del silenci, y heu rebatut los fulls del llibre sagrat al rostre de Catalunya!

Tot es tranquil: los Jochs Florals de Barcelona celebran avuy una altra de las sevas solemnials diadas. Lo trono está preparat pera la reyna de la festa: las flors aroman l' espay; lo dia es rialler y espléndit; lo sol cau á dojo per valls y montanyas. Més en dias com lo d' avuy es quan s' aixecan de la terra, callats é invisibles á la vista del home, los vapors que demá s' han de con-

Digitized by Google

densar en núvols pera caure altre cop en pluja y tempestat purificant l'ayre y assahonant la terra.

Tot, tot crida contra de vosaltres: los antichs Estats espanyols vos aborreixen, los Estats extrangers vos desprecian. Y si no 'n teniu prou, pregunteu si volen tornar á esser governats per vosaltres á aqueixos trossos que ahir dintre de la península eran patria espanyola y que en lo naufragi de aquesta esvahida nació s' han acullit á altras platjas. Preguntéuli á Gibraltar, preguntéuli al Rosselló, preguntéuli á Portugal si anyoran la patria espanyola, y 's pendrán la pregunta per un insult y aixecarán més altas las sevas banderas.

Senyors de Madrid: heu desnivellat las balansas de la justicia, y en la una hi poseu vostres vicis y en l' altre la sanch y l' or de Catalunya. Senyors de Madrid: heu fet trossos de la espasa de la lley y la heu llensada al Ebre, entre 'ls dos pobles. Mes l' Ebre l' escup, y aqueixos trossos punxan y tallan. Heu encés la llantia del rey de Morería, la llantia del odi que crema, davant de la Verge de Montserrat, y Deu va privar que la encenguessin. Donchs jo us dich

Digitized by Google

enfront d' aqueixa Santa Verge, posant ma ánima en Deu y mon cor en la Patria; jo us dich davant d' ella, que porta en son cap la corona de Catalunya esperant las mans amorosas que la recullin pera tornarla al front de la captiva; jo us dich, senyors de Madrid: la terra está contorbada y plora ab llágrimas de desesperació y d' ira; Claris y Casanova trucan en sas sepulturas; vibran las campanas dels somatents, y las armas se mouhen solas sobre la espona del llit de nostres pagesos.

¡Ah, senyors de Madrid, que la paciencia de Catalunya s' acaba!

¡Apaguéu aqueixa llantia,
sinó 'l món s' enfonzará!

Digitized by Google

Digitized by Google

LA AUTONOMIA DE CATALUNYA EN LA ASSAMBLEA DE MANRESA

Digitized by Google

DISCURS EN LA SESSIÓ DEL 26 DE MARS DEL ANY 1892.

Digitized by Google

Cumplint l' encárrech que m' ha fet la Junta Permanent de la Unió Catalanista, vinch á defensar en aquesta Assamblea la autonomía de Catalunya, tal com está consignada en las Bases del projecte de Constitució Regional Catalana.

Y uso la paraula *defensar* pera seguir no més la costum establerta en actes com lo present, sent aixís que no vaig á defensar sino á enaltir, en quant me sia possible, la autonomía de la nostra rassa; puig no hi cab la defensa en lo que no s' ataca; y ningú de vosaltres, n' estich segur, atacará aquesta venerable autonomía, objecte de nostras constants aspiracions, per ser ella y encloure en sas entranyas totas las llibertats

Digitized by Google

y energías que donaren gloria y prosperitat á n' aquest poble.

Tenint, donchs, senyors, que las Bases que aludeixen més directament á ella 's troban escudadas per sa propia fortalesa, permetéu que vos dirigeixi la paraula tant sols com á tribut de fervent adhesió que rendeix la meva ánima, cada dia més catalanista, al acte solemne que avuy estém celebrant, resum y grahó 'l més alt de tots los actes que fins al present ha dut á cap lo Regionalisme de Catalunya.

Sigan, senyors, de flors ó de ferro las cadenas que lliguin estretament la nacionalitat catalana á las demés nacionalitats espanyolas, las cadenas sempre serán cadenas. Si son de flors, embruteixen y afeminan; si son de ferro, cegan los brassos pera 'l travall, envileixen, y á la fí acaban la vida. Fóra, donchs, d' aquest poble 'ls lligams enervadors que no 'ls hi ha donat la terra esquerpa y pedregosa que trepitja, lo vent rehinós y brunzidor que escabella sas montanyas, la sanch de sas venas rápida en desbocarse quan se 'l tiranisa dintre de la casa propia ó se 'l vol portar á mans estrangeras. Fóra, donchs, fóra aquestos jous y en-

Digitized by Google

trebanchs de malas arts, que no 'ls hi posaren may sos antichs senyors, molt més práctichs que no pas sos senyors d' ara; que aquestos lo veuhen de lluny y pel mitj de la pólvora de las arribadas triomfals y per sobre de las taulas y á través del fum dels menjars políticchs; y aquells eran carn de sa carn y sanch de sa sanch mateixa, parlant allavors d' igual á igual lo senyor y 'l poble, y trobantse sempre á punt la nostra rassa pera esmersar, unida ab ell, sos cabals en empresas com lo descobriment de América, y la sanch de sas venas en cent y mil d' altras empresas.

Catalunya ha respirat y ha glatit tot temps per aquesta autonomía. Aliats seus, companys de glorias y fatigas los ha volgut sempre als altres pobles. Mes així com no ha fet esclavas sevas á altras rassas imposántlashi á cops d' espasa ó d' ascona sas propias lleys, tampoch ha volgut admetre com á naturals las lleys d' altres Estats quan era la forsa qui volia imposarlas. Per això ha llensat sempre, tan lluny com li han permés sas energías, tota imposició forastera. Y quan no ha pogut, com en nostre sigle, recobrar sa anyorada autonomía, ha sospirat

Digitized by Google

constantment per ella, fent, senyors, ab lo despótich centralisme lo que fa la mar ab los cadavres: que 'ls aguanta fins que un dia 'ls escup á la sorra. Cada generació de catalans es una onada sobre la mar de la vida. Tantdebó sia la nostra la onada poderosa que llensi à la platja 'l cadavre corromput y repugnant del centralisme!

Que Catalunya tot ho va fer pera conservar la seva independencia ho diuhen sas lluytas ab cartaginesos y romans, ab franchs y ab goths, ab alarbs y castellans. Que parlin los colls de nostras montanyas, los baluarts de las ciutats y vilas, las runas dels castells, y sobre tot altre lloch de la terra catalana que ho digan fins las pedras y la pols de Balaguer, hont se consumá 'l més afrontós dels atentats, després del llas escorredor que per mans venudas als castellans se posá á Casp á la nostra independencia.

Y si no n' hi ha prou eacara pera provar l' amor, lo sant fanatisme d' aquesta rassa per la seva independencia regional, que ho digan los dos enemichs encarnissats de Catalunya: los dos Felips, qual recort es tan fresch en nostra terra com la sanch viva, y que ho diga 'l gegant de nostre sigle, aqueix

Digitized by Google

Napoleón que deixá aletejant en la agonía sas áligas, avans invencibles, sobre 'ls plans y montanyas de nostras encontradas.

Y si la llibertat que volia pera ella Catalunya la volia també pera las demés nacionalitats ab las que 's proposava viure agermanada, encara que may fosa, ho sab be prou l' Aragó, no enmotllat en la nació nostra, sino vivint de sas propias lleys y de son ser propi. Ho sab be prou Mallorca; ho sab be prou Valencia... Ho saben tots los altres pobles de més lluny als que 'ls hi allargá 'ls brassos pera estrenyels dintre d' ells ab abrassada de germanó; may pera ofegarlos.

Donchs si valentse únicament d' aquestas nobles armas va conseguir ser respectada y viure honradament de sa propia vida dintre del concert dels pobles confederats baix la corona aragonesa, cóm es que no pot reclamar, y més que reclamar, que de res valdria, exigir en son degut temps que se li torni á la nació catalana tot alló que se li aná arrebassant, comensant lo lladronici després de la mort de Ferrán lo Católich?

Y dich, senyors, que se li aná arrebassant, nó tot en un dia, sino poch á poch, per espay de sigles; no fent en aixó 'ls desposseh-

Digitized by Google

dors la feyna del lladre que 'ns ho roba tot en mitj del camí ral, sino la feyna perfidiosa del corch que rosega ahir, avuy y demá la viga fins que la casa s' ensorra.

Catalunya no ha fet donació de la seva autonomía: ningú nat al món podia ni podria may ferla per ella. Si hagués estat escrita sobre la pedra ó 'l bronzo tant sols, lo llamp del cel ó la má del temps podrian esborrarla ó destruhirla; mes quan aquesta autonomía, aquesta llibertat de patria está grabada en lo cor y en lo cervell d' un poble, quan aquesta autonomía corre ab la sanch per las venas, quan se veu y 's respira y 's palpa en tot y per tot, es més durable que marbres y bronzos; perque si moren los indivíduos y las generacions, aquest afany d' independencia 's torna á engendrar á cada generació ab lo fill que naix, y ell lo porta en la seva essencia com la morenor del rostre, com lo carácter del pare, com l' ayre de familia, que persisteix y persistirá aquí sempre fins á la fí dels sigles.

Y si ab tots aquets motius no n' hi hagués prou encara pera convencens á nosaltres mateixos de la necessitat en que estém de voler rescatar á la nacionalitat que

Digitized by Google

viu amarrada com las altras nacionalitats d' Espanya al banch de la galera del embrutidor unitarisme, n' hi hauria prou pera determinar als més apátichs dels catalans lo considerar á quin estat tristíssim de rebaixament hem arribat; ja mirantnos com á part d' aquest monstre de cent peus y un sol pahidor, que 's diu Espanya, ja mirant no més á dintre de casa nostra.

Montada com se troba avuy la nació espanyola, quín lloch més pobre y vergonyós no ocupa dintre de la civilisada Europa! Quín lloch més pobre y vergonyós la patria de Carles V! Aquella de la fanfarronada de que 'l sol no se li ponia, no veu may avuy lo sol sobre d' ella, puig los que hi manan se 'l jugan aquest sol avans de sortir, com se diu en expressió vulgar catalana. Ah! que era més fácil pera 'l pretenciós emperador montar la máquina d' un rellotje que dongués las horas, que no pas la máquina complicadíssima de la nació espanyola pera que dongués los sigles; que si 'ls ha donat no han sigut pas de grandesas, sino de desgavells y de miserias.

Per aixó, senyors, per la diversitat de naturalesas de las regions espanyolas, per-

Digitized by Google

que las unas se semblan á las altras com lo foch á l' aygua que si s' ajuntan se destruheixen, per aixó la nació espanyola ha quedat avuy sent lo que 'ls gegants de nostras festas populars, una volta passadas: un cap sobre quatre fustas que 'l sostenen, despullat ja de las robas ostentosas que enlluhernavan als infants, descobrint que tenian en lo ventre 'ls ulls y 'l pensament del que á sa voluntat los movia, y no pas per més talent, sino per més forsa bruta. Sí, á aquest estat, senyors, ha devallat Espanya. Colocada á un extrém d' Europa com está colocada á l' altre extrém Turquía, se semblan molt al present la patria de la Porta Sublím ab la patria de la Porta del Sol. Portas las duas que s' obran cap á l' Africa.

Y si apartém los ulls del restant d' Espanya pera fixarlos no més á Catalunya, 'ns trobarém, senyors, per més trist que sia 'l considerarho, ab que la nació catalana n' ha begut moltas de las enervadoras matzinas que se li han servit en los ápats d' Espanya. Lo vigor, la enteresa de carácter d' aquest poble está adormit. Lo cor escassament glateix per la patria; lo negoci de cada hú es lo que mou al conjunt de la rassa. Las ver-

Digitized by Google

gassadas del unitarisme ja casi no enrogeixen la esquena de qui las reb; la pell s' ha endurit ab tants cástichs. No 's coneix lo passat de nostra terra. La corrupció puja las montanyas. Las nobles empresas comercials d' altres temps y 'ls gloriosos alsaments políticchs d' edats passadas s' han donat las mans y han fet sa repugnant apoteóssis á la porta del quartel del Bonsuccés de Barcelona.

Tot cau, tot s' enfonza, tot s' esmicola dintre de Catalunya. Desde 'l poble á la ciutat tot está baix lo peu del cap de colla de la política. Avans los reys tenian un sol privat á Madrid; ara 'ls que en nom dels reys manan tenen un privat á cada poble, que cobra sos habers del mateix poble; que comet las majors injusticias treyent sempre la cara per ell los gobernadors de las provincias, sobretot al acostarse 'l temps de las eleccions de regidors y de diputats en que la vergonya y la deshonra de Catalunya son complertas: y en aixó sí que nostra terra está al nivell de la regió més degradada d' Espanya. Avuy, senyors, si tothom que delinquís al arribar las épocas electorals anés á las presons, no hi hauria prou presons á

Digitized by Google

Espanya. Si igual cástich donessin las lleys al que trampeja en las urnas electorals que al que se n' aprofita y reb la investidura de diputat d' una injusticia y d' una trampa, lo palau de las Corts, enlloch del temple de las lleys, fora no més un Ceuta ó un Cartagena.

Donchs cal, senyors, que netejém lo cel de Catalunya de la negra nuvolada que l' embruta, tocant á mal temps com fan en nostras montanyas. Sacrificantho tot, y costi 'l que costi 'l conseguirho, cal que dintre de la terra espanyola torni á respirar ayres de llibertat la nació catalana. Si 'ls esforsos hi son, si la constancia dura, tornarém á aquella edat anyorada en que tot era catalá á casa nostra, desde 'l bressol á la sepultura. Llavors los fills d' aquesta patria serán lliures de disposar de sa fortuna sense por de que vagi al centre á engreixar als que no traballan; llavors lo domicili y la propietat tornarán á ser inviolables; tots los cárrechs públichs serán desempenyats per catalans; la ensenyansa será feta en llengua catalana; totas las forsas vivas de la terra tindrán representació directa en nostres parlaments; no 's coneixerá l' injust servey

Digitized by Google

de quintas que fa lley del etzar y es privilegi del rich demunt del pobre. En aquell temps de nostras anyoransas, lo rey, més que 'l senyor, era 'l germá del vassall. No's coneixia aquest *tú* modern ab que la majestat ofén al poble, que si be 'l servia respectuós quan s' ho mereixia, no li votava cap cantitat de diners y fins li negava la obediencia quan no 'l satisfeya en sos agravis. En aquell temps, senyors, al diputat ó al conseller que faltava als debers de son cárrech se 'l despossehia de la honrosa investidura y se 'l castigava. En aquell temps tot se resolia per los catalans y dintre sempre de Catalunya; tant sos plets civils com criminals, y fins tot lo de la seva política; no anant los catalans á reunir las Corts hont era 'l rey, sino venint ell en persona á obrirlas hont eran los catalans.

Se 'ns dirá, senyors, que nostra política es de retrocés, no d' avens dintre del sigle. Preguntéuloshi als nostres enemichs de ahont han aprés, sino de Catalunya, las llibertats que 'ns han ensenyat en las puntas de sas bayonetas y sobre 'ls furgons de sa artillería en las bullangas políticas, si be 'ns las han portat passant avans per sobre las

Digitized by Google

fangueras d' altras nacions que las han estrafet y enllotat corrompentlas.

Som enderrerits, sí, en aquest sentit de la paraula. No volém apagar nostra set de llibertats en las ayguas d' aquestas rieradas que corren térbolas arrossegant las cullitas. Volém beure á totas horas en aqueixas fonts puríssimas que rajan de las montanyas catalanas, ayguas de plujas serenas d' altre temps y dintre las deus resguardadas.

Y á aquells que vos digan, senyors, que las llibertats pera Catalunya, tal com las volém nosaltres, están renyidas ab lo moviment polítich de nostre sigle, mostréuloshi las nacionalitats d' Europa que están avuy dia girant los ulls á la reconquista de la seva passada independencia. Mostréuloshi com s' están despertant los fills de la Irlanda, las rassas engrillonadas per la Turquía, las martiritzadas regions polacas, las encontradas bohemias, las valls y las montanyas del mitjdía de Fransa. Mostréuloshi cóm se planyen empenedidas de son suicidi las nacions de Italia; cóm cantan sa llibertat la Finlandia, 'l Luxemburg, la Islandia, la Suissa, la Noruega, la constelació de nacions alemanas. Y sobretot mostréuloshi la Hungría, mirall

Digitized by Google

ahont no 's veurá may prou Catalunya; la admirabla Hungría que no ha reconegut á son rey fins que ha anat á la capital d' aquella rassa d' héroes á ferse coronar y á jurar sos drets históríchs y la existencia de la seva autonomía.

Senyors: nos trobém en la agonía d' un poble, conjunt d' altres pobles que s' extenen d' un mar á un altre mar, dels Pirineus á Cádiz. La hora suprema pera tots ells s' acosta. En mitj del desgavell, de la descomposició que arriba, siguém nosaltres, los catalanistas, ab la nostra puresa d' intencions, la fusta salvadora que 's tira sobre las ayguas. Trevallém avans que vinga l' instant. Sabém que s' acosta, que no es lluny. No sabém lo dia ni l' hora. Quan hi arribém, del mitj de la desfeta treguém purificada á Catalunya. Rentemnos en las ayguas partioneras del Ebre de tantas impuresas. Femla, allavors, aquesta Catalunya nova que fantasiém. Obrimla la terra, si es precís, ab nostras mans mateixas, que no son fondos, nó, 'ls fonaments de la antiga. Ab materials del dia aixequém sobre aquestos gloriosos fonaments la Catalunya modernisada. Res del passat que sia incom-

Digitized by Google

patible ab la nostra época; res del present que envileixi la dignitat humana. May més lo Boria avall ab lo fuhet infamant sobre la esquena de la pecadora. Peró may més tampoch lo Rambla amunt de la inmoralitat triomfant en la persona d' un pecador polítich, d' un Sagasta arrossegat vergonyosament per sers humans, que al ferho 'ns fuetejavan lo rostre.

Senyors, germans meus de patria: gloria á un demá, tant-de-bó fos avuy, en que veyém lliure y dignificada altre cop nostra mare la idolatrada Catalunya!

Digitized by Google

ATENEO BARCELONÉS

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

Sessió inaugural de 30 de Novembre de 1895.

Digitized by Google

D' ensá del dia en que se 'm doná l' encárrech honrosíssim de presidir aquesta Associació, tan respectable ja avuy per los anys que compta de vida com per los homes ilustres que han brillat en ella, ni un sol instant he duptat de quin havia d' esser l' objecte de mon discurs en la present diada. Sabia que á la presidencia del Ateneo Barcelonés m' hi duyan los meus pobres treballs en llengua catalana, y he considerat que era en mí un deber ineludible 'l parlarvos d' aquesta, la llengua de Catalunya, encara que no més fos com agrahiment, per deure á ella sola mercé tan senyalada. Mes altra causa, després del agrahiment, m' ha portat, senyors, á escullir aquest tema pera

Digitized by Google

l' acte inaugural del Ateneo, y es lo creure que, degut al impuls del afecte que jo tinch á aquesta llengua, me será més planera la feyna de pensar y extendre 'l discurs, al mateix temps que 'l considerar que á molts de vosaltres no vos será gayre molest y potser fins vos será agradós l' escoltar las mevas paraulas; y no per lo que en ellas jo vos diga que no sapigueu, sino per lo simpátich que us té d' esser á vosaltres lo sentir enrahonar una curta estona de la llengua del antich Primpcipat, tant als que heu nascut á dintre de Catalunya, y per consegüent la parleu á tot hora, com als que, essent fills d' altres países, ja la entenen com á la llengua propia, tota vegada que, estant domiciliats á Barcelona, ahont tot afecte arrela y troba grata correspondencia, la estimeu aquesta terra y la considereu com la vostra segona patria.

No aném, donchs, senyors, jo parlant, vosaltres escoltant las mevas paraulas, á pledejar en defensa d' una causa ja més ó menos perduda, com ho fora en un tot si en contes de la llengua catalana jo pretengués persuadirvos de que la llengua llatina es llengua viva, ab tot y que ja no té patria

Digitized by Google

sino als temples y als prestatjes dels arxius y de las bibliotecas. Aném á fer tots plegats, los que la estimém, l' elogi d' aquesta llengua y d' aquesta literatura de la terra; llengua y literatura exuberant de vida y d' esperansa, may ni per un sol instant esmortuhida ni estrafeta en los llavis del catalans, sempre que com á catalans se conduheixen; y si be com á llengua literaria desaparegué un cop ofegada y malmesa entre 'ls vapors de la sanch de las batallas y entre la fumareda y 'l flamejar dels incendis, va esser pera tornar á pendre després ab més entussiasme y robustesa lo lloch merescut que al present ocupa entre las llenguas més floreixents de la nostra época, ja que, per un voler de Deu y dels seus fills, avuy encara la llengua de Catalunya 's parla y s' escriu y 's glorifica en tres grans Estats d' Europa: á Espanya, á Fransa y á Italia.

Y que l' amor á la llengua catalana no es tant sols lo que li podria tenir aquest Ateneo y ab ell tots aquells altres llochs ahont los homes de saber estiman las cosas per las bellesas intrínsecas que ab l' estudi en ellas descobreixen, ho veyém be prou en la idolatría que li tenen totas las classes so-

Digitized by Google

cials d' aquest poble, idolatría manifestada ben alta y ben noblement no fa pas gayres mesos, en que, en apoteóssis magnífica y per contrast sublím de la sort, se lligá y rellígá la vida de la llengua catalana á la mort d' un gran home de Catalunya: á la mort d' en Frederich Soler, lo fundador del teatre de la terra, lo qui, fent pujar ab la forsa de sa inteligencia privilegiada la llengua patria á la escena, la feu pujar un grahó més cap al cim de la inmortalitat á que 'ls passats de Catalunya la encaminaren.

Mes avans de tot, senyors, com podrian semblar interessats los meus elogis, per alló de que 'l fill sempre troba hermosa y santa á la mare, puig si be no he nascut á Catalunya com á mare la tinch per lo meu orígen, per las lleys d' aquest país y per l' afecte entranyable que li porto, avans de tot, com vos dich, vos posaré aquí mateix com á devanter y resguart de las mevas afirmacions y de las mevas alabansas lo que va dir á la Reyna Regent d' Espanya un dels fills més ilustres de la terra castellana en vindicació del idioma y de la nacionalitat de Catalunya:

«Y per aixó, senyora, sou vinguda á es-

Digitized by Google

coltar amorosament los accents d' aquesta llengua, no forastera ni exótica, sino espanyola y neta de tota taca de bastardía. Vostre generós y magnánim esperit comprén que la unitat dels pobles es unitat orgánica y viva, y no pot ser aqueixa unitat ficticia, verdadera unitat de la mort; y comprén també que las llenguas, signe y penyora de rassa, no 's forjan capritxosament ni s' imposan per forsa, ni 's prohibeixen ni 's manan per lley, ni 's deixan ni 's prenen per voler, puig res hi ha més inviolable y més sant en la conciencia humana que 'l *nexus* secret en que viuhen la paraula y 'l pensament. Ni hi ha major sacrilegi ni ensemps més inútil que pretendre engrillonar lo que Deu ha fet espiritual y lliure: 'l verb humá, resplandor débil y mitj esborrat, peró resplandor, á la fi, de la paraula divina.»

Lo fragment que he reproduhit al peu de la lletra es de Menéndez Pelayo. L' acte en que va ser parlat, lo dels Jochs Florals de Barcelona de 1888 devant de la Reyna Regent y dels ministres. La llengua en que ho va pronunciar Menéndez Pelayo, la llengua catalana.

Digitized by Google

* * *

Girant los ulls enrera, molt enrera del nostre temps, en aquella edat dels pobles en que tot se presenta barrejat y confós com los primers recorts de la nostra infantesa, á la patria dels catalans, senyors, jo no la sé veure tancada dintre las fitas termenals que las mudansas dels temps més ensá li donaren; sinó que al vesllúm de la historia la miro al lluny aquesta terra de la nostra nissaga, molt abans de que s' hagués format lo nom de Catalunya, descendint y avansant y aixamplantse per las duas vessants dels Pirineus, la que encara es nostra y la francesa, venintse allavors á trobar la colossal carena en mitj de la terra tota com á castell fortíssim ab marlets de boyras y de congestas que feya de guayta vigilant, ó, millor, venint á esser, aquest seguit de montanyas espatlludas, com l' altar grandiós d' un inmensíssim temple que tingués lo sentiment de la patria com á divinitat de las sevas idolatrias, y per volta gegant que 'l cobrís la insondable del seu cel blavós y transparent, y per remor

Digitized by Google

incessant d' orgas y d' oracions, molt abans que hi arribessin los homes, la remor dels seus boscos milenaris y la de las sevas onas encara més vellas que á sos peus eternament s' humilían de més, molt més enllá d' Amposta, fins enllá, molt més enllá de Marsella. Quina era la llengua que 's parlava en aquestos extensíssims y paradissíachs territoris, conjunt d' armónichs estats lliures é independents entre ells, més agermanats y sostinguts los uns pels altres quan las miradas recelosas se giravan á fora de la propia y de la comunal encontrada, no hi ha home al món, ni s' ha escrit en cap llibre, ni hi ha cap rastre en la pedra ó en lo metall, que ab seguransa 'ns ho expliqui. Va esser la llengua originaria dels pobladors ó dels que á las primeras edats los succehiren, la llengua celta que encara arrela á la Bretanya y á la Irlanda? Va esser aquesta llengua la antiquíssima dels éuskars, que guardan encara com á sagrada reliquia, y no á sobre del pit, sinó á dintre, los fills de la Basconia? No hi ha hagut, com vos dich, forsas humanas que l' aixequessin aquest vel del misteri que ab los sigles, com en la llegenda d' Artá, se va tornar de pedra; més lo que es cert y de to-

Digitized by Google

ta certitut es que 'ls pobles bessons de las duas bandas dels Pirineus feyan com las familias antigas de las nostras montanyas, que cada una tenía son banch propi en la iglesia y juntas á un mateix Deu s' encomanavan. En lo que encara hi ha menos dubte, perque aixó, senyors, ja ho ha pogut escorcollar més bé la má de la historia, per venir los fets més aprop dels temps nostres, es que aquest conjunt de llinatjes d' estret parentiu sofrí ab lo transcurs dels sigles ben duras y ben sanguinosas embestidas; que si en los fonaments del seu esser no 'l trasmudaren, no fou pas aixís en la cara exterior de las cosas, passantli á la patria com á las terras de conreu després d' ayguats y tempestats desencadenadas que treuhen de mare als rius y als torrents, desbordantlos, arrossegant á la mar terras y plantas y llevors propias, y deixant altras llevors vingudas de paíssos llunyans y ben diversos, pera morir las unas si no troban escalf que 'ls hi provi, y pera germinar y arrelarhi las altras si 'l troban; modificadas ab tot per la condició de la nova terra que 'ls hi dona vida. Y aixís, senyors, hem vist passar sobre la patria de la nostra avior riuhadas y més

Digitized by Google

riuhadas abundosas de celtas y grechs, de cartaginesos y romans, de goths y serrahins, precipitats los uns com turbonadas de Setembre, á pas á pas los altres, clavant tendas y fitas, assegurant lo camí enrera, ó combatent ells ab ells los estrangers com dos núvols que, al toparse, aboquessin al plegat sas pedras y sos llamps sobre sembrats y vinyas. Mes aixís com las ayguas després de las tempestats s' escorren per las vessants ó s' entollan en las terras baixas pera fondres en ellas, aixís vingué un dia, senyors, sobre aquestos pobles en que torná á sortir lo sol per allá al cim del Montgrony anunciant la seva independencia, que aquell sol espurnejava resplandent sobre las armas de Wifrets y Borrells y Berenguers, quan, reposant á Ripoll, al Montserrat, al Montsant y á las voras de l' Ebre, tornaren la llibertat á Catalunya.

Y aixís com en lo carácter y en la fesomía dels catalans que vingueren á la vida després d' aquells terratrémols espantosos de tant llarga durada hi va quedar quelcóm que recorda de lluny al grech ó al romá, al goth ó al alarb, y aixís com las costums alegras y tristas de la nostra terra, sense per-

Digitized by Google

dre l' ayre escayent dels seus apartats orígens, s' acomodaren en bona part á las costums de las nissagas invasoras, aixís mateix se modificá la llengua primitiva d' aquestas encontradas, apropiantse en gran munió paraulas y frases y construccions de las llenguas parladas per aquellas nacions dominadoras, encara que sempre descobrintse per entre mitj del llenguatge novament format á Catalunya l' espurnejar de la llengua mare, que no va voler desapareixer y que quedá viventa, no tant en paraulas soltas que fan la vestidura, sinó en la sanch d' ella que per tot lo seu cos circula y que li dona un ayre de severitat honrada, d' energía, de franca y bondadosa noblesa que la caracterisa y la diferencia, de las arrels fins á las fullas, de las altras llenguas d' Europa, que son tan tributarias, si no més que la nostra, de la llengua llatina. Mes si persistia l' esperit d' independencia en la llengua parlada, que, com veyém, fongué 'l metall tot de la seva essencia en lo motllo extranger d' ahont sortí la llengua nova, no va esser igual en la llengua escrita, que continuá essent la mateixa llengua de Roma, necessitantse temps molt majors pera que sortís á

Digitized by Google

la vida. Tant va esser aixís, que, prescindint d' algunas cláusulas catalanas que apareixen en instruments llatins del sigle x y de principis del xi, fins á mitjans d' aquest sigle no 's comensan á trobar en la nostra terra instruments complerts escrits en llengua catalana.

Mes en aquesta edat, senyors, ja s' havia tornat á formar aquella hermosa patria de parentiu que rebrotava renovellada y ardorosa y fantasiant alegrías de des las ayguas del Loire á las del nostre Ebre, naixent llavors, d' aquesta conjunció de coratges y de armonías, una literatura poderosa que havia d' extremir de goig ab sos cants á la Europa, y de tristesa y d' anyoransa després al véurela morir á má ayrada. Se compta com á iniciador, y sinó com á un dels primers que conreuaren aquest ram de la literatura patria, á Rodel, prímpcep de Blaja, del temps del nostre Ramon Berenguer III, qui ab la seva unió ab na Dolsa, pubilla de Provensa, va estrenye encare més los llassos que agermanavan als dos pobles. Y va esser en aquella edat tan estret y tan franch l' enllassament de Catalunya y de Provensa, sobre tot pera la política y la poesía,

Digitized by Google

que es difícil en alguns dels seus guerrers y dels seus trovadors, é impossible en molts d' altres, lo fixar quins son d' ells los que han nascut més ensá ó més enllá dels Pirineus, ja que aquestas montanyas se veyan seguidament traspassadas per trovadors y guerrers anants y vinents de las festas de Barcelona á las de Tolosa, y de las de Tolosa á las de Barcelona; que abduas capitals vingueren á esser alashoras cort del ben sentir y del ben parlar y cort també del amor y de la hermosura. Durant aquell activíssim período pera las lletras provensals-catalanas, qual esplendor comensá ab Alfons II d' Aragó y s' acabá ab en Pere III, lo dels francesos, va pujar tan amunt la poesía de la terra, y tingueren tanta forsa expansiva 'ls seus cants, que, no cabent tots complerts á dintre de sas fitas, s' extengueren per las vehinas nacions, component cansons en aquesta llengua en la Espanya no catalana 'l rey Alfons *lo Savi*, de Castella, y á Italia componentne també en catalá-provensal aquell geni gegant que va esser rey de la sabiduría y poeta de la eternitat que's diu lo Dant. A causa de la magnitut de la obra y la falta de temps y de coneixements

Digitized by Google

expressos, impossible 'm seria l' exténdrem ara ressenyant y judicant á la menuda la vida d' aquesta cohort de cavallers cantayres, eixits de totas las classes socials de Catalunya y de Provensa, al devant dels quals hi podém citar, no perque valgan més, sino perque son alguns dels que molt valen, á en Guillém de Tudela, á en Giralt de Borneil, á en Pere d' Auvernia, á n' Arnau Daniel, á en Guillém de Cavestany, á en Bernat de Ventadorn, á en Sicart de Marjevols, á en Aymerich de Peguilhá, á en Ramon de Mirabal, y al mitj de tots, sortint son cap per sobre dels altres, com á més diable y més poeta y més batallador y escampador de discordias, á en Bertrán de Born, eternisat per la magnificencia de sos cants, y per haverlo colocat en son infern lo Dant, ab lo cap tallat, que porta en una má, á semblansa de llanterna, per haver dividit la familia reyal d' Inglaterra. Mes si aquella ampla y altíssima volada de la literatura tingué per aymadors ben dignes y apassionats á cavallers y á menestrals, á sacerdots y á damas ilustres, á papas y á reys, y fins á sants de la Gloria, també tingué á vils traydors y á assessins de sentiments de ti-

Digitized by Google

gre, que barataren la tinta de sas plomas per la sanch del cor dels seus germans de patria.

Y aquesta literatura, que, passant en mitj de triomfals armonías y besadas d' amor sota porxos de llorer y de rosas, havia arribat á la més alta gloria, se va veure un dia coberta de fanch y de vergonya; que contra ella 's congriaren totas las vils passions de la terra mesquina, encarnadas en homes fanátichs que en nom del cel enganyosament parlavan al caure ab tot lo seu odi sobre 'ls castells y las masías y las lliures ciutats de la Provensa. Lo casal d' Aragó 's conmogué, senyors, fins á la última pedra de sos fonaments per aquella inmensitat de desventuras, que no podia, sense renegar de son llinatje, abandonar á la germana perseguida. Y als cants feréstechs de sos trovadors guerrers reclamant las armas de la confederació aragonesa, respongué 'l nostre poble llensantse á la acomesa per las vessants d' aquells Pirineus, barrejant ara amorosament los dos pobles las llansas y las espasas en la lluyta, com barrejavan en la pau las armonías de las liras y de las plomas. Y á Muret, en mars de sanch bu-

Digitized by Google

llenta, devian espurnejar, pera apagarse á la fi, aquellas antorxas que unas noces dels soberans de Provensa y de Catalunya posaren un dia en las mans dels trovadors de las duas terras. Y aixís va ser, senyors, que al morir en Pere *'l Católich* per la escona francesa, va quedar agonitzant la nostra gran áliga de la poesía pirenáyca, que, dessangnantse y tot, y pegant d' alas per los marlets dels castells y per lo cim de las montanyas, ja, més que cantar, xisclava ab só d' ira y de venjansa, clamant al cel, que callava, per la llibertat de la Provensa. Mes la sanch de son cos corria fil á fil al llarch de sas plomas, y 's deixá anar, y 's va morir sense que trobés conhort de Deu ni dels homes. Perque 's vegi com en aquell temps y en aquella gent l' amor á la poesía anava relligat á l' amor á la patria, escolteu un fragment de la cansó de la creuhada, posat al catalá del dia, del tros que va escriure 'l colaborador d' en Guillém de Tudela.

Descriu 'l concili ahont acudí 'l traydor Folquet, avans trovador provensal y després bisbe de Tolosa, y fa que 'l noble comte de Foix se dirigeixi al Sant Pare ab las següents paraulas: «En quant al bisbe, vos

Digitized by Google

diré, senyor, que tant s' ha endurit, que per los seus sentiments Deu y nosaltres hem sigut vensuts ab sas cansons mentideras y d' enganyadoras paraulas, per las quals se condempna tot aquell que las canta y las recita, y ab sos proverbis maliciosos y ab nostres dons quan era joglar y ab la seva doctrina perversa ha pujat tan alt en poder que ningú s' atreveix á contradir lo que ell diu. Ab tot, quan va esser abat y monjo ab hábit, la claror se va apagar de tal manera en son monastir, que en ell no hi va haver benestar ni repós fins que 'n va sortir. Y quan va ser elegit bisbe de Tolosa, per tot lo país s' escampá tal foch que may hi haurá prou aygua pera apagarlo, puig ell, á més de deu mil, entre grans y petits, va fer perdre la vida, 'l cos y l' ánima. Per la fe que vos dech, senyor, vos dich que per sas obras, per sas paraulas y per sa conducta més sembla l' Antecrist que no pas lo representant de Roma.»

Mes si aquell llenguatje convencional de la poesía, mitj vestit á la provensala, mitj á la catalana, després d' aquellas esglayosas jornadas va anar desapareixent de la terra, no va ser aixís ab lo llenguatje purament

Digitized by Google

catalá que 's parlava allavors en la nostra patria, que la branca de la prosa va anar de cada dia més extenentse y fixantse, ja en los registres y en los códichs, degut á la protecció decidida que li prestava 'l gran rey y pare amantíssim dels catalans, en Jaume I *lo Conquistador,* servintse d' ella en la redacció de la seva crónica que es la historia de la seva vida, y portantla en las sevas victorias á Mallorca y á Valencia; que aixís com àb sa espasa va fer creixe la patria, ab sa ploma va fer creixe y ennoblir la llengua que la simbolisa, que sempre han anat juntas la patria y la llengua catalana sobre la plana de la terra y sobre las planas dels llibres. A aquest rey, que al mateix temps que es exemple de soberans ho es de patricis, se li deu també 'l *Llibre de la saviesa* ó *Llibre de doctrina,* que va escriure, segons ell deya, pera «coneixe 'l be y 'l mal y pera 'l seu propi us y 'ls que 'l vulgan atendre.» Ell feu compilar també 'ls furs y llibertats d' Aragó y prengué part activa en los de Valencia.

La embranzida poderosa ja estava donada per un bras tan forsut com lo del rey en Jaume, y 'l moviment á favor de la nostra

Digitized by Google

llengua escrita, que ja com á llengua oficial va anar substituhint á la llengua llatina, no s' aturá ni un punt, seguint á la Crónica de en Jaume I, en períodos més ó menos llarchs de la una á l' altra obra, la Crónica d' en Desclot, la d' en Muntaner y la d' en Descoll ó d' en Pere IV, com fins ara la créyam; venint á ser, senyors, aquestas cuatre crónicas, per la veritat que en ellas hi brilla y 'l calor de nacionalitat que las inspira, com los cuatre evangelis de la patria catalana. Totas las brancas del saber, d' ensá de aquell temps, anaren prenent vida á Catalunya, per tenir més facilitat sos fills de fixar las ideas en la llengua vulgar, que era la parlada, que no pas en la llatina, que era la forastera, y perque aquesta humiliava als catalans recordántloshi la dominació de Roma. En manifestació d' aquest desenrotllo progressiu, que ja no va aturarse, s' inaugurá 'l sigle XIV obrint lo rey Jaume II la universitat de Lleyda, que va esser la primera de Catalunya, y que ha donat sants al cel y patricis ilustres á la terra. A la creació de la universitat de Lleyda va seguir la de Valencia y la de Barcelona, obríntsen també á Vich y á Solsona.

Digitized by Google

Y si la prosa havia arribat á tan alt período de gloria, no havia de quedarse enrera la poesía. Tant no hi quedá, senyors, que, vestida ja ara ben be á la usansa catalana, la veyém en sa forma popular apareixe, y no més de cop, com la espurna d' un incendi que porta l' ayre, en la última de aquestas crónicas citadas; en la qual se compta com un barber, al cap del poble de Valencia que s' havia revoltat, se presentá al rey Pere IV obligantlo á ballar al mitj de tots, al mateix temps que á la reyna, acompanyant lo ball, lo barber, ab lo cant de aquells versos de: «Mal haja qui sen hirá—encara ni encara...» y quals versos parodiá 'l rey dihentlos, un cop vensuda la revolta, al barber Gonzalbo avans de ferlo arrossegar y donarli la mort: «E qui no us rossegará—susara y susara?...» També se citan, com á versos coneguts d' aquella época, los del mateix Pere IV donant reglas als cavallers de son temps y 'ls endressats á son fill reptantlo per son casament. Mes quan se generalisá l' us de la llengua catalana pera la poesía, va ser ab la fundació dels Jochs Florals á Barcelona en lo regnat de Joan I, l' aymador de la gentilesa, qui, á semblansa

Digitized by Google

dels Jochs Florals de Tolosa, que instituhiren los regidors d'aquella ciutat, los establí en la nostra per l'any 1390; y si be desaparegueren ab la mort del rey Martí y 's tornaren á establir en lo regnat de Ferrán de Antequera, no va esser tampoch per llarch temps la seva durada. Mes l' impuls ja estava donat per lo rey Joan I á favor de la poesía, com l' havia donat lo rey en Jaume I á favor de la prosa, y l' esplendor á que arribá l' idioma en aquellas centurias no 's té d' esborrar del món mentres hi hagi catalans á Catalunya.

En totas las brancas del saber la llengua catalana escalá las majors alturas á que podía aspirar l' home donats los coneixements d' aquella época. Ella conseguí alashoras la major galanura y perfecció en la forma, y, venerada de senyors y de vassalls, semblava que no havía de venir may més cap altra llengua á tréurela de casa seva; que en llengua catalana 's rebían y 's tornavan las embaixadas dels soberans entre la nostra nació y las més llunyanas del món conegut alashoras; y en llengua catalana 's parlava en nom de Deu en las iglesias; y en llengua catalana 'ls jurisconsuls discutían; y en llengua

Digitized by Google

catalana 'ls comtes-reys parlavan en las Corts de tota la Corona Aragonesa; y en llengua catalana 's donavan lleys á las nacions y lleys á las onas; y en la nostra llengua escrigueren, per orgull dels presents y dels que vingan de bona sava á Catalunya, aquells prosistas y poetas que 's digueren en Jaume Roig, n' Anselm Turmeda, en Bernat Desclot, n' Andreu Febrer, en Lluís d' Aversó, en Bernat Metge, en Bonifaci Ferrer, en Pere Tomic, en Gabriel Turell, y en Pere Serafí, y en Roiç de Corella, y en Miquel Carbonell, y aquell Mossén Jordi imitat per Petrarca, y aquell Eximenis de ciencia universal, conseller de prímpceps, y aquell Joan Martorell de qual *Tirant lo Blanch* deya Cervantes que may se farían prou alabansas. Y nostres van ser aquells seguits de reys que en llengua catalana 's redactavan sas propias historias; que ells mateixos escrivían las llissons á sos fills y 'ls consells á sos pobles; que 's componían ells mateixos los discursos de sas Corts generals; que sermonavan á sa manera en las tronas de las iglesias. Y ells, alhora poetas y oradors, llegistas é historiayres, se complavian en parlarla sempre, aquesta llengua de Catalu-

Digitized by Google

nya, en comptes de la llengua d' Aragó, que era la castellana; dihentho aixís Zurita, lo cronista d' aquell regne, quan, referintse á la llengua nostra, explica que 'l parlarla «era general afició dels reys, perqué d' ensá que succehiren al Comte de Barcelona, sempre tingueren per sa naturalesa y antiquíssima patria á Catalunya, y en tot conformaren ab sas lleys y costums, y la llengua de que usavan era la catalana, y d' ella va ser tota la cortesania de que 's prehuavan en aquell temps». Més sobre de totas aquestas grans figuras de la llengua y del pensament de la nacionalitat catalana, se destacan, senyors, tres personalitats, com en mitj d' un bosch antíquissim tres arbres dominadors, quals socas muntessin per sobre 'l fullam dels altres arbres y amaguessin la capsalada verdejant entre núvols y estrellas, á manera de tres gegants que haguessin arrelat en la terra de tant temps de sostenir ab sos brassos la volta del cel de sa patria. Son aqueixas tres colossals figuras de la llengua catalana en Ramon Muntaner, en Ramon Llull y l' Ausias March: lo cantor dels entussiasmes per la terra, lo cantor de las aspiracions del esperit, y 'l cantor dels desitjos del home. La

Digitized by Google

patria, y la fe, y l' amor, las tres cordas que vibran ab més forsa dintre de l' ánima. Y miréu, senyors: com si als tres no 'ls pogués sostenir un sol estat de la confederació de la llengua catalana, ó com si la Providencia volgués compartir la seva gloria deixantla com á herencia per un igual entre la germanor dels tres pobles, á en Ramon Muntaner nos lo doná á Catalunya, ahont se fundá la patria que resplandeix eternament en la historia; á Ausias March lo va deixar á Valencia, ahont l' amor se respira y 'l senten fins las sevas palmeras quan, sacudint sa polsina d' or lo vent, remorejant plahers, á altras palmeras lo transporta; y á Ramon Llull lo devallá á Mallorca, pera que ell desde Miramar extengués sos esguards enllá d'enllá fins á obrir ell sol aqueix parpre misteriós que forma 'l cel al horitzó cayent sobre las onas.

Encara, senyors, que la llengua catalana no tingués, ni més enrera ni més endevant d' ara, cap altra personalitat gloriosa, ab la d' ells tres n' hi hauria á bastament pera enorgullirse de parlar aquesta llengua totas las sevas generacions. Muntaner es la encarnació viva de lo que va ser un dia aquest

Digitized by Google

gran poble. Sa paraula es honradesa. Lo que ell va fer ab aquesta paraula á sas vellesas, ho ha fet en lo nostre temps una máquina que fixa las imatjes; mes las reproduccions d' ell no donan las imatjes mortas esblanquehidas y entercas, sino que son la veritat mateixa, com si diguessim plenas d' ánima, ab sol que crema, y rius que devallan, y cors que bategan. No solament sembla que presenciém lo que ell conta, sino que diriam que nosaltres mateixos, saltant miraculosament tants sigles, hi som corporalment allá ahont ell s' estava, y al costat d' ell preném part en las festas y en las batallas, y entrém en los ports de las ciutats amigas portant á rerassaga, ab la popa al devant y ab los penons arrossegant per l' aygua las naus presoneras. No s' hi traspua l' esperit venjatiu que rebaixa ni la soperbia que 'ls sentits enterbola en las sevas paraulas, que igual son per la veritat de sa ploma 'ls amichs y 'ls contraris, com iguals son pera ell també 'ls reys y 'ls vassalls de sa casa; que ell sab be prou que units uns y altres no 's desgavella un poble. Y aquest concepte nostre del gran historiayre es la opinió dels pensadors d' altres paí-

Digitized by Google

sos que 'l traduhiren á las principals llenguas d' Europa y l' elogiaren en las mateixas llenguas. L' italiá Moisé diu que ell es per antonomasia 'l Camoens de la historia. En Buchon, en lo prólech de la publicació francesa, fa d' en Muntaner, entre altres, los següents elogis: «Tota aquesta part de la crónica d' en Muntaner (parla de la expedició dels catalans á Orient), los fets, los llochs, los homes, hi son pintats al viu y ab sa veritable fesomía. He comparat ab molt compte sa relació ab la dels autors grechs de la época, y sempre he trobat en Muntaner l' aventatge, no sols d' un esperit més judiciós y d' un carácter més ferm, sino també d' un criteri més imparcial, fins tractantse de sos enemichs, y d' un respecte més perseverant y més laboriós á la veritat».

Ramon Llull es lo primer pensador de la nissaga catalana; es ell lo sabi entre 'ls sabis, lo poeta sentidíssim y arrebatat; es la activitat incansable y més productora que han conegut los sigles. En marxa sempre 'l seu cos y 'l seu esperit, aquell va recorre 'l món d' un cap al altre, aquest volá per los espays infinits abarcant y subjectant ideas

Digitized by Google

pera ferlas visibles y palpables á la migrada inteligencia dels altres homes. Ell va esser, senyors, com un torrent impetuós sempre desbordat que passa per sobre de tot y tot al passar ho remou y fertilisa. La seva obra no sembla pas la d' un sol home, sino la de tots los homes pensadors d' una época. No sembla sino que la seva má, obehint á molts pensaments, escrigués molts llibres al mateix temps, com si mogués alhora un feix de plomas, puig no n' hi ha prou ab una llarga vida com la seva, si aixó no fos un prodigi, pera deixar al món tantas ideas tancadas en tants llibres. En Ramon Llull, senyors, era al plegat moralista, metje, matemátich, orador, químich, náutich, filósoph, preceptista, poeta, filólech... Ell removia 'ls concilis ab sa paraula; ell fundava pel món escolas de llenguas pera que á cada poble se l' instruís en la seva propia; ell ensenyava en las universitats de Nápols, de Montpeller y de Paris; ell disputava ab ignorants y ab sabis, ab los aberroistas, ab los juehus y ab los serrahins, y ab tots los cismátichs y heretjes de son temps, ab tal elocuencia abrusadora, que semblava que sos arguments vinguessin de més enllá del

Digitized by Google

sepulcre. Si ja 'ns ho deya ell, senyors, que 'l pensament de son *Art* li havia sigut revelat per Deu mateix, y que son *Desconhort* li havia sigut donat per l' Esperit Sant!

Era Ausias March lo poeta més conegut y més estimat que fins alashoras havia escrit del amor en la nostra llengua. Y va ser ben justa la seva fama, ja que ell cantá ab més passió, ab més color y ab més realisme que ningú 'l sentiment d' aquest amor en totas las situacions de la nostra vida, tant quant l' home s' entrega vensut á aquest amor per la seva forsa ensopidora, com al lluytarhi desesperadament afanyós de tornar á la llibertat de l' ánima que l' amor li arrebassa; com també quan l' home 'l vens á aquest amor dels sentits per la forsa de la idea pura que viu endintre nostre, y qual esperit es l'esclau humil ó 'l soberá absolut, segons l' estat del home ó segons es l' home per ell mateix; que be ho sab coneixe prou Aussias March com es format per la lluyta de las passions aquesta barreja d' ánime y de cos que, engrillonada l' una á l' altra, constituheix nostre ser quan diu: «Tal com es hom, de tal amor es pres»; y: «E poder pren amor segons hon entra». Y á més de

Digitized by Google

esser, senyors, Ausias March un dels més sublims cantors de la més divinal de las passions humanas, ho es per expressar aquesta poesía ab lo carácter de la nostra rassa; que no es ell com aquells arbres que, no tenint patria coneguda, en totas arrelan y fan ombra, sinó que en ell se veu que aquell arbre ha xuclat la sava del terrer catalanesch, y que aquells fruyts sols han pogut madurar y fins diré han pogut esser assaborits en tota sa válua per nosaltres mateixos. Que en Ausias March s' hi troban totas las sentidas energias y dolsas aspresas d' aquest poble, que pensant s' enamora, y reflexionant sent creixer l' amor, y sentintlo aixís l' ennobleix y 'l sublima.

Després d' aquesta esplendorosa brotada de tants genis qu' embalsamaren la terra ab l' aroma de la seva florida per espay d' algunas centurias, comensaren á apareixer ab més escassetat las obras literarias, y fins aquestas ja no presentavan aquella ufanor y verdejant tendresa d' altres dias. No semblava, senyors, sinó que, com succeheix ab la naturalesa, ja era lluny aquella estiuada de las lletras catalanas y havia comensat pera ellas la tardor, qu' es lo camí de l' inver-

Digitized by Google

nada. Es un fet, senyors, fet sense duptes, que sempre qu' aquest país s' ha sentit ab vida propia, ha tingut vida propia la seva literatura, essent aquesta més ó menos conreuada, y essent més ó menos poderosa la seva llengua escrita tant quant més amunt ó més avall per lo camí de la prosperitat ó de la desventura s' ha trobat aquesta patria. Y no dihém aixó mateix de la llengua parlada, perqué aquesta va seguir son curs ascendent pel mitj de vents y de marors prósperas ó contrarias d' ensá del dia en que, tal com es ara, va brollar dels llavis dels fills de Catalunya. Que la llengua escrita segueix la sort de las banderas d' un poble, se coneix bé prou veyent á aquesta rassa extendres ab los comtes del casal de Catalunya pel mitjdia de Fransa, y veyent també aquells comtes-reys de l' engrandit casal d' Aragó anant á Mallorca, á Valencia y á Murcia, que adoptaren la nostra llengua. Mes aixís, senyors, com al caure vensuda la Provensa catalana devant de las malas arts dels seus enemichs, havía d' emmudir la literatura dels seus poetas, aixís també havia d' agonitzar y morir la literatura de Catalunya, de Mallorca y de Valencia 'l dia en que

Digitized by Google

agonitzés y morís l' índependencia y l' autonomía d' aquestos pobles.

Los efectes foren los mateixos pera las nacionalitats de l' altra banda dels Pirineus que pera las nacionalitats de la confederació aragonesa; mes las causas ocasionarias foren ben distintas, que la Provensa perdé la seva literatura ofegada en la sanch d' aquella esglayosa guerra dels albigesos, y 'l nostre país la va perdre després d' una festa de goig y de concordia, que tal va semblar que ho era la unió de la corona d' Aragó á la corona de Castella; unió que va venir preparada desde 'l Parlament de Casp, que introduhí ja llavors, encara que molt á l' ombra y d' esquitllentas, la llengua castellana en lo casal de la llengua de Catalunya.

Costa avall, senyors, la decadencia de la literatura catalana, quan ja va esser ben marcada la decadencia de la patria pels erros de Felip IV y las injusticias criminals de l' últim Felip que ha volgut tenir Espanya, pochs van esser los escriptors verament tals que rendiren tributs valiosos á la literatura. Més en mitj d' aquell terratrémol de destrucció, encara las veyém aquestas lletras patrias soptadament revifarse ja al peu del

Digitized by Google

sepulcre, com si l' anyorament de la passada grandesa fes un miracle; y torná á reviure 'l sant amor al passat baix lo punt de vista polítich y legal, de que 'n doná mostras en Pujades ab la primera part de sa *Historia de Catalunya,* en Bosch ab sos *Títols d' Honor,* en Bruniquer ab sos *Ceremonials dels Concellers,* y 's despertá la poesía ab un aixám de poetas mitjancers, entre 'ls quals sobressurten en Vicens Garcia y en Francisco Fontanella, que semblavan arrencats d' altras centurias.

No semblava, senyors, sinó que abans de arribar l' hivern entumidor sobre dels pobles de llengua catalana, se 'n venia amorós aquest estiuet de Sant Martí que escampa encara tebiors y recordansas. Y tant de cert ho semblava que no seria de llarga durada 'l bon temps entre nosaltres, que passá aviat, emportántsen, no sols los llibres d' historia y 'ls de poesía pera que dormissin ab los pergamins de las nostras perdudas grandesas, sinó que fugiren també pera amagarse en las casas payrals de las ciutats y de las montanyas aquellas poesías tendríssimas d' autors anónims que no han pogut morir cremadas en incendis de vilas y de masías en

Digitized by Google

las guerras passadas perqué las conservaren las mares amorosas de generació en generació, cantantlas al peu del bressol y fent adormir als fills que son lo demá de la patria.

Y ja arribém al sigle XVIII, y al ser en aquest sigle, fonda pena fa 'l dirho, ningú 's presenta á escriure durant llargas anyadas en la llengua de Catalunya. La indiferencia més gran sembla haverse apoderat dels catalans; y si la llengua de casa era la única parlada, la llengua literaria á Catalunya, á Mallorca y á Valencia era allavors la llengua castellana.

Més aquest país, senyors, ahont tota iniciativa política 's trobava extingida; ahont la memoria del passat se veya esborrada com si 'ls catalans s' haguessin mort tots y jaguessin fets pols assota de la Ciutadela de Barcelona; aquest país se va despertar de sopte d' aquella tant llarga dormida, que sentí rebramar canons d' enllá de las afraus dels Pirineus y escoltá altre cop, com en temps de sa grandesa soberana, l' espignet de clarins y 'l clamoreig encés d' aquells mateixos soldats francesos enemichs seus en tantas batallas. Y per un moment, senyors, al comensar aquest sigle, se va veu-

Digitized by Google

re altre cop á Catalunya desenrotllar la polsosa bandera damunt de sas planuras y de sas montanyas, defensant com pobre famolench la engruna d' independencia que encara li quedava; y, creyentse que altra volta lo passat se 'n venia, se la va veure ab dalit convocant á parlament á sos fills dintre 'ls murals de Tarragona: y després d' un sigle sens recorts, se 'ls va veure tornant á jurar las llibertats y 'ls furs de la patria. Acabá á la fi la cruenta guerra ab las armas napoleónicas de la vehina Fransa; guerra que no la acabá, nó, la Espanya unitaria, sino, trevallant cada una pel seu compte, las diversas nacionalitats que encara hi ha en ella. Y no torná alashoras al sepulcre aquell esperit de rassa. Lo camí ja estava obert, lo recort ja havia revingut als homes; y en marxa incessant, poch á poch al comensar, més depressa després, com en temps dels Berenguers de Catalunya y dels Jaumes de Aragó, que donaren consistencia á la casa y á la llengua de la terra, aixís ha anat prenent forma y vida aquest amor de la rassa, que 's manifesta ja desde las darrerías del sigle passat ab l'entussiasme d'un Capmany, y més ensá d' un Piferrer, precursors, sen-

Digitized by Google

se ells de segur sospitarho, de la restauració de tot lo de Catalunya. Jo voldria explicarvos aquí, punt per punt, quinas son las obras literarias que aisladament han vingut indicant, á través de las revoltas políticas espanyolas d'aquest sigle, la arribada d'aquesta altra revolta pacífica á Catalunya de la literatura moderna catalana. Jo voldria exposarvos aquí 'ls noms de totas aquestas obras, insignificants moltas d' ellas miradas aisladament, mes importants y dignas de perdurable recordansa si 's té en compte que han sigut las passeras sobre aquest riu del indiferentisme y la mala voluntat d' una época que ja s' ha fos pera sempre. Mes, aixís y tot, no puch deixar d' anomenarla á aquella *Oda á la Patria,* d' en Carles Aribau, que es un cant d' anyorament y alhora un cant d' esperansa; y á aquell primer llibre del renaixement de la poesía, d' en Joaquím Rubió y Ors, lo patriarca venerat de la moderna literatura catalana. Més lo grandiós esclat de la llengua literaria de Catalunya va venir ab la restauració dels Jochs Florals de Barcelona, monument alsat á las glorias de la terra, que se sosté ferm, ab vida sanitosa y ab creixent fortalesa ab tot y que ha

Digitized by Google

vist al seu voltant caure y alsarse monarquias, alsarse y enfonsarse repúblicas, més forts ells, encara que estiguin representats per eixas flors senzillas dels camps que una ventada las desfulla, que tots aqueixos poders indiscutibles é inviolables que 's sostenen ab canons y murallas. Que si 'ls Jochs Florals de Barcelona, senyors, donats á la vida per l' entussiasme d' uns pochs y allavors modestíssims patricis, aparegueren humils en la seva infantesa, ja van creixer ab lo temps y afermarse fins á arribar avuy, que res pot destruhirlos.

Y al entorn dels Jochs Florals hi hem vist aixecarse la historia de la patria ab sas tradicions y ab sas llegendas, y 'l teatre de Catalunya ab sas costums y sas glorias, y las cansons de la terra modernisadas, y totas las formas y totas las manifestacions y tots los entussiasmes reformadors de la literatura nova; que encara que las lletras de aquest país arrenquin del passat, s' honran ab ser fillas del nostre sigle y no volen quedar enrera pel camí del progrés, que ab orgull y pas ferm als temps esdevenidors s' encaminan.

Digitized by Google

***

Ara be, senyors: trobantnos ab aquesta literatura tan viva á Catalunya, á Mallorca y á Valencia; trobantnos que la parla tota una rassa que forma al present vuyt provincias; trobantnos que aquesta llengua es avuy tan pura com en sas millors épocas, quin creyeu, senyors, que té d' esser lo demá d' aquesta llengua y literatura? Deu gosarse y enorgullirse 'l país de la seva existencia, y per lo tant deu procurar engrandirla y perfeccionarla més cada dia, ó 's deu avergonyir d' ella y, posantse al costat dels seus enemichs, haurá d' ajudarlos á perseguirla y acorralarla fins que, morta y oblidada, sia altra la llengua que pera la escriptura y la paraula y en tots los cassos de la vida adoptin los catalans com á senyora y majora de Catalunya?

Crech, senyors, y, més ben dit, n' estich segur, de que seria inferir nn agravi al país lo ferli ab tota formalitat aquesta pregunta; que agravi é imperdonable seria l' arribar á duptar que sentin tant amor com respecte

Digitized by Google

pera aquesta llengua 'ls que la parlan, y fins en catalá intraductible tenen molts d' ells lo nom de familia. Y á més, senyors, perqué aixís com al home al venir á la vida no se li dona á triar ni 'l pare, ni la mare, ni la fortuna, ni 'l país ahont té de naixer, no se li dona á triar tampoch la llengua que ha de brotar de sos llavis; y aixís com, per més que renegui d' aquells pares y d' aquella terra, queda fill d' ells, y será sempre aquella la seva patria, aixís mateix, per més que l' home aborreixi y desprecihi la seva llengua, aquesta 's troba tant dintre del seu ser que podrá conseguir que sos llavis no la pronuncihin, més no conseguirá may que no pensi la seva ánima en la nativa llengua. Y en prova de que no pot esser d' altra manera, que se 'm diga quins escriptors de veritable mérit que 's pugan alsar al nivell dels antichs escriptors catalans ha tingut aquest país expressantse en llengua castellana; y quins autors ha tingut la nostra terra que, escrivint en castella, se 'ls posi á l' altura dels millors escriptors de Castella. Veritat es que tinguerem temps enrera á en Boscan (Ditxós Boscan, que sempre surt com únich exemple!) y, atravessant anys y més anys d'

Digitized by Google

aquells temps, hem tingut com á escriptors castellans á Capmany, á Piferrer y á Cabanyes y á alguns altres; més una flor, ni quatre, ni cinch flors, no fan estiu, sobretot quan aquets catalans brillaren més per lo que pensaren que no pas per la manera com ho traslladaren al paper. Tant es aixís, que som nosaltres mateixos, los de aquesta terra, los que més los elogiém; y tant es aixís, senyors, que no quedará pas ni la prosa ni la poesia d' aquets escriptors com á patrons selectes d' ensenyansa de la llengua castellana. Y això, no sols ho compreném, sinó que fins trobém naturalíssim que aixís sia; perque si bé un catalá, empenyantshi, arriba á escriure 'l castellá ab correcció, servintse tantsols de paraulas que hagi anat trayent ab paciencia del diccionari de la llengua, no conseguirá may donar prou sinceritat y prou ayre de real naturalesa als seus períodos; perque la careta may tindrá 'ls moviments espontanis y la vida tota de la veritable cara. Y tant s' hi veu l' artifici, que fins en Pi y Margall, lo millor prosista castellá que té ara Catalunya, segons lo que jo puch entendre, resulta pera 'ls sentits d' aquells paíssos massa aixerrahit, massa precipitat en relació á lo

Digitized by Google

substanciós de la materia que tracta, que no 'ls hi deixa á n' ells lo temps de gosarho en lo paladar abans de que la voluntat ho engoleixi. Qui ho fa paladejar tot llargament, per esser de aquella literatura fins al moll dels óssos, es en Castelar. Comparis la prosa castellana catalanesca d' en Pi y Margall ab la prosa abundantíssima y flonja d' en Castelar y 's trobará als dos pobles.

Més, ab tot y aquestas diferencais, com que l' art es art per tot arreu y 'ls que 'l senten á tot arreu l' acullen, á Barcelona hi ve, senyors, com á casa seva, la literatura castellana, y es aquí per tothom afectuosament rebuda; y á Madrid hi ha anat en altres sigles, y avuy també hi va, la literatura catalana per los escriptors castellans traduhida, y allá es també carinyosament admesa com á sa casa propia; y jo aquí, senyors, per la part que 'm toca, me complasch y m' honro en manifestarho. Més ni allí dalt ni aquí 's poden mudar las lleys de la naturalesa; y aixís, senyors, ve 'l temps que tot ho regula y ho torna al nivell que tenia; y aixís, senyors, nos trobém que 'ls anys se 'n van enduhent al oblit las obras que 'l nostre immortal Clavé escrigué en llengua cas-

Digitized by Google

tellana, y segueixen frescals, més novas que may, las escritas en llengua catalana, perque són las més sentidas. Y acaba de morir en Frederich Soler, y ja gayrebé ni'ns recordém de las sevas obras dramáticas castellanas, en tant que las escritas en la llengua nostra viurán mentres hi hagi Catalunya. Y morí en Camprodon, y las sevas obras castellanas passaren per no tornar, á causa de las sevas artificiosas vestiduras, mentres que las sevas comedias catalanas sempre serán joyas de gran preu en la nostra literatura. Y morí en Venceslau Querol, lo poeta inspiradíssim de Valencia, y 'l seu *Patria, Fides, Amor* no s' esborrará d' aquets pobles, mentres que 'l seu llibre de poesias castellanas sempre hi durá en lo prólech, com un estigma, aquellas paraulas de l' Alarcón en que li diu que no coneix prou aqueixa llengua. Y morí 'l nostre Yxart, lo nostre gran é inolvidable Yxart, y, ab tot y que coneixia més que ningú á Barcelona la llengua castellana, los diaris de la nostra ciutat, al planyes de la seva pérdua, com á mostra de lo que ell era en la literatura hi publicaren obras catalanas. Que tot passa quan no es prou espontani en la vida, com han passat d' aquell divinal

Digitized by Google

Petrarca los cants escrits en la llengua encara oficial de la seva época, que era la llengua llatina, y quedan y quedarán sempre 'ls seus cants á Laura; escrits en la llengua del poble. Y encara hi ha més, senyors: tots los dias veyém invadits los nostres teatres per cansons que no són de casa y que 's propagan com lo foch en la estopa per plassas y carrers pera desapareixer al altre dia; y en cambi, senyors, las nostras antigas cansons populars bogan tranquilas sobre las onas dels sigles, y han vingut á nosaltres tant ingénuas y amorosidas y perfumadas del dolcíssim sentiment de patria, que fins las hem trobat encisadoras ara mateix en los llavis en flor de las donzellas russas, quals armonias sembla que 's quedaren com aucells presoners volejant per aquesta sala.

Y si de la llengua catalana escrita passém á la mateixa llengna parlada, en quina desventatja més gran no 's troba també 'l nostre poble! Ja hem vist com no hi ha cap autor en aquest país, escribint en castellá, que 's puga posar en igualtat de valer al costat del que produheix sas obras en la seva propia llengua castellana; donchs tampoch hi ha cap catalá que parli ab tanta es-

Digitized by Google

pontaneitat y ab tanta fixesa y expressió en la castellana com en la nativa llengua.

Y molt menos n' hi ha prou, senyors, del castellá en cassos especials de la vida: quan se posa, per exemple, als llabis d' un representant de Catalunya á las Corts generals de la nació epanyola. Que se 'ns diga, sino, ahont son los grans oradors que com *hablistas* ha donat á la Espanya parlamentaria Catalunya pera posarlos al costat de aquells los seus mestres de la elocuencia política.

Y parlant dn la ensenyansa, 'ns trobém, senyors, ab la estranyesa, renyida ab los estudis pedagógichs moderns, de que en las escolas ahont s' instruheixen los noys en las primeras lletras, ja se 'ls hi vol fer saber un sens fi de cosas per medi d' aquella mateixa llengua que en la falda de la seva mare may l' havian sentida. Y no tantsols en la ensenyansa elemental, sino en la superior, fora de sentit comú que 'ls professors s' expliquessin y preguntessin en sa propia llengua y que 'ls deixebles que fossin del nostre país poguessin contestar en ella. En catalá, senyors, se parlava en las nostras antigas universitats, y la ensenyansa 'n sortia afavori-

Digitized by Google

da; y també allavors, encara que en major número que al present, acudian á las nostras aulas deixebles vinguts de fora de Catalunya; que en aquell temps se mirava al be dels més, y 'ls menos ja s' hi acomodavan.

Y fixantnos en los Tribunals de Justicia del nostre país, ¡quants perjudicis no 's deuhen ocasionar de que 'ls funcionaris que exerceixen á Catalunya no entenguin lo catalá! Ja que 'l bon sentit obliga al Govern á exigir que 'l notari, pora serho á Catalunya, demostri que entén la llengua catalana, per qué no s' ha de manar igual coneixement á tothom que desmpenyi cárrech en los Tribunals de Justicia, en cas de que no sigui fill de Catalunya?

Y lo que 's diu del Parlament y dels Tribunals se diu també de la Iglesia Católica, ahont, ab tot y las ordres de papas y de bisbes, se prescindeix sovint de la llengua catalana; devent fer constar ab satisfacció que derrerament en sas pastorals han donat provas de vetllar per ella 'l bisbe de Vich, lo de la Seu d' Urgell y 'l de Menorca.

Y tot lo que 's vol reivindicar pera 'ls fills de Catalunya ho volen pera las sevas res-

Digitized by Google

pectivas llenguas los pobles de las nacions més avensadas d' Europa. A Noruega, de ensá de la seva unió ab la Suecia, que s' ha despertat la seva llengua. Al imperi d' Austria-Hungría 's parlan y s'escriuhen y son oficials diferentas llenguas, cada una en son poble; la més poderosa es la resurrecció de la Bohemia, que té ja tota una literatura. Los rumans, los servis y 'ls eslaus han obert un congrés parlanthi las sevas tres llenguas. La Bélgica 'n té duas que son oficials; en son Parlament fins s' ha parlat, á més del francés y del flamench, en lo dialecte való de Liège, qual teatre, al igual del de las altras duas literaturas, ab assentiment de las Corts se subvenciona. A Russia 's destaca entre totas la danesa, que es viva á la autónoma Finlandia. La llengua polaca 's fortifica en tres imperis. A la vehina Frausa, á més de la llengua provensal, que ha ressucitat com la nostra, se 'n conreuhan d' altras, entre ellas la llengua catalana, y encara la llengua vasca, que s' estudia y 's considera més que á Espanya. En los regnes británichs se propagan llenguas distintas, afeginthi la llengua del primpcipat de Gales. Y ja no us parlaré de Suissa, ahont

Digitized by Google

hi ha viva una llengua molt semblant á la catalana. Y fins, senyors, en la políticament unificada Italia 's parlan y 's conreuan diferents llenguatjes, y tots ells tenen literatura propia y teatre propi, ab excelents companyías que recorren tot lo regne. Y no us parlaré d'Espanya, que ja coneixeu y aplaudiu molts de vosaltres la llengua anyoradissa de la incomparable Rosalía Castro, y la llengua del Guernikako-arbola, cant nobilíssim que desperta 'ls sentiments y que anuncia y simbolisa la exaltació de las antigas rassas. Y tinguis en compte, senyors, que la llengua catalana, comptanthi, á més de Catalunya, á Mallorca, á Valencia y 'l Rosselló, té més gent que la parla que la major part de las d' aquets altres pobles estrangers; y encara que aixís no fos, això res hi valdria devant de la justicia y de la gloria; que *Os Luisiadas,* de Camoens, han donat la volta al món y han sigut traduhidas en tots los idiomas, ab tot y lo reduhida que es la llengua que 's parla en son regne. Y 'l mateix Ibsen, si comptés los que enrahonan en la llengua de sas obras, se trobaria ab que son menos, molts menos, que 'ls que parlan altras llenguas més es-

Digitized by Google

campadas; mes ell escriu, y tant se li endona, que ab aquella parla tan petita ell ne té prou pera alsapremar y remoure tots los teatres d' Europa.

Jo no us diré ara aquí, senyors, la manera d' assegurarli 'l pervindre á la llengua de Catalunya. Pera dírvosho vos hauría d' exposar ara tot un plan de política á la catalana, y jo no he vingut aquí á parlarvos de política, sino de llengua y de literatura. Més, sia com sia, vinga pel camí dret ó pel camí tort, vinga per la convicció d' Espanya ó per la imitació dels estrangers, estich segur de que tornará á esser la nostra llengua á Catalunya lo que sabém que ha sigut per la historia. Y esperantho, senyors, veyém com aquesta llengua 's parla de cada dia més y més á Catalunya; que es tothom en aquesta terra, fins ignorantho molts d' ells, los que fan que creixi y 's propagui: la industria movent sas máquinas; lo comers fentse 'l transportador general de tot lo que surt y tot lo que entra á Espanya; tots los interessos que bategan en aquesta terra, y no indirectament, senyors, fent aumentar la riquesa y la importancia del país, sino directament, fent acudir al Primpcipat la

Digitized by Google

gent sobrera de las altras provincias; que aquesta gent arriba parlant la llengua castellana y la llengua de Basconia y la llengua de Galicia, constituheix familias, y tots los fills que 'ls hi neixen parlan la llengua catalana.

Jo veig á Catalunya, senyors, en lo creixement de la seva llengua, com á una mar extensíssima, mar interior si 's vol, á la que hi van á parar rius caudalosos pera confondres ab ella. Be n' evaporan de las ayguas de aquella mar las ardorosas soleyadas, mes los rius van creixent cada dia, y al caure en la mar prenen la color de sas ayguas, y 'l sol que las evapora se va apagant, y 'l nivell d' aquella mar va pujant, y pujará sempre fins á tenir sortida al occeá de la civilisació, que en ell se troba la llibertat dels pobles.

Y ja he termenat, senyors; mes aixís com al comensar he obert aquest discurs ab la opinió d' un fill ilustre de la terra espanyola que no es catalá, deixeu que 'l tanqui ab aquellas paraulas inmortals y santas que en marbres y en bronzos tindrian d' esser escritas, llegadas en l' idioma del seu poble per lo Dant, tant als que estiman á las

Digitized by Google

llenguas de las sevas patrias com als que las aborreixen:

«Si l' idioma del país—diu—es algun cop abominable, es quan se 'l sent en la boca meretriu dels que 'l prostituheixen.»

«Vergonya eterna á aquells que, despreciant son idioma, alaban lo dels altres.»

Digitized by Google

EN LA RESTAURACIÓ
DE
SANTA MARIA DE RIPOLL

BRESSOL DE LA NACIONALITAT CATALANA

Digitized by Google

Discurs en la sessió patriótica celebrada á Ripoll lo 2 de Juliol de 1893.

Digitized by Google

Quan una rassa es forta y victoriosa escriu sa grandesa y la transmet á las vinentas generacions en sos monuments de pedra. Cada carreu arrencat del cor de sas montanyas constituheix una lletra: 'l conjunt del edifici, 'l poema de sas glorias. Quan una rassa es fluixa y cobarda, quan cau degradada als peus del vencedor, es que renega de son passat, y ella mateixa, més destructora que no pas lo temps, esborra 'l poema de sa grandesa, arrencant una á una las pedras del edifici pera tornarlo al no res d' hont va eixir un dia. Mes quan la rassa agonitzant, dormida sota la corrupció de sos vicis, torna á donarse compte de sa grandesa passada y s' avergonyeix de son

Digitized by Google

present d' humiliacions, recull piadosa 'ls carreus fets engruna que las mans amorosas de sos avis trevallaren, y ab forsas novellas, arrencadas del esperit y del cos, torna á aixecar lo monument insigne, taulas de pedra hont Deu mateix hi va escriure un dia sas lleys y las glorias de son poble.

La rassa que vens y que 's fa noble y poderosa; que cau y que s' enllorda fins l' ánima; que 's torna á aixecar esperansada espolsant sa vestidura, es la rassa catalana. Santa María de Ripoll lo símbol de sa gloria, que avuy á tots nos acull sota sas alas.

Tres cops, senyors, ab la trascendencia del present, la hem vista congregada entre las amigas ayguas del Ter y del Fresser á la rassa catalana. Lo primer cop en sa edat de gloria y de conquista, sentintse ressonar encara al lluny los alarits de las cáfilas morescas mentres aquestas valls s' estremian de goig sota 'l cavall de nostre comte Guifre, la soca poderosa de nostre llinatje, lo fundador de la nacionalitat catalana, y mentres los cels s' obrian pera rebre l' encens y las pregarias dels sacerdots que aquest monument á Deu consagravan. Lo segon cop en nostra mateixa centuria; y ay, que la

Digitized by Google

majestat del temple al recordarho no 's pert sota la boyra del passat, sino sota la fumerada del incendi! Cruixiren los altars, los sants se vestiren de flamas, s' ensorraren las columnas y las arcadas, las cendras del foch y la cendra del sepulcre 's barrejaren, la volta del cel s' enrojí tota, no eixiren aquella nit las estrellas, y lo més alt del monument tocá ab lo front la terra. com ab lo front hi tocava embrutida llavors la rassa catalana. Lo ters cop que hi torna Catalunya es avuy. No hi ve, no, á Ripoll ab las mans enduridas pel refrech de la llansa ó de la espasa; mes porta coratje al pit y 'ls ulls espurnejant d' esperansa. Y al mirarnos tots y al regoneixens, després del revolcar d' una llarga dormida de sigles, nos trobém encare catalans, per lo tirat de nostre rostre, per nostras costums no del tot esborradas, per nostra llengua enérgica y noble que devegadas encara arrenca de l' ánima. Som al peu de la Jerusalém de nostra rassa; aquesta vall del Ter y del Fresser es avuy la Josafat de Catalunya, y al reconeixens tots, los de llevant y 'ls de ponent, los dels Pirineus, los de la mar y 'ls del Ebre, 'ns doném la abrassada de germanó y, com en

Digitized by Google

la resurrecció de las Santas Escripturas, creyém, perque ja 'ns hi trobém, en la resurrecció de la carn y del esperit de Catalunya. Senyors, germans, hem ressucitat; que Deu 'ns judiqui.

Be 'ns hi dalíam de trobárnoshi 'ls que estimém la terra independent que 'ls passats nos llegaren! Be la hem anyorada aquesta segona reconquista que totjust comensa! Era gran y noble y temuda la patria catalana; sa bandera gloriosa corria la terra y la mar deixant rastre de victoria per los espays y per los sigles. A sa ombra tot prosperava y s' ennoblia, que aquesta may feya esclaus ni senyors, sino germans, iguals tots á ella en drets y debers, en glorias y en fatigas; que ho sab Aragó, que ho sab Valencia y Mallorca y las nacionalitats d' Italia. Qui no ho va saber, senyors, va ser Castella. Li allargarem las mans pera donarli la encaixada del amich y ella á aquestas mans hi posá cadenas. Nos volguerem queixar, y posá un ferro á nostres llabis, y allavors s' apagaren las llars catalanas y las casas payrals se tornaren com fredas sepulturas. Catalunya ha agonitzat sota 'l peu del vencedor, que no vencé ni per las armas ni per

Digitized by Google

la rahó, sino per las malas arts dels que, reproduhintse sigles y sigles, empobreixen á Espanya. Tot ha anat cayent y tornantse runa; caure més de lo que s' ha caygut no es possible. Som avall de tot: som á la anarquía dels de dalt contra dels de baix. Las lleys las fa 'l més agosat y en profit propi: atrevirse es manar, que la voluntat del poble, de tots, no es res avuy dia. Al cap y al últim menos mal van fer los moros al enseny orirse d' Espanya després del Guadalet que no pas lo mal d' ara ab la ineptitut pujada als ministeris y donant lleys que ningú obeheix perque l' obehirlas fora morir, y cap poble per sa propia voluntat se mata. Que més voleu, senyors? Han dividit la nacionalitat catalana en provincias, y aquestas provincias en partits polítichs, que ho esmicolan y ho destruheixen tot dintre de cada poble ab lluytas encarnissadas, per assentarse en una diputació de provincia, en una alcaldía, en una diputació á Corts, posat tot á preu, que 's paga ab diners ó ab humiliacions; venentse 'ls uns la conciencia y 'ls altres la seva patria.

Sort, senyors, que 'l renaixement va venir á temps, trobant encara vivas las arrels

Digitized by Google

del arbre de la patria. Lo sentiment que covava, com caliu á la llar, en lo pit dels homes honrats, s' ha anat manifestant en progressió creixent per tota Catalunya, y allá ahont hi ha una voluntat honrada hi ha un defensor d' aquesta autonomía, que á Ripoll se manifesta ab la nova erecció d'aquest monument, gloria dels nostres passats, de nosaltres mateixos y gloria dels que vindrán; que ara sí que may més tornará á ajéures sobre la terra catalana.

Y al trobarnos, senyors, ajuntats en aquesta vila en representació de tota la patria catalana, tants y tants cors que glateixen per una mateixa idea, hi ha ningú de dintre y fins de fora de Catalunya que puga duptar de que torna pera ella 'l temps de llibertat á que arribá en altres dias? Qui ho dupti, qui senti aversió per aquestas ideas que aquí tan estretament avuy nos acoblan, es un desgraciat que nega la llum del sol perque no te vista pera contemplarla.

Las aurenetas tornan cada any al lloch ahont han fet niu; á nosaltres, més ingrats que las mateixas aurenetas, nos han calgut centurias d' anys per tornarhi. Mes ja hi som, senyors, y 'l niu ja es enlayre. No

Digitized by Google

'ns aturém, donchs, satisfets per haverhi arribat. Molt s' ha fet; mes tot lo fet no es res comparat ab lo que 'ns manca. Tenim plantada la fita; peró 'l camp no 's conreua: los ermots y la brossa l' embrassan y 'ns entrabancan: foch á la brossa y als ermots fins que neta y purificada la terra hi obri solch la arada.

L' edifici de pedra de Santa María de Ripoll aquí 'l tenim y honra á Deu ab las sevas santas pregarias. Del gran edifici de Catalunya totjust obrím los fonaments. Sas pedras jauhen escampadas; sas lleys, sas costums, son carácter tot es en engrunas. Cal que tot se reculli com hem fet ab Santa María; cal que tot s' encaixi y 's lligui, pedra sobre pedra, fins que arribi als núvols.

Tením forsa y voluntat per conseguirho. En la vida dels pobles qui vol viure té rahó de viure, y la llibertat sempre es agrahida á qui li obra 'ls brassos. Siguém á Catalunya catalans y fora. No cridém may que ningú mori. Peró visquém nosaltres, y cridemho fins á morir si cal, que uns altres vindrán darrera. Siguém lo que hem sigut; no un poble explotat per un altre poble. Units travallém ells y nosaltres, los de fora

Digitized by Google

de Catalunya y 'ls de dintre de Catalunya; mes cada nacionalitat que mantinga lo que es genuinament seu, y que ho mantinga ab vida propia. En las fonts nostras beguemhi nosaltres; ells que beguin en las sevas. Avall tot lo que fassi nosa á Catalunya. Ja que tot está dihent aquí que tením encara ánima catalana, tinguemhi altre cop també 'l cos y la vestidura. Los pobles esclaus son los embrutits; no volguém semblarnos al Egipte sota 'ls peus de la Inglaterra!

Senyors, mireu entorn nostre. Aqueixas montanyas son las mateixas montanyas, baluarts de la patria, pedestals eterns de la gloria dels Guifres y 'ls Sunyers y 'ls Berenguers y 'ls Tallaferros; aquesta terra que 'ns sosté es la mateixa terra que á ells los sostenia, la mare amorosa que guarda y 's confon ab sas cendras; aquest sol puríssim y explendorós que 'ns illumina es lo mateix sol que espurnejant de gloria 's reflectia en sas brilladoras espasas, en sos escuts, en sas corassas; aquets dos rius, cantant á nostres peus sas eternas esposallas, son los mateixos rius que lliscavan terra avall, bras sobre bras, pregonant la altesa de Catalunya, y emportántsen pera fertilisar la terra baixa

Digitized by Google

la sanch generosa que vessavan en sas lluytas de reconquista 'ls fills de la Montanya.

Donchs si son los mateixos los rius y 'l sol y las valls y las montanyas, no serán los mateixos los fills de sas indomables encontradas? L' aygua que corre pels rius será més constant que la sanch que corre per las venas? Lo Ter será 'l Ter, lo Fresser será 'l Fresser y la sanch de Catalunya s'haurá tornat sanch ó aygua castellana?

Nó, y cent cops nó, y sempre nó. Mentres lo món siga món hi haurá un tros de aquest món que 's dirá y será Catalunya!

Mes perque ho siga, y no sols de nom sino de fet, travallém tots, tothom; que la feyna de cada un fa la tasca del conjunt, y, posanthi 'l coll tots, s' acabará la obra. De la polsím de neu, de la deu de la montanya, de la gota de pluja 's fan los grans rius que tot ho capbussan y tot ho arrossegan. Vagi, donchs, tot á engroixir aquets rius pera 'l profit de Catalunya! Al riu la tofa de neu y la font abundosa y la gota de pluja, y 'l riu que creixi y fassi camí rápit, trencant las resclosas. Lo travallador del camp, l' obrer de la fábrica, lo potentat, lo sacerdot; lo pensament, lo diner, la pregaria; la

Digitized by Google

forsa del esperit y de la materia; tot que pagui son delme d' amor á Catalunya. L' obrer al moure la máquina, 'l pensador al agafar la ploma, 'l pagés al engrapar la aixada, 'l sacerdot al aixecar la hostia que 's digan tots: Va per lo que més estimém: dels núvols amunt per los que han mort, per los que van ser; dels núvols avall per los que viuhen, per los que son carn de nostra carn, sérs de nostres sérs, que parlan com nosaltres parlém, senten com nosaltres sentím, als que units altre cop estretament constituhirém una patria, una nació d' aquest tros de terra benehida.

Santa María de Ripoll ha sigut lo bressol de nostra independencia. Lo temple torna á ser temple y l' altar altar. Dintre del temple y sobre l' altar hi es Deu, mes no hi es, nó, la patria. Avuy per avuy sacrifiquém en pensament sobre l' altar totas las traydorías, totas las baixesas dels mals catalans; totas las perfidias, totas las vilesas dels forasters dominadors de la terra. Y fem vots, senyors, entretant, perque arribi un dia en que vinga Catalunya al peu d' aquest altar de Ripoll, alegre 'l cor, lliure de brassos y redimida.

Digitized by Google

ELECCIONS
PROVINCINCIALS Y LLEGISLATIVAS
EN LA ASSAMBLEA DE REUS

Digitized by Google

Discurs en la sessió de 29 de Maig de 1893.

Digitized by Google

Ben mirat, es per demés la defensa d' aquesta base per la Comissió Ponent. Está en la conciencia de tothom, y aixó desde fa molt temps, la necessitat de que 'l Catalanisme intervinga en la vida activa de la política, y, per lo tant, la conveniencia de que prenga part en las lluytas electorals, utilisanthi en la empresa totas las sevas forsas.

La situació del Catalanisme ha sigut fins avuy molt tranquila, y, per millor dirho, molt cómoda: veure desde nostras casas, escudats en nostra despreciativa honradesa, com passavan y tornavan á passar pel mitj del fanch del carrer las mascaradas de la política. Mes aquesta conducta prou comprensible quan una agrupació 's forma, no tindría esplicació que convensés avuy dia en que 'l Catalanisme ha pres més gran volada. Seguir en aquest retrahiment fora cobar-

Digitized by Google

día, fora egoisme, fora 'l vergonyós suicidi de la nostra causa. Perque al present aquells que ho reclaman no som únicament nosaltres los que fem vida activa dintre del Catalanisme, que ho reclama, ab més vehemencia encara, si aixó es possible, 'l país en massa, avuy al costat nostre, 'l país veritable, 'l país que no fa d' explotador á las ordres dels ilustres vividors dels partits gobernants, lo país travallador, que no es pas fanátich per cap institució mudable, que tant se li'n dona la forma de gobern monárquica com la republicana ab tal de que se li proporcioni feyna y dignitat á casa y no vegi entronisats en lo poder homes sense conciencia, que sols representan devant del món nostre rebaixament y nostra deshonra.

Es clar, senyors, que si Catalunya fos árbitre de son gobern no seria ab las viciosas lleys presents ab las que 'ls catalans anirian á las urnas electorals; que nosaltres tindriam nostre sistema propi, arrencat de nostre sistema electoral d' altras épocas, corretgit y completat ab lo que hem aprés del nostre y d' altres pobles contemporanis. Y es clar que nostre sistema no fora com los d' ara, que facilitan las trampas á favor dels goberns, sino aquell que sigués garantía de

Digitized by Google

la més perfecta justicia. Mes com no está en las nostras mans, avuy per avuy, sino aprofitar lo que se 'ns dona, deber nostre es acomodarnos á las circunstancias. Recullimnos, donchs, lo vestit pera no tacarnos, y fiquemnos en aqueixa corrent d' ayguas brutas, en mitj d' aqueixa corrupció electoral que tufeja á corrupció d' hospital de la sala d' incurables; puig veritablement está desauciat aquest sistema, y ab ell ho está tot lo que ell aguanta.

Anemhi donchs. Voltém lo cos del que agonitza víctima de sa mala vida. Fem com aquells homes de bona voluntat que s' acostan al que va á morir pera vetllar per los que quedan y salvar la casa de la ruina 'l dia que treguin lo cadavre.

Y que tot aixó se 'n va ho veu ben clarament tothom que no visca de tal nació ó que no satisfassi la seva vanitat revolcantse en sas miserias. Se 'n van los municipis de la manera que avuy están constituhits, y se 'n anirán encara més depressa ab las reformas que 's projectan y que naixerán mortas, perque lo que s' ha de mudar dels municipis, més que las lleys, son los homes, y aquestos no 'ls poden donar millors los partits polítichs

Digitized by Google

que ara gobernan. La desmoralisació en los municipis s' ha escampat d' una manera tal que l' home honrat, al asséures en las cadiras de la casa comunal com alcalde ó com á regidor, está ben cert de que no reb aquella investidura com una gramalla honrosa, sino com un ropatje infamant, puig la opinió pública, desenganyada cada dia en tants de sos ciutadans predilectes, confon al home digne ab aquell que no ho es, y allá ahont veu un regidor ó un alcalde creu veure un lladre.

Y en igual situació, perque ja no 's pot dir en pitjor, se troban los homes dels partits gobernants al arribar á las Diputacions provincials y á las Corts. Representants en sa inmensa majoría, no del país que no ha intervingut pera res en sa elecció, sino del cos de cacichs que 'ls ha engendrat, á compláurels á ells consagran tota la seva vida. Surtiu al camp ó á la montanya de Catalunya: voleu saber quína es la hisenda d' un cacich? Donchs es allá hont se torsa una carretera, defraudant la Hisenda de la provincia. Aneu al Congrés y al Senat. Voleu saber quínas lleys se votan? Aquellas que favoreixen los negocis dels potentats dels

Digitized by Google

partits, aquellas que 'ls hi asseguran lo poder en sas mans pera seguir escanyant al contribuyent subjectantlo á las sevas tiranías. La cuestió es seguir gobernant y esplotant. La cuestió es que puga seguirse donant sous als grans empleats, á tots los que ara cobran, que aviat serán més en número que no pas los que pagan. Res hi fa que aumenti espantosament lo deute públich; que tot s' empenyi, s' estanqui ó 's vengui. Res de boscos ni minas. Cal fer diners y més diners. A xuclarho tot; fins los vicis: ja es seva la explotació del joch, que l' han declarat nacional. Quan res més los hi quedi per viure un dia més, encara poden declarar nacional la prostitució y explotar las casas públicas.

Tot deu caure; tot deu mudarse, y cal lo concurs de tothom pera conseguirho; perque están tan arrelats, senyors, los vicis y 'ls que 'ls sostenen, tenen aquestos tan ben estesa la seva xarxa sobre 'l país, que 'l temps y la constancia de la gent sacrificada fins avuy sols pot lograr destruhirho. Cóm arrencar en un dia l' arbre que ab un seguit d' anys d' indiferencia pública tan fondas y xucladoras arrels té posadas? Avuy dia fins

Digitized by Google

arriban á ser hereditaris y van per dinastías los cárrechs conseguits aparentment per la voluntat del sufragi. En moltas familias de cacichs s' ascendeix per ordre de generacions: l' avi es al Senat, lo pare es al Congrés, lo fill á la Diputació provincial, y 'ls masovers á las alcaldías. Tot está escalonat y ben trabat ab l' or dels personatjes polítichs, si ja tenen la bossa plena, y si 'ls personatjes encara han de fer la fortuna, ab las miserias del poble.

Y al dir que 'l Catalanisme deu intervenir en la vida activa de la política acudint á las eleccions municipals, provincials y llegislativas, la Comissió Ponent demana á la Assamblea que 's consigni en lo derrer passatje de la present Base que 'l Catalanisme condempna enérgicament tot medi electoral abusiu, preferint sempre la pérdua de las eleccions á guanyarlas per procediments que per sa inmoralitat repugnan á tota persona honrada. En altras épocas de nostra Catalunya, quan las eleccions pera 'ls municipis y las Corts de casa eran dignas, quan l' elector y l' elegit podian aixecar la cara sense avergonyirse devant dels seus conciutadans, aquest últim passatje de la present

Digitized by Google

Base seria un insult pera tot un poble. Fins ho seria un insult avuy dia en aquells países en que la honra del patrici es la mateixa honra quan funciona d' home privat com quan funciona d' home públich; mes tractantse d' espanyols, y en aixó sí que no hi ha regions, essent iguals pera escampar inmoralitats los del nort y 'ls del mitjdía, tot quant se diga es poch pera arresserar de las trampas electorals las urnas á las que 's presentin candidats catalanistas.

Tot s' ha capgirat, senyors, en aquest país tracttantse d' eleccions. De la inmoralitat electoral ja no se 'n diu inmoralitat: se 'n diu ser llest, tenir talent polítich, saber viure. A igual altura de rebaixament inmoralisador se troba un ministre de la gobernaci ó que un escombriayre y un guarda de consums, sino que 'l primer capitaneja 'l vici y 'ls altres se deixan conduhir molts cops per no perdre 'l pá de sos fills. Ah, si la urna electoral, que irrisoriament es feta de cristall, fos feta com aqueixas caixas de desar cabals que empresonan la má del lladre, á qui primer hi veuriam agafat per la má fora al ministre!

Y aqueixa corrupció brutal de las urnas,

Digitized by Google

aqueix escamoteig odiós y repugnant, que al igual de las hienas ni 'ls morts del cementiri respecta, aqueixas falsificacions d' actas que, com marmanyeras á la plassa, se las emporta 'l millor postor, aqueix trampeig y aqueix cúmul d' infamias dels dias de votacions, no son res comparats als trevalls que d' unas eleccions á altras se fan pels pobles ab lo fi de preparar lo dia de la gran farsa. Los gobernadors civils están supeditats per los mandarins dels pobles: aquestos son los veritables gobernadors; aquestos son los que divideixen las poblacions en banderías, los amichs y 'ls enemichs, los cayguts y 'ls que son enlayre. Los partidaris dels que manan ja poden tirar per allá hont vulgan. Mentres entreguin en son dia l' acta per omplir, tenen carta blanca per cometre cualsevulga malifeta contra 'ls pobres que á la seva voluntat com á remats no 's doblegan. La guardia civil persegueix als malfactors allá ahont los troba: 'ls cacichs y 'ls cacichs dels cacichs han fet una nova guardia civil, sino que es guardia civil al revés, y als malfactors los amagan y 'ls recompensan.

Avans, pels camins, se cridava «Diners ó la vida» ensenyant la boca del trabuch.

Digitized by Google

Ara s' ensenya la vara del alcalde y 's diu: Vuy 'l teu vot y la teva influencia, y sinó se 't deixará sol, se 't perseguirá en tos negocis, se t' arruinará ab impostos y penyoras. Ara 'ls saltejadors de camins se troban pels pobles. Ara 'l bandolerisme s' ha fet ministerial. No son las mateixas paraulas, pero en lo fons se diu lo mateix: «Diners ó la vida!»

A la curta ó á la llarga, anant ó no anant als cossos llegislatius, lo regionalisme triomfará á Espanya. Pero no es de catalans, no es digne d' aquells que oferian las hisendas y las vidas en l' altar de la patria, lo deixar fer al temps y consentir que 's segueixi esqueixant las entranyas de Catalunya sense viril protesta. Y si no es possible aturar la embestida destructora y salvar una part del edifici de nostra grandesa, salvém al menos los fonaments pera aixecarhi assobre 'l nou edifici, més fort que may, á fi de que resisteixi estranyas embestidas. Tot lo que ells han construhit es dolent per nosaltres: ells, ab tal de que se 'ls deixi viure, s' acontentan ab lo nom de las cosas. Diuhen que s' han solidat totas las conquistas de la Revolució, y citan com exemple 'l sufragi universal: la més indigna de las farsas. Senyors: tenen

Digitized by Google

rahó 'ls anarquistas: al cap-de-vall tot té de anar á fons. Sols que nosaltres volém reedificar després y ells volen viure entre ruínas.

Deber y deber rigurosíssim y sagrat es, donchs, pera 'l Catalanisme 'l pendre part, de primer en las lluytas electorals de la política, y després dintre dels municipis, de las diputacions provincials y dels Cossos llegislatius del centre d' Espanya. Cal sanch sanitosa, cal sanch nova al cos electoral y á las corporacions que hi portan. Lo món va decidit cap al regionalisme: hi ha una corrent á Europa ben determinada que va obrint portell en totas las nacions. La mateixa corrent existeix dintre d' Espanya. Empenyemla nosaltres ab totas nostras forsas, y las duas corrents, la de casa y la del extranger, creixerán y muntarán fins á trobarse per sobre 'ls Pirineus. Y aquell dia será 'l nostre dia.

Entretant los catalanistas, portats á lo que se'n diu representació nacional, precipitarán aqueixa gloriosa diada. Poden fer molt sens compromisos ab la gent de la trampa de abaix y sens compromisos tampoch ab la gent de la trampa de dalt, ells, los nostres partidaris, que no haurán nascut en las cel-

Digitized by Google

das d' un encasillat, recort tristíssim de las celdas de la presó modelo.

Tots los partits elegeixen als seus homes. Nosaltres elegirém als nostres, y no més que als nostres. Votar los catalanistas aproxīmacions, ara blancas y ara negras, y devegadas dividirse en un mateix districte pera votar los uns á una aproximació blanca y 'ls altres á una de negra, fora igual que declarar la nostra impotencia y fer com los antichs suissos que anavan pel món servint á cualsevol senyor. Nostras fronteras prou las sabém: siguém guardias suissos, pero no més de casa nostra.

Senyors, jo saludo desde aquesst lloch á aquells homes de cor fort y de clara y enérgica paraula que s' asseurán per primer cop en l' ascó del Parlament de Madrid. De segur que 'ls primers dias las manifestacions de lo que volém, de lo que se 'ns ha arrebassat y tenim dret de que se 'ns retorni, serán acullidas ab riallas. Mes aquestas riallas al passar l' Ebre ressonarán lúgubrement á casa nostra despertant l' esperit patri allá hont lo trobi que dorm. També 's rigueren nostres enemichs de las paraulas del canonge Clarís, y aquellas riallas feren francesa á

Digitized by Google

Catalunya, y perillá de quedarse sentho per sempre. També 'ls fundadors de la Ciutadela 's rigueren de nosaltres ab la boca de sos canons, y la Ciutadela va caure, y en aquells mateixos llochs los Jochs Florals de Barcelona, devant del cap del poder central, ab sos viscas y aclamacions digueren ben alt que 'l Catalanisme, més fort que no pas lo bronzo d' aquells canons, encara está dret y respira y espera la seva obra.

També en lo palau del Congrés, desde la cadira de la presidencia, se va insultar y execrar, no fa gayres anys, al Catalanisme, tractántsel de boig ó criminal. Donchs qui va dir aquestas paraulas ja reposa oblidat dels seus, cendra no més d' un cadavre. Ell haurá donat compte á Deu de sas paraulas, y 'l Catalanisme, més despert y amenassador avuy que may, s' obre ab aquesta Assamblea las portas del Congrés de Madrid pera dírloshi als representants de la tiranía parlamentaria, en nom de la Catalunya regionalista y de totas las nacionalitats germanas d' Espanya: Nosaltres sí que la portém la representació legal del país: los boigs ó 'ls criminals sou vosaltres.

Digitized by Google

EN LLOANSA
D' EN JOAN FASTENRATH

PER SON LLIBRE

« CATALANISCHE TROUBADOURE »

Digitized by Google

Discurs en lo Palau de Ciencias de Barcelona 'l dia 18 de Maig de 1890.

Digitized by Google

Honra ben alta es pera quants nos apleguém al entorn de la bandera del Catalanisme la celebració d' aquest acte solempne, per medi del qual la Lliga de Catalunya 's complau en manifestar l' agrahiment que omple 'l cor dels seus socis, y que te de durar sempre, al ilustre escriptor estranger En Joan Fastenrath, l' amich més gran que te nostre país en la terra alemana, l' aymador més entussiasta de nostras lletras rejovenidas, qui ha aixecat ab la publicació de son últim llibre, *Catalanische Troubadoure der Gegenwart,* un nou monument en sa pátria, que, per ser de qui es, estará eternament aclarit ab un raig d' aquell mateix sol de gloria que resplandeix en las obras inmortals de Goete y de Schiller.

Digitized by Google

Y si generalment tota la terra catalana ha de manifestarse agrahida al home d' ánima enlayrada que ab los afanys de son sentir y de son saber ha rendit tribut meritíssim á la poesía de nostra llengua, qui ha d' estarho més entranyablement encara som nosaltres tots, los que estimém ab pur fanatisme la Pátria Catalana, los que idolatrém lo seu passat y, fills de nostre sigle, preteném tornarla un dia, y costi 'l que costi 'l conseguirho, al esplendor digne de sa antiga grandesa.

Y es més preuhat, senyors, l' acte que estém enaltint del nostre nobilíssim hoste, que avuy tant merescudament s' asseu en la cadira presidencial de la Lliga de Catalunya, perque ab ell ha sapigut descubrir las nostras aspiracions de pátria, que brollan poderosas y avassalladoras en mitj de las galas de la poesía moderna; comprenent de segur que 'l despertar literari d'aquest poble no era 'l d' una brotada xorca per esser de planta enmalaltida, sino que cada flor de la poesía, al obrirse, portava ja 'l fruyt que demá, al esser l' hora, cullirian nostres fills, si la sort no vol que siguém nosaltres mateixos qu' abastém la fruyta madura.

Digitized by Google

Y ho ha comprés plá be 'l senyor Fastenrath, y de tant lluny estant se li ha encomanat nostre entussiasme, perque ab son magnánim cor aborreix las injusticias de la vida, y ell, darrera la poesía en que 's descriu la festa major, la donzella enamorada, las feynas del camp en la sega y la verema, la salutació en la hermita, la batalla guanyada ó perduda per nostres héroes, darrera de tota aquesta diversitat de sentiments poétichs, hi ha vist, compadíntsen, á un poble infortunat que s' ha nodrit dels esplets de sa propia vida, que 's veu ultratjat en los amors més íntims y més sagrats de la seva ánima, y comprén que aquest poble vulga tornar á ensenyorirse de son passat y 's daleixi, més anyoradís cada dia y á cada hora, de tanta gloria y de tanta grandesa miserablement perdudas.

Prou que ho manifesta ben clarament lo nostre amich estimadíssim en la endressa del seu llibre memorable. Diu aixís lo senyor Fastenrath: «Dintre de las tombas dels vells catalans s' ha sentit una veu esclamarse: Ressuscita! Ressuscita! Es que la poesía catalana aplega als trobadors sota la més santa de las banderas!»

Digitized by Google

Y sabeu també, senyors, qué es lo que va contribuhir á que 'l senyor Fastenrath comprengués totseguit fins ahont arribava la volada del Catalanisme? Donchs va esser, sens dubte, 'l seu amor intens de pátria, perque, complahentse en mirar aquella pátria seva, quals ayres respira y quals glorias son sas propias glorias, ha fet la comparansa de son poble ab lo nostre poble, y s' ha trobat ab que la grandesa present de la Alemania se sembla á la grandesa passada de Catalunya; la una y l' altra aplech de nacions confederadas, lliures en lo gobern de sa vida interior, sostenintse las unas á las altras pera la defensa propia contra las embestidas estrangeras.

Si, senyors; unida la Prusia á las altras nacions d' Alemania venceren á sos enemichs. Unida Catalunya á las demés nacions de la confederació aragonesa vencérem un dia gloriosament á la Fransa. Baldera y á la fí rompuda la nostra confederació tant honrada, se 'ns hi quedaren trossos del cor perduts á l' altra banda dels Pirineus: lo Roselló, 'l Vallespir, lo Conflent, bona part de la Cerdanya...

Ah, senyors, quina tristesa! Quina més

Digitized by Google

fonda tristesa no se sent al considerar la situació floreixent de las nacionalitats d' Alemania en comparansa al miserable estat de la nostra Pátria Catalana! Ella, la pátria de Fastenrath, asseguda serena en lo pinacle de la gloria, á l' ombra de sos llorers seculars recomptant sos tresors y sas victorias. Catalunya, de nació lliure y poderosa, tornada en provincias tributarias, sense cap representació directa y sortida naturalment de la propia sava del terrer en lo gobern del Estat que la esplota; ab fills á gratscient desmemoriats de lo que ella havía sigut en épocas passadas; veyent arreconada y ignominiosament aburrida en los temples y las escolas de la terra la llengua que un estranger á casa nostra, ell, lo senyor Fastenrath, ha volgut aixecar en sa pátria alemana á l' altura de las agullas puríssimas de la catedral de Colonia. Y per últim, senyors, avuy mateix, veyent ab tristesa com alguns d' aquestos propis fills de Catalunya s' aplegan en assamblea pera fer en ella de carregadors d' armas, que demá 'l Centralisme enjegará de dret contra las despullas de nostras lleys civils afanyadas per nostres pares.

Digitized by Google

Quína es, senyors, la nació que, haventla tinguda, 's resigna á perdre per sempre la seva autonomía? Per fonda que hagi caygut la que n' estiga despossehida, cóm no glatir y bregar pera pujar un grahó darrera l' altre, amunt amunt sempre, fins arribar á rebre altre cop lo vivificant sol de la llibertat en plena cara?

Si la Alemania hagués sigut vensuda en la última guerra per las armas napoleónicas, no s' hauría resignat, no, á véures gobernada per las lleys de la Fransa. Y, parlant sols de la llengua, no s' hauria conformat, no, á que, rebutjada la parla alemana, en las escolas de Berlin y de per tot, s' ensenyés als noys en la llengua francesa..... Donchs això está passant á Catalunya, y no s' aixecan fins las pedras á protestar de semblant injusticia!

Y que la nostra terra constituheix nacionalitat, y que com á tal te dret á la vida de que gaudeix tot ser organisat pera viure, qui pot dubtarho?

Sabeu, senyors, qu' es lo que constituheix la Pátria Alemana? Donchs la constituheix lo mateix que constituheix la Pátria Catalana. Hi ha en aquella terra un cant

Digitized by Google

entussiasta, ferm y plé de noblesa, que s'ha fet popular, que va de boca en boca y qu'es l' himne de la Pátria Alemana. En ell se pregunta quina es aqueixa Pátria Alemana; fins ahont es que arriba; quinas son las sevas fitas y las sevas fronteras. Es la Prusia, se demana en aqueix cant, la pátria del fill de l' Alemania? Es la Suavia, es lo pais del Rhin? Y en lo mateix cant se dona la contesta: No; la pátria del aleman es més gran encara. Es la Pomerania? Es la Wesfalia, es la Baviera, es la Estiria? No, es més gran, es molt més gran aquesta pátria encara. Voleu saberla?, 'l cant pregunta. Y afegeix: La pátria del aleman arriba fins allá ahont se parla la llengua alemana.

Donchs la pátria dels catalans, la pátria del nostre cor, arriba y te d'arribar fins allá ahont se parla la llengua catalana.

Lo dia en que morís la llengua moriría nostra nacionalitat, nostra pátria. Hont ella viu fins allá arriba, y prou: que 'ls estats absorvents poden cusir y descusir las nacions históricas á sa fantasía, com á robas de colors contraposats pera disfressar la humanitat en lo carnestoltas de la vida; pero la nostra pátria es y será sobre tot y tot-

Digitized by Google

hom mentres Deu vulga, arreu hont se parli catalanesch, á Mallorca, á Valencia, al Rosselló y á Catalunya, sian ó no sian las sevas terras d' Espanya ó de Fransa. Si avuy, senyors, la nostra nacionalitat se troba plena d'agrám, com los camps que no 's conrean, demá cremarém aquesta agrám pera que no rebroti y 'l foch la purifiqui. Alashoras tornará á ser lo nostre un país ahont una paraula valdrá tant com una escriptura, ahont á tot criminal se 'l bandeji de la terra, y ahont á tothom que sia de nobles sentiments se 'l tinga per company, vinga d' hont vinga.

Aytal es la nostra pátria, que á vos, senyor, amich nobilíssim de Catalunya, se us ofereix tota, donantvos la abrassada franca y lleal de vostre poble lliure; abrassada que val tant com lo més sagrat dels juraments de germanor que us fan los escriptors catalans, y ab ells, estéune segur, tota la pátria.

Jo per ella, senyor, vos dono la benvinguda, desitjantvos que us sian grats los ayres perfumats d' aspres essencias de nostras planuras y montanyas; á vos y á la dignissima companyona d' aquest romiatje per la

Digitized by Google

vida, la ilustre dama que s' ha assegut enguany en la cadira dels Jochs Florals, com á reyna y senyora de la gentilesa y de la hermosura.

Fa dos anys, senyor, que s' hi va asseure una altra reyna, tenint acobladas en un coixí, á sos peus, duas fillas de son cor amantíssim, rossas y puras com dos raigs de lluna. Jo enguany he vist també assegudas devant de la reyna dels Jochs Florals de Barcelona duas hermosíssimas donzellas: la una blanca y d' ulls de cel; l' altra de cabell negre y enmorenida per lo sol del mitjdía. Eran la poesía de Alemania y la poesía de Catalunya, que, abrassadas y galta sobre galta, fullejavan lo vostre llibre.

Senyor: quan torneu á aqueixa gran Alemania que floreix y grana, y que d' avuy estimarém molt més perque vos hi seréu en ella, recordéuvos de Catalunya, de sas alegrías y de sas tristesas; y quan entoneu l' himne sagrat de la pátria, entonéulo pensant també en nostre poble, que tant com á Alemania li escauhen aquestas paraulas á Catalunya:

«Mírala ab ulls propicis, oh Deu del cel;

Digitized by Google

concedeixnos lo valor, aqueixa forsa y fidelitat que 'ns son tan estimadas, y la pátria será gran y será una!»

Digitized by Google

CERTÁMEN CIENTÍFICH LITERARI
AL VENDRELL

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la repartició de premis lo dia 27 de Juliol de 1887.

Digitized by Google

Dia ben agradós es pera mí 'l d'avuy, en que, per condescendencia vostra, me doneu una de las presidencias d' aquest certámen, proporcionantme ocasió de manifestarvos públicament, de des lo lloch en que m' heu colocat, lo reconegut que us estich, vendrellenchs; que si sempre fora honrós pera mí, ho es molt més venint de vosaltres. Jo vos ho agrahesch doblement, perque ab aquesta mostra de benevolensa heu significat que admeteu com á fill de la vila á qui vos parla, que, si be no ha nascut en ella, en ella hi te 'l casal de son pare, ahont hi va veure la llum del dia; en ella s'obrí son pensament y son sentir als afectes més grats á l' ánima; en ella ha contret amistats que durarán tant

Digitized by Google

com la vida; en ella va comensar á parlar aquesta enérgica llengua catalana, que es més hermosa que totas las altras llenguas del mon, y en ella hi te, com tots vosaltres, en aquell cuadrat de terra solitaria hont los xiprers se balansejan, cendras ploradas de parents y de companys de la infantesa y d' amichs entranyables.

Y ara que he complert ab las lleys que l' agrahiment imposa, deixeu que us parli dels certámens científich-literaris, tal com jo 'ls comprench y com de segur los compreneu vosaltres.

Los certámens que avuy s' escampan per tota Catalunya, y que venen á ser plansons esqueixats d' aqueix arbre d' amplíssima capsalada que se 'n diu los Jochs Florals de Barcelona, son quelcóm més que una de las tantas diverticions senzillas que forman lo programa de las festas majors pera fer costat á las ayrosas sardanas, en l' Empurdá, y en las nostras encontradas á aquest recort dels atlants que 'n dihém los Xiquets de Valls, ab missió tantsols de galejar y divertir á la gent de casa y á la forastera, passant tot com los castells de foch, que, un cop calats, llevat de la fortor del fum y de la

Digitized by Google

pólvora res hi queda. Sino que 'ls certámens, sobre tot quan son de la importancia del que estém celebrant, ja de moment indican la cultura de la població que 'ls ha emprés y 'l camí que fa per las vías de la civilisació, á la que mostra son amor decidit y son clar talent ab la tria dels temas científichs de tota mena que ofereix al concurs pera estimular als escriptors, á fí de que'ls uns perfeccionin y depurin tot lo que es útil á la terra per lo conreu de sas plantacions naturals y 'ls productes que d' ella 's treuhen y la industria transforma y 'ls altres estudihin y presentin comparadas las nostras lleys características ab las dels demés paissos pera admiració del mon, ó ab la de las investigacions históricas pera que 'ls escorcolladors d'arxius fassin apareixer á nostra vista, trayent la pols dels pergamins, lo passat que dignifica, mostrantnos ahont se vessá sang generosa defensant la llibertat de la patria y de qui son los ossos que'l pagés, admirat, descubreix al remoure ab l' arada 'l conreu, aquells ossos que portavan la humanal vestidura sota 'ls penons nacionals ó extrangers en las passadas guerras.

Y al devant de tots aquestos temas, cu-

Digitized by Google

brint de flors lo camí per hont passa 'l carro de la ciencia arrossegat per la forsa del sigle, ve als certámens la flayrosa y gentil y may estroncada poesía, que, gerda y verdejanta, esclata dels vergers de Catalunya, á omplir ab sos cants los espays d'armonías, á fer remoure las alas del cor, á ensenyar á estimar, que es bellament gosar y també bellament patir, y á fernos esperar serens en la benhauransa d'un altre mon als que hi creuhen, y als que no hi creuhen en la tranquilitat endolsidora del sepulcre.

Mes aquesta es la tasca dels certámens en general y per tot lo mon. En nostra Catalunya, per demunt d'aquesta missió jo n' hi veig una altra de més elevada y trascendental y definida encara, á la que alguns pochs hi contribuheixen d' esma, pero 'ls més ab tota conciencia é intenció premeditada.

Los que conreuhém ab preferencia, y fins si voléu ab fanatisme, la literatura d'aquesta Terra, travallant per restablir en ella la antiga preponderancia, hi veyém en cada altre certámen que 's celebra á Catalunya una nova victoria pera nostras ideas y un nou avens per lo camí de las revindicacions anyoradas.

Digitized by Google

Y es que la literatura catalana, enaltida per totas las ciutats y vilas de més fama de la terra per medi dels certámens, fa d' heralt devanter de la moderna creuhada pera la regeneració de Catalunya, anant á trucar ab destra de mare amorosida á tots los pits, despertant en lo fons de las ánimas sentiments desconeguts de patriotisme, y deixant á son pas convensuts y enardits als que, glassats, vegetavan indiferents per los mals que pateix Catalunya, infundint espeperansa als que no creuhen que pugan venir dias millors pera ella, y mostrant á tothom ab la ploma, com los conquistadors de malas causas ho fan ab la punta de la espasa, 'l camí que conduheix á la transformació y regeneració moral tant com material de tota la Terra Catalana.

Y aquest, com vos dich, es lo fi més important dels torneigs científichs literaris que s'obren al present á Catalunya. Perque vosaltres comprenéu molt be, y ho esperimentéu com qui us parla, de dés lo moment que, estant en llibertat de triar la llengua oficial d' aquestos actes, heu preferit la catalana, que no es l' amor que tots sentím al idioma de la Terra un amor platónich que tantsols

Digitized by Google

jurca de viure al dia, acontentantse sos conreuadors de la lloansa pública que's guanya en solemnitats com aquesta; sino que tracta de donar vida y de que arreli y tregui brancada sanitosa l' orgull patri y la dignitat d' aquest país, fentli esment de lo que era y de lo que encara son sos fills, á fi de que demá, abrassantse tots los catalans sota d' una mateixa bandera, com nostres avis sota 'l penó gloriós d' en Jaume primer, vingan del camp polítich que 's vulga mentres sigan d' ánima honrada y catalana, pugan, anant alauna, fer valer sos drets, com li pertoca á aquest tros de terra que 's mira en la mar de la civilisació recolzantse en los Pirineus y sent remorejar á sos peus aquell riu Ebre que nostres pares han passat y repassat cent cops victoriosos. Y fer valer aquestos drets pera que torni á pendre Catalunya 'l lloch que li cal y li pertoca dintre de la justa armonía dels altres pobles ibérichs; lloch que avuy se li nega; lloch del qual no se la pot privar á dreta lley per lo que ha sigut en la historia, per lo que es encara en lo present y per lo que será quan tots los seus fills se dongan compte de lo que son y sápigan que altres pobles que havían arrivat

Digitized by Google

en son decandiment molt més avall encara que 'l poble nostre, ja 'ls uns han conseguit altre cop viure sa passada vida y 'ls altres están en aquesta hora esgavellant perfidiosos las portas que 'ls ne separan.

Alegrémnos, donchs, de que 'ls nostres prosistas y 'ls nostres poetas dongan color y sava á la historia y á las costums y á las tradicions y llibertats de la Catalunya Catalana: fent á saber á tots los vents de la Terra que ha sigut un poble del tot separat dels altres pobles de la península ibérica; féntloshi á saber que ha tingut las lleys més lliberals de totas las nacions d' Europa. Y coneixent tot lo que ha perdut, apendrém á estimarho, y, estimantho y dolguéntnosen, avergonyits de lo que som, bregarém per tornar á possehirho, encare que acomodat á las necessitats modernas, confederats á las altras nacionalitats de la mateixa gleva, rebutjant de lo passat tot lo que ja desdiu de la nostra época y que ab rahó 'l sigle en que vivím per inservible arrecona.

Y esperém, que qui del camí n'ha fet una part be 'n fará l'altra, encare que sia la major, tota vegada que voler sempre ha sigut poder pera 'ls catalans quan de veritat ho

Digitized by Google

volen. Qu' ells treuhen lo pa y 'l vi dels tapassots y fins de las rocas, y mouhen á son albir las máquinas de las industrias, ab tot y 'ls elements desencadenats que de dés las alturas apedregan los sembrats y las vinyas, y ab tot y 'ls goberns, que ab més feresa encara que no pas los elements, de dés las alturas de Madrid apedregan ab sas lleys y decrets desatentats las cullitas dels camps y de las fábricas.

Contéu, amichs y companys, estant jo convensut de qu' es aquest lo fi dels certámens, si haig de sentirme orgullós al veure la manera espléndida com lo Vendrell ha volgut respondre als dictats del patriotisme; majorment tenint en compte que l' exemple d' una vila tant principal com aquesta ha d' esser de profitós ensenyament pera altres vilas y pobles, perque sempre en aquesta Terra nostra, com ben segur en totas las del mon, tot alló que fan los que son majors ho volen seguir los que son més petits, y la nostra vila per bona sort ocupa un dels primers llochs en lo concert dels pobles de Catalunya.

Ningú li pot negar la seva importancia, deguda á la situació en que 's troba y á las

Digitized by Google

condicions de carácter que á sos fills enalteixen. Lo Vendrell, voltat de vinyas que 'l pagés ab son art esquisit trevalla, carregadas al estiu del fruyt saborós d' hont regala á doll fet lo vi ardentíssim pera encendre la sang de las venas. Lo Vendrell, ab sas arbequinas de verdors cendrejantas y eternas, assí y allá aixecantse en las paradas com á pastors de ramats guardant sos ceps que á son entorn pasturan; ab sos garroferars de vert d' esmeralda, que quan los hi abastan lo fruyt d' una cullita ja s' ha ensenyorit lo novell de las brancadas, que ayman las alenadas de la mar tebiona y pera aspirarla sembla que s' enfilan per las rocas enfonzanthi las urpas de sos peus fins las entranyas. Lo Vendrell, ab comarca propia que no 's confon ab lo Panadés ni ab lo Camp de Tarragona, enrondat de pobles y llogarets y escampadissa de masías, enfeynats, agradosos, esparpellant salut y alegría, que tot es Vendrell, y com los fills de la vila son los fills del voltant, y á ella hi devallan de bon grat y á currúa feta en sos mercats dels diumenges. Lo Vendrell, quals límits comarcals li senyalan ben lluny, terra endins, montanyas blavosas, y al enfront lo sorral de las onadas (las

Digitized by Google

llunas que aquí 's diu), á l' altra banda del xamós Pla de Mar, qu' es terra benehida, que lleva primerench y bo y 'n dona forsa. Y 'l tot de la encontrada vendrellenca ve á esser per los que la coneixém igual que á la mare com una mena de paradís que tinga per entrada lo més grandiós y escayent dels portals: l' Arch de Bará, fita gloriosa que 'ls sigles no han descalsat, partionera que fou també d' encontradas més grans en altres edats que son mortas, y per sota 'l que tantas generacions hi han passat: uns dias ab los quefers dels negocis ó ab las alegrías de las festas vehinas ó ab las eynas al coll per los travalls de las terras; los altres ab la tristesa ó ab la ira al fons de las ánimas á portar lo tribut ab tant d' afany estalviat al procónsol romá en son palau de Tarragona ó á batres ab los alarbs guiats per lo rey en Jaume ó á perseguir los soldats castellans de Felip V ó 'ls de Napoleon, no volent ser de Fransa. Y en la nostra época ananthi á pagar també l' exorbitant tribut, no sols de diners, sino de sang, més odiós encara, als desnerits procónsols que 'l gobern de Madrid, com altra Roma dominadora, seguidament nos envía.

Digitized by Google

Y avalora més encara á la vila del Vendrell lo tracte franch de sos fills, que parlan ab lo cor á la má á tothom; que son emprenedors á casa y á fora d' ella en llunyanas terras; que acullen ab los brassos oberts als forasters y 'ls fan asseure al entorn de sa llar y s' afanyan en galejarlos y distingirlos; que son entussiastas de las ideas novas si son nobles, prácticas y generosas; que s' estiman per sobre de tot la llibertat, y quan convé fins donan la vida per defensarla. Díguiho la Guerra de la Independencia; díguiho la primera Guerra Civil; y per l' última guerra fratricida que ho diguin los vendrellenchs que m' escoltan. Y si vosaltres no ho diguessiu, parlarían sota la cals dels emblanquinats fins las pedras de las parets d' aquesta vila escarbotadas per las balas, y fora d' ella, en lo lloch del gran repós, si acostessiu una orella en terra, vos ho dirían també las sagradas despullas d' aquells mártirs de la patria que pam á pam defensaren la entrada del Vendrell la primera y única vegada que 'ls enemichs en so de guerra trepitjaren los carrers d' aquesta vila nobilíssima, la que, reverent y agrahida, consagra cada any un dia á la memoria dels que donaren la vida defensantla.

Digitized by Google

Y en mitj de tants atractius com al Vendrell enjoyan, y m' atreveixo á dir que per sobre de tots, perque ferint la vista va més dretament á reflectirse en l' ánima, hi ha 'l que proporciona la contemplació d' aquesta frescal brotada de joventut que 's va renovellant seguidament com las flors d' un jardí en eterna primavera; la contemplació de las noyas vendrellencas que son fayentas, bonas, ayrosas y bonicas á tot serho, pera encís y admiració de la gent de casa y de la forastera que hi acut de ben lluny atreta per la seva anomenada, tant estesa, que 'l fadrí que en un ball de festa major ó de las firas de Santa Teresa ó en los de carrer de la vuytada de Corpus ó de las altras diadas arriva á lligar conversa ab alguna de las fillas del Vendrell, sobretot de las que fan rotllo, ja 's pot ben dir que al entornársen, al pendre 'l carril ó la carretera, s' allunya ab recansa, perque deixa en la vila una part del seu cor, emportántsen, pera martiriztarlo agradosament, una mirada ignocenta de dolsa picardía d' uns ulls bellugadissos y plens de llum y de bondat y una rialla franca y graciosíssima d' alguns llabis encesos del color de la cirera temptadora...

Digitized by Google

Mes ben segur, senyors y companys, que estich mortificant la vostra modestia, y que esteu impacients per coneixer als escriptors que han resultat triomfants en aquest torneig de la inteligencia. Coronemlos, donchs, ab nostres aplaudiments, tot pensant que ells ja no son com los escriptors d' avans, que ploravan de dés lo cayre d' una sepultura la Catalunya morta, sino que venen á donar lo bon dia d' arribada á la Catalunya del present, que procura per son demá, en tant los nous llegisladors, defensors de sos drets, trian lo lloch ahont s' aixecará la novella casa pera la fillada catalana, 'l dia en que, posats á ratlla 'ls marmesors interessats que la esplotan, se 'ls hi demani comptes de son patrimoni.

Digitized by Google

Digitized by Google

LLIGA DE CATALUNYA

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

Sessió Inaugural de 9 de Novembre de 1889.

Digitized by Google

Entre 'ls recorts que va fent l' home caminant per la terra y que l' acompanyan fins al sepulcre, solen esser los més arrelats y brillants aquells de la primera joventut, los quals, sense gradació de sentiments ni d' épocas, s' acomodan en l' esperit com láminas d' un llibre desencuadernat ahont estessin barrejadas las tristas ab las alegres. Entre 'ls recorts de ma vida, un n' hi ha de aquella anyorada edat venturosa que 's desperta sovint en la meva ánima, sobretot en dias de proba pera Catalunya, quan un nou atentat de la política espanyola ve á fer creixer lo desgavell espantós en que 's naufraga y á contorbar encara més los esperits dels que avans de tot y per sobre de tot adorém á

Digitized by Google

Sessió Inaugural de 9 de Novembre de 1889.

Digitized by Google

Entre 'ls recorts que va fent l' home caminant per la terra y que l' acompanyan fins al sepulcre, solen esser los més arrelats y brillants aquells de la primera joventut, los quals, sense gradació de sentiments ni d' épocas, s' acomodan en l' esperit com láminas d' un llibre desencuadernat ahont estessin barrejadas las tristas ab las alegres. Entre 'ls recorts de ma vida, un n' hi ha de aquella anyorada edat venturosa que 's desperta sovint en la meva ánima, sobretot en dias de proba pera Catalunya, quan un nou atentat de la política espanyola ve á fer creixer lo desgavell espantós en que 's naufraga y á contorbar encara més los esperits dels que avans de tot y per sobre de tot adorém á

Digitized by Google

la Patria. Torna llavors á apareixer al meu devant, ab tant relleu y color com si fos ara qae mos ulls ho contemplessin, un d' aquestos carrers estrets y menestrals de l' antiga Barcelona, en aquells moments desempedrat y fangós, ab las clavegueras obertas y las portas tancadas, ab sa llargaria interrompuda per un seguit d' improvisadas murallas, fetas sens ordre ni concert, ab llambordas y pedruscalla, ab sachs de terra, y barrils y caixas... Y al peu d' una de aquestas abandonadas fortalesas hi veig caygut á un home de nobles faccions y d' humil vestidura, ab las mans ennegridas per l' alé de la pólvora, obert de brassos y retorsut de camas, mort sobre aquella terra trepinada y sanguinosa en que sos dits, com urpas de cranch, s' havian clavat en la agonía. Porta la ferida al cor, té 'l fusell al costat, y, molt més alt que no pas jo, s' hi veu mal enganxada en lo mur, bruta y foradada per las balas, com se balanceja la temptadora proclama que té per final un visca la llibertat en lletras més grossas. No sé si va ser mon pare á dretas ó per etzar qui 'm dugué fins á aquella barricada perduda. No tinch esment del dia ni del any

Digitized by Google

en que ho vaig veure; sols sé que la cara per la mort embellida d' aquell mártir de las nostras discordias políticas y tot aquell cuadro d' horrorosa barbarie, á cada nou instant desde aquella hora va anar prenent cos y vida en mon pensament, essent en ell lo punt de partida pera la observació de tants fets com després s' han succehit al meu voltant, y de tants y tants altres com, mirant enderrera, ha vingut á retréurem la historia.

Per qué, senyors, qui no s' ha extremit de dolor al considerar quants cops en lo que va de sigle no s' han aixecat, pera fer de muralla, las pedras dels carrers de Barcelona y d' altres centres populosos de Catalunya! Quánts cops no han retronat sobre ciutats y vilas los canons de las fortalesas de la terra, quals bocas únicament degueren obrirse contra 'ls extrangers á la mare patria! Quánts cops los tornaveus de las montanyas no han repetit los espetechs de la fusellada y s' han enfondrat entre las runas flamejantas los pobles y las masías catalanat encesas per la má de sos mateixos fills! Quánts cops no s' ha cobert la terra de la patria ab las despullas de sérs malaguanyats, extingits en la flor de la jovenesa,

Digitized by Google

tots d' ánima noble y generosa, llevat dels malvats atiadors y explotadors del seu entussiasme, tots creyent que al morir donavan la vida pera dignificar al home, á fi de que un dia, rescatats ab lo preu de la seva sanch, fossen pera sempre més germans felissos los fills nascuts en la mateixa Espanya!

Y al trobarnos avuy, senyors, á las darrerías d' aquest sigle, comensat ab lo regiament d' ideas vingudas d' altres pobles, jo 'm pregunto: de qué han servit tants odis concitats, tantas prédicas xardorosas prometent lo benestar al país, ab totas las fonts de riquesa corrent á dolls oberts dels Pirineus á Cádiz, ab la nació espanyola tornada al lloch d' honor en que 's va asseure un dia, essent exemple de rassas y de pobles, hont havian de venir á apagar la set de benestar las nacions més poderosas d' Europa y d' América; jo 'm pregunto, mirant per tot, de qué ha servit tanta riuhada de prometensas aixordadoras que tot al seu darrera ho arrossegava? Y 'm trobo, senyors, avuy ab que 'ls mártirs d' aquestas bregas fratricidas no tenen ni en los cementiris una pedra que perpetuhi 'l seu sacrifici, y sos fills y nets han d' emigrar lluny de la patria,

morintse de fam, oblidats y miserables, que al caure pera sempre la bandera de las bullangas y las revolucions, als uns los va servir no més que d' honrosa mortalla, y als altres, als instigadors, d' estovallas repugnants pera la taula de sos vicis. Y la patria, senyors, que havian de tornar tan gran, es pera aquestos avuy no més lo tros de terra que ab ellas cubreixen.

Ah, senyors, quína tristesa, quína inmensa tristesa no fa 'l veure fins ahont s' ha anat devallant, sense ni un punt aturarse en la cayguda, per aquest camí de rebaixaments polítichs! Al un costat aquells que de entre la sanch tragueren las claus ab que s' obriren las portas del poder, sense ni girar la cara al poble á qui las deuhen; y al altre costat lo país extenuat de combatre, sense fe en cap d' aquestos rebregats ideals enganyosos, d' aquestos partits de rovelladas frontissas, més abatut y exánim y desperansat avuy dia que no pas quan al entrar lo sigle derrer va caure soterrat entre las runas de Barcelona. No parleu avuy de revolucions, que ningú haurá de sentirvos. En vá desde l' extranger s' instiga al poble ab ideas ben contrarias aparentment, mes á la

Digitized by Google

fi parionas: ningú escolta á las unas ni á las altras. Lo poble ja no vol ser carn de canó, coneix massa la fusta d' aquestos ídols, tots eixits de la mateixa soca, y roda 'l cap y 'ls hi gira la esquena. Ja 'ls hi poden haver donat la llibertat de reunió y de la prempsa: los clubs están deserts, los *meetings* no s' omplen, los comités los forma una sola familia, 'ls cassinos del partit cuatre amichs ó 'l cafeter los sostenen. Ja pot desferse la prempsa en improperis contra 'ls que manan, ja pot acudir á la caixa dels trons y á las bengalas: no fará batre un cor més depressa, no aixecará ni l' ombra d' un núvol ab sas paraulas. Ja podeu votar, vosaltres los de las Corts, la farsa del dia, 'l sufragi universal ó la generalisació del sufragi: no sortirán com en temps passats en que s' enganyava ignominiosament al poble, las músicas per los carrers á celebrarho, ni tornará may més aquest poble á victorejarvos, omplint, frenétich de gom á gom la plassa de Sant Jaume. Ja podeu viatjar, los caps de colla de la política preparantvos com en los teatres las ovacions d' entrada. Al apagarse 'l gas dels banquets s' apaga l' entussiasme; darrera de la locomotora que se

Digitized by Google

vos emporta, queda en la ciutat la fredor y la indiferencia per vosaltres á qui se us visita com á una ruína del temps ó á una casa cremada: que heu caygut pera sempre, senyors de la política, y no hi ha mans que vos aixequin; que al poble se l' ha enganyat tant en las ciutats populosas com en lo cor de las montanyas, tant invocant á Deu, com al rey, com á la república, com á totas las virtuts divinas y humanas.

Y pensar, senyors, que en la Terra Catalana, en aquesta mateixa terra, que com mare amorosa acaronava al caure sens vida 'ls héroes de las nostras discordias, havian nascut y arrelat las lleys veritables de germanó y d' honradesa, lleys guanyadas per l' avior pas á pas y sacrifici darrera sacrifici, lleys fetas aposta pera ells mateixos, que, encegats, las cercavan en parodias ridículas de las lleys d' altras rassas!

Gobern del poble per lo poble; respecte al próxim; respecte al altar; respecte á tot lo que sia respectable!... Per qué cercarho lluny de casa nostra si á crits los hi mostravan los llibres de nostras crónicas, los murs de Poblet y Santas Creus, sepulturas dels pares de la Patria, que ells deixa-

Digitized by Google

van saquejar y caure en runas, y aquell palau comunal de Barcelona, aquell tabernacle que guarda las taulas de la lley de Catalunya, cremat, oh vergonya! per las bombas traydoras d' Espartero! Senyors, quánt de valor llensat! Quánta d' energía malmesa! Quánt d' entussiasme perdut! Quánta sanch malaguanyada! S' hi assahoná ab ella d'un cap al altre la Terra Catalana; mes enlloch del blat de Montjuich que lleva cent per hu, s' hi sembrá la niella, y ara menjém lo pá amargant d' aqueixas cullitas. Quin altre no fora l' estat present de Câtalunya, si, enlloch de cercar la felicitat més enllá de las sevas fitas, fora de las sevas lleys históricas, y de las sevas tradicions y costums y carácter, s' haguessin sos fills acontentat ab la Junta magna de Tarragona, oberta ab representants de tota la Terra pera oposarse á la cobdicia francesa, y ja ab parlament propi, com en millors dias, no se n' haguessin anat los uns á servir de instrument en las Corts de Bayona y 'ls altres en las Corts de Cádiz, ahont hi entrá de tal manera perturbat lo sentit comú, que un ilustre fill de Catalunya arribá á demanar un cástich sever pera 'l qui havia tret

Digitized by Google

del calendari d' aquell any lo calificatiu de rey d' Espanya á Sant Ferrán, essent aixís que may havia sigut sino rey de Castella. Ah! quina altra fora avuy la sort de Catalunya si, enlloch de tantas revoltas en lo nostre sigle, n' haguessim tingut no més que una, y tots, fosos en una mateixa aspiració, en una sola onada redemptora, enlloch d' aclamar á Riego y á Espartero, ó á Zumalacárregui y á Cabrera, haguessin sigut nostre consell y nostra guia Pallars y Fivaller, Claris y Casanova!

La Religió! Per qué atacarla en los carrers y plassas, volentla arrencar per forsa de las conciencias? Per qué trompetejarla per las montanyas ab lo Sant Crist de pau en una má y l' arma homicida en l' altra? Per qué volerla conquistar desde 'l peu del canó y no pas desde 'l peu del altar? Per qué predicarla sobre 'l furgó d' artillería y no pas desde la trona sagrada sota la volta del temple? Que visca lliure com va viure ab nostres passats, mes dintre de sa esfera d' acció natural, com ells la tenian.

La Llibertat! La Democracia! Quína llibertat y quína democracia més complertas, més exemplars y més augustas que las anti-

Digitized by Google

gas de la nostra casa! La llibertat y la democracia que feren poderosa á Catalunya y que compartia de grat ab las altras nacions ab las quals, sense desempenyar may 'l repugnant paper d' esplotadora ni d' esplotada, en generosa confederació 's lligava; llibertat y democracia que glatia exuberant de robustesa tant en sas lleys escritas com en sas costums, com en los cors rectes de sos magnats y de son poble y per la vida y la honra de las quals tothom amorosament vetllava!

Inviolable era, senyors, en nostra Catalunya 'l domicili y la propietat. Lliure era 'l catalá de disposar de sa fortuna. Ningú podia esser agafat sense ordre del tribunal, llevat de sorpéndressel en l' acte del delicte. La fiansa en diner era válida, mes al pobre no se li exigia fiansa, sino jurament. Tothom podia dur armas, tant de dia com de nit. Totas las forsas vivas del país tenian representació en los Parlaments y en las Corts. Tothom que era cap de casa tenia vot electoral, fos la que fos la seva edat y la seva fortuna. Lo diputat, no sols havia d' esser fill de la població que representava, sino que hi havia de tenir lo seu domicili, no

Digitized by Google

essent representant de la nació tota, sino de la població que directament lo delegava. La redempció del servey militar, quan se feya, era en proporció de la fortuna de cada hú: no 's coneixia 'l repugnant y odiós sorteig de las quintas, estant obligat lo catalá á pendre las armas tantsols dintre del territori de la patria. Catalunya no votava cap cantitat de diners pera sos reys fins que aquestos havian donat satisfacció al país en sos agravis. Lo rey, al igual del últim ciutadá, estava obligat á pagar los impostos. Lo catalá estava exempt d' anar á la guerra si 'l cap del Estat en persona ó son llochtinent no prenia las armas. Lo ciutadá imposava la voluntat del país al diputat que 'l representava en tots los assumptos que volia: si faltava á sos debers se li arrencava la investidura y se 'l castigava. Tots los empleats de Catalunya estavan subjectes, cada tres anys y sempre que convenia, á una informació pública y sumaria, qual tribunal era compost de ciutadans. Y vegis lo que eran los municipis per lo que 'n diu l' ilustre Capmany del de Barcelona, cap dels de la Terra Catalana: «Sos individuos eran tots populars; aixó es, ciutadans, mercaders y

Digitized by Google

menestrals, desde 'l regnat de D. Jaume 'l Conquistador, que l' instituhí, fins l' any 1714, en que Felip V lo va abolir. Com se componia de totas las classes no nobles, sas prerogativas y preeminencias donavan á totas las professions l' honor que may gosaren entre grechs y romans, ni en temps de sa virtut y austeritat. D' aixó provenian las bonas costums públicas y domésticas de aquell poble, que gosava del dret de governarse per sos iguals y de representar á tothom.»

Y ara jo vos pregunto, senyors, ahónt se troba en lo món un poble més eminentment lliberal y democrátich que 'l poble catalá?

Mes quin contrast més espantós ab aqueixa Catalunya, la Catalunya de nostres dias! La acabeu de veure lliure, honrada y serena; l' heu vista també tot aquest sigle, fill pródich lluny de la casa de sos pares, bregant d' esma pera abrassarse á una felicitat fantástica, invocada ab paraulas enganyadoras pera durar lo que en l'espay lo fum de la pólvora. Veyéula avuy á aqueixa Catalunya, estragada de servir al primer que l'ha empresa, ajeguda en la terra del camí y oblidada. Tots losciutadans, vos diuhen, son iguals

Digitized by Google

en drets y debers dintre d' Espanya. Tothom ha de contribuhir segons sos medis al sosteniment del Estat, que ha de ser igual pera tots, estenent la seva má protectora tant al espanyol del Pirineu com al del centre de la Península, tant al del Mediterrá com al del Atlántich y 'l Cantábrich, y 'ns trobém, senyors, que aqueixa lley de bon gobern, molt avans de practicarse ja va caure en desús á Espanya, puig Catalunya, que ve á tenir una octava part dels habitants de tot lo regne, que trevalla tant com en algunas regions cantan y ballan, que ab sas aduanas y totas sas altras contribucions fa anar rius d' or al centre de Madrid, veu tornar molt pochs dels cuantiosos capitals que envia, essent aixís que si ella s' administrés sa fortuna ne tindria be prou pera posar la terra de la patria al nivell de las primeras de Europa, y encara n' hi sobraria pera socorre, com á Murcia y á Granada, las calamitats d' altres pobles espanyols germans al nostre en desventura. No demaneu avuy als goberns una part mesquina de lo que enviém á Madrid pera aturar la filoxera y socorre á tot Catalunya, víctima enguany en sas vinyas d' una nova plaga: s' ha de pen-

Digitized by Google

sar en las necessitats d' altras regions que viuhen en calamitat crónica, convertint, y no en profit dels pagesos, en pluja de manná 'ls núvols de llagosta. No demaneu als ministres de Madrid protecció pera la industria catalana que atura á las portas de la emigració á milers d' homes, que fa representar á Espanya un paper digne en los grans certamens universals y contribuheix ab lo tribut de sas fábricas als gastos d' altras provincias que no mouhen un teler ni enjegan una máquina. La industria ha de ser refrenada; no volen saber si 'l catalá travalla com á cuatre: saben que guanya com á hú y aixó desnivella las provincias. Obrim las fronteras, se diuhen, que 'l poble, si 's mor de fam, se morirá content sabent que 's pot vestir barato. Mes, per qué han de protegir ells las fábricas de Catalunya, si ja 'n saben aixecar d' altras, fillas aquestas, sí, dels privilegis del centralisme, y ab las que donan vida als seus pobles que 's consumeixen en la miseria? Mireu, senyors, com los goberns las amparan: lo colegi d' infantería lo tenen á Alcalá, lo de caballería á Valladolid, lo d' artillería á Segovia, lo d' enginyers de boscos al Escorial,

Digitized by Google

lo d' enginyers militars á Guadalajara, y altres y altres á Madrid: tots en poblacions de Castella. Y encara Madrid nos regateja la escola d' enginyers industrials. Ell que no ha vist may cap altra que aqueixas industrias! Catalunya necessita que s' obrin carreteras, que s' aplanin las obertas pera que 'l comers tragini la seva agricultura y la seva industria: no hi ha diners sino miserablement pera las carreteras de Catalunya. L' any passat se gastaren molts diners en adobar las de la provincia de Madrid, y la provincia de Barcelona ha tingut d' arreglar las sevas ab sos cabals particulars, veyentlas per l' Estat abandonadas, com ha tingut igualment de pagarse son port, en tant que va l' or del Estat á fer los altres d' Espanya. Tothom sab ab quinas festas reals s' inauguraren las obras del ferrocarril de Canfranch; tothom sab quántas humiliacions y quántas murallas d' antipatía van tenir d' assaltarse pera aprovar lo del Noguera Pallaresa. Los vents y las plujas fan caure las runas de Poblet; la Seu de Lleyda s' ha tornat un castell hont s' hi juga y blasfema; Santas Creus ha sigut, y potser ho será altre cop, hostatje de presidaris. No hi ha diners

Digitized by Google

pera Puigcercós que s' enfonza, y 's restaura Sant Joan dels Reys, Santa Teresa de Avila, la colegiata de Tudela, las catedrals de Lleó y de Sevilla, la Alhambra de Granada y 'ls alcássars de Segovia y de Toledo.

Y es aquest lo paper que fa avuy dia la regió catalana dintre d' Espanya! Mes no 'ns aturém, senyors. Aném al Senat y al Congrés de la nació espanyola y cerquemhi á la nostra idolatrada Catalunya. Cerquém en sos ascons als successors d' aquells homes enters, barrera infaanquejable de las pretensions despóticas del trono, cors trempats en lo foch sagrat de la patria. Diguéuloshi de nostres héroes, de nostras gestas gloriosas, de nostras lleys venerables, de tot lo nostre passat: los representants de Catalunya ni parlan com nosaltres, ni escoltan com nosaltres: no os podrán entendre. Cóm voleu que posin son esperit en lo nostre, si molts d' ells ni han arribat á veure un pich de nostras montanyas coronat de vinya, ni una glopada de fum de nostras fábricas. Alguns ne trobaréu de fills de Catalunya asseguts en las renglas dels que com á diputats y senadors devant de la vera justicia no re-

Digitized by Google

presentan nostra patria, modestos y humils, perduts en l' ombra que fa 'l cap de colla que no 'ls deixa creixe. Quan venen las grans crisis políticas pera Catalunya, una part d' aquestos fills de nostra terra estén los brassos defensant ab sa paraula 'l seu país y ajuntantlos després pera abrassar altre cop al quefe, enemich dels drets de la Patria. Y una altra part, senyors, ni arriba á sortir de Catalunya encara que 's tracti de defensar las lleys civils del seu poble, encara que á ellas deguin la herencia de sos pares.

Mes si en las Corts es nula la influencia de Catalunya, si no té tampoch lo nostre país cap infiueucia á fora d' ellas, si pera moure un gra de sorra de casa nostra 's té d' enviar una comissió á Madrid que vagi de ministeri en ministeri, del palau d' un personatje de partit al d' un altre, captant en las salas de las oficinas lo que es de dreta justicia y sovint no 's logra, en cambi ja 'ls goberns centrals tenen parada sobre nostras provincias una malla espessa, teixida per los cacichs, gobernadors de baixa má dels pobles, y quals fils, que 's lligan ab los del telegrafo, té en son puny lo gobernador de la provincia.

Digitized by Google

Y per qué anar més lluny, senyors? Va á comensar demá mateix lo período electoral pera la renovació parcial d' Ajuntaments, y ja veyeu per la manera com s' han fet las llistas á Barcelona (que en aixó sí que nostra ciutat es avuy per avuy ben be Espanya), lo que 's pot esperar de la legalitat de las urnas. Pera esser elegit en las próximas votacions de regidors no s' ha de tenir la voluntat del país, que de res hi val en poblacions com la nostra: s' ha de tenir la aprovació dels cuatre sagastins de Barcelona. Uns milers de vots més ó menos no hi volen dir res avuy dia. No s' ha de sortir elegit de las urnas, sino de la casa del que fa de segon d'en Sagasta á la provincia. D'aquesta manera 'l Catalanisme no pot entrar en lo municipi; no hi entrará may com qui reb una caritat treta d' un capital que no pertany legalment á qui la dona. No hi entrarém may per la porta falsa pera fer de comparsas dels que jugan ab los interessos de la ciutat. En las poblacions hont sia una veritat lo sufragi, ja hi anirán á las urnas nostres companys d' ideas. Nosaltres, los de Barcelona, ja hi anirém lo dia que 'l país se cansi d' aplanar la esquena sota 'l pes de

Digitized by Google

tants escándols y de tanta miseria. Devorém avuy 'l nostre sentiment y la nostra vergonya, considerant lo que s' ha caygut pera arribar á consentir que, desde Madrid, gent estranya á Catalunya disposi, á cambi de favors y conxorxas de partit, de la cadira venerable del conceller en Cap de Barcelona.

Y voleu encara més, senyors, pera fervos cárrech del desayrat é insostenible paper que en l' estat de cosas present representa la nostra Catalunya? Si no 'n teniu prou encara, recorreu la Espanya tota, y entre la gent que obeheix, de segur que hi trobaréu catalans; mes entre 'ls que disposan de la cosa pública, que pochs n' hi veuréu de la nostra Terra. En la serie de ministres que han passat per lo poder desde la Restauració, cerquéuhi catalans y hi trobaréu al senyor Balaguer, y cap més en la interminable llista. Veyeu 'ls noms dels subsecretaris dels ministeris, dels capitans generals y dels altres cárrechs superiors del exércit y de la armada; mireu 'ls goberns civils, las direccions generals, lo concell d' Estat, la magistratura, las academias, la alta ensenyansa... que pochs noms catalans hi figuran, y

Digitized by Google

encara d' aquestos molts no serán de fills de Catalunya, sino de Valencia, d' Aragó y de Mallorca! Qué fonda no ha d' esser la malaltía, senyors, quan, sense posarse d' acort las nacionalitats d' Espanya que resultan més afavoridas, y que son las Castellas y las Andalusías, no més deixantse anar sos individuos per l' instint, se dona aquest resultat, que esglaya, contra de Catalunya!

Y are jo us pregunto, senyors: si bona part d' aquest sigle s' ha dessagnat y empobrit Catalunya, cercant una honrosa estabilitat política; si las lleys, que s' han cregut assegurar donant fins la vida, los santons de Madrid las trepitjan y las escupen; si no espera ni pot esperar res del actual estat de cosas, y 's troba avuy ab que te en sa hisforia un sistema de gobern que va fer la ventura de sos passats, qué li pertoca sino deixar la via errada y tornar á aplanar la que als comensos del sigle darrer va trencar lo net ensoperbit de Lluís XIV?

S' ha probat tot en aquesta nació de mudansas, y tot s' ha deixat corre l' endemá, caygut en lo més espantós dels descrédits. Hónt es avuy un partit fort que porti ideas novas y prácticas que arrosseguin á son pas

Digitized by Google

tot un poble com en altres dias? Ni una idea lluminosa y creadora surt ja de cap d'aquestos partits: son ells los que en la societat los sers estragats y viciosos, que no engendran.

A la única situació á que no s' ha arribat en nostra época dintre d' Espanya es al plantejament de la autonomía dels Estats históríchs, que per nosaltres es lo Catalanisme. Si ha anat be en altres temps, acomodém sas vestiduras als temps nostres; corretjím tot lo que la edat ha fet corretjible; mes nosaltres mateixos y en nostra mateixa casa. Si van ser fetas pera nosaltres, servímnosen. Es de sentit comú llensar lo que perjudica. Quí es lo malalt que persisteix ab lo metje que 'l té en la agonía, y no crida al que va donar la salut als seus pares? Quí es aquell que té 'l remey á tret de bras y 'l vessa en terra per béures las matzinas? Com á prova de sa constancia, de son patriotisme y de sa fermesa de carácter, sempre retreuhen los castellans la reconquista dels sarrahins que durá tantas centurias. Segons ells, al cap de vuyt sigles encara Espanya tenia drets á possehir lo que al Guadalet va perdre, y nosaltres no 'n tindrém, quan encara no n' han passats dos, pera reco-

Digitized by Google

brar lo que 'ns arrebassá Felip V al peu de Barcelona? Lo robat es robat per més sigles que passin. Ab quín dret se pot reclamar Gibraltar, si nosaltres no podém reclamar Catalunya?

Y ahónt son, senyors, dintre 'l Casal Catalá los que 's pugan oposar al planteja-ment de la seva autonomía? Descompteu la plana major y la patuleya del caciquisme; descompteu una part dels forasters que han vingut d' altras nacionalitats d' Espanya á establirse á Catalunya y son desagrahits á la terra que trepitjan y al pá que hi menjan, posantse al costat dels enemichs nostres; descompteu als fills poruchs del nostre país que han nascut ab ánima de dona y son la rémora sempre de totas las grans causas; descompteu 'ls que viuhen per viure, sense altre sentiment que la satisfacció del goig personal, volent ignorar que hi ha sers que pateixen y que per egoisme res volen moure; descompteu á un grapat de polítichs de més ó menos bona fe que ja s' acaban, y cuatre vells que no volen un cambi en res que ells no promogan, y diguéume, hónt son los que dintre de casa nostra s' oposan á la transformació radical de Catalunya?

Ja hem viscut prou, senyors, de peus y mans lligats á la infamant cadena. Diuhen que 'l nostre país es esquerp com cap altre y que no abaixa 'l cap devant de la injusticia. Y tant que l' ha abaixat, fins á tocar la terra! Y quan en nostre sigle altres pobles de condició més suau se llensaren per lo camí de la desesperació y de la ira, cansats de sofrir tanta humiliació y tanta vergonya, ella, la indomable Catalunya, va seguir y segueix encara despreciada y aborrida, formiga que travalla y estalvia sobre la pols, mentres que aixordan en los parlaments las inútils y xerradoras cigalas!

Que mirin los homes de la política centralisadora 'ls pobles d' América que varen ser d' Espanya quin exemple 'ls hi donan de cóm se practica la llibertat y cóm á la seva ombra creix y prospera la pátria. No 'ls cregueren, nó, en sas prédicas enganyadoras; conegueren que ells eran á la llibertat lo que 'l rovell al ferro, y s' emanciparen, y 'ls países, senyors, que baix son domini se morian de miseria, avuy, que son lliures y entre ells se confederan, son prou richs pera recullir als que de miseria 's moren á Espanya.

Digitized by Google

Y no es pas que nosaltres, los catalanistas, travallém pera lograr la absoluta independencia de la Nació Catalana, á semblansa de lo que feren los nobilíssims pobles de la que va ser un dia América espanyola. No aném, nó, á desmembrar á Espanya; aném á donar moviment á las sevas articulacions que s' han tornat de pedra. Volém fer ab las nacionalitats ibéricas la vida que va fer Catalunya ab Aragó, ab Mallorca y ab Valencia. La vida que hauria fet ab Castella si en aquell país haguessin aprés en los llibres de la Confederació Aragonesa com se respectan los pactes establerts entre pobles, y, esqueixant compromisos jurats, no s' haguessin cegat per l' afany groller de subjecció y de conquista. Volém viure en nostre país y de nostre país, veyent satisfetas las nostras aspiracions y cumplint per nosaltres mateixos la missió que Deu 'ns tinga destinada en lo món, que es l' ideal á que aspiran totas las rassas humanas que fan avuy engrillonadas son camí per la terra.

Gireu, sino, la vista per tots los indrets d' Europa: arreu s' aixeca la incessant cridoria contra la tiranía d' un poble sobre un altre poble, estiga 'l qu' es usurpador baix

Digitized by Google

la má d' un rey, d' un emperant, d' una república descoberta y franca ó d' una colla de dictadors vergonyants com á Espanya. Qui 's mira ab drets pera adquirir la seva autonomía, la reclama. Qui té forsas, se la pren. Qui l' ha conseguida, se n' assegura pera no pérdrela. Veyeu á la Inglaterra ab un grapat d' islas á sos peus gayrebé independents, y lluny, casi lliures, també 'l Canadá, la Nova Gales, la Australia y altres pobles. Veyeu á la Irlanda caminant ab pas segur cap á la seva autonomía, y darrera de ella, per la vía mateixa, mireu com venen la Escocia y 'l primpcipat de Gales. Guayteu al colossal imperi de Russia respectant las lleys patriarcals de la Finlandia. Mireus á la Polonia, esqueixada en tres brancas, que sent pujar de sas arrels la sava poderosa, y espera 'l bras que las lligui ben ferm altre cop pera resistir en lo pervindre las ventadas. Guayteu la Holanda y 'l Luxemburg, avuy dos Estats independents units per lo cercle d' una corona, demá ab l' últim sospir d' nn rey, novament lliures. Mireu la Dinamarca gosant ab las llibertats de la Islandia. Mireu la Bélgica donant la má á Flandes pera aixecarla de grahó en grahó,

Digitized by Google

fentla demá, no la seva rival, sino la germana bessona de la seva fortuna. Mireu la Suissa ab sas llibertats puras y eternas, com eternas y puras son las neus de sas montanyas. Veyeu la Suecia y la Noruega separantse més cada dia, ab dos parlaments y dos exércits y duas banderas. Guayteu la Alemania, associació de pobles y de reys y prímpceps, máquina tan admirable per sa precisió ab sas monarquías com admirables son ab sas repúblicas los Estats avans espanyols é inglesos de la América. Mireu la Turquía sense poder contenir en sos brassos opresors la escampadissa de nacions que 's llibertan, y com aucells escapats del esparver emprenen la volada. La Grecia, 'l Montenegro, la Servia, la Bulgaria, la Herzegovina, la Bosnia, la Rumelia... cada una en sa branca canta la llibertat y espolsa las alas; la Creta, posats en la Grecia sos ulls, va á seguirlas. Mireu l' Austria y l' Hungría, ahir enemigas á mort, barrejant las malediccions y la sanch en los camps de batalla, avuy marxant bras sobre bras per lo camí de la gloria, despertant ab son trepitj las altras nacionalitats germanas, per sobre de las quals alsa 'l cap impacienta la

Digitized by Google

Bohemia. Veyeu la Fransa, la centralisadora Fransa, sentint remoure l' esperit regional entre'ls pobles del Mitjdía, á las veus de Montpeller y Tolosa que volen reconstituhir sa pátria del Llenguadoch, emprenent sos fills pera anar fins al sigle XIII aquella via que 'ls girondins totjust comensaren. Veyeu la Italia, conjunt de pobles, enveja y admiració del món quan ahir eran lliures, avuy oblidats morintse d' inanició com á soldats que 's cansan d' estar uniformats y en renglera y sospiran per lo dia, que també vindrá pera Italia, de tornar cada hú á la casa de son avior á viure en ella de son propi trevall y de sa propia gloria. Y escolteu, senyors, dintre de la nostra mateixa Espanya, veus eixidas de Basconia, de Navarra, de Galicia, d' Aragó, de Valencia y de Mallorca reclamant la seva autonomía, protestant de la embrutidora y deshonrosa esclavitut del centralisme. Per tot, senyors, ahont los pobles tenen conciencia de lo que son, se despertan, treuhen la pols de sos arxius, cridan á sos fills, enlayran al vent sas banderas y tornan á plantar las fitas arrencadas de las sevas nacionalitats sobre 'l sepulcre de sos héroes y de sos már-

Digitized by Google

tirs. Las fitas de la Nacionalitat Catalana també son caygudas; lo Manzanares, pobre d' ayguas cristallinas, ha desbordat son llot empestat per sobre d' ellas. Descobrimlas altre cop á la llum del sol, al ayre de nostras isardas montanyas, y plantemlas dretas.

No quedém ressaguers en mitj del estol que 's regenera dels pobles d' Europa. No cedim ni un sol pas. No renunciém ni ara ni may á una tantsols de las nostras aspiracions. Lo que 'l Catalanisme, en nom de tota la Pátria, ab la firma al peu de fills de totas las sevas encontradas, reclamá fa més d' un any com á drets que no han prescrit ni poden prescriure al que es Cap del Estat, en la casa del Consell de Barcelona, no ho esborrém de nostra conciencia. Ensenyemho á nostres fills, prediquemho per tot, reclamemho avuy y demá y l' altre dia y sempre ab igual energía y ab igual constancia. Travallém ab la fe del creyent, que nostra missió no es de repós, sino de fatiga y sacrifici. Lo Catalanisme, es la sola agrupació que no ha delinquit; es la única que te las mans sense tacas pera tirar contra d' aquesta Espanya la primera pedra. No hi

Digitized by Google

fa res que ells profanin ab sos vicis la casa payral de Catalunya, allotjantshi com los soldats bandolers de Felip IV; no hi fa res que tanquin á la legalitat las portas dels Ajuntaments, de las Diputacions provincials y de las Corts; no hi fa res que pugan més que tota la industria y la agricultura y 'l comers de Catalunya cuatre crits de las cigarreras de Madrid. Que cada poble del nostre país planti sa tenda ab l' escut de la germanor y de la dignitat á la porta, que aquest ha d' esser sempre l' escut de la Pátria. En ellas anirém creixent, contantnos y organisantnos: quan nos hi haurém acullit tots los catalans de cor sá y ánima honrada, ja s' haurá acabat la indigna explotació, ja no serém maymés, com fins avuy hem sigut, espanyols de segona classe. Allavors tindrém la patria més petita y més gran la bandera. Allavors, després de jurar la Constitució de la Terra sobre 'l llibre en que nostres passats la juraren, podrém dir, sens que resultin irrisorias, acomodantlas al nostre país y á la nostra situació, las mateixas paraulas del enganyat Bisbe de Mallorca al proclamarse la Constitució del any dotze: Ja s' ha acabat nostra esclavitut. Compatricis meus, habi-

Digitized by Google

tants en las cuatre parts de Catalunya, ja hem recobrat nostra dignitat y nostres drets. Som catalans! Som lliures!

Digitized by Google

EN LA ASSAMBLEA DE BALAGUER

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

Sessió de 13 de Maig de 1894.

Digitized by Google

Avans, senyors, d' entrar á discutir lo tema trascendental que aquí 'ns porta, permeteu que en nom de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, representació de totas las associacions regionalistas de Catalunya, saludi ab ardenta efusió de l' ánima á la nobilíssima y sempre venerable ciutat de Balaguer.

Tota Catalunya, senyors, es pera nosaltres, sos fills, terra sagrada; en tota ella, de dés la mar al cim més alterós de sas montanyas, hi respirém lo sentiment de la Patria anyorada ab sas venturas gloriosas y sos gloriosos infortunis; mes dintre de aquestos murs de pedra revellida, á la vora d' aquest riu que 's plany y 's plany sem-

Digitized by Google

pre, 'l passat puríssim d' aquesta rassa 'l sentim més aprop de nosaltres, com si no fos passat sino present encara. Tant es aixís, senyors, que al mirarnos avuy cara á cara d' aquestas despullas insepultas d' una titánica resistencia armada, 'ns sembla com si 'ns trobessim que torném á veure l' últim cap de terra que deixárem al empendre per nostra desventura un llarch y fatigós viatje. Y es que, senyors, quan ja estava entregada la Nació Catalana á mans forasteras, quan per tot dominava la més incomprensible cobardía, havent ja doblegat lo front nostres passats de las ciutats y de las vilas devant del primer rey intrús que las trapasserías de Casp nos imposaren; quan, en una paraula, Catalunya ja 's pot dir que no era Catalunya, Balaguer ho era encara: que aquí, perseguida y acorralada la Patria, concentrá per algun temps la seva vida, que aquí va esser l' últim lloch de la terra ahont s' arborá independent y sens tacas lo penó de Catalunya. Rebi, donchs, Balaguer nostra salutació reverent y entussiasta; rébila á través de sigles d' afrentosa vergonya 'l passat d' aquest poble sublim, quals cendras sagradas nos posém avuy sobre nostre cap,

Digitized by Google

no pera pensar que hem de tornarnos pols, com son ara sos héroes, sino pera esmentar que ells eran sanch y vida tota ben catalana, y lo que ells eran ahir nosaltres podém y devém tornar á serho un altre dia.

Y en nom també de la Junta Permanent de la Unió Catalanista rebeu la salutació de arribada vosaltres, los digníssims delegats per las ciutats, vilas y pobles y encontradas de Catalunya, que, á semblansa dels antichs representants en Corts y en Parlaments de la terra, heu vingut en sant pelegrinatje moguts per lo mateix pensament: lo de trevallar sens descans un dia y un altre dia, un any y un altre any fins que desapareguin las lleys y costums de tota mena corcadoras que venen de fora casa á acabar ab lo que encara 'ns resta de vida. Quina emoció més intensa, senyors, que fa espurnejar los ulls d'alegría, la que sentím al véurens aquí ajuntats, vinguts de tots los indrets de la Terra, agermanats per un mateix sentiment de protesta, confosos per una mateixa idea redemptora! Nos girém als nostres costats, y avuy no es, no, com cada dia, en que 'ns topém ab compatricis nostres que no ho semblan; que 'ls hi parlém del passat esplen-

Digitized by Google

dorós de Catalunya y de son present de miserias que 'ns degradan, y 'ns contestan de flamenquisme y de toros, d' un Sagasta, d' un Cánovas ó d' un Zorrilla. Avuy som aquí 'ls de sempre: podém obrir los pulmons als ayres reparadors d'aquestas encontradas, podém estendre la má y trobarém qui 'ns la allargui pera estrényerla. Som nosaltres: estém entre germans: aquí es á casa nostra.

Aixó es ben cert, senyors; nosaltres som los mateixos que 's tancaren un dia dintre d' aquesta ciutat pera defensar los drets de la Patria. Veritat es que la foguera 's va apagar, y no ab aygua, sino ab sang viva. Mes lo vent de la ira y de la revenja se 'n va endur una espurna, y aquesta espurna ha encés una altra foguera, que som nosaltres. Som nosaltres los mateixos de dintre Balaguer; mes també, senyors, los enemichs nostres d' ara son los mateixos enemichs que allavors á la ciutat de fora estant la combatían. No 'l veyém ara al rey per forsa, voltant las murallas ab sa gent castellana; no 'ls sentím sos crits y malediccions en llengua forastera y 'l brunzir de sas armas. Are 'l clos s'ha aixamplat y 'ls enemichs nos sitían

Digitized by Google

estesos per tota Catalunya. Y si ab lo cor escoltém, ja sentirém com sas lleys y decrets, més de mort que sas pedras y bombardas, tot ho desploman. Mes Balaguer, que simbolisa l' esperit de resistencia, va ser pres per la vilesa dels extrangers y la baixesa dels de casa que pactaren ab l' invasor per nostra vergonya. Y 'l Balaguer d' avuy, l' esperit d' aquesta sala, representació de la més honrada de las intransigencias, no ha sigut pres, ni ho será may de la vida: que siguent molts ó pochs, segons las vicissituts de la época y las baixesas de las passions dels homes, los que quedém seguirém sempre defensant y propagant la essencia d' aquellas mateixas ideas, ahir, y altre cop demá escampats per Catalunya, y avuy abrassats sobre aquest carner de desventuras.

Y que essent fills de nostre passat no hi vením aquí tornats de pedra, sino caminant empesos de bon grat per las ideas modernas ab totas las ensenyansas y 'ls escarments arrencats de passadas centurias, ho diuhen ab veu ben alta las bases que aném á discutir en la present assamblea; com las mateixas bases diuhen també ben clar que 'l Catalanisme, no á la manera dels polítichs es-

Digitized by Google

panyols, que's corsecan en discusions xorcas y ridículas, sino portat per lo temperament práctich y rumiador de la nostra rassa, estudía y esbrossa 'l camí y 's forma un patró de vida pera un demá próxim segons uns, llunyá segons altres, mes segur segons tots, en que cayga, feta á trossos y pera sempre, la máquina criminal y repugnanta de la actual política espanyola.

Entretant, senyors, assereném nostre pensament entristit potser ab lo passat, que jo per un moment he invocat devant vostre, y, cumplint ab la tasca que 'ns ha portat á Balaguer, seguím nostre camí y fixém com millor sapiguém y entenguém l' articulat en que demá podrém assentar, segons los principis del Catalanisme, las bases pera la tributació de Catalunya.

Digitized by Google

SESSIÓ NECROLÓGICA
Á LA MEMORIA
D' EN FRANCESCH PELAY BRIZ

Digitized by Google

Discurs en la Lliga de Catalunya de Barcelona al 14 de Desembre de 1889.

Digitized by Google

Dos venen essent, d' ensá d' alguns sigles, los poders que esgrimeixen sas armas contra la nostra idolatrada Catalunya: l' un lo gobern foraster á la Terra: l' altre la Mort.

Lo primer li ha anat arrebassant á la Pátria tot lo que, constituhint la vida de son cos y de son esperit, li donava forsa y altesa: sas Corts, sos municipis, sas lleys, sa llengua... Lo segon, en moments críticchs pera Catalunya, quan s' ha trobat al cayre del abim, ha fet devallar la balansa en profit del contrari, deixant caure en un de sos plats la feixuga dalla. Sense la mort del fill d' en Ferran lo Católich y de la reyna Germana, no hauría sigut possible argollar als Estats castellans los Estats aragonesos. Si

Digitized by Google

Claris no hagués finat, llavors que ab sa paraula ardenta atiava 'l foch del patriotisme en lo cor dels catalans, qui sab si las fitas partioneras del Regne, que 's troban are entre las duas Catalunyas, la espanyola y la francesa, s' aixecarian ben calsadas y fondas á las voras del Ebre!

Hi ha hagut moments, senyors, en que aquestos dos poders, que tant mal han fet á la Terra, units per la grapa de Satanás, que per la má de Deu no podia esser, s'han posat al servey de la superbia y de la enveja y de totas las altras vils passions que las acompanyan, fent baixar al sepulcre als homes més volguts de la Pátria Catalana, 'ls que eran la seva esperansa y en los que 's personificava la protesta xardorosa y la dignitat de nostre casal: en Jaume d' Urgell, en Carles de Viana y tants d' altres.

Contra 'ls mals gobernants, contra l' envejós y encegat despotisme, un dia derrera l' altre dia, un sigle derrera l' altre sigle, nostres passats bregaren: ab las armas quan las cadenas los hi deixavan lliure 'l bras pera arrivar á despenjarlas, y quan no, esperant l' hora de tornarhi, comptantse y recomptantse, y enardintse ab sas prédicas;

Digitized by Google

que si acabavan en cent combats la sang de las venas, may acabavan la energía del esperit, la fé en los principis y la esperansa en la complerta victoria de la causa.

Contra la Mort, las armas del combat no hi valian, y nostres passats, quan era tot un Deu qui la enviava sobre alguns de sos fills predilectes, abaixavan lo cap, endolavan lo cor y las vestiduras, y cubrian de llorers y de palmas las despullas y la memoria dels venerables patricis...

Y si lluytém avuy ab igual voluntat que nostres avis, com ells també acatém las disposicions divinas abaixant lo front y plorant als nostres més volguts patricis, arrebassats per la Mort quan més manca 'n sent la Terra. Per això avuy la *Lliga de Catalunya,* portant endolat lo cor dels seus socis, rendeix ab aquest acte solempne son tribut de respecte y de veneració á un dels més preclars descendents de nostres grans homes, á un dels tanys més sencers y de més bona sava d' aquest roure d' arrels fondíssimas y d' ampla capsalada que 's diu Catalunya; á en Francesch Pelay Briz, l' infatigable propagandista de la nostra anyorada autonomía, al home d' ánima honrada y de voluntat in-

Digitized by Google

domable, quin nom viurá sobre la Terra tant com hi visca la nosıra llengua, y pera qui son avuy, senyors, tots los nostres llorers y las nostras palmas.

Mes no seré jo qui vos fassi coneixer totas las virtuts y totas las bellesas que atresorava 'l cor del gran patrici y del gran poeta. Missió es aquesta digna dels estudis y del talent de nostre ilustrat company senyor Riera y Bertran, y ell millor que no pas jo vos fará apreciar en tota sa válua la seva gran figura y fins á quin punt es dolorosa la seva pérdua pera 'l nostre país; sobretot, senyors, en lo present, en que dias de proba s' acostan pera la Patria, cansada de sufrir lo pes humiliant de tantas injusticias, calguentli més que may 'l consell, l' entussiasme y la cooperació de tots los seus fills honrats pera redimirse y recobrar la llibertat perduda.

Jo sols vos diré, senyors, que ja que no en los seus consells, ni en lo seu entussiasme, puig may més los rebrém de sos llabis, nos inspirém sempre en lo seu exemple, no tranzigint may, com ell no hi va tranzigir, ab los enemichs de Catalunya: que val més, molt més finar com en Francesch Pelay

Digitized by Google

Briz, sense condecoracions ni graus comprats á preu tristíssim, sense haverse assegut may ni en lo lloch més humil dels nostres municipis, ell que alenava per la honra de la Patria y se la estimava com la seva propia honra, que no pas haver mort en vida pera 'l seu país, comportantse com aquells que varen fer sas primeras armas en lo camp del Catalanisme, y, cansats potser d' esperar, s' han acullit sota la bandera pidolayre dels partits polítichs.

Y no perdém, senyors, lo coratje per los que s' allunyaren en vida ni per los que la Mort nos arrebassa, aquestos germans benvolguts de la nostra ánima que 'ns deixaren pronunciant lo nom de la Terra estimada, havent portat en son pas per la vida, qui son pesant carreu, qui son granet de sorra al lloch hont s' ha de bastir un dia 'l palau en que s' hi hostatji la nova Catalunya, entre 'ls que s' hi troba aquell sencer catalá que, com nou Fivaller, alsá la veu davant d' un rey reclamant per nostres agravis, aquell Marian Maspons baixat á la fossa cubert ab la nostra bandera, la que, no podentse avuy desplegar als petons de la llibertat, s' aconsola abrassantse com ma-

Digitized by Google

re á las despullas de sos fills amantíssims.

Senyors: ab tot y aquestos desgafaments dolorosos, la renaixeensa de la Patria fa camí cada dia ab més forsa. En las masías, en los pobles y ciutats s' obra pas la idea per sobre 'ls enderrochs dels partits políticchs. Es la tofa de neu que s' ha format al cim y va cayent, engroixintse, per la vessant de la montanya. Deixemla que rodoli, que res la aturará en sa embranzida. Allá hont la Mort ó la ambició mesquina abati un soldat, posemnhi un altre. Vetllém; travallém; pero esperém. No siguém impacients, que la impaciencia mata en flor las millors causas. Posém arrels en la terra: es lo que 'ns toca. Ja vindrá la brancada.

Aprenguém, senyors, en l' héroe d' una de las poesías més hermosas del benvolgut patrici que avuy honora la *Lliga de Catalunya* y que aviat sentiréu. Fem com lo lleal foner del Rey en Pere 'l Católich.

Nosaltres, los catalanistas, com ell després de la desfeta, hem recullit la pedra tacada ab la sang de nostre rey, qu' es la Patria. Donchs be, trasquém com aquest foner de nit y dia; ensinistremnos á tirar dret; guaytém, com ell, ab ulls serens als

Digitized by Google

nostres enemichs, y quan sían á tret segur, llavoras llensém la pedra contra la vibra, contra 'l cap de Monfort.

Digitized by Google

Digitized by Google

CENTRE CATALÁ
DE VILAFRANCA DEL PENADÈS

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de la repartició de premis del Certámen de 1893, lo dia 31 d' Agost.

Digitized by Google

Si 'ls certámens que, á semblansa dels Jochs Florals de Barcelona, se venen celebrant per Catalunya, no fossin altra cosa més que una senzilla festa local, en que 's tria una dama, símbol de gentilesa y de la hermosura, y ahont, á semblansa dels antichs torneigs, s' enalteix y premia al triomfador en bregas literarias, be podriam abogar avuy per la supressió de tals cerimonias, y ab ellas per la supressió de las nostras festas majors y de tot lo que en nostre país revesteixi carácter de manifestació d' alegría. Mes las solemnitats d' aquets certámens literaris y las solemnitats de las festas majors, en nostres pobles y vilas representan bona cosa més que festosas y banals cerimonias sense cap trascendencia práctica.

Digitized by Google

Un cop al any las festas majors son la manifestació de nostra vida, son la proba palpable de que no hem desaparegut encara del demunt de la terra catalana, esborrats com á rassa, per las embestidas criminals del poder centralisador. En las festas malors y en las firas de la Terra, no donántsen ben be compte molts dels catalans mateixos, se diu alt al só de las orquestas dels pobles, de las grallas, de las tenoras, en los carrers, en los temples, en las balladas, que no han desaparegut las costums seculars de nostras planuras y montanyas. Y en las casas payrals, al voltant de la taula antiga, qué hermós encara 'l veure ajuntada tota la parentela! Qué hermós trobar á l' ombra de la soca revellida las brancas y esqueixos que havian sigut trasplantats á altres llochs llunyans pera donar fonament á altras familias catalanas! Qué hermós lo veure al voltant del avi de cabellera blanca, corvat per los anys y las fatigas, al reposat hereu ab sos germans y germanas, y entre ells, com pollets, casi amagats sota l' ala de la lloca, la bellugadissa maynada! Als vells se 'ls hi humitejan los ulls pensant en los que han mort; á la fadrinalla 'ls hi espurnan de goig par-

Digitized by Google

lant de festeigs! Mentres hi hagi la llar catalana, mentres en las firas y festas majors s'ajuntin los vells y 'ls joves pera avivar son caliu, no morirá Catalunya.

Y per sa part, senyors, los certámens literaris de la nostra Terra son també manifestacions explícitas y sempre concients de aquest nobilíssim sentiment de Pátria. En ells s' enalteix ab las galas de la poesía, ab la severitat de la prosa, tot lo que ha contribuhit á donar vida de nació á aquesta Pátria avuy desventurada, trayent del oblit sos fets gloriosos, descobrint sos monuments perduts, cantantse costums passadas y fent vots pera sa próxima y complerta resurrecció en mitj dels pobles lliures.

Prova de que 'ls actuals certámens volen dir ab veu ben clara 'l despertament autonómich de la Terra Catalana, la trobém també en que sempre que s' ha intentat implantar certámens literaris á Catalunya, cantant no més á la nació espanyola, no han trobat ressó en la opinió pública y fins han mort casi tots avans de náixer y sempre ab lo més espantós dels ridículs. A Madrid s' ha provat d' instaurar uns Jochs Florals: los hi faltavan pulmons pera respirar ayre de pá-

Digitized by Google

tria, que tampoch allá hi era, y's varen morir tísichs. Sols viuhen fora de Catalunya 'ls certámens que responen al sentiment de restauració de las nacionalitats de la Península. Benvinguts, donchs, á la vida Jochs Florals com los presents de Vilafranca del Penadés, ja que ells son testimoni del desvetllament de la Pátria; que no es la pátria xica, com diuhen alguns que la deuhen mirar per la petitesa de son cor y de sos sentiments, sino la pátria gran, la nostra Catalunya.

Deixeu, senyors, donchs, que jo me n' enorgulleixi de pendre part en lo present acte, agrahintvos are y sempre, ab tota la forsa de la meva vida, que hagueu pensat en mí pera ocupar aquest lloch que tant m' honra, degut sens dubte á esser casi de aquesta comarca, puig no lluny d' ella vaig comensar á pensar y á sentir, obríntsemhi, ja que no 'ls ulls del cos, los ulls de l' ánima, y degudas també las vostras bondats pera mí á trobarme identificat en un tot ab lo vostre Catalanisme, que es pur, sense passions mesquinas que l' entelin, concretat avuy y tot dia que vinga, felís ó de prova, á trevallar per la honra, are pel fanch, y per

Digitized by Google

la restauració de la prosperitat material de nostra Terra.

Permeteu, donchs, senyors, ja que la costúm m' obliga á parlar en aquest certámen, que vos diga cuatre cosas respecte al Regionalisme: la cuestió que preocupa á Espanya tota, la única de que jo puch parlarvos en tals moments, y la única, per l' interés que li dona la seva oportunitat, n' estich segur, de que no us distrauréu al escoltarla.

Lo Regionalisme, tal com avuy se 'l considera, y concretantlo al nostre país, lo Catalanisme, no es altra cosa que 'l gobern de casa per la gent de casa y valentnos de totas las forsas de vida que tenim á casa. Es á dir, Catalunya per los catalans y pera 'ls catalans; sense que hi hagi en aquesta aspiració ni la més petita ombra d' egoisme; perque aixís com volém y trevallém pera que vinga aquest estat de cosas pera nostra Terra, desitjém y contribuhirém, sempre que hi hagi ocasió pera ferho, á fi de que Valencia sia gobernada per los valencians, las Bascongadas per los baschs, Galicia per los gallegos, Aragó per los aragonesos, Castella per los castellans... totas las regions naturals que eran pátrias viventas y que encara

Digitized by Google

respiran per ellas mateixas, mes totas dintre d' un llas comú, que, enlloch d' esser, com era, un grillet deshonrós de vil tiranía, sia una abrassada de protecció mútua entre germans, tots de major edat, sota un mateix cel y sobre una mateixa gleva que ningú bregará may més perque 's trenqui. Això es nostre regionalisme; lo que 'ls ignorants, los poruchs ó 'ls que no 'ls hi convé que vingui, perque explotan la manera d' esser actual, ne diuhen nostre separatisme.

Això es lo que volém los catalanistas de are, y 'l que volian los catalanistas de passadas centurias, que allavors ho eran tots catalanistas. Del present, de nostras honradas aspiracions d' are respon lo nostre passat gloriós y digne; los pobles confederats ab Catalunya seguiren essent nacionalitats distintas; que va quedar per la unió dels reys Católichs l' anar furtant, un dia darrer l' altre y engruna á engruna, tota la nostra autonomía. Per això, senyors, en aquell temps ningú 's resistia á cridar, enlloch de visca Catalunya, visca Aragó, visca la Confederació Aragonesa, que simbolisava 'l conjunt dels pobles de la llibertat, y avuy surt esmortuhit de molts llavis lo crit de visca

Digitized by Google

Espanya, que vol dir, cada dia més, visca la tiranía.

En altre temps, senyors, calia argumentar llarch y seguit pera convencer als indiferents y á la massa de la gent cómoda, que no 's vol amohinar per res y que á Espanya es molt numerosa, de que la nació gastava miserablement las sevas forsas en mans dels vividors de la política pera anar un dia més ó menos próxim á la seva ruína. Al present ja no 's necessitan pera demostrarho discursos ni altra mena de provas. No hi ha sino encomanar á tothom que tinga ulls pera mirar que observi al seu voltant y dintre de sa propia casa, y 's convencerá de que ja hi hem arribat al descrédit, al desgavell, á la ruina, al salvis-qui-puga. Qué queda dels antichs partits políticks, quals massas entussiastas y convensudas, ab tot y sos erros, mereixen lo més gran respecte perque la bona fe anava ab ellas y d' ellas sortian los cors generosos que donavan la sanch y fins la vida tota en la defensa dels seus ideals? Qué queda avuy d' aquells homes armats, baluarts vivents dels grans partits espanyols? Res ó casi res: lo que queda d' un edifici que ha vingut ab tot son

Digitized by Google

pes á terra. Qui ho tinga per exagerat, y 's consideri encare com formant part d' aqueixos partits políticchs, que 's posi la má sobre 'l cor y 's sentirá ell mateix fret, indiferent, apagats aquells fochs del entussiasme d' altres dias. Hónt es aquell partit moderat ab sos convensuts homes d' inteligencia privilegiada? Hónt es aquell partit carlí, sencer, creyent, ple de fe y d' esperansa, aquell partit que no volia pau ni treva, que no 's venia ni consentia pactes ab sos enemichs, que no reposava may l' arma, entregantla 'l que anava á morir al que deixava 'ls jochs de noys pera empunyarla? Hónt es aquell partit lliberal, cavaller fins al més exagerat romanticisme, que voltava, idólatra, 'l bressol d' una reyna, y ab sos cants de guerra la condormia? Ah! diguéuli avuy á aquest partit lliberal que 'l descendent de aquella reyna, casi encara al bressol, té en perill lo seu trono: diguéuli que prengui l' arma, que volti 'l llit del rey infant pera defensarlo dels seus enemichs, y no veuréu lluhir un fusell ni aixecarse un sol home; perque 'ls vells ja tots son al sepulcre y 'ls joves ja han perdut la fe, y si algun ne queda per desenganyar encare, tot lo seu en-

Digitized by Google

tussiasme consistirá en alegrarse de que al trono 'l defensin los soldats, y ell, enlloch de l' arma de son pare, pendrá 'l periódich del dia pera emocionarse ab las sevas noticias.

De las desferras d' aquest partit, allavors lo més avansat d' Espanya, se n' han fet los partits canoví, 'l sagastí y 'ls partits republicans. Parlém dels partits que 's distribuheixen lo gobern de la nació: del canoví y del sagastí. Tota la seva vida está á la capital, en los goberns civils de provincia y en mans dels alcaldes y dels cacichs dels pobles: no busquém aquets partits enlloch més. Los de dalt apoyant als de baix, y 'ls de baix als de dalt, han fet una rahó social de protecció mútua que, posant á la nació tota als peus d' uns homes sense conciencia ni pudor polítich, beneficían la hisenda de tots en son profit únich, y ab fam insaciable tot ho han destruhit aixugant las fonts de riquesa del país, fins arribar als moments actuals en que, ja res trobant pera viure, han perdut la serenitat que pera explotar á la víctima 's necessita, y qualsevol medi 'l troban bo ab tal d' arribar á la butxaca del productor, que s' ofega. En Sagas-

Digitized by Google

ta, en Cánovas, altre temps ídols venerats del poble, que 'ls creya y 'ls seguía y per ells exposava la vida en las barricadas dels carrers y en las montanyas, refiat y emportat per l' entussiasme mentider dels seus discursos, en que 's prometía fer corre rius d' or á través de la nació espanyola!... Y avuy tot lo país, desde 'ls Pirineus fins á Cádiz, aixecantse com un sol home, protesta de las malifetas ministerials d' aquets dos partits, quals quefes desde 'l Centre d' Espanya han escampat per tot la miseria. Are ja es inútil lo que puga fer aquesta gent pera calmar l' ánsia de justicia per los pobles sentida: ha perdut complertament la confiansa, y fins un projecte de lley que per casualitat pogués sortir be al Gobern fora rebut ab la xiulada de tothom. No hi ha població, estament ó industria á qui no se li hagi fet un agravi ó no s' hagi posat en perill la seva vida. Quan los carlins eran á la montanya, molts pobles pagavan doble contribució; donchs en conjunt surten més perjudicats are que la pau material es á Espanya. Establiren lo sufragi universal, que l' endemá ells mateixos lo trampejaren. Ja 'l tenen ara 'l sufragi universal veritat: la opi-

Digitized by Google

nió de tothom contra 'l gobern. Per cada vot fals ó cert que va anar á las urnas en las passadas eleccions per diputats, son are á milers los vots emesos en aquest sufragi contra 'l Gobern dels pobles que's revoltan.

Y perque 's vegi millor lo molt camí que s' ha fet en pochs anys, recordis la vinguda d' en Cánovas á Barcelona quan la passada Exposició Universal. No semblava sino que havia arribat l' héroe guanyador en cent batallas; mes al cap de pochs dias del victoreig dels seus en lo Parch de Barcelona, los saragossans, en mitj de la xiulada més espantosa, volgueren tirarlo pont avall del Ebre. Y la entrada d' en Sagasta á Barcelona, també fentse arrossegar lo carruatje per sos partidaris, y are atravessant mitja Espanya per anar á San Sebastián, voltat del silenci despreciatiu y amenassador dels pobles, custodiat en lo tren per la Guardia Civil, igual que 's custodia á un criminal. Senyors, qualsevol extranger que s' hagués fixat en l' odi de las regions d' Espanya per los goberns d' aquesta época; qualsevol que hagués vist com bull la sanch basca en contra del home que trepitja las sevas llibertats seculars, la antipatía dels catalans al ene-

Digitized by Google

mich de la seva industria y la seva agricultura y sas lleys sagradas, la animadversió dels valencians y 'ls gallegos y 'ls fills de Aragó y Andalucía y 'ls castellans al sostenidor de tantas tropelías y de tants robos que, ab capa de contribucions legals, se volen far efectius... Qualsevol extranger, repetím, que, haventse fixat en aquest inaguantable estat de cosas, hagués vingut aquets dias á Espanya, y s' hagués trobat ab lo tren que duya al president del Consell de ministres á San Sebastián, s' hauria cregut que ja havia triomfat la revolució més honrada y més justa de totas las revolucions que hi ha hagut en aquest país, y que las regions espanyolas, seguras ja de la seva sort futura, s' enduyan en vagó celular al senyor Sagasta pera que, devant del poble bascongat, dongués compte de sa vida política desde la barra dels acusats.

Mes aviat s' hauria convensut l' extranger de que 'ls goberns d' Espanya, ab tot y que no més un alé d' ayre 'ls aguanta, nó, no cauhen, ni á cops de pedra!

Tot això vol dir, senyors, que dintre de poch temps, per no dir que ja hi som arribats are, sols quedarán duas únicas forsas

Digitized by Google

á Espanya, mes las duas exuberants de vida y d' entussiasme. La una es la massa regionalista, més ó menos avansada, més ó menos franca y decidida y despresa de preocupacions. L' altra es la massa socialista, ab las sevas ramificacions y embrancaments de Comunisme y Anarquisme y altres calificatius interminables. Y tan apartats com se troban lo Regionalisme y 'l Socialisme, mirats en sos principis absoluts, en un punt tenen certa semblansa: en la manera d' apreciar son afecte á Espanya. Per uns y altres l' amor á la pátria espanyola es en segon lloch. Per los socialistas primer es lo món que Espanya; pera nosaltres, los regionalistas, primer que Espanya es Catalunya.

Al Socialisme hi anirán á parar, com hi van á la mar los rius, molts dels elements zorrillistas y salmeronians que encare 's figuran que es ser avansat ser unitarista, quan la llibertat de las regions seria una garantía de la major llibertat del individuo.

Al Regionalisme vindrán, acostantshi ab lo temps y aixó indefectiblement, los are amichs d' en Nocedal, que, ja desenganyats de son ídol d'altras épocas, han passat temps y més temps tirantli fanch al mantell que ells tant

Digitized by Google

contribuhiren á colocarli en las espatllas; y també vindrá acostantshi'l mateix Carlisme, ja avuy esmortuhit son entussiasme, sobre tot en la joventut que puja y en molts dels seus homes majors en edat que voldrian tancat pera sempre 'l período de las revoltas de sanch, al veure com á la veu del Regionalisme, pur é independent de compromisos, poch á poch, pero seguit, los hi fugen los partidaris de Montanya, aquella gent avans tan entussiasmada, carn de canó ab que feyan salvas á son rey en los camps de batalla.

Al Regionalisme vindrá també á ajuntarse més cada dia, fins á confondres ab lo temps ab ell, lo partit federalista, que es casi tot lo partit republicá de Catalunya. Tantdebó arribés aviat lo dia en que sos adeptes se volguessin convencer de que pera fer una regió autónoma no pot ser ab sols una classe social, que tots los Estats més federals de la terra van comensar á tenir vida propia 'l dia en que 'ls pobres y 'ls richs, los travalladors y 'ls potentats de la mateixa nacionalitat s' agermanaren, ja que en uns y altres hi han per un igual sentiments grans y generosos. Tantdebó fos demá aqueix dia

Digitized by Google

en que, deixant de banda per una part y altra preocupacions d' escola y d' un passat que á tots nos ha sigut fatal, los regionalistas y 'ls federalistas nos unissem estretament dintre de cada regió natural d' Espanya, al menos fins haverse fet cada una d' ellas senyora de sa casa propia. Desenganyemnos d' una vegada y pera sempre: no tenen de venir los de fora casa á proporcionarnos la felicitat; sigles fa que hi venen y sempre 'ns han portat la desgracia y la vergonya. La felicitat á Espanya es felicitat oficial, y sols ho es pera 'ls que manan y menjan; may pera 'ls que pagan y trevallan. Dintre de cada una de las regions espanyolas hi ha elements propis pera arreglar las nostras cuestions interiors y proporcionarnos la sort que 'ns convingui.

Senyors: la nostra posició á Catalunya, dintre del moviment regionalista d' Espanya, va á ser de grans resultats, si sabém, com sabrém, fer política cada dia més atrayenta y més expansiva, emperó sens despéndrens ni d' un tantsols de nostres principis; allargant la má al que s' acosta y, portant garantía de bona fe, fassi d' allí en avant de nostra política la seva propia; mes

Digitized by Google

negantli la má al que, dihentse regionalista, 's lligui ab los del centre pera arreplegar una credencial ó una investidura de senador ó diputat. Tenim formulat lo nostre programa, 'l nostre credo. Li hem donat cos á Manresa, devant de delegats de totas las regions de la Terra Catalana; l'hem comensat á desenrotllar á Reus y seguirém desenrotllantlo en las vinentas assambleas. Sabém ben be lo que volém, per quin camí caminém y fins ahont preteném arribar algun dia. Que 'l camí es molt llarch encare! També 'ns ho deyan ja alguns anys enrera, y molt s' ha caminat. Mirém lo camí que hem fet y aixó 'ns donará coratje pera 'l que 'ns resta.

Nosaltres per un costat fem la feyna, 'ls centralistas la fan per l' altre, y, encare que sembli inconcebible, com tot lo d' Espanya, més travalls fan ells, políticns suicidas, pera portarnos la autonomía, que nosaltres mateixos ab la nostra propaganda. Quí son, sino, 'ls revolucionaris? Quí son los que fan trontollar lo trono y revoltar las poblacions grans y petitas de las antigas pátrias, sino ells mateixos? Ahónt se troba un poble, per humil que sia, que visca satisfet de

Digitized by Google

aquest estat de cosas? Si fins los més contraris á las nostras ideas ó 'ls indiferents per la por d' un pitjor, segons deyan, ja no 'l comprenen un pitjor, y exclaman que cayga tot y vinga lo que vinga!

Tinguém, donchs, confiansa y esperém: que 'l dia arriba. Avans, en nostras solemnitats, déyam: si 'l gran dia no 'l veyém nosaltres, ja 'l veurán las generacions que 'ns succeheixin. Ara ja podém estar segurs de que la veurém nosaltres mateixos la llibertat de Catalunya. Lo dia que arribi, senyors, será de satisfacció complerta per nosaltres, y l' endemá se n' alegrarán aquells que no creurán en lo Catalanisme fins que vegin sas excelencias en la mateixa práctica.

Tantdebó aquell dia 'ns tornem á trobar altre cop en aquesta mateixa sala ajuntats com are. Ab quín goig, ab quín inmens goig tornaré jo al Centre Catalá d' aquesta patriótica vila! Es ben cert que no celebrarém la festa major de Vilafranca; mes celebrarém la festa major de la Pátria Catalana.

Digitized by Google

negantli la má al que, dihentse regionalista, 's lligui ab los del centre pera arreplegar una credencial ó una investidura de senador ó diputat. Tenim formulat lo nostre programa, 'l nostre credo. Li hem donat cos á Manresa, devant de delegats de totas las regions de la Terra Catalana; l'hem comensat á desenrotllar á Reus y seguirém desenrotllantlo en las vinentas assambleas. Sabém ben be lo que volém, per quin camí caminém y fins ahont preteném arribar algun dia. Que 'l camí es molt llarch encare! També 'ns ho deyan ja alguns anys enrera, y molt s' ha caminat. Mirém lo camí que hem fet y aixó 'ns donará coratje pera 'l que 'ns resta.

Nosaltres per un costat fem la feyna, 'ls centralistas la fan per l' altre, y, encare que sembli inconcebible, com tot lo d' Espanya, més travalls fan ells, políticbs suicidas, pera portarnos la autonomía, que nosaltres mateixos ab la nostra propaganda. Quí son, sino, 'ls revolucionaris? Quí son los que fan trontollar lo trono y revoltar las poblacions grans y petitas de las antigas pátrias, sino ells mateixos? Ahónt se troba un poble, per humil que sia, que visca satisfet de

Digitized by Google

aquest estat de cosas? Si fins los més contraris á las nostras ideas ó 'ls indiferents per la por d' un pitjor, segons deyan, ja no 'l comprenen un pitjor, y exclaman que cayga tot y vinga lo que vinga!

Tinguém, donchs, confiansa y esperém: que 'l dia arriba. Avans, en nostras solemnitats, déyam: si 'l gran dia no 'l veyém nosaltres, ja 'l veurán las generacions que 'ns succeheixin. Ara ja podém estar segurs de que la veurém nosaltres mateixos la llibertat de Catalunya. Lo dia que arribi, senyors, será de satisfacció complerta per nosaltres, y l' endemá se n' alegrarán aquells que no creurán en lo Catalanisme fins que vegin sas excelencias en la mateixa práctica.

Tantdebó aquell dia 'ns tornem á trobar altre cop en aquesta mateixa sala ajuntats com are. Ab quín goig, ab quín inmens goig tornaré jo al Centre Catalá d' aquesta patriótica vila! Es ben cert que no celebrarém la festa major de Vilafranca; mes celebrarém la festa major de la Pátria Catalana.

Digitized by Google

Digitized by Google

ATENEO IGUALADÍ
DE LA CLASSE OBRERA

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de la repartició de premis del Certámen de 1882, lo dia 25 d' Agost.

Digitized by Google

A tots los que estém enamorats d' aquesta privilegiada Terra Catalana, y hem consagrat la vida a la defensa de sos interessos, nos es molt agradable, consideranthо á més com lo cumpliment d' un deber, lo pendre part en solempnitats com la que en aquesta sala, temple del trevall y de la honradesa, celebra en los actuals moments la molt important ciutat de Igualada.

Costúm, imposada per las lleys del cor, es en totas las grans festas de familia, quan se reuneixen los parents de la casa pera solempnisar un dels fets esplendorosos de sa vida present, dedicar un recort d' afecte al passat d' ella y formular lo desitj de veure com ab los anys creix y arrela sa prosperi-

Digitized by Google

tat. La casa de tots nosaltres es Catalunya: per l' amor que li tením nos ajuntém avuy en familia. Permetéume, donchs, que consagri breus paraulas al seu passat, present y pervenir.

Morta la creyan propis y estranys á la Pátria Catalana; morta y soterrada pera sempre baix los murs odiosos de la espantable ciutadela de Barcelona. Més lo poble que gosá fer cara á las onadas tempestuosas de cartaginesos y romans; lo poble que conservá la virginitat de sa rassa esquerpa é indomable en mitj de la invasió de goths y alarbs, no devía ni podía fer la mort del repugnant esclau sota 'l peu aborrit de Felip V; y vosaltres, igualadins, áb la sanch ardenta de las vostras venas, batejáreu en los penyals del Bruch á aquesta Pátria Catalana que renaixía fera sempre y com sempre altiva y avassalladora: y l' espetech d' escopetas y trabuchs y 'l clam del somatent be prou que van dur de montanya en montanya fins als Pirineus, fins á la mar y fins més enllá del Ebro la nova d' aquest sobtat renaixement y de com los pobles havían de festejar sa vinguda.

De revifalla de la Mort, de somni ó boje-

Digitized by Google

ría de quatre caps fantasiosos varen ser calificadas las vivas mostras de despertament que ja en altre ordre de ideas se succehiren en la gran epopeya de la guerra de la Independencia. No era d' estranyar tal ofensiu judici en boca dels febles ó 'ls ignorants del nostre passat, d' aquells infelissos d' inteligencia que sols han tingut ulls pera véurens abatuts y pobres; sense cap intervenció en lo gobern del Estat; apartats del mohiment lliberal y civilisador d' Europa; entregadas las provincias, puig que ho estava la nació, á mans d' ineptes privats; perduda la influencia en l' Exterior; arribant en nostra postració y ensopiment moral á posar lo coll gustosíssims altra vegada baix lo jou del rey que, dés lo captiveri, felicitava al gegant del sigle, nostre mortal enemich, per sas victorias en la Península compradas ab preu de sanch espanyola.

Mes si no era d' estranyar la poca fé en lo renaixement de la Terra Catalana en gent d' esperit vulgar, ho era y molt quan la incredulitat la manifestavan certs homes pensadors, que sabian prou á quin estrém de grandesa y preponderancia havía arribat Catalunya quan, venturosament, formava

Digitized by Google

part de la gloriosa Confederació Aragonesa; en aquells temps en que, arrogant ab sas llibertats y privilegis, doná lleys á mars y terras, essent rica y temuda fins al extrém de posar sa má de ferro sobre 'l cor d' Italia y de Grecia, tenint més estats á l' ombra de son penó, fora de la Península, quan era part d'un reduhit regne, que no té pas avuy Espanya ab tot y son dilatat territori.

Y no podían deixàr de coneixer los descreguts, que, per malejada que's trobés nostra regió á causa d'enmatzinadors contactes, lo carácter se conservava pur en son fons; que la sang catalana may se torna aygua, puig voler es poder pera la rassa quals fills sentían á dintre de son esser las veus amigas d' en Clarís, d' en Bach de Roda, d' en Moragas, d' en Casanova y d' altres cents y cents héroes que 'ls hi deyan: Rebutjéu la venjansa, perdonéu las ofensas en nom de la germanor dels pobles; pero vos exigím á vosaltres, que sou carn de la nostra carn y sang de la nostra sang, la reparació completa dels mortals agravis.

Y, pesi á qui pesi, 'l miracle s' está fent: lo que per molts va ser foch de fallas ó acalorament de la fantasía ja es una realitat que

Digitized by Google

contemplém ab nostres propis ulls y palpém ab las nostras mans propias.

Catalunya, en mitj de la postració general y del desgavell creixent d'Espanya, aixeca 'l cap enorgullida, refiantse de la forsa de sos muscles de ferro y de sa clara inteligencia, trempat tot per la desgracia. Ella ha aprés del passat en sa propia historia, y del present en los exemples de progrés que li ofereixen altres pobles, més felissos que no pas lo nostre en protecció de tota mena, ja que en las nacions que marxan al cap de la civilisació europea y americana sols tenen las provincias d' allargar lo bras pera que 'ls Goberns, pares y may padrastres, los hi dongan la má y 'ls hi obrin totas las portas y 'ls hi aplanin tots los camins. Perque en eixos pobles si qu' es ben comprés y ben practicat alló de que «qui mira pel be de la provincia, mira pel be de la nació tota.»

Mes ab tants y tants entrebanchs com li venen á sobre á Catalunya de dintre de la Península mateixa, potser pera fer més gloriós lo seu renaixement; mes ab tot y tenir de malgastar part de las sevas forsas intelectuals y part de sos diners mateixos á fi de vencer los obstacles que per ignorancia, quan

Digitized by Google

no per mesquina enveja, se li posan al pas, hem conseguit ja avuy que aquesta patria nostra, per qui Deu fa sortir lo sol primer que per Madrid, que'l te á ponent, marxi ab rapidesa dintre l' ampla via de la civilisació, devant, pero molt al devant, de certas regions d' Espanya, transformant com per encís la cara de la terra, ab l' afany de guanyar lo temps miserablement perdut, en jardí frondosíssim, cubrint de frescas pampoladas las planuras y las vessants, fins los grahons del Montserrat, baluart y ara santa y primera fita de la nostra independencia, en tant que al entorn de sas cimas espadadas, confosas ab las boyras del cel revola 'l fum de nostras fábricas y obradors, ahont los obrers de la terra, miralls de totas las virtuts, teixeixen y teixirán lo vestit gloriós y honrat de Catalunya, y may, may la seva mortalla.

Y si del ordre material passém al moral, també trobarém ja á las arts en tot son esplendor, essent las obras catalanas conegudas per l' estranger, no confonentse ab las de las demés provincias d' Espanya per son especial carácter, y á las lletras celebrant cada dia festas triunfals com la que avuy, pera gloria, no sols de Igualada, sinó de

Digitized by Google

tota Catalunya, te lloch en aquest Ateneo.

Tant se nota aquest desnivell de progrés entre unas y altras provincias, que bona part dels extrangers, quan passan la fontera per nostra regió, al trobarse ben endintre de Catalunya no s' han donat compte encare de ser á Espanya. Y es que nostre país s' ha anat posant tant depressa al arrán d' altres pobles millors, que 'ls estrangers no s' han fet cárrech encare de que á Espanya hi ha alguna cosa més que calanyesos y bandurrias y plassas de toros y planuras hermas é interminables y rius que van tranquilament á la mar sense canals ni resclosas y brilladoras coloraynas, banyat tot per lo sol adormidor d' Andalusía.

Pero deu aturarse en aquest punt lo renaixement moral y material de Catalunya? Ha fet ja tot lo seu camí pera que s' agegui cansada sobre 'ls llorers, com los antichs héroes després de la victoria?

Nó y cent cops nó. L' aturarse en aquest punt fora mateix que tornar enrera, y tant li hauría valgut no haver aixecat may 'l cap y fer la sort de las altras regions espanyolas.

Lo despertament de la llengua patria, 'l

Digitized by Google

no per mesquina enveja, se li posan al pas, hem conseguit ja avuy que aquesta patria nostra, per qui Deu fa sortir lo sol primer que per Madrid, que'l te á ponent, marxi ab rapidesa dintre l' ampla via de la civilisació, devant, pero molt al devant, de certas regions d' Espanya, transformant com per encís la cara de la terra, ab l' afany de guanyar lo temps miserablement perdut, en jardí frondosíssim, cubrint de frescas pampoladas las planuras y las vessants, fins los grahons del Montserrat, baluart y ara santa y primera fita de la nostra independencia, en tant que al entorn de sas cimas espadadas, confosas ab las boyras del cel revola 'l fum de nostras fábricas y obradors, ahont los obrers de la terra, miralls de totas las virtuts, teixeixen y teixirán lo vestit gloriós y honrat de Catalunya, y may, may la seva mortalla.

Y si del ordre material passém al moral, també trobarém ja á las arts en tot son esplendor, essent las obras catalanas conegudas per l' estranger, no confonentse ab las de las demés provincias d' Espanya per son especial carácter, y á las lletras celebrant cada dia festas triunfals com la que avuy, pera gloria, no sols de Igualada, sinó de

Digitized by Google

tota Catalunya, te lloch en aquest Ateneo.

Tant se nota aquest desnivell de progrés entre unas y altras provincias, que bona part dels extrangers, quan passan la fontera per nostra regió, al trobarse ben endintre de Catalunya no s' han donat compte encare de ser á Espanya. Y es que nostre país s' ha anat posant tant depressa al arrán d' altres pobles millors, que 'ls estrangers no s' han fet cárrech encare de que á Espanya hi ha alguna cosa més que calanyesos y bandurrias y plassas de toros y planuras hermas é interminables y rius que van tranquilament á la mar sense canals ni resclosas y brilladoras coloraynas, banyat tot per lo sol adormidor d' Andalusía.

Pero deu aturarse en aquest punt lo renaixement moral y material de Catalunya? Ha fet ja tot lo seu camí pera que s' agegui cansada sobre 'ls llorers, com los antichs héroes després de la victoria?

Nó y cent cops nó. L' aturarse en aquest punt fora mateix que tornar enrera, y tant li hauría valgut no haver aixecat may 'l cap y fer la sort de las altras regions espanyolas.

Lo despertament de la llengua patria, 'l

Digitized by Google

progrés civilisador de las nostras costums, lo desenrotllo de la industria, de la agricultura y de totas las arts, demana també 'l complert despertament polítich del nostre país, á fi de que, vetllant com á centinella avansat per los interessos de la nostra regió, 'ls hi donga fonaments sólits y perdurables, coronant, enrobustint y després conservant l' edifici encare á mitj bastir.

Tots los catalans; tots los homes de cor del nostre país, que 's dolen dels mals de la pátria, que veuhen l' absolut desconeixement en que viuhen los goberns centralisadors de nostra manera d' esser, que 'ns fa soferts y atrevits y tossuts; tots aquestos homes deuhen oblidar divisions fatals de partit, divisions que cent cops han ensangnat lo sol de la pátria en guerras de germans contra germans. Tots deuhen unirse compactes, sota la bandera de Catalunya, sempre que en los ateneos, en los periódichs, en los clubs, en los municipis, en las Diputacions provincials, en las Corts, fins en los ministeris mateixos se tracti dels sagrats interessos de las nostras cuatre provincias. Y quan, diguéume, en política no 's tracta dels interessos de la pátria?

Digitized by Google

Si aixó arriba á conseguirse, y per aquest camí tots veyém prou que hi aném; si cada regió natural d' Espanya arriba un dia á véures representada en totas las manifestacions per homes honrats que digan, y ho digan sentintho, que devant del afecte de partit hi posan sens vacilar l' afecte al seu propi país, al seu poble; si 'ls fets confirman las sevas paraulas, no veurém com ara, per desgracia y per vergonya dé tots, á certs goberns posant la má profana sobre 'ls sagrats interessos d' un poble feynater, sembrant la alarma entre 'ls seus habitants honrats, fent que las mares serrin als seus fills amorosos contra del pit, sentint, ab l' espant dintre del cor, com lo batement llunyá de las portas de las fábricas al tancarse per falta de travall, y vegent lo bras descarnat de la fam estendres pera péndrelshi aquells trossos de la seva vida.

Si Catalunya 's desperta també en la part política, com en tot lo altre está ja ben deixondida y vigilant; si arriba á sortir del fons de tots los pits generosos lo crit d' abaix las bregas y divisions dels partits devant dels interessos latents del país, lo seu present estará assegurat, y 'l temps, un

Digitized by Google

cop donada la embranzida, fará lo demés.

La primera fita de la vida nova vosaltres la posáreu al Bruch. Gloria als homes, que encare potser han de naixer, que hi posarán la derrera.

Digitized by Google

ASSAMBLEA CATALANISTA DE GERONA

DISCURS DE PONENCIA

Digitized by Google

Sessió de 25 d' Abril de 1897.

Digitized by Google

Fa un més y mitj que 'l Gobern, com si de cop s' adonés de la existencia del Regionalisme á Catalunya, disposá ferlo desapareixer de mort ayrada. Y veyéu lo que son las cosas del món quan ab ellas hi juga la ignorancia ó la inflada malicia: lo que fins per molts catalans era fret calíu, bufanthi 'l Gobern assobre va treure espurnas de dés la mar als Pirineus endins y á las voras del Ebre, y avuy ja es la Terra tota ardenta brasa, y foguera d' entussiasme ben nostre. Miréusho en aquesta gran sala, ánima y cos avuy de l' altíssima Girona, quals fills y quals pedras y qual ayre mateix volen dir heroisme y fermesa de llibertat y patriotisme.

Salut, donchs, al Gobern que bufant en lo

Digitized by Google

calíu s' ha cegat ab las cendras y ha descubert y ha remogut las brasas. Y salut, de vera salut, á aquest gran poble que te 'ls brassos sempre oberts, com avuy, pera acullir als perseguits per la injusticia y sab barrar las portas y no s' abat sino agonitzant á la esclavitut y al extrangerisme. Y salut també á vosaltres, los fills elets de las encontradas catalanas, qu' heu vingut á coneixer y á encaixar pera sempre ab los vostres germans; qu' heu vingut, seguint la estrella més lluminosa, á oferir tot quant sou y tot quant valéu y podéu al esperit d' un poble que ha devallat altre cop á encarnarse entre 'ls homes de bona voluntat. Havíau sentit llarch temps en llengua forastera maldir d' aquest poble; mes al escoltar en la nadiva llengua 'l «Catalunya alerta« dels oprimits, heu respost ab l' «alerta está» dels que creuhen y esperan. Sí, alerta está; aquí som; no hem mort, nó. Dreta está y ben dreta Catalunya.

¡Y quin goig més gran lo nostre, senyors, al véurens ajuntats aquí en l' antich casal dels heréus d' Aragó 'ls fills de totas las terras catalanas! A vosaltres, los fills de las planuras ampurdanesas ahont las mestraladas que s' hi revolcan los esperits y 'ls cos-

Digitized by Google

sos avivan, que teníu sang de grechs, d' aquells que ara la vessan en l' altar de sa patria. A vosaltres, los del esquerp Montgrony y las valls ripollesas, que guardéu fidels lo restaurat bressol de Catalunya. A vosaltres, los del camp de Tarragona, ahont hi ha Salou esperant que tornin las naus catalanas que tants cops se 'n anaren carregadas de glorias y riquesas: los de la ciutat dels Céssars, sepultura ciclópea la més digda d' aquell Jaume I, nostre gran rey y nostre gran pare. A vosaltres, los fills de la sabia Lleyda, que sou tan catalans com qui més ho sía, ab tot y trobarvos á la ratlla de terras forasteras, que anyoréu la vostra Universitat feta pedra de murallas y la vostra catedral tornada en cuartel y en estable. A vosaltres los de la banda de Tortosa, nets d' aquellas donas d' esperit mascle y de coratje d' atleta, heroinas de la Patria á las murallas. A vosaltres, los del Penadés, que alsáreu 'l coure un dia contra la reyna madrastra y la llensáreu com á llopa y guinéu del vostre territori. A vosaltres, los de la Cerdanya espanyola, que us planyéu ab las llágrimas de vostres rius de que us hagi partit la espasa d' un mal rey pel mitj de las

Digitized by Google

entranyas. A vosaltres, los de las ciutats enfeynadas que al Montserrat enrondan, que ab las eynas de la industria avuy enaltíu á la Patria, com la enaltíau ahir en los trencats del Bruch ab las de la guerra. A vosaltres, los de las verdejantas planuras olotinas, que no heu apagat encare en vostre cor l' entussiasme per Catalunya com s' ha apagat lo foch en lo cor de vostras montanyas. A vosaltres, los de las costas de Llevant y de Ponent, que escampéu l' amor de las cosas de casa á las terras llunyanas volanthi com l' aureneta, mes reveninthi com ella, si allá al ferhi 'ls nius de la joventut, aquí pera bastirhi l' últim, qu' es lo sepulcre. A vosaltres, los de las terras de Vich, ahont hi recullía sas inspiracions del cel l' ánima d' en Balmes, y ahont ha quedat playentshi pels ayres l' últim sospir d' en Bach de Roda. A vosaltres, los de las planas d' Urgell, ab sas mars d'espigas, que no las ensitjéu may perque us las roban, y per sobre de quals onas remorejantas s' aixecan lluny, com una nau tombada que no 's vol fondre, 'ls negres enderrochs de Balaguer que sembla que encare diguin «ó rey ó res» á la Patria. A vosaltres, los del pla de Barcelona, ab la ciutat

Digitized by Google

á vora de l' aygua mirant cap allá ahont surt lo sol, essent lo cap de la Terra Catalana pera vetllar per tota ella, pera sofrir las primeras embestidas del Centralisme fentli de muralla aturadora, mes no pera esser may lo centre xuclador de tota la Terra ni l' alberch corruptor y escampador de totas las miserias políticas. Jo us veig á tots, catalans, als que os ombrejan lo Montseny y'l Montsant y totas las nostras montanyas; als que os enmiralléu en las ayguas del Ter, del Segre y dels Nogueras y en totas las eternas corrents que devallan per l' ample de nostra Terra; que á tot y á tothom representéu aquí dintre vosaltres, catalans, tant als que portan las robas que ciutadejan, com als que 's vesteixen de vellut y de burell, y als de las brusas blavosas, y als de las gorras negras y als de las barretinas muscas y vermellas.

A tots trobarnos aqui ajuntats, quin goig pera la nostra ánima! Per tot caras de casa, respirant lo mateix ayre de casa, essent tots d' una mateixa gleba, tenint cada un de nosaltres un cos y un esperit, pero formant tots part d' un altre cos y d' un altre esperit, qu' es un, no més que un tot sol: la Terra; 'l Dret; la sang; Catalunya.

Digitized by Google

Y quin contrast més marcat, catalans, entre aquesta gran sentada nostra d' avuy y las sessions periódicas de las Corts generals ó parlaments d' Espanya! Aquí tot es sencer y tot es xardor de noble entussiasme: allá tot es partit en partits y tot son excepticismes y desconfiansas. Pera arribar nosaltres á aquest lloch n' hi ha hagut prou ab sentir bon amor á la Terra y dóldrens forsa de las sevas desventuras, y las portas hem trobat obertas. Pera arribar allá dalt se te d' haver rendit tribut al cacich del poble y de las capitals, se te d' haver passat per tota mena de farsas electoras, se te d' haver perseguit Ajuntaments y particulars, se te d'haver gastat molt diner pera ferse ab los vots, perque are 'ls vots se compran y 's venen com los fruyts al mercat y 's cotisan com las accions á la Llotja. Los pochs que hi haurán arribat á aqueixos parlaments en aquestos darrers anys per la voluntat veritable del sufragi, fins ells mateixos se deuhen estranyar de trobarshi á dintre. Aquí, senyors, en lo nostre camp d' acció no hi ha quefe indiscutible que s' imposi: 'ls que avuy son á dalt demá serán á baix y en son lloch hi haurán uns altres. Entre ells cada colla te son que-

Digitized by Google

fe, y 'ls seùs tinents de quefe, y 'ls seus pobres soldats de rengle. A n'aquell li ve l'esser dalt d' haver atiat un temps al poble darrera d' una barricada; á aquest altre d' haver sublevat escuadras y exércits; al de més ensá d' haver redactat lo manifest de Manzanares; al de més enllá d' haver motejat de rassa espúrea á la que després va servir de jonolls per honrada; y al altre de haver exaltat al país ab sas prédicas de federalisme incitant després als poders en contra de las ideas regionalistas y federals; y á tots d' haver passat de la monarquía á la república y tornat de la república á la monarquía. Y es que la pátria pera 'ls polítichs de bandería no es en cert sentit la patria espanyola, que la patria pera ells es lo cap de la colla, que ell es l' hisenda y la renda y 'l penó de combat y l' escut de la defensa: que aixís com nosaltres volém dividir l' Espanya en regions naturals, agafanthi com á fonament las rassas, ells divideixen y subdivideixen aquesta Espanya segons las sevas superbias ambiciosas, y á la Autonomía nostra pera Catalunya hi anteposan la autonomía dels que s' han enfilat per sobre dels altres. Y aixís hi van als seus

Digitized by Google

parlaments: los que son á baix á conquistar lo poder, costi 'l que costi, y 'ls que són á dalt á aguantarshi fort, pesi á qui pesi y caygui qui caygui, encare que se 'ls hi esgabelli la casa á sobre arrossegant entre las runas tot lo més sagrat y tot lo més noble. Mentres que nosaltres, catalans, no hi som aquí pera dividir, que hi som pera afermar voluntats, que aquí hem vingut, no á sembrar discordias, sino á procurar aproximacions de simpatía ab los de casa, ab aquells que encare 'ns miran de lluny ó s' han quedat á la porta. Y hem vingut pera véurens nosaltres ab nosaltres, pera tractarnos y relligarnos en una voluntat sola, pera 'ls trevalls materials de demá, com ja 'ns hi trovém avuy, més que relligats, ben fosos pera la propagació de las ideas. Hi som aquí pera aixecar per sobre 'ls caps, que tothom lo conega, 'l memorial dels nostres agravis, que es l' oprobi dels enemichs y la vindicació nostra. Hi som pera protestar ab tota la indignació de la nostra ánima honrada d' aquells que ab sos insults nos calumnian, perque, ignorants, per orgull estúpit, de la nostra historia y del nostre carácter, no 'ns coneixen ni 'ns volen coneixe. Hi som, no

Digitized by Google

en últim cas, sino en lloch primer, si aixís se vol, pera sostenir lo que volém, y al capdevall pera conseguir tot alló á que tenim d' arribar dintre d' Espanya. Perque tal com está Catalunya acabaria per morirse en ella. Y ho venim á dir ab veu ben alta que s' ha comés y s' está cometent ab nostra Terra una tremenda injusticia, y que no vol morir ni morirá. Y ho venim á dir als cuatre vents: als d' aquí dintre y als de més lluny, y al Gobern, y al Estat, y á las regions, y als pobles.

Una tremenda injusticia ni per un sol instant reparada en tants anys y sigles!... Una tremenda é irritadora injusticia, sí, perque després de vinguda aquesta antiga nacionaliiat al amor d' Aragó per un pacte de confraternitat que respectaren recíprocament los dos pobles, quí ho dubta que al associarse l' un y l' altre ab tot son inmens poder ab los pobles desnerits de Castella, per un altre pacte, que no examinarém en aquestos instants; quí ho dubta que no hi va trobar may Catalunya dintre d' aquella que havia d' esser germanívola confederació de nacions y de rassas espanyolas aquell digne respecte á las sevas lleys guanyadas

Digitized by Google

á preu de sanch moltas d' ellas; aquell digne respecte als seus usos y á las sevas costums patriarcals y honradas, arreladas en nostras entranyas, guanyadas ab la experiencia de tantas generacions; aquell digne respecte á la seva llengua que 'ls temps artísticament puliren; llengua que té d' esquerpa y brunzidora pera 'ls cops de las espasas y de las destrals en las batallas; de enérgica y precisa pera 'ls parlaments del Rey y dels prohoms en las Corts y en las Crónicas; d' amorosida y falaguera pera 'ls Jochs Florals y las Corts d' Amor y las corrandas del poble, y de majestuosa y sublim y corprenedora, per esser la llengua ab que á son Deu la nostra gent s' encomana.

Y hem dit que acabaría per morirse Catalunya tal com se la va malmetent dintre d' Espanya, perque no pot esser que un cos organisat pera viure de la seva propia vida, un cos humá, com es Catalunya, sobretot haventse pogut desenrotllar lliurement fins arrivar á la plenitut de la seva existencia corporal y espiritual, no pot ser que se l' estrefassi per una mecánica inquisitorial donantli una forma nova á la seva endurida

Digitized by Google

ossera, escursant y doblegant los seus membres, privantlo de sos moviments expontánis, obligantlo á tancar las orellas y 'ls ulls pera que no senti ni vegi 'ls avensos de la civilisació del mon que trucan debadas anys y més anys á las portas d' Espanya, esclafant lo seu front sota d' uns peus que sols trepitjan catifas cortesanas pera que no pensi sinó ab lo cervell dels altres que no n' usan, amordassant sos llavis pera que parli totxament als que 'l volen mort, ó, sinó, tan conformat que ni esbategui, ni 's queixi, ni pensi, ni tantsols parli.

S' ha dit, senyors, y es ben veritat, puig la historia ho certifica, que Catalunya s' ha revelat en diferentas épocas contra las tiranías absorvents de la dominació centralisadora. Mes no s'ha revelat per sa part, y per espay de sigles, aqueix poder central contra 'ls drets de la Terra Catalana, arrebassantli are una á una sas llibertats políticas, are escapsantli y estrafentli sos drets civils, are volentli arrencar d' arrel sa propia llengua? Los actes de protesta comesos per las nacionalitats en contra de la tiránica dominació del Centralisme y 'ls perpetrats per lo Centralisme en contra de l'autonomía de las

Digitized by Google

nacionalitats no tenen lo mateix nom en cap llengua. Mes en la conciencia dels homes honrats pitjor acte de rebeldía es l'atentar un jorn y un altre jorn, un any y un altre any, un sigle darrera un altre sigle contra la herencia llegítima dels pobles, que no pas l' aixecarse y donar la vida defensant lo terrer payral ab tot lo que en ell se sustenta. Més revelat es lo de dalt quan va contra 'l de baix, que no al revés: que no 's mida lo que es major ó menor rebeldía per lo soroll que fá la pólvora y 'l baladrejament gallejador dels cortesans, sinó per lo que es de justicia ó contra justicia. Va, donchs, de poder á poder lo tirarse en cara las rebeldías, que si 'ls goberns tiranisadors tenen soberanía, també la tenen los pobles.

Y no 's diga qu' es inconscient aquesta persecució contra tot lo que dona personalitat viventa á Catalunya, puig si'ls fets no ho diguessen prou ab la seva elocuencia esglayadora, be massa que ho dirían las paraulas dels seus perseguidors de dés d' aquell comte-duch, l' home de las grans superbias, á en Cánovas, l' home de las mesquinas arrogancias, y que está d' acort ab nosaltres tots en aquesta única cosa, segons sas pro-

Digitized by Google

pias paraulas, en que: «ja fa sigles que 's ve realisant en la Península una revolució unitaria y nivelladora.»

Unitaria y nivelladora, senyors, que vol dir esborrar á Catalunya com á Catalunya de la cara de la terra, disfressantho tot en ella, de dés que naixen sos fills fins á després de que 's moren, ab los ropatges d' altres pobles d' Espanya, que si son escayents portantlos ells, als catalans los estrefán y ridiculisan. Unitat y nivellació, posant á tothom al mateix nivell d' un altre poble, en quals entranyas no 'ns hi ha portat á naixer l' amorós desitj de nostre pare, es travallar fins á conseguir la supressió dels catalans de Catalunya; es travallar pera l' expulsió d' una rassa fentho á la moderna. Perque si en altres sigles se pogué llensar d'Espanya d'una empenta sola als alarbs y als hebreus, are la descuberta embranzida no hi es, pero la expulsió es la mateixa. Se val de lo que's pot, y encare s' hi guanya: 'ls cossos que 's quedin, perque travallan; mes fora 'ls esperits que no 's caragiran ni s' unifican... Lo fi es lo mateix. Alashoras, en mans dels que gobernavan quedavan las terras y 'ls diners; dels ventejats d' are s' ho quedan tot: diners, hisendas y homes.

Digitized by Google

No 's te dret á travallar pera fondre á má ayrada un poble dintre d' un altre poble: no hi ha drets humans que may una tal iniquitat la justifiquin. Lo temps, empés per Deu, es qui s' encarrega de transmudar lo transmudable, de fer caure lo que no te peus pera sostenirse en la vida; mes no 'ls homes. Y encare que no hi hagués cap lley en la terra que ho privés, sempre devant de la conciencia humana sería criminal tantsols intentarho.

Tot es sagrat, tot, en la vida d' un poble. Y encare que morís aquest poble, no hi hauría 'l dret d' esgavellar los seus sepulcres y d' aixecarhi palaus assobre pera las disbauixas ensopidoras d' altres pobles.

Y perque 'ls fills de Catalunya hagin anat protestant llargas centurias y protestin avuy y sempre de que 's persisteixi constantment en desnaturalisarlos agafantse molts cops, ab la desesperació dels que s' ofegan, á lo que troban més fort al voltant ab tal d' arribar á la platja, se 'ls insulta cada dia y á cada hora, sense que 'ls goberns los vulguin veure aquestos insults, perque en ells s' hi complauhen. Se 'ls insulta com si 's tractés d' una rassa abjecta que 's remogués sobre

Digitized by Google

una terra á foch y á sanch conquistada.

Y ab tot, qué saben de lo que ha sigut Catalunya? Qué coneixen de lo que es encare? Qué poden dir de las sevas glorias, de las sevas passadas grandesas, si en las historias que 'ls hi donan á llegir no 'ls hi ensenyan? Qué saben ells del amor al trevall d' aquesta rassa, de sos esforsos pera esser, fins engrillonada y tot, un poble avensat y patró de cultura? Ahónt l' han apresa ells á coneixerla la consideració y l' alta estima que 'l món civilisat li tenia á Catalunya, son esplay sobre terras llunyanas, sa influencia decissiva sobre aquesta mar llatina alashoras que ells ni de molt lluny s' hi enmirallavan? Quán y cóm han posat los peus en aquest país que befan, pera coneixel á conciencia y en lo qual molts dels seus paysans s' hi guanyan la vida, respectantlos tothom y fentshi voluntats mentres que trevallin? Que poden parlar de la Catalunya d' avuy si sols la coneixen d' allá ahont son per los catalans que van á pidolar credencials arrossegantse per los ministeris, ó per los telegramas que d' aquí se 'ls hi envian ressenyant desfalchs y miserias? Potser sí que no es res Catalunya dintre del estat

Digitized by Google

present d' aquesta Espanya! Potser sí que no existia Catalunya á la llum del sol y va venir á la vida treyéntsela del fons de la mar al enllassarse ab Castella! Nació ja ho era, mal que 'ls hi pesi als seus enemichs, molt avans que ho fossin altras glevas de terra de la moderna Espanya, y si ellas gaudeixen fent memoria de las sevas grandesas, també 's gaudeix Catalunya en retreure y fer brillejar las propias. Per qué, senyors del gobern de Madrid, senyors del Centralisme y del Castellanisme espanyol, aquest estat de cosas ve tantsols de Carles V ensá, que Catalunya, al igual de Castella, era la nació de molts sigles avans constituhida, y la nostra, ab son curt territori, va esser nació més gloriosa y considerada que no ho es aquesta nació nova. Que ho digan sas duas mars sense naus, sas terras empobridas y sas desangnadas colonias.

Donchs no fora poch rebaixat y envilit y contra natura si, al unirse dos pobles, l' un s' infamés fins á esborrar de grat sos recorts pera complaure al altre poble! Qué preteneu y qué fantasieu vosaltres, los que de dés lo centre de la nova nació que enjiponáreu travalleu pera lo que 'n diheu la uni-

Digitized by Google

tat nivelladora d' Espanya? Pretenéu que si un dia 'l Portugal formava estat ab totas las regions de la península ibérica s' avingués á prescindir de son passat nobilíssim, á considerarse devant del mon com á terra borda; preteneu que al entrar á la unió espanyola hi entrés despullat de la seva naturalesa, renegant dels seus héroes y de las sevas lleys, renegant de las sevas costums y de la seva llengua?

Senyors del Centralisme y del Castellanisme espanyol: contestéume serenament á aquesta altra pregunta. Si demá, per los etzars del temps, l' Espanya arribava á unirse ab la Fransa formant no més que un Estat, creyéu vosaltres que fora deber de patriotisme 'l fer desapareixer las lleys y las costums d' un dels dos pobles pera implantarhi las lleys y las costums de l' altre com á propias? Y quina llengua considerariau que havia d' esser la única oficial vosaltres que sou unitaristas? Las duas, segons vosaltres, no hi podrian cabre dintre del nou Estat. Gosariau á pretendre que la llengua general ó la llengua oficial á Fransa fos la castellana? Admeteriau que á Espanya fos llengua oficial la francesa? Los Nuñez de

Digitized by Google

Arce de alashoras no s'aixecarian indignats, fent de regionalistas, tant vehements, tant convensuts com nosaltres, ó es que doblegarian lo front, complascuts, trasmudant la vostra Academia Espanyola en Academia Francesa, y s' afanyarian á escriure las sevas novelas, las sevas poesías y á fer los seus discursos en la llengua francesa, y en las escolas d' Espanya s' imposaria la llengua que havía estat extrangera com á única llengua mare, y castigariau als noys crudelment si parlavan la propia, y ells los espanyols, los castellans farian trayció á la seva historia y á son esperit d' independencia donant l' últim adeu al morir als seus fills y á la seva pátria en la llengua d' aquell Bonaparte que amará en sanch y envolcá en flamas tants pobles de llengua castellana?

Donchs tot aixó y no més es lo que sigles y sigles predica y practica 'l Centralisme aplicantho á Catalunya.

Y per aixó, senyors, perque Catalunya no 's resigna á aquestas mutilacions tant criminals com rebaixadoras, perque protesta tant com pot, y valentse de tot lo que pot, pera salvar sa vida, se la maltracta infamantla, s' estrefan las sevas ideas de pro-

Digitized by Google

testa honrada, y, falsejant sas aspiracions, se procura envilirla congriant l' aburriment y l' odi de las demés regions espanyolas en contra d' ella.

Y ab tot, senyors, may Catalunya ha pretés ni ha somniat tantsols imposar la seva manera d'esser á las altres nacionalitats históricas d'Espanya, que son germanas d'ella, no tantsols per lo fet de trobarse avuy sota 'ls plechs d' una mateixa bandera d' Estat, sinó per sofrir las mateixas ó semblantas iniquitats y desventuras. Catalunya, prou que ho sabeu que no las ha fantasiadas may aquestas superbias unitaristas y nivelladoras que deslllorigan als pobles, tornantlos al últim com al cos del esguerrat que capta sens brassos pera guanyarse la vida. Que l' Aragó y Valencia y Mallorca lleys propias tingueren, y, al honrarlas, Catalunya ella mateixa s' honrava. Y avuy, be ho saben prou també 'ls enemichs de la Catalunya nova: que ho digan quan y ahont ha pretés aquest poble empeltar la seva manera d' ésser y de viure y las sevas aspiracions pera demá á foranas terras? Quan y cóm ha pretés viure ab la suor d'ellas fentse lleys privilegiadas en perjudici dels altres?

Digitized by Google

Catalunya vol, y jo no m' haig d' estendre sobre aquest punt per no cansarvos y perque bé prou que 'l coneixéu com á formant part integrant del nostre programa, Catalunya vol la llengua catalana exclussivament pera 'l seu us propi; ni avuy ni may pera que s' ensenyi á las altras regions de Espanya que no 'ls hi sia de naturalesa. Ahónt es l' esperit dominador d' aquest poble? Catalunya vol que tots los homes que serveixin á la cosa pública dintre d' aquesta regió sian fills del mateix territori, y trobará natural que en cada regió d' Espanya 's valguin de igual manera de sos propis fills pera tots los cárrechs. Ahónt es l' esperit interessat de nostre poble? Catalunya vol esser árbitre de la seva administració y que ho siguin també totas las altras regions naturals de la seva propia, fixant las sevas contribucions y tota mena d' impostos per la vida interior de la regió, no per la vida interior de las altras. Ahónt es l' afany de absorció per part del nostre poble? Catalunya vol suprimir las quintas y llevas en massa y vol las sevas reservas pera defensar son territori; no vol que vagin á servir forsosament quintats los fills d' altras re-

Digitized by Google

gions ni que vingan á defensar la nostra los que en ella no hi tingan la patria nadiva. Ahónt es l'egoisme absorvidor de nostre poble? Y Catalunya vol, per fí, las sevas Corts naturals pera gobernarse dintre casa seva y distribuhir los seus medis de fortuna, y vol sos tribunals de justicia pera tot y pera tots, fins á resoldre sos plets en definitiva, dintre sempre de nostre terrer. Ahónt es, ahónt, la febre adalerada de privilegis, l' esperit de dominació y d' esclussivisme de Catalunya?

Y are, senyors y companys, ahont es, ahont lo Separatisme? ¡Quina acusació més grollera, senyors, la del Separatisme! ¡Quin contrassentit més evident y més odiós de parcialitat coneguda contra d' aquesta Terra quan se la titlla de separatista! Se la senyala als poders aquissantlos á la seva persecució com á separatista, y 's diu avans y després que vol manar á Espanya y engolir tota la riquesa d' Espanya. Se la tracta de separatista, y 's diu que vol que totas las altras regions espanyolas viscan com ella ho disposi, y que prengan las sevas lleys, y que tingan com á únich bó lo que es seu, y que s' enmotllin al seu carácter. ¡Mes si aixó fora'l revés del Separatisme! ¡Aixó fora sentir

Digitized by Google

també la febre d' aqueixa repugnanta unitat nivelladora que tots los pobles oprimits com lo nostre combaten! ¡Y quina situació més esglayadora pera Espanya si també bregués pera ensenyorirsen Catalunya! Això fora voler posar una fera devant d' una altra fera disputantse las despullas d' aquesta nació espanyola, que ja no es la nació dels Reys Católichs, perque gayrebé ja no tením América; ni la nació de Felip IV, perque ja no tením lo Rosselló y 'l Portugal; ni la nació de Carlos II, perque ja no tenim Flandres; ni la nació de Felip V, perque ja no tením ni Sicilia ni Cerdenya: que ja som la nació de la terra sense territoris, de la pátria sense patriotas, de las caixas sense diners, dels cervells sense pensaments, dels cossos sense sanch. Som ja no més la nació d' un Cánovas.

Los separatistas son los que de dés lo Centre, en la prempsa y en los Goberns, befan y maltractan á Catalunya: la prempsa, presentantla estrafeta pera ferla repugnanta y odiosa; los Goberns, prenentli totas las iniciativas, tractantla com á cos mort, ficantse á mangonejar fins en lo més íntim d' ella, destralejanthi fins en lo més sagrat,

Digitized by Google

travallant la corrupció dels ciutadans á fi de sostenir al cacich pera que á ells los sostinga. Ells son, ells, los del Centre, 'ls separatistas, los que separan en dos camps als espanyols: los uns que be prou y massa que sofreixen; los altres que satisfan sas vanitats y sa gola, y 'ns persegueixen á nosaltres baladrejant de patriotisme. D' aquesta mena de gent sí que 'ns ne volém separar nosaltres, que ells sí que no pertanyen á cap regió, que van de pas per totas, volastrejant ab las alas de las sevas miserias com la llagosta. D' ells sí que 'ns ne volém separar; contra d' ells sí que ho som separatistas, perque ells de nacional no tindrán may la industria, que ab lleys iguals pera tota Espanya ha crescut més que enlloch á Catalunya; que de nacional no més volen los seus espectacles nacionals dels toros, que embruteixen, y 'ls espectacles nacionals del flamenquisme, que enmolleixen y degradan. Que lo més nacional avuy son aquestas riuadas d' ayguas brutas recullidoras de tot lo fanch y llot de las regions de la península pera fer cap al dipósit del Lozoya de la política, pera que las begui y enmatzini la part ja ben reduhida d' Espanya que en-

Digitized by Google

care queda per corrompre. Contra d' aquestos sí que ho som y ho serém sempre més separatistas; y si á la nostra má estigués, contra d' ells sí que aixecariam en la ratlla de Catalunya una muralla altíssima que no la traspassessin las embranzidas d' aqueixos homes; y si á la nostra má estigués, á la banda d' allá hi clavariam als que venen á pertorbarho tot en las regions, y en la banda d' ensá als que van al Centralisme pera jugársela, com los juheus la túnica de Jesús, á Catalunya.

Mes no la aixecaríam aquesta muralla partionera contra 'ls espanyols tantsols per la rahó de que ho fossin. No contra 'ls castellans ni contra cualsevol altra regió d' Espanya ahont hi hagi fills que pensin y trevallin; que 'l que trevalla y pensa ja tresca per lo be general mirant pel be propi; que pera conseguir la armonía y la sort dels altres pobles sempre 'ls catalans tindrán los brassos oberts y travallarán junts ab l' afany de conseguir la mateixa autonomía.

Tením rahó nosaltres en la nostra propaganda, perque ho sabém nosaltres que la tením, y perque, arrossegats per las circunstancias del moment, fins nos la donan los

Digitized by Google

més encarnissats dels enemichs nostres. La autonomía de las regions fins ells mateixos han de reconeixer que conduheix á la pau y al apagament dels odis dels pobles. Y 'ls Goberns se 'n convencen, encare que ben tart á voltas, com are, en las colonias; perque quan han afluixat los cargols y aixecat las comportas pera que transcorri més lliurement la vida, ja las resclosas se trobavan plenas de sang fins á vessar, sang de germans nostres ben malaguanyada.

Mes no hem de temer, companys del Catalanisme, las persecucions injustas dels enemichs irats de la nostra propaganda. Som honrats; tením política honrada; vivím de lo nostre y del nostre trevall; ningú de nosaltres viu com á cranch arrapat á las llagas d' Espanya. No hem de temer, no, de la arrogancia, impotent ja avuy, del desatentat Centralisme, que li tremola 'l cos, y no de por, que no veu 'l perill, sino de vellesa com los seus homes. Desapareixen las figuras més senceras dels seus partits: la joventut no surt de las escolas, ni de las Universitats, ni d' enlloch pera empeltalshi la seva vida. Tot es caygut ó á punt de caure. Si 'ls que viuhen á l' ombra d' aquest Gobern y

Digitized by Google

d' ell se nodreixen encare 'l veuhen molt alt, es perque la nació cada dia 's troba més baixa.

Y devalla, senyors y companys, per las barrabassadas del mateix Gobern, que tot ho extrema. Perque s' ho sent que s' acaba; perque s' ho sent qu' es pobre de tot y 's troba desamparat de la opinió pública; perque li manca fins l' ayre; perque no té fe en res, y, com que no 'n te, no pot encomanarla als altres. Per això tot lo que fa cara de salut y frescor de jovenesa, com lo Catalanisme, l' ofén y 'l desespera y en contra d' ell vol esbravar sa cólera d' impotencia. Pera qui no 'l conegués li semblarían aquestas persecucions que son senyals de vida: fa com los malalts quan s' arrapan feréstegament á lo que tenen aprop y unglejan y estiran los llensols en senyal d' agonía. Agonía, sí, agonía de diners, agonía de criteri, agonía de la pitjor de las agonías políticas avuy: agonía de patria y de nació centralista y unificadora.

Resulta, donchs, que s' está mudant lo pes en los plats de las balansas d' Espanya; que ja no fa 'l pes la absorció y la nivellació de la conciencia pública, y s' acaba; y que

Digitized by Google

pesan més cada dia 'ls nostres ideals, que ja no son fantasías de somniadors poetas en cap indret de la nostra Terra. Ells se'n van, los enemichs ridícols, en lo més espantós dels silencis y en la més elocuent de las soletats, que es lo major dels desprecis; y nosaltres venim á la vida en mitj del entussiasme: després de llarga ausencia torném á la casa dels pares. Portém ab nosaltres feixuch bagatje d' experiencias, y 'ns trobém ab la bona rebuda de tothom, fins dels homes més indiferents, més calculadors, d' aquells que diuhen que quan tot s' ha probat inútilment á Espanya y tot l' ha ajudada á caure entre runas, volen veure al menos quin fruyt donará lo que pera ells es nou, y pera nosaltres, essent sempre vell, també será sempre més nou, novíssim.

Avant, donchs y fora! en nostra empresa. No 'ns cansém may de predicarla aquesta restauració de Catalunya. Fiquemnos per tot en la nostra feyna, mes essent qui som, mes no amagant may d' ahont venim ni ahont volém arribar. Caminém ab lo front alt y sense amagar la cara; no 'ns aturém per amenassas, ni 'ns girém per los afalachs dels que 'ns volen apartar de la via honra-

Digitized by Google

da. Siguém intranzigents de tot lo que sigui contrari de casa; no volguém apedassar lo que se 'n va á trossos. Foch nou, y lo que no 's pugui salvar que 's cremi. Quan los pagesos troban moltas herbas al camp, que s' hi han arrelat forsa, ho abrandan tot. No creman tantsols las malas herbas, sino la terra, perque las llevors hi son escampadas. Y nosaltres, més que destruhir als homes, que prou la vellesa se 'ls emporta, volém acabar ab lo sistema. Y á més, senyors, que 'l Regionalisme es la política del dia en lo mon, y nosaltres y altres pobles d' Espanya estém fent tantsols lo que fan altres pobles oprimits de la terra. Que quan torna la primavera, més tart ó més aviat, trayent majors ó menors esplets, pera tots arriba.

Y pera acabar, senyors y companys del Catalanisme, y deixéumho dir altre cop, encare que ho penseu com jo y ja ho haguéu sentit cent vegadas. La volém y hem d' arribarhi á la possessió d' aquesta terra de Catalunya. Y la volém perque hi tením més dret que ningú assobre d' ella. Es nostra perque la estimém més que 'ls altres; perque hi tením en ella totas las nostras alegrías; perque 'ns hi persegueixen per aquest

Digitized by Google

entranyable afecte; perque en ella hi donarém l' últim sospir y ella será cos de nostre cos guardant nostras cendras; perque ella es lo nostre món; que si s' esgabellés la terra are mateix en un cataclisme de la naturalesa, també hi rodolaríam per lo cel nosaltres ab aquest tros de món, sols ab ell, y ell sol y content de la nostra companyía.

May los catalans han renunciat als seus drets sobre Catalunya. Se 'ls va despossehir del seu domini per la baixa trayció, per la vil alevosía, per la fam en los sitis, per las deportacions, per las fuselladas y per las degollas y 'ls carnatjes en las batallas. Sigles y sigles fa que se la roba, se la expolía y se la dessagna. Sigles y sigles fa que 'n protesta de totas maneras: per los prechs, per las rahons, per lo travall y per las armas. Temps ha tingut de refermarse en los seus propósits. Pot haver callat devegadas, y fins poden haver arribat á creure 'ls seus enemichs que era morta. May, ni ho haurán somniat tantsols, que estés convensuda de ben endintre, y menos, molt menos, conformada.

Si no se n' hauría aconsolat may de perdre la llibertat y la vida veyentse com á jo-

Digitized by Google

yell d' un estat poderosíssim, dominador de dos mons, ab una sola corona que may tingués posta, cóm se 'n pot aconsolar avuy que l' Estat espanyol balandreja, sense que vegi tornar á sortir aquell sol que 'ls catalans li enviaren d' Orient pera que admirés las nostras grandesas del Mediterrani, y que ell, l' Estat espanyol, ab sas imprudencias y ab sos vicis, ha deixat pondres á Occident en sas mal asseguradas grandesas del Atlántich?

No s' ha cridat ni 's cridará may aquí 'l *rompan filas* dels castellans pera barrejarhi á la escampada á tota Catalunya dintre d' Espanya. Be está que Espanya sigui un tot; més per l' afecte, per las conveniencias mútuas, per la representació y defensa devant dels altres Estats de la terra. Més dintre d' aquest tot també es un tot Catalunya, que l' esperit va dintre del cos, y allá ahont hi queda aquest cos hi será sempre la seva ánima.

Volém estar al damunt de la terra d' Espanya, units y separats al mateix temps; com hi estém, per má del Gobern mateix, units y separats en los sagells, en las monedas y fins en l' escut d' Espanya.

Digitized by Google

Miréusho, senyors, en ells: tocant á Castella y á Navarra hi ha Catalunya y Lleó á l' altra banda. May la una regió sobre de l' altra, ni en l' escut ni en la terra. Essent Catalunya cuarter en l' escut d' Espanya com es, mes en ell tenint escut propi: 'l de las cuatre barras. Y dividits tots los cuarters per los brassos d' una creu; que la creu, aixís com está sobre 'ls sagells y las monedas y l' escut per agermanar y dividir, hi té d' estar per lo mateix entre y sobre Catalunya y Espanya. Que la creu simbolisa la armonía y l' amor y la pau entre homes y homes y entre pobles y pobles, si es la creu de Jesús. Nó, si es la del mal lladre.

Digitized by Google

Digitized by Google

CERTÁMEN
DE «LOS SEGADORS» DE SANS

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de distribució de premis, dia 24 d' Agost de 1901.

Digitized by Google

Es impossible en los moments actuals, tractantse d' actes com lo que estém celebrant, parlarvos d' altra cosa que no sia Catalanisme. Lo Catalanisme avuy dia 's sent y 's respira per tot; no 's troba un pam de terra nostra ahont no hi hagi arribat la seva alenada, y si no hi ha manera de que's sustreguin á la seva influencia fins aquells que 'l combaten, contéu si n' hi pot haver pera que jo, que ab cos y ánima m' hi trobo á dintre, 'm puga resistir á la temptació de parlárvosen. No m' hi resisteixo gens, sino molt al contrari: deixantme dur per la ocasió m' hi entrego á tot pler, y vos ne parlo.

Com vos dich, senyors, lo Catalanisme 's manifesta per tot lo terrer de Catalunya, del

Digitized by Google

Aragó al Mediterrani, dels Pirineus á més avall de las golas del Ebre, ab major ó menor intensitat, ab més ó menos voluntat de rébrel; ab conciencia clara de lo que es en uns, vagament ó estrafet y sense saber de ahont ve ni ahont pot arribar en altres, combaténtsel per un sens fi de causas, al sentírsel espurnejar á dintre d' ells mateixos, en los demés. Essent deguda la manifestació general de la seva presencia, apart d' haver quedat sempre glatint en los replechs més amagats de l' ánima de cada home, per lo que en ella hi persisteix la rassa, á la gran preparació que han vingut fent de dés de llargas anyadas los escampadors incansables de la idea redemptora, valentse de las lletras y de la paraula en la propaganda, y á la cooperació també incessant, val á dirho, de la desbaratada y criminal política espanyola. Y si per raresa alguns catalans se troban que no sentin dintre del seu esser ni un llampech d' aquest despertament general de nacionalitat, demostrador d' haver comensat una nova primavera pera Catalunya, á aquests catalans se 'ls pot considerar com als aburrits arbres dels boscos, als que sols se 'ls coneix que ja no tenen vida

Digitized by Google

quan al venir lo bon temps reverdeixen al seu voltant tots los altres. Son arbres comptats per ahont no vol pujar la sava vivificadora; arbres riquerats, arbres ben morts, ressecats per la justicia de la naturalesa, que no vol res inútil.

He dit, senyors, que dintre de Catalunya ja avuy tothom generalment es més ó menys catalanista. Lo que hi ha es que no tothom, per un sens fi de prejudicis, té á be que l' anomenin catalanista. Lo ser catalanista 's fonamenta en estimar ab entussiasme, ab fervor, ab idolatría á Catalunya: es considerar que encare que tot lo món sia un y que pertanyém á tot lo món, pertanyém més que á tot lo món al tros de terra en que hem vingut á néixer, perque no hi hem caygut en ell com hi cau una pedra, perque no som cada hú de nosaltres un sér aislat sens ahir ni demá, sino que som l' anella d' una cadena d' homes, quals anellas anteriors son nostres pares, y nostres fills las anellas que 'ns segueixen. Y nostra carn y nostres ossos venen, y per això som com som, de aquest ayre en que vivim enfonzats y de aquest tros de terra que 'ns aguanta y 'ns espera pera que 'ns torném altra vegada lo

Digitized by Google

que es ell, juntantnos ab la pols de nostres passats y esperant la pols dels que encare han de néixer. Tots som germans, tots som uns, es cert, los fills de tota la amplor de la terra, y si encare voleu més, fins tots los que viuhen en las altras, que, al igual de la nostra, rodolan per los espays á manera de grans d' encens despresos d' aqueixos centres flamejants que 'n dihém sols, encensers d' un temple qual volta en l' infinit se tanca.

Mes, essent tots uns, quín es l' home, tal com ho som nosaltres, que s' estimi als altres sérs de la creació més ó menos apartats dels nostres ulls y de nostras paraulas, com nos estimém á nostres propis fills, pares y germans y als nostres amichs y companys de cada dia? Hi ha impulsos en nostre sér que no está en la propia voluntat tórsels y que posan al home per demunt de tot lo altre de la Creació, mentres l' home sia home, tant aquí com en la esfera més apartada, si en ella hi ha sérs á la manera nostra: y aquestos impulsos son los que arrencan del cor, que al cap-de-vall tot deu regularho en la vida. Sobre la pátria universal que forman los conjunts dels mons hi haurá

Digitized by Google

sempre, tant si volém com si no volém, dominantho tot en l' individuo, la pátria particular, que es la casa, 'l foch de la llar, lo sagrat de la familia; y com més aprop de la llar payral, com més aprop de la familia, com á familia de familias, hi haurá sempre la pátria pátria: la pátria que cobreix una mateixa blavor, per ahont s' extén un mateix asclat de montanyas, ahont corren los mateixos rius d' aygua per terra y 'ls mateixos rius de sanch per las venas, ahont se parla la mateixa llengua y 's sent ab la mateixa expressió é igual intensitat, y ahont hi esbatega 'l mateix cor y la mateixa bandera y ahont son las mateixas las costums, com son las mateixas la lley y la historia. Totas aqueixas pátrias del món, pobles, rassas, nacionalitats, tenen cada una son nom y son orgull y son esperit d' independencia; cada una en lo lloch que li correspón, que es ben seu sobre la terra; y no son grans ó petits aquests conjunts d' homes segons la extensió de son territori, sino segons la ilustració que hi sura, segons la seva llibertat y la seva dignitat de poble. Y aquí ahont som, aquesta ilustració, aquesta llibertat, aquesta dignitat de poble 's diu y 's dirá sempre de-

Digitized by Google

vant de tots los opressors y agavelladors del món Catalunya.

A molts catalans, com vos dich, que senten despertar dintre d' ells aquest amor vehement á la seva Terra, 'ls hi sab greu que per catalanistas los pugan tenir aquells que son los seus companys en altre ordre d'ideas; perque 's creuhen que pera entregarse al programa catalanista han de renegar de son amor á la humanitat, ó al menys que no han de travallar may pera que la armonía s' estengui entre tots los diversos pobles de la terra; essent aixís que 'l Catalanisme no pretén, ni ha pretés en sa vida, ni pot pretendre may, que no 's trevalli pera la aproximació de totas las rassas, aixís com pera la barreja de sos afectes y de sos interessos; sino que, á més, vol que no 's procurin atrofiar los sentiments naturals de l' ánima, y, per lo tant, que cada home trevalli també pera l' enaltiment de la seva propia rassa. Lo que vull dir, senyors, y no sé si m' expresso ab tota la claretat que caldria, es que al Catalanisme s' hi pot entregar tot home nat ó afillat á Catalunya, sia de la classe social que vulga y tinga las ideas relligiosas y universals que vulga, deixant no més que

Digitized by Google

un lloch en son cor al costat del afecte á la rassa humana, del afecte á la colectivitat á que deu pertanyer lluytant per la existencia, del afecte á la propia familia, un lloch ahont enquibirhi l' afecte á aqueixa Terra ab la que s' hi está associat, puig que s' hi viu, y qual llengua 's parla y quals costums se segueixen y ahont s' hi morirá al seu dia. Y no pera tréuren d' aquest amor á la Pátria nostra la mancansa d' amor, principi de las rivalitats, á las altras pátrias més próximas ó més llunyanas, sino que, trayent profit de nostra unió, que es la forsa pera tot, progressar, servint d' exemple á las que están més avall que Catalunya y esperonantnos nosaltres mateixos ab la ensenyansa de las que 's troban més avensadas, afanyosos d' asséurens sense avergonyirnos en mitj d' un món nou format de rassas vellas per medi de la civilisació rejovenidas. Perque quan molts pobles, associantse de bona voluntat los seus individuos, avansan rápidament per las vias del progrés, fora desesperador que 'l poble catalá, per no entendres sos fills, per dividirse á causa d' uns y d' altres en castas, per créures que 'l Catalanisme de bona lley es privilegi d' una sola

Digitized by Google

classe y ahont las altras dignament no hi caben; fora desesperador, dich, que, per no arribar á enténdrens, seguís Catalunya gobernada en sa vida interior per las malas arts dels de fora casa, y'ns resignessim á seguir essent fins á la consumació dels sigles cos mort de la civilisació dintre d' Europa; sense personalitat com á país, un conjunt de gents que no son ningú y que, com los borts, de ningú 's creu que venen; satisfets d' explotar barroerament los progressos morals y materials d' altres pobles, sense contribuhir may, com á compensació de lo que 'ls hi preném, ni ab una idea moral ni ab un descobriment material á que 'l món camini.

Unimnos tots, cada hú com sia, sense abdicacions de conciencia, pensament, travall y fortuna, fent ab lo tot y ab lo ciment de la bona voluntat un conjunt indisoluble y armónich de las diferentas forsas de Catalunya que 's troban en la terra pera descobrir y en lo cervell pera aprofitar de tota la rassa.

Jo voldria convencer á tothom de que 'l Catalanisme quan es Catalanisme y fora, no es la classe tal ó qual de Catalunya; jo

Digitized by Google

voldria convencer á tothom de que 'l Catalanisme no es ni pot esser may á manera d' un partit polítich, sino que, com ho ensenya la seva ja llarga historia, aspira constant y desinteressadament á fer un país, á purificar una rassa, á tornar, pera sa vida interior, son gobern á una nacionalitat, á fer senyor d' un poble al mateix poble. Y, com á tal poble, tant hi té honradament cabuda l' home d' unas ideas com lo d' unas altras, sempre que aquestas ideas no afectin á la entranya de Catalunya, sempre que 'l respecte y la consideració á tothom sia la guia de nostres passos y aprenguém á compendre que per la violencia 's pot arribar á trasmudar de lloch los rius y las montanyas, més que en cuestions del esperit res se substituheix ni 's mou, quan s' está cregut de que 's posseheix la veritat, de la conciencia humana.

Mes també he parlat dels que 'l senten vagament y dels que 'l senten estrafet lo Catalanisme; molts dels quals s' acontentan ab dírsen, y no pochs d' aquestos, sobretot en certs centres populosos, conscient ó inconscientment (s' ha de creure lo segon), han contribuhit á que per una part dels ca-

Digitized by Google

talans, alguns d' aquestos de bona fe y altres ab la intenció més perversa, s' hagi escampat la mala nova de que 'l Catalanisme está al servey d' una classe social, la classe rica; que no es pas la idea generosa oferta á tot un poble la que 's sustenta, sino que 's va á apuntalar als privilegiats per la fortuna, á la massa dels antichs conservadors que, veyent la onada del Catalanisme ferse montanya y la de son partit, de tant migrada, desferse, s' han llensat á la del Catalanisme pera navegarhi en profit propi.

Que no es aquest lo pur y veritable Catalanisme ni es tampoch lo pensament que guia en general á la gent nova que 's desperta y que en ell hi está fent las primeras armas venint per lo camí nostre, no hi ha necessitat de que s' intenti demostrarho. Lo que passa, y no deixa de ser naturalíssim, es que alguns catalans que ja son de certa edat, per no haverse ocupat del Catalanisme en tota la seva vida (y Catalunya 'ls hi perdoni), per no haver ben be comprés encare d' ahont ve y allá ahont inevitablement té d' arribar nostra causa, n' están fent are no més que l' aprenentatje. Y com á novells que son, la indulgencia l' han de trobar en

Digitized by Google

los que vením fent del ofici. Perque tot vol lo seu temps per conseguirse entendre, y á tot s' hi arriba quan la superbia no n' es guiadora: quan la afició, per ser entussiasta, es despresa de personalisme; quan no 's llensan las eynas per lo camí, desconhortats ab los obstacles ó ab las decepcions dels falsos companys que de mala fe al costat se duhen, ó quan se llensan perque, no tenint l'ánima prou ben trempada, en ella hi obran portell los afalachs centralistas. Que de tot hi ha hagut y de tot hi haurá fatalment mentres lo món sia món, no sols á Catalunya sino per tota la terra.

La sort que tením, ó més ben dit, la sort que té 'l Catalanisme, y ja s' entén que volém dir lo nostre, perque de Catalanisme mirant al fons de las cosas no més n' hi ha un, com no més es una la veritat sempre; la sort pera 'l Catalanisme está en que en un país com aquest la rahó á la curta ó á la llarga arriba que s' imposa. Y aquest esperit reflexiu, honrat y práctich de nostra gent fará que no s' interrompi, com no s' ha vingut interrompent fins are, la marxa ascendent de la idea redemptora; seguint lo camí trassat, mes seguintlo, sempre sempre

Digitized by Google

com fins avuy, á la claror del sol y ab tota la seva puresa. Y avansant ab lo cap dret y 'l cor net, tal y com li ha vingut ensenyant la seva noble historia, 'l Catalanisme veurá al voltant de la seva bandera, bandera que sobre 'ls enderrochs de la Barcelona agarrotada per má de butxí y de lladre, enlayraren valentment en lo sigle que acabém de recorre 'ls iniciadors de la resurrecció de la gran Catalunya, 'l Catalanisme veurá ajuntarse al seu voltant á tots los bons fills agermanats per l'amor á la seva Terra, cada hú essent á sa manera, mes sense preocupacions rezelosas ni rivalitats congriadas per envejas mesquinas, que si 'ls homes magnánims no las esclafessin sota 'ls peus aqueixas miserias, arribarian á destruhir, podrintlas, totas las santas causas.

Vosaltres, senyors y companys de «Los Segadors» de Sans, á qui principalment en aquestos moments tinch l' orgull de dirigirme; vosaltres ab vostra fermesa en la propaganda de la causa regeneradora; vosaltres ab la vostra noblesa d' esperit y 'l vostre entussiasme en lligarvos, gent que sou de tan variats estaments, com se lligan los blats en la garba, per l' esdevenir de

Digitized by Google

la ressucitada Catalunya; vosaltres sou l' exemple vivent del camí que han de seguir los que s' allistin generosos en los rengles del Catalanisme. No hi ha entre vosaltres, com no hi ha en cap altra associació ni en lo conjunt d' associacions que forman lo Catalanisme, en la Unió Catalanista, no hi ha capdills ni capdill que 'ns imposin la lley de sa voluutat, no hi ha dictadors ni dictador de programas personals; tots som uns, tots som iguals quan no se 'ns donan cárrechs, cárrechs que son més llochs de travall y de sacrificis que de satisfaccions enorgullidoras; y l' home que un dia 'l posém al devant de tots pera que sia 'l cap y fassi executar desde la Unió Catalanista lo que tots, votant per un igual, en altres dias acordárem, demá 's considerará ben pagat poguentse tornar á asseure al costat y al nivell dels més humils soldats de la causa, la més gran y més justa que hi ha hagut desde que la tiranía brutal ha clavat sa grapa sanguejant en las entranyas dels pobles lliures.

Y no 'ns amohiném gayre, senyors y companys, ni per aquells que, no comprenentnos gens, nos combaten á tothora, dihent los uns de bona fe, y fentho creure 'ls

Digitized by Google

altres, que troban interessada y mesquina la nostra propaganda; ni tampoch per aquells que, anantse desprenent, tant com lo seu passat los hi permet, dels partits polítichs, giran sols á mitjas la cara cap al Catalanisme. Tinguém per uns y altres bona voluntat, esperant que ells ab lo temps la tingan més bona pera Catalunya. No'ls empenyém perque s' acostin; no 'ls hi interroguém, ja que no volen dirho, perque, venint per lo camí nostre, no 's decideixin á aconseguirnos. Deixemlos fer á uns y altres. Ells en sas associacions y nosaltres en las nostras, fins que estiguém segurs de que, haventse despullat del tot de son passat de polítichs, que encare á molts d' ells los enerva, 's troban que en un tot han arribat á pensar y sentir com nosaltres, no en creencias del esperit que, com ja us dich, a cada home li pertoca tenir las que se senti arrapadas á l' ánima, sino en tot lo que 's relacioni directament ab nostre credo inmutable de Catalanisme. Deixemlos fer á uns y altres, que tots los rius van á la mar, per més que anguilejin per las valls, desapareguin á estonas y fins sembli que tornin enrera; deixemlos fer á uns y altres, que al capdevall

Digitized by Google

arribarán á la mar lliure, al cor del Catalanisme, á confondres ab la transparencia de las sevas ayguas. Deixemlos fer, vos he dit, mes nosaltres avivém cada dia ab embranzida major la propaganda pura, que es la que á ells los hi ha vingut á trucar, tant si ho volen reconeixer com sino, á las portas de l' ánima. Aqueix deslliurament, senyors, es travallós, perque están fent cada hú en son esser la revolució de las vellas ab las novas ideas. Respectém sas vacilacions en seguir lo camí decidit que haurán de fer un dia. Mes per lo be de tots, que fins ells en son temps haurán d' agrahírnosho, desmentím sempre y ben alt lo que 'ls uns presentin falsejat, y posém en lo lloch de la veritat lo que 'ls altres ab la lleugeresa y precipitació del neófit desfigurin.

Diguéuloshi sempre als uns que 'l Catalanisme no es una prolongació de tal ó qual partit, sino una idea vella, al mateix temps que nova, de rassa y de poble, ahont hi caben los republicans y 'ls monárquichs, los creyents y 'ls que no ho son; perque, anant á reconstituhir la nacionalitat, fora la més gran de las aberracions pretendre fer una

Digitized by Google

pátria ahont sols s' hi deixés viure á monárquichs ó á republicans, á lliure-pensadors ó á católichs, y es lo corrent, perque en tot lo món passa lo mateix, que en totas las nacions s' hi trobin gents de totas las ideas, estimant totas la seva patria. Y diguéuloshi als altres, als que saben lo vent mes no saben prou be 'l torrent de la idea catalanista, que 'l Catalanisme no descansa assegut á las cadiras de la Rambla esperant que per decret se li concedeixi lo que per dret li pertoca, sino que, sabent per experiencia vella que no han de venir may aqueixos decrets ni d' un á un ni en massa, recorre tota la terra de Catalunya ab activitat incansable, mereixedora del més gran respecte de llabis catalans, no sols dintre de Catalunya, sino encare més á fora d' ella, predicant la salvadora doctrina, carregat d' experiencia, voltat del entussiasme dels pobles, als que se 'ls demostra caminant que 'l Catalanisme camina, als que se 'ls treu la preocupació que altres los hi ajudan á tenir de que 'l Catalanisme no es lo barcelonisme, sino qu' es la vigorisació per un igual de tota la nostra Terra, tal com se desprén de las Assambleas

Digitized by Google

de nostra Unió Catalanista, quals creencias fonamentals las proclamém als cuatre vents un dia y altre dia y sempre per nostra voluntat soberana. Y ningú que sápiga per la seva historia lo que ha sigut Catalunya y com se l' ha arrossegada pel fanch per generacions ensuperbidas, ningú ha tingut d' esperar á fer la confessió de las Bases de Manresa, y encare no més que en esperit y en essencia, á que fos arrencada la confessió per las estenallas burletas del digne portaveu de la gent enemiga.

A qui pot acullir dés d' are la Unió Catalanista, y ab los brassos oberts, es á la joventut que puja. Ella sí que creix de cap á peus catalana, viril, sanitosa, y ab ulls brillejants d' entussiasme per la causa de Catalunya. Ella sí que está venint en la millor época á la vida, quin demá se li presenta pera las reivindicacions de la Patria, ab tot y 'ls obstacles agegantats que s' han de treure, somrisent y de color de rosa. Ella sí que no te de llensar pera seguirnos lo bagatje afrontós de passadas misérias, ni portará en sa pell la senyal del grillet que hi han dut sos pares, servidors complacents y aprofitats molts

Digitized by Google

d' ells dels pervertits polítichs. No hi busquém en las manifestacions del pensar de la joventut que 's forma mitjos colors, jochs de paraulas encubridoras d' esporuguiments ó d' egoismes: lo que hi ha al cor es á la boca de la joventut que arriba. Y es tanta la forsa que du acumulada per impulsar la idea, y es tanta la confiansa per assolir lo terme que d' ella s' irradía, que fins en lo sagrat de las llars no son los pares los que encaminan als fills per hont voldrían, sino que son ells, los fills, los que, sense saberse cóm, arrossegan als pares cap á la bona causa, fentlos tornar catalanistas. Ella, aquesta generació esplendenta que 'ns arriba, recullirá 'ls fruyts que ab tanta fermesa, ab tants sacrificis y ab tant entussiasme está sembrant qui es representació real de tots nosaltres, la may prou enlayrada ni may prou reverenciada Unió Catalanista; que ella, la joventut que avansa, en un demá ben cert encare que no sía próxim, quan tots los catalans que la forman se trobin á son torn caps de casa y pensin ab tot lo desenrotllo de sas aptituts en la vida de nostre poble, ella, allavoras de cabells cendrejants, més sempre de cor jove,

Digitized by Google

puntal de la Patria y ab pit y bras pera defensarla allá hont sía, ella 'l veurá proclamar devant del mon lo triomf de la rahó sobre la injusticia, de la civilisació sobre la barbárie, que será la victoria definitiva de la causa sempre santa de Catalunya.

Digitized by Google

Digitized by Google

CERTÁMEN

DEL

«CÍRCULO ESPAÑOL» DE VALLS

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de distribució de premis, dia 1 de Febrer de 1883.

Digitized by Google

Permeteu que vos dirigeixi la paraula en aquesta hora solemne, en sustitució del excelentíssim Sr. D. Víctor Balaguer, d'aquest home insigne que ab sa ploma y ab sa inteligencia tant ha contribuhit á despertar l' esperit genuinament patri, y al que heu honrat, honrantvos al mateix temps vosaltres, dignes indivíduos del «Círculo Español», nombrantlo president del certámen literari qual festa estém celebrant.

Coneixent que ma missió no més deu concretarse á no deixar abandonat aquest lloch per la obligada ausencia de mon mestre y company en lletras y en amor á Catalunya, á qui la política espanyola obliga avuy á permaneixer á Madrid, curt té d' es-

Digitized by Google

ser lo cansament que vos produhirá 'l sentirme, puig que ab ben pocas paraulas me creuré haver complert ab vosaltres, ab mos companys de jurat y ab nostre ilustre president.

Mes per pocas paraulas que vos diga, serán aquestas las suficients, y prou francas y esplícitas, pera regraciarvos á vosaltres, senyors iniciadors de la present solempnitat, en nom de tot lo Catalanisme, del que en aquestos moments tinch l' atreviment de créurem intérprete, per haver disposat que la llengua de tots los actes oficials del certámen sia la de Catalunya; que es la única que 'n podém dir ab tot orgull ben nostra, perque en ella, millor que en cualsevol altra, manifestém als que 'ns rodejan los sentiments tal com nos naixen en l' ánima, essent per sa sobrietat y energía la que més escau al carácter reposat y sencer dels fills d' aquesta terra.

Y vos regracio ab més reconeixensa encare, senyors, perque, haventvos inspirat en la més alta noblesa, disposáreu que 's dongués entrada en aquest torneig de las lletras y de las ciencias, ab igualtat de drets y de honors, á totas las llenguas que viuhen din-

Digitized by Google

tre de la nació espanyola; tant á la que alsada sobre totas las altras, per disposició que nosaltres no hem firmat, essenthi part, té recompensas y privilegis y pera l' us y profit d' ella sola una academia pagada ab cabals del Estat, com á aquellas altras que 's migran desheretadas en un recó de sa mateixa pátria, gayrebé forasteras en ella, y, per vergonya que fassi 'l dirho, bandejadas ignominiosament dels setials del Foro y del clos august dels Parlaments, desatesas en los Municipis y en los temples, castigadas en los estudis, com si fossin renechs en boca dels noys las paraulas que sas mares amorosas los hi varen ensenyar en lo bressol, y fins arrencadas d' arrel, aquestas llenguas, dels llabis dels agonitzants, pera que en l' hora en que 's reasumeix tota una vida no 's puga eternisar en los testaments, junt al amor als fills, l' amor al idioma nadiu que simbolisa aquí á Catalunya, com á Galicia, com á Basconia, com á Valencia, com per tot, la adoració á la familia, al poble, á la pátria.

No se us dirá egoistas á vosaltres que al solempnisar lo fet més important pera aquesta encontrada, com ho es lo veure arri-

Digitized by Google

bar á las portas de Valls, á aquestas portas que ja no 's tancan, y derrera de las quals ja no 's vetlla sino en las fábricas y en los estudis; lo veure arribar al héroe dels temps moderns, armat de punta en blanch, ab son plomall de glopejant fumera; al héroe que no esclavitza, sino que dona la llibertat, que es la civilisació; que no humilia, sino aixeca; que no traspassa'ls cors, sino las montanyas; no se us dirá egoistas á vosaltres, fills de Catalunya, repeteixo, que heu brindat avuy franca entrada á tots los fills de las provincias espanyolas pera que prenguessin part en las alegrías de vostra ánima.

Y com avuy ho ha fet sempre 'l poble de Valls, y com lo poble de Valls ho ha fet sempre tot lo restant de la Terra Catalana. Hi hagué un temps en que 'ns arrancaren fins las armas pera defensarnos dels malfactors y de las feras de las montanyas, sols deixantnos, pera més vergonya, la ganiveta amarrada á la taula; mes ab ella, oblidant odis, féyam la creu al pá pastat ab nostras llágrimas, y al só de la cadena 'ns lo partiam ab nostres hostes.

Be es veritat que avuy Catalunya té amarrada l' arma dels temps moderns, que es la

Digitized by Google

llengua; mes aixís y tot beneheix ab ella sos amichs y enemichs, y ab aqueixa mateixa llengua 'ls crida á seure á la taula de la inteligencia, que es lo present certámen.

Al nostre país, y ab ell al actual renaixement patri, que per tot arrela, se l' acusa, senyors, de pretendre l' us de privilegis en detriment d' altras regions y d' aspirar també á estendre per tota Espanya son carácter y sa dominació. Quí que hagi trepitjat un sol pam de terra catalana pot sostenir semblant desvari? Sabém prou, per amarga experiencia, que las lleys y manera d' esser de un poble enmatzinan al poble ahont se trasplantan. Y això fa que Catalunya, al demanar per medi del Catalanisme, qual expressió es la llengua que aquí 'ns congrega, la restauració de tot lo que li ha donat fesomía propia y es compatible ab lo present sigle, aquella fesomía per la qual la conegueren y respectaren en tot lo món, no pretengui que 's treguin patrons de la seva ánima y 's disfressin ab ells, per exemple, los pobles riallers d' Andalusía. Peró vol y té dret á esser catalana Catalunya, en tota la extensió de la paraula, com pretén també, y ab la mateixa convicció y energía re-

Digitized by Google

clama, que sia Galicia gallega, Aragó aragonés y Castella castellana... peró no més que castellana ho sia Castella.

Per aquest afany de justicia, per propia dignitat, se desvetlla al present lo nostre país y tracta d' aturar la corrent centralisadora que ho convertiria tot en una comparsa estravagant de Dijous Gras. Quan de altra manera cada cosa cau en son lloch, com la calsa curta y la mitja blava en la cama nervuda de la gent del Camp de Tarragona, y la barretina morada, que sols se lleva per Deu y pels grans homes, sobre 'l front colrat y pensador dels pagesos de Valls.

Los dias de las enemistats y de las envejas y propósits de conquistas á má armada deuhen fondres pera sempre, si es que ja del tot no s' han fos. Jo sols vos sé dir, senyors, que si avans se repetia, sentint encare 'l regust de passats agravis, «de ponent ni vent ni gent», are ab vent y gent d' aquella banda Catalunya prospera. Que ho digan sas cullitas, malgrat á tota mena de ponentadas; que ho diga fins aquesta via férrea, ahont tants brassos de fora de casa han vingut á móures pera donar lo pá á miserables familias. Gent de ponent eran

Digitized by Google

molts d' ells, y, enlloch de venir á dur la mort á Catalunya, han vingut á buscar la vida empunyant las armas del travall pera contribuhir á la prosperitat nostra.

En cambi demá, prosseguint aquesta germandat, los hi enviarém á sas terras nostres fruyts y artefactes. Y tantdebó que ells ne tingan á bastament pera enviárnosen dels seus.

Avuy per tot lo món, senyors, los pobles verdaderament civilisats avensan la major edat als seus súbdits. Y quan això es un fet, á Espanya tracta la Centralisació de conservar eternament á las provincias en la infantesa. Quan los fills se fan grans, los pares los hi facilitan major independencia baix lo sostre payral. Los pares que pretenen, ab tot y 'ls anys, subjectar als fills als seus capritxos y al rigor de la primera edat, es que han tingut la fatalitat d' engendrarlos imbécils ó que ells ho son.

La Centralisació de que som víctimas sols vol la llibertat pera 'ls individuos, mes no la llibertat pera 'ls pobles ó las rassas.

Nosaltres, senyors, los catalanistas, estimém com qui més la estimi á la llibertat, puig que á ella subjectavan sos actes nos-

Digitized by Google

tres progenitors. Cóm la hem de temer á la llibertat, si som d' una terra que está ab ella assahonada y que n' ha tingut de sobrera pera escamparla arreu, fentne present generós, com á penyora d' amistat, als pobles que trobava al pas en sas empresas y dels que feya sos aliats y may sos esclaus?

Mes ara, senyors, se va arrebassant á las regions espanyolas, á las que 's divideix en artificiosas provincias, tot lo de sa propia pertenencia, 'ls preceptes sagrats de sos códichs y sa iniciativa, fent que tot se disposi desde Madrid ab má absoluta y barroera, y deixantnos sols á nosaltres lo dret de pagar y sofrir. Això es viure en lo fons d' una presó ab reixas en creu á las finestras, ab ayre y llum falsificats, mes ab llibertat de móurens dintre d' ella.

Y es lo més trist, senyors, que, degut á venir lo mal de tan lluny, sovint ni 'ns ne sabém fer cárrech nosaltres mateixos. Avesats á viure al fons d' aquesta que 'n podém dir presó d'Estat, si algun cop se'ns fa veure la llum del dia ab tota sa puresa, tanquém los ulls ofesos del seu esplendor, creyent tantsols bona pera nosaltres la que agonitzant nos arriba. Ah si 'ns acostu-

Digitized by Google

messim á esser catalans á Catalunya, preferint la llum vivificant del dia á la d' aqueix clos de presó, que té molt de sepultura, ahont es cert que hi hem nascut nosaltres y nostres pares... peró nó la nostra rassa!

Per tal camí aquest senyor feudal que 's diu 'l Centre, y que té quaranta nou vassalls de remensa en las quaranta nou provincias espanyolas, creu aumentar sas riquesas omplint los sellers y sitjas... Mes per tal camí vindrían á esser aquestas provincias, arrossegantse anémicas, com aquells maigs que 's plantan y regan á l' ombra de nostras casas pera adornar en Dijous Sant los monuments. Ja l' hermosejan lo temple, mes eixos blats grochs y escanyolits al esser á demá 's llensan, puig no floreixen ni granan.

Y 'l camí recorregut nos diu prou 'l camí que li quedaría á recorre á la nació si no estés ja aixecada la valla que te d' aturar la embranzida centralisadora.

¡Lo camí recorregut!... Escoltéume, senyors. Quan ab lo casament de Ferrán é Isabel s' uniren las poderosas casas aragonesa y castellana, portant cada una á la unió sos estensos territoris, lo penó nostre de las quatre barras va ser esqueixat pel mitj, y

Digitized by Google

un d' aquells trossos, posat de gayrell, passá á ser, y es avuy encare, la bandera d' Espanya.

Se doblá la patria y 's partí la ensenya que la simbolisa. Emperó tants han sigut los Estats que s' han anat perdent en las bacanals de la Centralisació, que be y massa hi cab avuy sota una llenca de la bandera catalana la Espanya tota.

Mes prou diu tot que 'l renaixement del país segueix avuy son camí, y que las metzinas que va pendre Catalunya de las mans de Joana Enriquez, al péndrelas en Carles de Viana, no havían de dur á la mort á aquesta Patria com al infortunat Prímpcep.

Tot va anar decandint en nostra Terra, que feya la vía del temps, caminant penosament, com qui va pel món traginant la mort aferrada á las entranyas, fins á arribar á la hecatombe de 1714, qual sang no hauria pogut may rentar de sas mans reals, ni ab l'aygua de tots los diluvis, lo net d' una magestat de Fransa, que havía heretat, si no 'l seu talent, lo seu orgull. Tot aná decandint, fins caure en aquella mort aparent. Mes quan lo fum de las bombas que havian anat esclatant sobre 'l pit dels patricis comensá á

Digitized by Google

desapareixer, se vejé per sas clarianas remóures al que s' havía deixat per cadavre; y poch á poch aixecarse; y recobrar poch á poch lo foch dels ulls y la color del rostre.

Díguiho, sino, l'estat relativament prósper de la actual Catalunya; díguiho, sino, en particular aquest florit verger del camp de Tarragona. Miréulo tot ell, en aquesta estació en que va despertantse 'l seu esperit, com desperta després del hivern la materia en la terra adormida. Per tot se veu la empremta del home: las vinyas, tronchs revellits, esperan lo moment d' aixamplar sos brassos, oferint al culliter sos rahims xamosos que demá escamparán pel món lo foch que cova en las venas de sos fills; los atmetllers y avellaners espolsan sas brancadas de flors primorosas; las oliveras tranquilas y reposadas, com la pau que simbolisan, assí y allá blavejan vora dels marges, dividint las propietats amigas. Y entre eixas catifas de flors y verdura, miréu los pobles y las vilas y 'ls masos que de lluny blanquejan, barrejant lo fum de sas modestas llars, ahont se cou 'l menjar de las familias, ab lo fum de las xemeneyas de la industria, ahont se guanya 'l pá y ab ell la independencia.

Digitized by Google

Jo en un d' aquestos pobles de més fesomía catalana saludo entussiasmat á la nova ciutat de Valls, avuy que entra en una nova vida, oberta per aquesta nova máquina de la civilisació, per aquest monstre de foch que la gent jove pot ensenyar als vells que se 'n van, deturantlos al peu de la fossa, pera dírloshi: «Miréulo: es ell; es aquell drach sense alas, d' abrusador alé, que vosaltres, en las ventosas nits d' hivern, nos mostrávau en las rondallas pera adormirnos, contantnos que en temps llunyans havia trepitjat la terra.» Donchs, diguéuloshi: «Ja ha tornat á la vida!» Mes saludemlo, que no ve com en las rondallas á endormir als nens, sino á despertar als que dormen.

Y alhora, senyors, saludém en ell també al renaixement de la Pátria Catalana, puig que en aquest sentit, lo que pera molts han sigut contadas de drachs y altras invenzions fantásticas, també 's realisa. Lo que pera molts, respecte á nostras ideas regionals, era somni tret dels vells pergamins, es ja realitat palpable.

Mes aquesta locomotora, que tant transporta d' un poble al altre poble 'ls fruyts de la materia com los fruyts del esperit, ve á

Digitized by Google

dirnos també, senyors, que no es solzament en algunas encontradas ibéricas ahont pren vida la moderna idea patriótica, encarnada en lo passat, mes acomodada al sigle present; sino que per tot arreu se travallan las fitas que han de dividir, pera l' us interior, la una propietat de l' altra, per més que totas dintre d' un Estat (com á Espanya) segueixin protegintse, fent vida de familia.

La Hungría, senyors, marxant á la devantera de la idea, ha fixat ja aquestas fitas divisorias, y entre 'ls flamenchs á Bélgica, y á la Bohemia, y á la Bosnia, y á la Irlanda, y á la Provensa, y á la Noruega, y á la Polonia... se sent lo trich-trach que fa sobre la pedra 'l martell y la escarpra en las mans dels que las travallan.

Las armas pera aquesta empresa tenen de ser en nostre pais, y tantdebó fos aixís per tot, no més que las nobles armas de la pau. D' ellas ve 'l travall que dona fortalesa y la rahó que persuadeix.

Que se 'ns deixi lliure la paraula pera predicar nostras ideas que dignifican; que se 'ns deixi ben lliures los brassos pera 'l travall; y aquestos mateixos brassos servirán demá pera abrassar als que 'ns miran

Digitized by Google

desconfiats perque encare no 'ns comprenen.

Jo. senyors, que desitjo 'l be de Catalunya, perque son benestar á ningú perjudica, envío per aquest mateix missatger del sigle XIX, que 'ns porta 'l perfum d' altres pobles, més felissos que 'l nostre, ma espressió de simpatía á totas, totas las regions ó antichs Estats d' Espanya; com la envío també y ab igual vehemencia, als pobles de més enllá dels Pirineus y de més enllá de las mars, germans nostres en desventuras, en virilitat y en aspiracions.

Digitized by Google

CERTÁMEN

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA DE LLEYDA

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

CELEBRAT Á LLEYDA 'L DIA 12 DE MAIG DE 1895.

Digitized by Google

La Poesía, senyors, jo la veig representada á Catalunya per una matrona de bon regent, ayrosa y ben plantada; de rostre enmorenit y de cabellera que totjust cendreja; d' ulls fibladors que enamoran y 's rezelan, avesats are á las llágrimas y al llampegueig de la ira; de boca frescal com lliri en mitj de rosas, niu de petons y de riallas quan pot distráures de las angoixas presents y de las dolors que arriban. Miréula asseguda, y te 'l posat magestuós y escayent de la comtesa soberana. Miréula caminar, y dú l' ayre lleuger y resolut de la pubilla feynatera. Surt á balladas, y reviu en ella la minyona ilergeta, entorn dansant dels deus de sa pátria, gronxant lo cos arrodonit y es-

Digitized by Google

querp, que avuy també empresona la púdica corassa. Son cap altiu y pensador ja no porta, no, la corona real ni 'l capell de las batallas, més lo cercle hi ha quedat imprés en sos cabells, que 's rutllan sota la garlanda festosa que avuy cenyeix d' espigas y de pámpols... y d' espinas. Sas mans be ho diuhen prou que ab los travalls de las edats s'enrobustiren. Y la que ahir enjegava l'arch y 'l fusell, y endressava 'ls timons de las naus, y lleys ennoblidoras escribía, tant aviat fa avuy que volti 'l fus sota la campana de la llar, que es lo soli consagrat de la familia, com desgrana las denas del benehit rosari, com deixa escorre 'l daurat forment en lo solch de las llauradas, com la estén bondadosa aquesta má mateixa al arribar lo descans de la nit al fill que la besa. Es ella la estimada de las planuras y de las montanyas; dels conreus, dels ermots y de las boscurias. Dintre son coll d' ubriacadoras armonías totas las veus amorosament s'ajuntan y 's concertan: es la veu del aucell que pidola, la del infant que riu, la de la mare que canta, la del jovent que festeja, la del pare que travalla, la del sacerdot que resa, la dels ángels que á Deu glorifican... Tot y

Digitized by Google

tothom, la materia y l' esperit, canta á la poesía de la Terra; perque ella está en las fadas dels boscos, en las gojas dels rius y de las ayguas mortas, en las sirenas de las onadas perfidiosas, en las enamoradas que 'ls nostres somnis congrían, en las rondallas y en las cansons de la velluria, en las bruixas que dansan á la claror dels estels y de la lluna, en las ánimas en pena que recorren invisibles lo llarch de la terra... y allá entre prats verdejants y neus blanquíssimas, la Poesía 's troba sobre l' altar de la ermita de Núria, y, entremitj de castells de roca inespugnable, atalaya del cel y de las onas, la Poesía te per palau expléndit la catedral de nostras montanyas, y més avall, al cap d' una planura y 'ls peus en la sorra, es ella, la Verge de la Mercé de Barcelona, un temps redemptora dels captius de Moreria, y avuy redemptora d' altres captius que arrossegan la llarga cadena de sos vicis per las ciutats y las vilas grans de la nostra mateixa Pátria.

Perque la Poesía, senyors, sobre d'aquesta Terra, y dintre 'l cor d' aquesta rassa, es y no pot ésser altra cosa que la Terra y la rassa mateixa: la Terra y la rassa tota, sen-

Digitized by Google

cera, una é indivisible; que la poesía nostra, ab totas sas alegrías y tristors, ab totas sas humiliacions y grandesas, ab tots sos defalliments y esperansadas energías, es Catalunya.

Es Catalunya, sí, la Catalunya dels Pirineus, ab sos rocáms de cimas espantables, ahont las neus y las boyras se batussan pera jéures després afadigadas abrassantse. La Catalunya de la mar, ab sas costas retalladas com á crestas, ahont los pobles y 'ls vilatjes s' esbargeixen disputantse eternament la blancor de sos alberchs ab la blancor de la escuma de sas onas. La Catalunya de las valls paradissiacas y dels rius que galopan: la Catalunya del Ter y del Fresser, del Besós y 'l Llobregat, del Francolí y del Ebre, del Segre y dels Nogueras, rius escampats tots ells sobre 'l palmell de la nostra Terra com las cordas vibrants d'una arpa sublím y gegantina que sigles y sigles va polsant l' esperit de la Pátria á la gloria de Deu, que va crear á Catalunya.

Per aixó, senyors, perque Pátria y Poesía, tal com nosaltres ho sentím, volen dir y son la mateixa cosa, per aixó 'ns ajuntém avuy en aquest lloch de gala y d' alegría, sota 'l

Digitized by Google

cel explenderós de la terra més catalana, 'ls vinguts de llevant y 'ls vinguts de ponent, cridats alhora per lo reclám germanívol d' aquesta agrupació de patricis de bona sava, 'ls fills generosos de la Associació Catalanista de la magna Lleyda.

Estém, donchs, de festa avuy; de festa payral y assenyalada; festa de la nostra mare Catalunya, ahont no hi portém odis ni rancuniosas recordansas, més que senyala 'l desvetllament d' un gran poble que comensa á llegir enorgullit lo seu passat, que 's condol de son estat present y que tindrá confiansa segura algun dia en lo pervenir de sa rassa.

Senyors: en tots los poblats de Catalunya, de dés la ciutat més populosa al vilatje humil més apartat de tota vida, tenen rahó de ser, per lo qué significan, aquets moderns Jochs Florals ó públichs certámens de las lletras pátrias; més en cap d' ells la rahó pera donárloshi entussiasta acullida es tan poderosa com á dintre Lleyda ó á qualsevol altre lloch dels que han nascut y s' han fet un nom gloriós á raser d' aqueixos los vostres murals sagrats, quals pedras fortas d' ahir, las unas ja en polsina 's tornaren, y

Digitized by Google

las altres en l'ayre's mantenen. Més, pedras ó pols, sepulturas ó encara 'ls alberchs dels vivents, es conjunt lo tot del baluart més sublím de las grandesas pátrias. Y dich, senyors, que en cap altre lloch millor que dintre de la avuy provincia de Lleyda tenen motiu de glorificarse aquestas solempnitats literarias al mateix temps que solempnitats patrióticas, perque aquí, primer y millor que en cap altra regió de la Nacionalitat Catalana, s' han reverenciat y s' han enlayrat per demunt de las testas y dels núvols las lletras del saber y del sentir, que tornaren á Catalunya en un dels pobles més ilustrats de la terra, y las armas dels combats que la feren alhora y per molts sigles una de las rassas més ben guardadoras de las sevas llibertats regionals y de la seva independencia de terra soberana. Si aquí s' ha estimat lo saber ab lo fanatisme dels pobles de clar seny y de cor obert á las expansions de l' ánima, ho diu be prou aquell gran rey nostre, instituhint la universitat de Lleyda, pera que vingués á ser aquesta ciutat, judicantla la més propia, l' empori de tots los coneixements humans en aquellas edats, ó, millor dit, la capital del saber de tots los

Digitized by Google

estats de la confederació aragonesa. Universitat oberta ab má lliberal, com á filla d' aquesta rassa, á totas las nacions de la Terra, tant amigas com enemigas del nostre poble; universitat que va ésser font de dolls abundantíssims, que doná per molt temps fruyts assahonats y plens de robustesa ab los seus sabis que enaltiren la pátria, ab los seus sants que glorificaren á Deu; y, fins del humil banch de las aulas, fent que 'l deixeble de la universitat de Lleyda arribés á asséures en la cadira triomfal de Sant Pere, pera desde ella tancar ú obrir lo cel á tots los cristians de la terra. Jaume 'l Just l'anomenaren al gran rey que portá las escolas del saber á aquesta encontrada: si per altras rahons no fos prou, li escauría 'l dictat de just per haverlas establert á Lleyda, que be sapigué mereixer la ciutat, ab un llarch seguit de fets memorables la inspiració del Rey magnánim al crearla.

Y que aquí, senyors, en aquets amplíssims paratjes, tant en los que al lluny s' extenen com en los mateixos en que 'ns trobém celebrant la present festa, ab igual vehemencia que s' estimavan las lletras de la Pátria s' han estimat las armas sevas que

Digitized by Google

simbolisavan la pátria independencia, ho trobém ab prou vivesa en los fulls eternals de la seva historia. Que aquesta historia'ns ha dit sempre, senyors, com la terra de Lleyda ha sigut tot temps la muralla més forta pera la llibertat de Catalunya, poble sempre disposat pera aturar ab las armas las embestidas extrangeras.

Mirém al lluny, molt lluny de nosaltres, allá entre las boyras d' un passat que 'ls anys y la ingratitut dels homes ja mitj esborran; mirém los exércits cartaginesos y romans passar triomfadors, avassallantho tot y fentho tot engrunas, per demunt d' altras encontradas de la Terra Catalana; y mirém aixecarvos á vosaltres, poble guerrer, nissaga d' ilergetas indomables, tornantvos frens y vallas fortíssims en contra 'l pes afeixugant d' aquellas duas nacions que 'l simun y 'l torp empenyían, las duas nacions més formidables que may s' han alsat en tota la grandor de la terra. Cayguéreu á la fí vensuts, més fou al perdre la vida, com aquells penyals que 's tomban d' arrel per lo seguit de las acomesas del temps y de las onas.

Passaren las edats. A uns temps y á uns

Digitized by Google

homes, altres homes y altres temps los seguiren; més no 's te de perdre jamay, jamay de tota Catalunya 'l recort d' aquells pares sagrats pera la Terra: l' un mort sobre 'l camp de la lluyta, l' altre assobre 'l catafalch afrontós, tallat lo cap per la destral de Roma. Ah, senyors, que jo 'l veig lo cap del martre ilergeta llensat per la má del butxí á la corrent del Segre devant d' un poble dessagnat que de pena 's moria! Més no ha arribat, no, á la mar la testa insepulta de Mandoni; que á las nits jo la miro rodolant encara per la corrent d' aquest mateix Segre, ab los cabells esbullats, ab los ulls oberts estranyament mirant las terras de las voras per ell desconegudas, cridant á glops entre la remor de las ayguas que bregant se l' enduhen: «Oh terra meva! Oh terra dels meus fills! Ahont sou que no 'm sentiu ni enlloch vos trobo?» Y no va esser Indibil l' home primer, ni va esser lo segon Mandoni en donar la vida per la independencia de tota aquesta gleva que després se va dir Catalunya. Avants, molt avants que ells, més enllá encare en la negror del temps, ja altre fill de la Pátria va anar á la mort per la llibertat de nostra ni-

Digitized by Google

ssaga. Una creu de sacrifici va esser lo seu trono de gloria, que en ella, com á cástich de son amor á la Terra, rebé triomfal martiri. L' home-Deu doná la vida en una creu per voler obrirnos las portas del cel: en la creu la havía donada un fill de Catalunya per haver volgut tancar als enemichs las portas de la Pátria.

Y mirant, senyors, més ensá, quan després de passar Catalunya per sigles de prova en que sempre Lleyda empunyá ardorosa l' arma dels esforsats patricis, quan després de veure transcorre aquells sigles plens de gestas titánicas que deixaren estela lluminosa é inesborrable de gloria sobre las páginas de nostra avior, quan després de tantas dissorts y tantas venturas va tornar ab més rudesa que may á imperar per sobre d' aquest país la criminal enveja, també en las encontradas de Lleyda, y també ab major energía y ab major abnegació d'amor patri que en tot altre indret de Catalunya, se torná á alsar enardit als quatre vents l'estandart de la Independencia Catalana. Prou que las planuras del Urgell y las crestas del Pallars ho recordan encare, y ho recordarán sempre mentres no s' acabin las gene-

Digitized by Google

racions dels homes y sian los que sian los catalans que 'ns succeheixin. Digan lo que vulgan los enemichs de la nostra nacionalitat, per la lley de la forsa interrompuda, que no morta, Balaguer será aquí, y per tot ahont hi hagin pits nobles y generosos, l' altar en que 's va sacrificar un dia en cos y en sanch la independencia de la Pátria. Y la memoria d'aquell Jaume d' Urgell, lo comte Desditxat, que com á trista justicia li digueren, será sempre plorada per la Catalunya catalana; que ell represantava la veritat y 'ls drets trepitjats de tot un poble, y'ls altres, sos enemichs, los martiritzadors, representavan la mentida triomfant, asseguda per malas lleys y malas arts en la cadira real de la Confederació catalana aragonesa.

Son aqueixos, senyors, ab en Carles de Viana, los martres capdals d' aquesta la nostra benvolguda Pátria; y tant units y tant estretament están ells ab nosaltres, y tant fosa 's troba la pols d' aquest tros de mon ab la seva sanch y ab la pols dels seus ossos, que al dirne terra de catalans se 'n dirá sempre terra d' ilergetas, que voldrá dir en tot temps sepultura d' héroes y de sants martres.

Digitized by Google

Que d' ensá d' aquellas horas de malvestats sens nombre, tampoch las regions de Lleyda han deixat ni un punt lo lloch d'honor á preu de sanch guanyat en lo concert dels pobles de la nostra rassa, pla bé que ho sabéu vosaltres. Lleyda ha sigut fins avuy lo que va ser en altres dias, y no s' ha guanyat may ni un pam de terra, ní s' ha defensat may una engruna d' aquest territori, que al aixecarse brassos catalans armats no hi hagués brassos entre ells eixits de las vostras masías y dels vostres grans pobles. Per tot, tan catalana ahir com avuy y com sempre, ha sigut la primera en alsarse contra la tiranía d' un Joan II, contra 'l mal gobern d' un Felip IV, contra la injusta soberanía d' un Felip V, contra 'l despotisme brutal de la napoleónica Fransa. Lleyda ha sigut com sempre al cap de tota Catalunya; que si no s' haguessen alsat de grat y de cop y volta aquestas regions tant nostras, que si s' haguessin adormit afalagadas per las cansons de las regions forasteras que tant aprop las senten, fins de dintre dels sepulcres haurían sortit amenassadoras las ombras dels passats pera recordar las obligacions sagradas á cumplir envers ellas ma-

Digitized by Google

teixas y envers tota la Pátria. No 's poden separar, donchs, per l' avenir, aquets grans pobles, aquestas avuy quatre provincias, cos y esperit en una pessa totas ellas de la Pátria Catalana. Com tot va travallar damunt d' aquest terrer en temps millors que 'ls d' ara pera fer més estreta la unió dels antichs pobles que 'l formaren, tot te de travallar avuy, y ab més forsa cada dia, pera tornar á la fermíssima unió y compenetració íntima de la regió avuy espanyola, que, per serho, no pot may deixar de subsistir com á Nació Catalana. Lo sol que daura y fa reverdir avuy las nostras terras desde 'l plá á la montanya, es lo mateix sol que l'escalfava en altres dias, y ab igual amor se reflecta al póndres al present en las vidreras de las fábricas, que en altre temps espurnejava en los capells y en las corassas dels guerrers y en sas armas de lluyta. Las terras campas hont los sembrats onejan y las pendents cubertas de verdejantas vinyas, son las mateixas que 'ls nostres avis conresaren. Los terrossos ja ho troban que es la mateixa la suor d' avuy que 'ls rega que la suor que reberen de generacions passadas. Iguals son las costums, alegres ó tris-

Digitized by Google

tas, de tots los pobles de Catalunya; igual lo seu carácter ab sos amors y sos odis tradicionals si se 'ls burxa endintre; igual la seva honradesa, com la seva llengua universalment enrahonada. Senzill y franch y sobri y travallador y poch parlayre, va esser un dia 'l catalá com es avuy, sia d' hont sia y vinga la sort próspera ó contraria.

Procurém, donchs, que may se perdi ó s' estrefassi aquest noble ayre de nacionalitat, y aquesta honradesa á proba d' infortunis, y aquest entussiasme de llibertat inquebrantable, y aquest fanatisme per guardar la llengua nadiva, llengua que 's troba enmotllada per lo voler de tot un Deu á la nostra naturalesa y que té clavadas las arrels xucladoras al fons mateix de las ánimas.

¡Quin orgull més gran y més noble 'l nostre, senyors, avuy dia á Espanya! Presentar á la admiració del mon la nostra llengua, contra vents y tempestats nedadora, en tant que altras nacionalitats de la península mateixa, ab tot y viure enamoradas de las glorias dels seus paíssos y ab tot y travallar pera recobrar las sevas autonomías, no poden resistir la embestida de la llengua castellana que se 'ls hi ha ficat ca-

Digitized by Google

lladament de primer per las ciutats y després per las vilas de sos antichs y venerables regnes! La Navarra, la Basconia, Galicia y fins Valencia veuhen com de cada dia s' arrecona y s' estrafá pera anar cap á la mort la seva llengua. ¡Quín orgull, senyors, per nosaltres que conservém la nostra y en festas com las d' avuy la coroném triomfalment d' afectes y de gloria!

Cantemla y llohemla, donchs, sempre á la Pátria, com avuy ho fem ab la nostra paraula catalana. Mes aixequém himnes de amor á la Pátria, no ab aquesta paraula sola que, essent ja molt, ben poch sería; llohemla ab tot lo nostre sér avuy, y fins al últim moment de la vida llohemla ab tot lo coratje de la nostra ánima.

Que la llohin en sos tallers tots los industrials de la Terra ab lo só armoniós de las sevas máquinas pesantas. Que la llohin sobre 'ls conreus los pagesos ab sas aixadas y sas rellas. Que la llohi la nau catalana conduhint á altras nacions, al temps que 'l nom de la Catalunya modernisada, 'ls fruyts de sos terrers y de las sevas industrias. Que la llohin las iglesias cristianas aixecant cap á Deu la fe dels pobles. Que la llohin los fills

Digitized by Google

dels pahers y dels concellers de las ciutats y vilas, y 'ls pares de la Pátria de las capitals de las provincias, escarrassántse per lo progrés de la Terra, obrint fonts d' honradesa per l' esperit y de materials riquesas per la estada d' aquesta vida, essent exemples tots ells d' abnegació cívica sempre que las imposicions del Centralisme per mala fé ó per ignorancia 'ns amenassin ó 'ns peguin.

Senyors: mireu demunt las cartas geográficas de Catalunya, y trobaréu marcada per má dels homes aquesta artificiosa divisió de provincias. Mes miréuse á Catalunya sobre la terra veritable y no trobaréu res que vos lo donga aquest escuartera ment que, per esser contra naturalesa, es tiránich. ¿Ahónt existeixen los rius ó las montanyas que per má de Deu hagin sigut, ni avuy ni may, las fitas termenals d' aquets cuatre partions que 's diuhen provincias? Lo catalá de la conca de Tremp es lo catalá del camp de Tarragona; com lo catalá de la terra empordanesa sembla nat al Urgell; com lo catalá de Lleyda es bessó del catalá de Barcelona y de Tortosa: lo mateix tirat, lo mateix rostre y la mateixa llengua. Donchs contra la divisió artificiosa dels mapas de paper,

Digitized by Google

que s' arnan, posemhi nosaltres la unió de tot lo real de la Pátria, que perdura. Que s' abrassin estretament las cuatre germanas; que la provincia de Barcelona, la més rica de totas, travalli ab més activitat y ab més zel que fins avuy per la provincia de Lleyda, al present la més oblidada. Que la necessitat de la una sia devant de las reclamacions fetas al poder central la necessitat de totas las altras. Los Goberns de Madrid han cregut que dividint á Espanya en petitas provincias, alhora que feyan minvar l' amor entre ellas, las unian més estretament al voltant del Centre, transformant aixís tota la nació en un cos fortíssim de resistencia. Ah, senyors, que la muralla de grans de sorra ve un mal vent y la escampa y may més torna á esser baluart de defensa, y la fortalesa aixecada ab los grans carreus de las poderosas nacionalitats antigas, si s' arriba á lligarlas per la comunitat d' interessos entorn del Gobern, may s' escampan ni 's desploman. La muralla ciclópea de Tarragona encare es muralla.

Comprench, senyors, vostre desitj de coronar ab vostres aplaudiments als escriptors que premiárem, y d' entendre y gosar ab la

Digitized by Google

lectura dels travalls ab que han vingut ells á enaltir lo nostre llenguatje. Vaig, donchs, á acabar ab un últim desitj, resúm de las mevas aspiracions y del meu entussiasme, y, si voleu, del meu fanatisme per Catalunya.

Jo voldria que la nostra nacionalitat tingués conciencia ben clara de tot lo que ha sigut, de tot lo que hi ha en ella, que val tant á la llum del sol com á dintre de sas més recónditas entranyas. Voldria que Catalunya tingués conciencia de que si ella vol pot esser á Espanya un poble lliure, lliure é independent; perque no volém, com vos ho he dit, sembrar odis ni rancunias, ni dividir las regions espanyolas, sino unirlas.

Los rius al present, senyors, son los mateixos rius catalans que vejeren corre nostres passats. Mes hi ha altres rius encare sobre la nostra naturalesa. Que 'ls rius que portan aygua arrencada del penyal de las montanyas de Catalunya no sian més ferms ni més constants ab sas corrents transparentas que 'ls rius que portan sanch catalana de generació en generació per nostras venas, y quals orígens se troban en aquets altres penyals que amagan lo front al cel, més forts y més eterns que Puigmals y Ca-

Digitized by Google

dís, Montsenys y Canigós, que 's diuhen Indibils y Mandonis, Jofres y Berenguers, y en aquellas cadenas de montanyas, niuhers d' áligas y de llamps, llinatjes d' Urgell y de Pallars y de Barcelona.

Senyors, tantdebó arribi un temps en que dintre de la idea moderna, puig som bons fills y aném ab nostra mare, en que dintre de la idea moderna, sostinguts en los sepulcres dels nostres passats sos fonaments, s' aixequi l'edifici de la restaurada, gloriosa Catalunya; essent ella una é indivisible per tot lo que constituheixi 'l gobern interior de aquest nobilíssim poble. Mes no pera treure 'l centralisme de Madrid y portarlo á Barcelona, que seria més aborrible y més ignominiós encare, sino pera asséurel aquest nou gobern de la Catalunya autónoma periódicament per las ciutats més venerables de la terra.

La grandesa d' una ciutat no la fa tantsols lo número de sos habitants ni sas riquesas materials, sino també la seva sanch vessada y 'ls llorers de las sevas victorias. La capital dels ilergetas be pot esser á son torn lo centre de tota la Pátria. La ciutat de César, la vencedora de Pompey y d' Afra-

Digitized by Google

ni, digne es d' albergar també la capital de Catalunya.

Lo dia que aixó arribés, Catalunya tornaria á esser un poble gran, fort y lliure, y son nom se veuria pronunciat altre cop ab reverent respecte per totas las nacions més poderosas de la terra.

Digitized by Google

CERTÁMEN
DE SANT FELIU DE CODINES

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

En la festa de repartició de premis, dia 15 de Setembre de 1901.

Digitized by Google

Gran satisfacció es pera mí 'l dirigirvos la paraula en lo present certámen. Fa ja molts anys del dia en que vaig venir per primera vegada á aquesta vila, tant hospitalaria y de gent entussiasta y de cor franch en aquells temps com ho es avuy. Sino que alashoras totjust hi havía arribat la nova de que s' iniciés á Catalunya un moviment despertador de rassa, de que comensava á aclarirse 'l cel de la Pátria anunciant la tornada del sol de la llibertat que 'ls nostres avis vejeren póndres entre 'ls núvols del vapor de la sanch y las fumeras dels incendis y de la pólvora; mentres que are, al girarme al entorn per tota aquesta ajensada y rumbejanta vila, al veure arreu espetegant pels

Digitized by Google

ayres la bandera gloriosa de Catalunya, al contemplar viventa, al igual que en vostres llabis, en los rétols de vostras plassas y carrers la llengua de casa, al admirar en vostras ben catalanas fesomías, no sols en las dels homes, sino en las de las donas mateixas al través de la seva hermosura, com resplandeix l' amor intens á la terra nadiva, al trobarvos á tots en aquest lloch avuy agradosament aplegats galejant y reverenciant la historia, la llengua, las lleys, las costums y tot lo que constituheix naturalesa y vida propia d' aquest país, jo 'm dich á mí mateix, satisfet de la voluntat que porto á Catalunya, jo ho dich á tothom ab l' orgull que hi sentíu 'ls fills d' aquesta vila, que Sant Feliu de Codines mereix bé de la Pátria perque ell, cumplint la missió dels pobles modernisats y dignes, no 's queda enrera pel camí del despertament de las pátrias, sino que, aixís com ab dalit conrea sos camps y montanyas y fa traquetejar febrosos los telers de sas fábricas, ab igual dalit y energía, responent als glatits de sa conciencia honrada, travalla pera las reivindicacions nacionalistas de tota la nostra Terra, ab lo fí de véurehi volejar ab tota llibertat

Digitized by Google

en son dia, per sobre d' ella mateixa, l' ánima de Catalunya.

Y quin goig més intens no experimentém, senyors, tots los catalans que 'ns trobém aquí ajuntats al fer esment de que no es á Sant Feliu tantsols ahont ha anat creixent y vigorisantse aquest sagrat entussiasme, sinó que 'l despertament s' ha escampat encomanadís per las diversas encontradas de Catalunya, ja que fins en los moments actuals no som nosaltres sols los que estém glorificant á la rassa, que are mateix en altres indrets de la Terra hi han altres bons catalans que creman encens en l' ara payral, aixecant l'esperit ab cants de lloansa. Perque ja no hi ha res que 'l puga aturar ó desnaturalisar á aquest moviment regenerador de Pátria, que s' ho anirá fent tot seu com li pertoca, ressecant y esventant cap á Ponent tot lo que no sía part de la nostra naturalesa, y us parlo de las institucions y las costums enmatllevadas y tot lo que á la forsa 'ns imposaren, y no vull dir los homes, que aquestos sempre han sigut y serán acullits ab cortesía en la nostra terra, vingan d' ahont vingan y professin las ideas que vulgan, mentres que sian respectuosos ab lo

Digitized by Google

sentir de Catalunya. Y d'aquest afecte coral y germanívol ab los forasters bona proba n' está donant tot temps aquesta vila.

Y vegis si estém convensuts de que es gran nostra forsa, per estar la rahó tota de la nostra banda, que 'ls nostres combats son no més que festas, que las nostras bregas son aquellas tantsols en que per únicas armas s' esgrimeixen las de la pau dels pobles: la imprempta, 'ls *meetings* y actes consemblants al d' aquest certámen, ahont aquell que no conegués nostra dalera, al veure tanta serenitat en los rostres durant las manifestaciones públicas, no arribaría á créures que 's trobés devant d' un poble caygut y agarrotat de peus y mans que lluyta delirant d' entussiasme per apoderarse de tots aquells drets naturals y, per lo tant, de justicia que en dias de fondas angoixas las iniquitats ab corona de reys li arrebassaren.

Y tantdebó la conservém sempre aquesta serenitat en lo combatre. Y tantdebó no deposém may aquestas armas, pera anar avansant ab ellas com avansém més y més cada dia, recordantnos sempre de que las grans batallas que ha lliurat per sos drets

Digitized by Google

Catalunya, que las inmortals resistencias de sos setis titánichs, si han evidenciat sempre l' amor ardentíssim inagotable dels catalans per la Pátria, no li han pogut donar may la victoria definitiva, sino que, per lo contrari, deixantla sense sanch y en la agonía, l' han portada á opressió més extrema; en tant que avuy, sense enjegar ni un sol fusell ni aixecar ni una sola barricada, la causa de Catalunya s' engroixeix y per tot va escampantse. Y 'l dia en que tots los catalans la vulgan de cor la autonomía de la Terra, aquesta autonomía será ben nostra, á despit d' entrebanchs que arrelaren, perque ningú, obrant en justicia, pot oposarshi ni reclamar danys y perjudicis de nostra victoria. Y es que nosaltres no aném contra cap altra regió de la península ibérica, essent testimoni de nostre procedir la historia pátria que are vol continuar Catalunya. Y si las antigas nacionalitats d' Espanya d' orígen castellá, víctimas avuy totas, com nosaltres, del encegat Centralisme, no tenen cap dret pera destorbar nostra marxa regeneradora, no destorbant nosaltres en res ni per res la seva, si també se las volen empendre per lo camí de la Autonomía, menos encare 'n te-

Digitized by Google

nen pera sortirnos al pas, pretenent aturarnos, la venerable nacionalitat aragonesa y las que son germanas carnals nostras, Mallorca y Valencia, quals arrels se barrejan ab las de Catalunya, sinó que, al revés, aquestas mateixas pátrias deuhen ajudarnos. Y 'ns ajudarán ab lo temps, que fins á ellas comensa á arribar la alenada de la sanitosa propaganda. Y al despertarse de tant llarga dormida, prou anirán fent memoria de que ab los llassos de la bona voluntat germanívola 'ls pobles progressan y 's fan honrats, richs y poderosos, com vivint federats ho fórem nosaltres; mentres que la unió xucladora d' uns pobles sobre altres pobles, feta ab malas arts y contra las lleys de la naturalesa, aquella unió en que no hi prengueren part uns y altres com los hi pertocava, aquella unió que va venir no més ab lo casament de duas personas reals, feta com va ser havía de dur á la curta ó á la llarga l' anorreament de dominats y de dominadors. La barreja de pobles distints quan porta á la confusió entre ells es monstruosa, servint tantsols pera desenrotllar las forsas contrarias. Y las forsas contrarias se destruheixen sempre.

Digitized by Google

Y tant ha sigut d' aquesta manera, que aixís com ab la federació noblement armonisada dels pobles catalans y aragonesos la Pátria de tots va anar extenentse molt més enllá de sa ratlla sobre mars y terras llunyanas, ab la unió malgirbada y de mala fé de tots los pobles de la Península, quan més aquesta unió 's va anar fent despótica, lligant y relligant cada vegada més bárbarament unas nacionalitats á la voluntat de las altras, més depressa 's va anar desgabellant lo conjunt, fins arribar á avuy en que, no sols s' han perdut, y ja fa sigles, tots los nous territoris aportats per Catalunya y Aragó, tot lo que s' ajuntá á la corona ab esposallas de prímpceps, sino que del món nou que va treure del fons de la mar Colon pera regalarlo á Castella, segons en prosa y en vers fa sigles que 's canta, res absolutament, res, ha quedat entre 'ls brassos de aquell lleó que satisfet ho abarcava y en qual front may 'l sol se ponia. Fins al punt, senyors, de que no s' han pogut salvar de la esglayadora desfeta ni quatre pams tantsols de terra americana ahont hi descansessin en santa pau 'ls ossos del que va descobrirla, y s' han tingut de reembarcar cap á

Digitized by Google

Espanya, passant la nau tan tristement vensuda sobre una mar ahont jeyan los cadávres de tants germans nostres, joves ahir y sanitosos y tots plens d' esperansas, sacrificats al monstre de la cobdicia y de la superbia. Y bon goig encare si en aquesta península, en lo lloch ahont las han deixadas, hi poden reposar pera sempre las despullas de Colon, perque, al veure 'l camí que prenen las cosas, qui sab si encare vindrá un dia en que s' haurán de transportar més cap al centre de la terra espanyola, si Deu té disposat que s' ha d' anar encongint, encare més que avuy, lo que es cos veritable de la Espanya en son llit d' agonía.

Valentse, donchs, de la propaganda activa de las ideas, contribuhint pel travall material á obrir fonts de benestar á Catalunya, fent dels catalans, tant richs com pobres, gent formalment instruhida, aixís com per lo natural del carácter ja son gent séria y pensadora, y no esbojarrada, ni busca rahons, ni fantasiosa, inevitablement arribará la rassa catalana á aseéures en mitj dels pobles emancipats de tota la terra, com s' hi asseurán, quan també 'ls hi arribi la seva hora, la Irlanda, la Provensa, la Polonia, la

Digitized by Google

Bohemia, la Finlandia, las rassas totas esclavitzadas per la Turquía y tants altres pobles com se remouhen captius assedegats de beure á plena gorja en las deus de sas pátrias. Y reverenciats y glorificats de tothom, s' hi asseurán entre 'ls pobles que ab sas propias forsas se rescatin aquestos heróychs y sempre inmortals pobles del Transvaal y d' Orange, personificacions avuy las més explendorosas del esperit d'independencia y de la indomable dignitat humana, aixís com los seus perseguidors ho son de la barbarie moderna quan se posa la careta del progrés y fa servir los diners y las ciencias com á instruments de son lladronici.

Sino que pera conseguir per nostra part, escursant lo temps, la més ampla autonomía, cal que tots los fills de Catalunya als que no se 'ls hi hagi mort á dintre 'l sentiment de Pátria s' apressin á donarse franca y generosa abrassada.

Unímnos tots, senyors, contra 'ls que han desnaturalisat nostra Terra y la volen arrossegar en lo definitiu desgavell que s' acosta. Mes, com he dit en altre Certámen, y no 'm cansaré may de repetirho, sense que tinga de deixar ningú sos punts generals de mi-

Digitized by Google

ra, que tothom hi cab dintre las Bases de Manresa y dintre de la «Unió Catalanista». Y aixís, agermanats tots, aquells que creguin que 'l Catalanisme 's decanta cap á un costat que no es lo seu, posanthi 'l coll també en la defensa dels interessos de la Terra, fent sobretot Pátria, que l' empenyin al Catalanisme cap al altre costat. Y ab l' esfors de tots los catalans ja 's veurá com pujará dret y ferm, com hi puja l' arbre que 's clava en bona terra; resultant lo qu' es natural que succeheixi: que pera 'l gobern interior de Catalunya, qu' es de lo que 's tracta, la majoría dels Catalans sia la que resolgui y en definitiva dirigeixi y empenyi. Y aixó tots estarém obligats á acatarho. Perque ningú honradament crech que pretenga que ni aquí ni enlloch respecte á lo que ha de regir pera tots ho disposin los que sian menos en número. Ab aixó, catalans, á fer Nacionalitat Catalana, á posar l' amor á ella sobre totas las cosas, y dintre d' ella que goberni qui més pugui.

Y vaig á acabar. Mes avans permetéu que us diga encare cuatre paraulas com á protesta sentidíssima, á qual protesta no dupto gens que hi ajuntaréu la vostra igualment senti-

Digitized by Google

da, per aqueix acte, á totas llums arbitrari, que ja ha calificat y ben durament la conciencia catalana, comés fa pochs dias per un dels representants del poder central á Barcelona, encarcerant en la presó pública, en lo mateix lloch d' oprobi que 's destina als lladres y assessins, á gran número de personas honradas per la terrible falta d' haver volgut glorificar la memoria sagrada dels martres de las derreras llibertats catalanas en la estátua del may prou reverenciat conceller en cap de Barcelona en Rafel de Casanova.

Hem entrat, senyors y companys de Sant Feliu, en lo sigle xx; han passat cent vuytantaset anys d' ensá d' aquell horrororíssim siti en que tot lo poder d' Espanya y de Fransa acoplats per l' odi y la venjansa 's llensá esperitat sobre la desamparada Barcelona; y ab tot y las llarguíssimas anyadas transcorregudas, que en altres paissos tot ho purifican, y ab tot y las generacions y més generacions que han viscut y han anat á la fossa, y ab tot y que la relligió y la magnanimitat humana vol que 's perdoni al contrari, majorment quan aquest contrari es en terra, encare tant viu com nostre entussias-

Digitized by Google

me pel passat es viu l' odi á nostras venerandas institucions, fetas cendras, y á las despullas dels homes que en sa defensa donaren la sang de la vida. Que no se li perdona en lo sigle xx, no, á en Rafel de Casanova l' haver aixecat casi en lo mateix lloch ahont se troba 'l seu monument la bandera de la defensa desesperada, perque, com allavors, es encare avuy, al sigle xx, un crim afrontós mereixedor dels més grans martiris l' haver defensat la rahó, la justicia y 'l dret de la Pátria.

Qué ha pretengut la tiranía ridícola y balba del Centralisme espanyol volent contenir las manifestacions d' agrahiment dels catalans per sos martres? Qué poden fer ells, los sostenidors d' aquesta tiranía, vells xaruchs anémichs, gastats com son per los vicis de la seva política, ells que representan no més lo que se 'n va en orris; qué poden fer pera contenir l' entussiasme que 's vessa, no cabenthi en l' ánima d' aquesta joventut sense mácula de vicis, exhuberant de vida y sadolla de sentiments generosos?

A ella, á aquesta joventut, á aquesta forsa reparadora, no se la detura, no se la compra, no se la doblega, no se la capgira ni ab

Digitized by Google

afalachs, ni ab amenassas, ni ab penas. Ja se li poden seguir processos y més processos perque posava coronas de llorer als que foren sos avis; ja pot lo Gobern de Madrid llensar sobre Catalunya tota la tayfa de sa policía pública y secreta; ja poden venir empresonaments y desterros y altres majors cástichs, que, fins encare que morís tota aquesta joventut que are ha teixit coronas, altra y altras joventuts, com si sortíssin de terra, vindrían á fer sa tasca, y al entorn del monument d' en Casanova las coronas s' aixecarían com á montanya, fins á cobrirlo.

Va ser un grapat de joves no més que 'l dimecres al vespre va anar á portarhi coronas. Jo, senyors, avuy mateix ho he vist: aquell grapat de joves s' ha tornat com per miracle un poble sencer, inmens, un riu humá espessehit, seré, més ardorós d' amor patri, que ha anat á tornar á la estátua d' en Casanova la corona per las mans gubernamentals arrencada.

Associéushi vosaltres també, feliuans, al acte celebrat aquest mitj dia á Barcelona. Glorifiquéu á nostra rassa; glorifiquéu á nostres passats; glorifiquéu are y sempre, aquí y per tot, á nostra mare Catalunya.

Digitized by Google

Digitized by Google

LA LLUYTA ELECTORAL
EN LA ASSAMBLEA DE TARRASSA

DISCURS DE PONENCIA

Digitized by Google

Sessió de 26 de Maig de 1901.

Digitized by Google

Fa vuyt anys, en la Assamblea Catalanista de Reus, parlant d' aquest mateix assumpto que avuy com á un dels principals nos congrega, vaig manifestar que estava en la conciencia de tothom la necessitat de que 'l Catalanisme intervingués en la vida activa de la política, y, per lo tant, la conveniencia de que prengués part en las lluytas electorals, utilisanthi en la empresa totas las sevas forsas.

Y tot lo que vaig dir en aquella Assamblea memorable ho torno á dir avuy ab igual convicció, ab igual ánsia d' anar endevant, ab igual esperansa, y, millor, ab igual seguretat d' arribar un dia á veure Catalunya gran y honrada y gosant de la més complerta autonomía.

Digitized by Google

Y no puch pensar d' altra manera, jo, senyors, que de dés tants anys, de dés un temps en que 'l dirse catalanista era criminal ó ridícol fins per la inmensa majoría dels catalans mateixos; en un temps ja ben llunyá y ben diferent del d' are, en que molts de vosaltres ni la edat teníau pera saber qué volia dir Catalunya, y no pochs dels que m' escolteu ni nascuts érau encare; jo, senyors, com vos dich, no puçh pensar d' altra manera trobantme avuy com ahir y com sempre en lo mateix camp d' acció, sense defalliments enervadors may, recte y segur anant pel meu camí, allunyat tota la vida dels partits polítichs, defensant sempre y no més lo sagrat de nostres principis, l' ara santa de nostras lleys y de nostras intranzigencias, que moriré orgullós d' haver vist pendre cos y d' haver contribuhit á purificar y afermar y á alsar la volada, ab marxa constant y entussiasta, al costat de tots los meus companys en aquella época, (que ho son casi tots companys meus avuy si no han mort), prenent part ab ells en tots los aplechs, consells y assambleas, fins arribar á la Assamblea d' avuy, ahont per res del món cediria á ningú 'l meu lloch de repre-

Digitized by Google

sentant de Catalunya al costat vostre: perque en aquesta Assamblea, més encare que en cap altra, hi veig é hi respiro la crescuda potent y maravellosa del Catalanisme; del Catalanisme, senyors y companys, que ho comprén tot y ho vol dir tot pera nosaltres; perque l' esser eminentment catalanista no es esser aqueixa cosa vaga que porta avuy dia als homes á las eleccions ab lo nom de candidats independents y encare que sigui ab lo de regionalistas, ja que, per desgracia nostra, segons la confusió d' aquest temps, no vol dir res avuy, per molts, l' anomenarse regionalista á Catalunya, perque s' ha arribat ab lo desgavell y ab la moda á que portin aquest nom fins los mateixos enemichs encarnissats de nostra Terra, fins los cacichs ab sas llopadas de las ciutats y dels pobles, representants directes de totas las baixesas y perversitats del Centralisme.

Deu, donchs, segons aquest criteri, que. com de rahó, no es altre que 'l de tota la Ponencia á la que m' honro en pertanyer; deu, donchs, lo Catalanisme pendre part en las lluytas constants de la política, y, naturalment, en las lluytas electorals, sempre que 'l seu esfors crega que té d' esser fruc-

Digitized by Google

tuós y la brega hont devalli digna y honrada; considerantse sempre la lluyta pera diputats á Corts y senadors com á acció pertanyent al Catalanisme en general, pera que del triomf se 'n puga aprofitar tota la nostra Catalunya. Afegintse, al consignar los anteriors principis, igualment sostinguts en la Assamblea de Reus, que es preferible la pérdua de las eleccions á recorre als indignes medis condempnats per l' esperit del Catalanisme.

Y cal, senyors, que 'ns fixém molt en aquestas afirmacions; y cal que hi donguém una principalíssima importancia, perque vivím en una época y formém part d' un Estat en que 'l sentiment d' honradesa, de dignitat humana, d' amor fervorós de pátria 's troba tan estrafet y corromput, que es molt difícil de sustreure l' ánima á la seva influencia pervertidora. Perque be prou que ho sabém tots que en aquest món en que 'ns han ficat, lo món de la gent que 'ns goberna, 's pretén que hi hagi duas honras: la honra política y la particular ó privada, essent aixís que per nosaltres son una y altra la mateixa cosa; perque per ells, la gent de aqueixa política, 's deshonra 'l que 's fa lla-

Digitized by Google

dre de camí ral, aquell que estafa diners en la Llotja, 'l falsificador de documents de crédit, y segueix essent persona honrada y fins contrau mérits polítichs aquell que firma documents electorals falsos, aquell que ompla á favor dels seus una acta que era en blanch, aquell que arreplega un nombrament de diputat ó de senador degut als diners, al ganivet, á la trampa, nivellantse en aqueix escamoteig de la lley y befa de la justicia 'l pinxo ab lo candidat, ab lo gobernador y ab lo ministre.

Això vol dir, senyors y companys, que, escampant fácilment las ponentadas del Centralisme per demunt de la nostra Terra la mala llevor pervertidora, es deber principalíssim nostre 'l vigilar de dia y nit y á tota hora, tractantse d' eleccions políticas, no sols á aquellas personas allunyadas de nostre camp fins lo dia avans de la lluyta y que en las épocas d' eleccions, arrossegantse manyosament, se 'ns acostan, sino als nostres mateixos germans d' ideas, fins á aquells que ho venen essent de llarguíssima fetxa, y fins, senyors y companys, nos hem de vigilar á nosaltres mateixos. Als contraris del dia avans, perque pera arreplegar una acta

Digitized by Google

pot tant la vanitat ambiciosa, que arribin á trucar á las portas mateixas del Catalanisme fins aquellas personas que ab los cacichs han viscut agermanats tota la vida, menjant y creixent ab sos favors, pasta no més de diputats y senadors d' estafa, y que en un moment de despit, per véures postergats dels seus ó per altras causas personals igualment petitas, pot semblar que s' empassin al nostre camp, sostenint, es clar, lo dia de la empassada, que s' empenedeixen de sas malifetas, perque no havian pas de dir lo contrari. Y hem de desconfiar y vigilar á nostres mateixos companys, y fins cada hu á ell propi, perque la experiencia 'ns ensenya, ja que som en un temps en que sovint tot se sacrifica á fer gran paper, á enfilarse sobre dels altres, á fer escambell de las antigas ideas, y 's troba sempre una massa, bona, mes inconscient, que s' enlluherna ab las coloraynas, que 's trastoca pel soroll, que 'n té prou ab la apariencia de las cosas, que s' impacienta y 's precipita sempre com si 'l món estés a punt d' acabarse, y que un dia forma en las manifestacions contra la pérdua de las islas Carolinas, que ni sabia allá ahont eran, y un altre aplaudeix la

Digitized by Google

Marcha de Cádiz, quan volia dir tantsols escampament inútil de sanch humana, y un altre espera sa redempció, y aixó es més que tot inconcebible, del fusellador d' en Rizal, lo martre de las llibertats filipinas.

Es cert, y es de rahó que vos ho torni á dir, que á las eleccions pera'ls cossos llegislatius, que es sobre lo que en aquest moment demano principalment vostra atenció, s'hi té d' anar sempre que's puga; que aquest ha sigut l' acort, no d' avuy, sino de sempre, tant de sempre, que fins ho ha sigut entre la gent de nostras ideas d' avans de la celebració de las Assambleas Catalanistas. Mes lo Catalanisme, com es de sentit comú, hi te d'anar ab la bandera ben enlayre, espetegant á tots los vents, coneixent á fons nostres canditats, no solzament qui es com á particular l' home aquell que reclama nostres vots, sino fins ahont arriban las creencias catalanistas d' aqueix home, manifestantlas ell sense dissimulacions ni encongiments sobre 'l demá de nostra Pátria, fentse complertament seu lo programa reivindicador de Manresa, que portará á dintre y sobre del cor, pera defensarlo allá dalt, en las Corts espanyolas, no d' esquitllentas, no mesquinament, no pidolant-

Digitized by Google

lo á raccions pera esgarrapar lo que 's puga, com tant pobrement s' ha dit, sino pera reclamarlo sempre tot sencer, sense consentir que mans forasteras lo dessagnin lo nostre programa. Perque nosaltres hem de sostenir sempre 'l dret que tením á tot lo que se li ha arrebassat per malas arts á Catalunya, y res nos fará que 'ns escoltin ó no 'ns escoltin; que ells, los de la Centralisació, que ells, los del Madrid polítich, representan lo que se 'n va, que es la mort, quan nosaltres representém lo que va venint, que es la vida. Ells son una Espanya que ha caducat, que s' ha fet ossos, tal com se troba formada; nosaltres som una Catalunya que ha rebrotat poderosa ab la sava acumulada en la terra de cent generacions d' homes lliures. Ells son una Espanya de polítichs desatentats y cegos que fantasieja encare y treu y retreu y passeja á tota hora 'l cadavre de son passat de glorias, moltas no més que llegenda, venint á ser ells aquella la seva reyna Joana que, havent perdut lo seny, passejava per lo mon, febrosa y delirant, lo cadavre de son espós, entossudida en no donarli sepultura. Y nosaltres, aixecant pedra á pedra l' edifici de nostra passada grandesa; esperan-

Digitized by Google

tho tot de nosaltres mateixos; no volent res de l' altra part dels Pirineus sino la civilisació y la cultura; contents en ser lo que eram, més orgullosos de pertanyer á nostre sigle, no somniém en imposar á las altras regions d' Espanya 'l programa del nostre Catalanisme, puig nostre amor á la llibertat dels pobles es tant gran, que fins respectém y volém que se 'ls hi respecti á aquellas antigas nacionalitats d' Espanya 'l que no vulgan pera ellas, si no la volen, la autonomía, deixantlas, si aixís las hi plau, que viscan centralisadas.

Mes no 'ns apartém, senyors y companys, de las eleccions pera las Corts Llegislativas, devent també anar en compte nosaltres en no oblidar may que Catalunya es una, indivisible; ab una ánima sola que li dona vida; tenint no més que un cos y un esperit; may diversitat de cossos y d' esperits en ella; tot temps una y sols una fins á la consumació dels sigles. Perque ha entrat desde época llunyana en lo plan diabólich dels enemichs de casa nostra lo clavar fitas partioneras en la gleva de Catalunya á fí de que acabin ab nostra nacionalitat las rivalitats interessadas de regió ab regió, l' egoisme de l' una

Digitized by Google

en contra de las altras, lo que no havía sigut may natural en terra de catalans. Y per aixó dihém en los Principis Generals d' aquesta Assamblea, que la lluyta pera anar als Cossos Llegislatius ha d' esser considerada sempre com pertanyent á tot lo Catalanisme, perque la acció que 'n resulti, en cas de triomfar, y no hi fa res repetirho, sia profitosa pera la totalitat de Catalunya. Y no pot ser ni deu ser d' altra manera perque pledejém contra 'l Centralisme, no sols pera enderrocarlo á n' ell, sinó pera relligar y agermanar á tota la Terra Catalana y pera fóndrela molt més estretament de lo que avuy se troba. Que tenen rahó; que tota la rahó molt sovint los hi sobra als fills de lo que avuy se 'n diuhen provincias de Lleyda, de Tarragona y Girona al plányes de que 'ls barcelonins, los barcelonins polítichs centralistas, no 'ls autonomistas que representém, s' han cuydat més d' afavorir á la provincia de Barcelona que á las altras; que demanan á Madrid concessions per ella aqueixos polítichs y no pas pera las demés; que gastan tantsols los diners de Barcelona pera afavorir Barcelona, pera alsapremar á Madrid en benefici de Barcelona, procurant

Digitized by Google

ferla xuclador de las altras ciutats y vilas y encontradas de la Terra Catalana. Y es tant veritat aixó, que s' ha vingut despreciant y 's desprecía encare 'l criteri y la voluntat del restant de Catalunya, dihentse ab los actes, sempre més elocuents que las paraulas, que lo que convé es dominar en Barcelona, que las altras encontradas, com á remats de bens, ja la segueixen á n' ella; conseguintse al cap y al últim per aquest camí, y fa vergonya 'l dirho, 'l desarrapar la centralisació d' allí dalt pera implantarla en una Barcelona madrastra, innoble y desatentada, que es lo que á Madrid ab rahó 'ns tiran á la cara als barcelonins tots, coneixent, per lo que es lo seu Centralisme, la tramoya. Y no es aquest, be ho sabéu prou, lo pensament del Catalanisme, ni ho ha sigut may, ni ho será may tampoch mentres hi haja sanch verament catalana; que 'l Catalanisme reb la inspiració y la voluntat per un igual de tota la Terra de Catalunya; com ho provan sos consells generals, compostos de representants de totas las entitats catalanas; com ho provan las Assambleas celebradas en poblacions ben diferentas pertanyents á aqueixas quatre artificiosas provin-

Digitized by Google

cias, y encare may cap en la ciutat de Barcelona; com ho provéu vosaltres mateixos vinguts de punts tant apartats los uns dels altres, de terra endins y de las voras de la mar, de valls fondas y de montanyas alterosas, los uns á ensenyar als altres, que tots tením que ensenyar y que apendre: los de ciutats populosas á fervos veure las miserias de la vida cosmopolita que per tot ahont hi es tant tristament traspúa; vosaltres, los de montanya, á donarnos confiansas y á enfortirnos, portant encare en vostres pulmons l' ayre rehinós y enfortidor que ha brunzit entre 'ls pins de vostras serraladas; vosaltres, los de las lluytas ab las cruesas y las tempestats de la naturalesa, contra las que us batusseu cada dia travallant la terra esquerpa, que, tossuts, sabeu véncer, com nosaltres, tots units, vencerém ab nostra constancia als falsificadors d' actas, que es ben poca cosa, als falsificadors d' honradesa, als falsificadors de Catalanisme, als falsificadors de nacionalitat y de rassa.

Anemhi, donchs, á las eleccions; mes anemhi serens, reflexius, quan convinga anarhi, no quan nos hi vulgan fer anar aquells que res los hi fa que 'l Catalanisme

Digitized by Google

's malgasti ó 's desnaturalisi perque no saben lo que ha costat l' aguantarlo ab puresa, ó perque ho saben massa y 'ls mortifica y 'ls entrebanca.

Lo camí que hem fet á Catalunya, senyors y companys de causa, la manera segura com hem vist y veyém que 'l Catalanisme s' apodera del cor dels catalans, nos te d' ensenyar pera altres dias. Adorém sempre y sobretot la idea; encarnemla en lo conjunt dels catalans seriosos; no la entreguém, que no ho hem fet may fins are, á cap, absolutament á cap home; no 'n volguém d' ídols de cap condició que ells sian, fassin la cara que vulguin y valguin lo que valguin; llegimhi en lo passat, llegimhi en lo present d' aqueixos que vingan y que sian com nosaltres soldats de rengle en la massa del Catalanisme. Y aquell que 's desboqui y perdi l' esma, sia per lo que sia; aquell que 's vulga erigir en guiador de la causa catalanista, esgarriantla, confiantla á mans pecadoras, trayemlo del nostre camp y que vagi á ferse un camp nou ab la ferramenta y ab la tarregada d' altres partits. No fem un Catalanisme que sense solta cambihi de lloch y de sistema; no fem un Catalanisme sense arrels,

Digitized by Google

que lo que no te arrels irremisiblement se pudreix ó s' asseca. Aquell que 's diga catalanista sense saber perque s' ho diu, que ho aprenga avans, que ho senti y s'ho espliqui; que nosaltres ho som per convicció reflexiva, no perque sia moda dírsen, que tot lo que es moda la nova estació ho fa ridícol y ho arrecona. Prediquém la noble, la santa creuhada ab cap alt y mirant endevant com fins avuy, com ho ha anat fent ab més activitat que may la ha tinguda nostra causa, aquesta sempre desperta Junta Permanent de la Unió Catalanista, á quals indivíduos may los hi agrahirém prou las sevas predicacions constants per tota la Terra y tots los seus travalls entussiastas y sempre encertats en be de la resurrecció de Catalunya. Res fa que se 'ns posi devant dels ulls gent que, com pedra de riera, bot y rodola ahont la fan anar las ayguas quan devallan. Que passi devant nostre si no te espera per por tal volta de que se li refredi l' entussiasme; que salti y cridi tant com vulgui, y sense saber qué es lo que crida y qué es lo que 's proposa. Deixém passar aqueixas ayguas revoltas que forman lo cap de las rieradas, en que hi va arreu tot á la barreja, y siguém

Digitized by Google

aqueixas rocas y aqueixos arbres que arrapan fort als costats, aguantant las terras dels conreus de las casas payrals de Catalunya.

Comportantnos aixís, arribarém allá ahont volém arribar, allá hont sempre hem volgut arribar nosaltres. Y pera arribarhi, la vida d' ahir sia per lo Catalanisme 'l mirall de tota la vida. Si quan eram quatre no més conseguirem ser á milers, essent avuy á milers arribarém á ser demá tota Catalunya. No amaguém, no, ahont aném, qu' es á conseguir que la casa nostra sia nostra y no dels altres. Travallant com travallém, será nostre 'l cos y l' ánima de Catalunya.

Mes tinguém en compte que hi ha moltíssim que fer á dintre d'aquesta la nostra Terra pera conseguirho. Tinguém en compte que, si be hem caminat molt, som encare lluny del terme de la arribada. La majoría dels catalans, no 'ns enganyém á nosaltres mateixos, no sent encare ab prou forsa la nostra causa: los han ensopit tant á fons, que s' ha de picar molt y molt fort á la enclusa pera despertarlos. No parlém are de lo que pensan sobre la llengua, la llegislació, las quintas, las Corts catalanas; de lo que ells son com á rassa ni de quin es lo

Digitized by Google

passat d' ahont venen; sino que, revisant solzament las eleccions derreras, nos trobém que avuy dia encare 'l partit que per tota Catalunya té inmensa majoría sobre tots los altres reunits es lo partit dels indiferents, lo dels que no votan. Y es que tot té d' anar venint alauna, creixent y treyent fulla al plegat totas las brancas del arbre, segons lley natural de totas las cosas.

Perque als catalans no se 'ls mourá per tot dihéntloshi solzament: Sias cos electoral y ves contra 'ls cacichs per odiosos que siguin; sino que se 'ls mourá, y, encare que trigui, se 'ls deixondirá y se 'ls fará reviure com á Llátzer, dihéntloshi una veu poderosa, que será poderosa quan sigui 'l temps y l' hora: Aixécat y torna á la vida, y proclama la gloria del esperit sobre las miserias dels faritzeus, sobre 'l triomf de las malvestats y dels diners y de totas las passions mesquinas. Perque quan Catalunya 's desperti pera esser soberana d' ella mateixa, 's despertarán ab ella 'ls richs y 'ls pobres, no afalagant als uns y deixant als altres enrera, sino esborrant odis de classes, agermanant hisendats y pagesos, obrers y fabricants, pobres y richs; en fi, tots socialistas d' una

Digitized by Google

Catalunya associada, avinguts tots per sobre las impuresas humanas, perque quan hi ha bona voluntat per un igual en totas las classes y amor á la Terra en que 's neix y en que s' ha de morir, no pot ser, nó, que la pau no 's trobi y que la llibertat y la germanor de tots los homes no floreixi y fructifiqui.

Treyém, donchs, de las urnas diputats y senadors, no 'ns fa res de repetirho cent cops y sempre; mes no votém als que encare gaudeixin los privilegis del encasillat y de la protecció del caciquisme, als que 'ns maltractan perque persistím y 's befan de nostras assambleas y de nostre radical Catalanisme. Apartémnosen y visquém destriats deixantlos que 's tallin ab sas propias armas que al costat nostre esmolaren, y que molts d' ells escupin, insensats, al cel de ahont sortiren. Deixemlos estar en pau y que visquin ab sa conciencia 'ls que ab sas prédicas d' avuy abominan de son propi passat y 's consagran á volguer destruhir los nostres organismes.

Vaig á acabar, perque un altre en mon lloch vos fonamentará, més be que jo no ho faig, aquestas ideas del Catalanisme. Jo no

Digitized by Google

més vos diré, com á darreras de las mevas paraulas, que tingueu present que no n' hi ha prou ab lo nom de las cosas pera 'l que es creyent d' una idea tan sana y tan santa com la nostra. No n' hi ha prou, nó, ab lo llevat pera que 's fassi bon pá en las bonas flecas. No n' hi ha prou pera fer bon pá pera Catalunya ab haversen endut un grapat del llevat que es ben nostre. Cal que també sia pura la farina, que no s' hagi fet de blat corcat y ab llevor de rosellas, que duran un dia, mes que hi deixan la grana amarganta. Cal que valgui la gent del pastador y 'ls que enfornan, y cal que hi hagi bon foch pera que 'l pá s' esponji y s' assahoni. Bon foch, sí, bon foch de llenya de roure y d' alsina per hont vaji pujant la sava-sanch de la Terra Catalana; foch rohent y abrusador encomanat de lo més fons de las nostras ánimas, no foch congriat ab passions mesquinas y rancuniosas que 'l pá recreman y tantsols fum escampan; foch de noblesa, foch d' entussiasme; foch com lo que duyan al pit en Clarís y en Casanova; foch inestingible á través dels anys y de llunyanas terras que 'l comte de Pallars covava; foch espurnejant y encomanadís; foch inacaba-

Digitized by Google

ble com lo de tots los héroes catalans en passadas centurias, que no havian anat, nó, á discursejar á Madrid ni s' entretenian á comptar y á recomptar vots electorals sobre la taula del bufet, sino que feyan sas prédicas contra del Centralisme en las Casas Comunals y en las llars de sa terra, y no dés d' aqueix Parlament que 's va á obrir, Parlament de trampas y de bromas romerescas, Parlament d' un *género chico* que també s' acaba; que ells, quan la necessitat de la Terra ho exigía, fins tenian per tribuna de la més elocuent de las oratorias las troneras dels baluarts, y per veus las descárregas dels canons, lluytant agermanats, y mascles sempre, per la llibertat, y morint, quan calia morir, per Catalunya.

Digitized by Google

Digitized by Google

JOCHS FLORALS SARRIANENCHS

DISCURS DE PRESIDENCIA

Digitized by Google

A Sarriá, en la solemp-
nitat de la repartició
de premis, lo dia 4 d'
Octubre de 1901.

Digitized by Google

Soldat de número com soch de la «Unió Catalanista», y trobantme en ple Catalanisme dintre d' aquesta sala, á ell, á aquest nobilíssim sentiment de Pátria endresso 'l meu discurs presidencial en lo present certámen.

Pera molts; pera 'ls que acaban de girar los ulls á Catalunya; pera aquells que fins avuy, consagrada sa activitat als negocis particulars, tot essent catalans ni tantsols havian parat esment en que existís la seva Pátria; pera molts d' ells lo Catalanisme va naixer d' ahir, de quan varen rebre una forta sotragada ab la pérdua dels mercats á las Antillas y á Filipinas. Mes pera nosaltres; pera 'ls que 'ns ho sentim y sempre 'ns ho hem sentit corre per las venas; pera 'ls

Digitized by Google

fills de la abnegació y del entussiasme; pera 'ls bojos y 'ls ridícols del dia avans; pera 'ls que estimém á la Terra Catalana ab amor vehementíssim, tant si la afalaga com si la menysprea 'l Centralisme, tant si la amenassa d' engrillonarla encare ab més forsa com si li promet allargarli la cadena; pera nosaltres lo Catalanisme arrenca de molt lluny, de molt més lluny que no pas la nostra vida, ni la de nostres pares y nostres avis.

Lo Catalanisme arrenca d' altras edats ben llunyanas; arrenca d' altres sigles ben emboyrats, per no dir complertament desconeguts per molts catalans d' avuy dia, 'ls quals no han sapigut may que la terra ahont trepitjan cubreixi las sepulturas de nostres héroes, que 'ls rius que per ella devallan hagin corregut rojos ab la sanch de nostres martres, quals cadavres fins á la mar, á voltas confosos ab los dels seus enemichs, hi rodolavan, que l' ayre en que 'ns enfonzém y que 'ns bat la cara hagi sotraquejat sovint ab l' espetech dels fusells y la tronada dels canons, duhentnos y enduhéntsen en son vol los gemechs d' agonía y la cridadissa de victoria, de rancunia y de revenjas may

Digitized by Google

prou satisfetas dels fills de la que 's troba encare captiva. Lo Catalanisme arrenca, y, per lo tant, va pendre naturalesa humana, de la tremenda injusticia que 's va cometre contra Catalunya alashoras d' aquella primera espasa que la més vil traydoría li va clavar en son cor de mare amorosíssima. Perque fins á aquell dia Catalunya havia alenat venturosa ab la seva sort, gobernat lo seu cos per l' aletejar de la seva ánima; civilisada y civilisadora de tot lo que la voltava, segons li permetian los avensos del seu temps; agermanada ab honor y ab voluntat fermíssima al Aragó, á Mallorca y á Valencia; guaytant á ple dia, sense sortir de casa seva, desde la balconada dels Pirineus á tota la Europa, alashoras molt més baixa que no pas ella; cubrint ab l' ombra de son cos, al póndres lo sol cap á las terras castellanas, la mar Mediterránea, espill de la seva cara, ahont, al enmirallarse en sas nits, li feyan d' antorxas, dignas sols ellas de la seva grandesa, l' Etna y 'l Vesuvi. Mes allavors va esser quan la superbia d' un home que tenia pertorbada la Iglesia, y que no capím com Deu va consentirho, s' agafá per no caure al cos de Catalunya y al de tota

Digitized by Google

la Confederació aragonesa, arribantse per las trapasserías d' aqueix Papa fals á que la corona honrada dels Berenguers, d' en Jaume 'l *Conqueridor* y d' en Pere 'l Gran passés á la testa d' un Trastamara. Y al proclamarse la malifeta, per boca d' un frare, que parlava del cel, mes que anava ab lo cap baix mirant á la terra, en la que feya de *cacich* com los d' are, en mitj de las aclamacions de la gent mercenaria al prímpcep extranger que per rey 'ns imposavan, se va sentir vibrant y amenassadora la protesta dels bons fills de la Pátria que 's trahía. Y aquella protesta d' un grapat d' homes desconeguts, quals noms y quals despullas lo temps ha engolit en sos abismes, en nom y en representació va ser feta de nostre llinatje, en nom y en representació de nostra rassa, de nostra nacionalitat, en nom y en representació de totas las generacions que havian viscut, de las que vivian y de las que havian de naixer! Y aquell crit esborronador de protesta va quedar pels ayres, y, congriant tempestats espantables y agombolant al estendres altras protestas, va anar d'unas ánimas á unas altras ánimas, d' unas generacions á altras generacions fins á arribar

Digitized by Google

als nostres dias; que aquella protesta y totas las ha fetas lo Catalanisme; que de Casp y d' alashoras arrenca 'l Catalanisme; y de aquell arbre que degota sempre sanch viva nosaltres ne som fins avuy la derrera brotada.

Va naixer, donchs, á Casp la causa de Catalunya, y la nova tristíssima va corre com un llamp per totas las planuras y montanyas de la Terra esglayant á las ánimas. Mes la protesta alsá la veu irada y parlá clar y fort á Balaguer, últim refugi de la que era fins allavoras sens mácula, independencia anyorada catalana. Parlá fort y clar, molt més fort que las bombardas, en la llengua de la Pátria, part de dintre dels seus murs, que no van esser tan ferms com lo pit de sos fills, mentres part de fora 's malehia y 's befava l' esperit de la Pátria en llengua extrangera, que ja may més va deixar de gallejar com á mestressa arrogant y baladrera á Catalunya. Caygué vensuda la causa als peus d' un estrany aborrit fet senyor nostre contra totas las lleys de la Terra; mes la protesta de Casp no hi cabía en cap fossa, y feya son camí de sacrificis dressantse y cayent y tornantse á alsar sempre, encarna-

Digitized by Google

da en los millors fills de la Pátria. Y aixís, un dia 'l veyém al Catalanisme, vestit ab la gramalla dels Consellers de Barcelona y portant la veu de tot un poble, com puja las escalas del palau del intrús pera humiliarlo y aixafar la seva soperbia y llensarlo de la ciutat que es cap de Catalunya, á la que ell amenassa ab lo puny clos, mes de lluny, invocant la venjansa; y un altre dia veyém com traydorament per mans reals s' apunyala al Catalanisme, creyent que se 'l remata, en la presó de Xátiva; y 'l torném á veure dret y arrogant com branda 'l ferro de la protesta armada, y alsa 'l coure en tots los cloquers de Catalunya, llensant arreu de la Terra, empaytats com á gossos folls, á un mal rey Joan y á una pitjor reyna madrastra; y un altre dia torna á caure 'l Catalanisme esclafat sota 'l pes afeixugant de las duas Castellas, que li tirá al demunt en Ferrán lo Católich, asseyenthi assobre, á la fí, com á personificació de la unitat y de tot lo desgavell y rebaixament que vindría ab los sigles, una dona boja, que ella va esser la primera reyna d' Espanya; y torném á veure al Catalanisme altre cop aixecantse, desgavellantho tot y passant per

Digitized by Google

sobre de tot sedejant de llibertat honrada armat ab la dalla y ab la fals dels segadors que en Clarís benehía; y novament lo tornném á veure esmicolat y fet runa trepitjat per los cortesans corromputs d' un rey embrutit y mitj femella; y una altra volta 'l veyém aixecarse com un ressuscitat gegantí plantant cara als dos Estats més poderosos de la terra bandejant de Catalunya un novell rey aborrit; y torná á caure 'l Catalanisme ofegantse en sang sota d' un cel plé de maledicciones ahont tot flamejava, clamant venjansa á la justicia de Deu per tantas vegadas escarnida, abrassat á la bandera gloriosa de Santa Eularia, en la persona d' aquell Rafel de Casanova, que encare es viu al present, prou ho sabeu, pera l' odi de sos enemichs y l' amor nostre.

Mes no va quedar anorreat, no, aquella vegada tampoch l' esperit indomable de Catalunya. No se 'l lligá prou fort encare de peus y mans al demunt d' aquell cadafalch d' ignominia que 's va aixecar sobre 'l barri de Ribera; que ell en lo silenci va anar prenent vida, nodrintse poch á poch de patriotisme, sempre orgullós ab son passat; que la tiranía l' arrencava de la pedra, de la fus-

Digitized by Google

ta y del llibre, més que dels cors no podía, perque ni 'l ferro ni cap altre metall es prou resistent pera lligar per sempre al Catalanisme. Y aixís va ser que un dia va alsar lo cap y 'ls brassos enlayre ja cansat del repós. Y encare que no se 'l coneixía com á tal, hi havía en ell la mateixa sang catalanista que guerrejava contra 'ls francesos. Y més endevant era la sang mateixa que 's revelava contra Madrid en los rebomboris de Barcelona, y en las sevas bullangas de la *Jamancia* ahont brotaren dels carrers las antigas barricadas. Y encare més cap ensá, ja gayrebé en nostres dias, lo Catalanisme va tornar altre cop á recobrar forma, y d' en mitj del moviment despertador de Nacionalitat Catalana, que per tot espuntava, van apareixer á la llum del sol de la terra 'ls Jochs Florals de Barcelona, institució ben de Patria y ben de rassa, reguera de flors olorosíssimas en las que, ab tot, s'hi sentía y encare s'hi sent la pólvora, reguera de flors que d' any en any, com á passera en un riu d' aygua roja, ha anat venint fins á nostres dias, aixecant á son pas totas las forsas de la Terra, tot lo que constituheix un poble, dihent á propis y á estranys: Ja son aquí altre cop los

Digitized by Google

catalans que may acaban lo coratje, los descendents d' aquells que per la llibertat sacrificavan la vida, los catalanistas de Casp, los catalanistas de Balaguer, los catalanistas de Joan II, de Felip IV y de Felip V, los catalanistas d' avuy y los de demá y los de sempre.

Y miréu, senyors, lo que son las mudansas del mon en la marxa dels sigles! Lo que 'l Catalanisme ab l' arma al puny no ha pogut may conseguir, ab tot y sas lluytas desesperadas, ho conseguirá inevitablement per lo camí que s' ha emprés are. Y aixó que nosaltres los fills d' aquesta Terra ho veyém clarament, ab la serenitat del qu' es aprop del terme del viatje y ja abarca ab los ulls la patria sospirada, 'ls nostres enemichs ho veuhen també ab la claretat mateixa, per més que 'ls exasperi y 'ls esvaloti, posantlos com á bojos, que aixó sia. Y 's veu en la seva falta de serenitat al combatrens que han perdut la carta de navegar de que en altres temps contra nosaltres se servían, y per aixó, enlloch de procurar ensopir als fills de Catalunya com avans ab concessions mesquinas, ab promesas de colorayna que al capdevall no més que á bombollas se re-

Digitized by Google

duhían, no la fan avuy que no la errin, empenyentnos ab sos esparveraments més endevant cada dia, com si algú 'ls hi pagués pera que fessin lo seu jornal de polítichs no més que á favor nostre.

Triomfarém, donchs, perque, á més d'estar la rahó tota de la nostra banda, serenament y de cap á peus convensuts fem la feyna; perque som soldats vells de la idea, ja que nostra experiencia la hem adquirida ab los sigles, y no sentím las impaciencias del neófit, ni obrém ab la precipitació dels que, coneixentse, no tenen en las cosas del mon prou fé en lo propi coratje y en la propia constancia y temen desencoratjarse ab lo temps y 'ls obstacles y deixar caure las eynas. Triomfarém, perque hem entrat al sigle xx, y ja en aquest sigle y dintre d' Europa no es possible destruhir aixís com aixís á las rassas fins á ferlas del tot desapareixer, que aquesta va ser la obra dels espanyols á América al apoderarse pels drets de la forsa brutal d' aquells territoris, sagrada propietat dels seus naturals, com ho es nostra Catalunya, y dels castellans ho son las Castellas. Triomfarém, si, perque 'ns trobém á Europa, y als que defensan la seva patria

Digitized by Google

nadiua, als que aixecan per sobre de son cap ab fermesa las taulas santas de sa lley, que son las Bases de Manresa pera nosaltres, se 'ls pot empresonar y desterrar y empobrir, més ja no se 'ls fusella com á aquells tant joves patriotas de la Habana avans de la guerra, y com á n' en Rizal, aquella altre víctima de Filipinas, que tampoch havía pres las armas. Triumfarém, no sols per la civilisació cada dia més gran per ahont avansa nostre poble, que s' instruheix y 's dignifica y adquireix fortuna, sino per la feblesa y desmanegament del contrari; que aixís com los catalans ab sa vida travallosa y ab los privaments y persecucions han guanyat robustesa tant en lo cos com en l' ánima y tant individualment com en conjunt com á rassa, á ells, los de la mamella del Centralisme, los dels empleos y 'ls privilegis, los del gran obrador de terra cuyta ahont s' enmotllan ministres y tot lo joch de figuras que gobernan á Espanya, los ha decandit com á criaturas viciadas, la abundancia d'altres temps, d'aquells temps en que per ells Espanya era Xauxa, llavors que América 'ls hi enviava un riu d' or que semblava inestroncable; or arrencat de cualsevol de las maneras dels

Digitized by Google

palaus y dels temples y dels tronos d' aquellas antigas nissagas, per los drets del bandolerisme assessinadas; or del que no n' ha quedat enlloch ni tantsols lo rastre, per haverse tornat pera la gent d' avuy llosa de plom tant pesanta, que no se la treurán may més de sobre 'l pit los homes que explotan las derreras engrunas que pot donar avuy encare en sas acaballas lo Centralisme. Triomfarém, sí, triomfarém, perque la Espanya d' avuy pateix d' un mal que no té cura; perque l' Espanya d' avuy ha arribat á ser no més que una gran gerra esquerdada de per tot de tant que hi han pegat assobre. Era en un temps plena á curull de riquesas, mes tots los lladres hi han ficat las mans y l' han buydada. Y avuy per poch que se la toqui cau á trossos.

Mes, senyors, sabeu quin es l' obstacle més gran del Catalanisme? Voléu saber ahont se troba en nostre temps lo que priva que sigui rapidíssima la seva marxa y fa descoratjar á aquells que no tenen l' ánima ben trempada pera las grans lluytas, arribant á posar en perill la seva existencia si no tingués las arrels tan fondas y tot ell no vingués de la més pura sanch de nostres

Digitized by Google

pares? Donchs lo perill pera son rápit avensament se troba en la desconeixensa de aquest passat de Catalunya, desconeixensa que fa creure á molts fills de la Terra que 's deu 'l Catalanisme, no á successió la més llegítima d' herencia de familia, suposant una part d' aquesta gent que ell ha nascut avuy mateix, essent fill de la moda com qualsevol altre *sport;* y una altra part, y aquesta es la més numerosa, dels que no tenen vista per veure, que ha vingut al món com á conveniencia dels negocis materials del dia, com á una gran societat mercantil d' interessos mútuos. Y per això, al amor á Catalunya per y pera Catalunya, á l' honra inmaculada de la Pátria, que sempre té de esser al demunt de totas las combinacions d' aquest món, com la honra de la mare es per sobre de totas las riquesas, no hi manca gent que hi posa 'l balans de la casa, 'l resultat del *Debe* y *Haber* en lo llibre del negoci; en qual llibre, llegint entre ratllas, se 'ls hi diu als Goberns: jo afluixaré més ó menos las manifestacions del meu amor á Catalunya, jo extremaré més ó menos la propaganda á favor d' aquesta Terra, y, per lo tant, jo pendré més ó menos part de las

Digitized by Google

Bases de Manresa, ó las faré totas mevas, segons vosaltres vos conduhiréu ab los interessos de Catalunya, segons com protegiréu la agricultura, segons com faréu nous tractats de comers, segons com vagi lo dels concerts económichs, faciliteu nous mercats, aprobeu ó no aprobeu lo de la zona neutral, ó 'm feu altras y altras concessions de noms pomposos que, rosegats per ells avans de donarho, ja gayrebé res hi queda: esquer tot temps en la canya del Centralisme ab que ha jugat miserablement ab Catalunya. Y lo més trist de tot es que encare hi jugui: y prou n' hi ha d' exemples. Essent aixís que 'l Catalanisme no es cuestió de diners ni de altres profits particulars, y 'l pensarho ja indigna; que 'l Catalanisme, y diguemho una altra vegada y cent, fora vil de tota vilesa si s' allargués ó s' encongís segons lo preu ab que á Madrid nos compressin, que no hi ha prou diners al món pera comprar aquesta idea que tanta sanch costa. Perque per demunt de la propietat individual hi ha la propietat de tots, la propietat colectiva, que es la Terra Mare, propietat d' honor, propietat d' esperit; que aixís com pera 'l seu ús, la hisenda y la casa y la fábrica es

Digitized by Google

de qui 'n té la possessió per herencia ó per compra, devant de la Pátria la propietat de aqueixa gleba que 's diu Catalunya, ab tot lo que en la seva falda 's sustenta, es per un igual de tots los catalans, tingan las ideas políticas que vulgan, tant dels potentats com dels que viscan dels seus jornals; que tots los catalans, girantse dels Pirineus á més enllá del Ebre, poden dir y deuhen dir ab orgull: tot aixó es nostre; nosaltres ne som los amos; tot aixó 'ns ha pervingut de nostres passats; á nosaltres nos cal defensarho: terra, honor, carácter, llengua, lleys, costums, llibertats. Som á casa nostra; y més curt y expressiu, que ja n' hi ha prou: som á Catalunya.

Segurs estém, senyors y companys de Catalanisme, de que s' arribará á pensar y á sentir d' aquesta mateixa manera per tothom en tota la Pátria. Que avuy no s' hi sent prou, no pot duptarsen. Mes, ben considerat, es natural que aixís passi. Al malalt que ha arribat á las portas de la mort no se 'l refá ni se 'l posa dret en cuatre dias. Lo jovent que s' está formant prou que puja com cal, dret-igual de l' ánima. Mes de la gent que ha viscut, y molta encare hi viu,

Digitized by Google

protegida directa ó indirectament per los homes del Centralisme, y mercés á n' ells ha pogut satisfer ambicions, vanitats y venjansas, donada la humana miseria, quína cosa més natural no es, encare que fassi pena 'l confessarho, que, al parlárloshi de la dignitat de Catalunya, de la llibertat de Catalunya, á n' ells que sols han viscut pera ells mateixos la millor part de sa vida, lo primer que 'ls hi acudeixi sia 'l calcular en quant se poden perjudicar ó en quant poden beneficiarse ab aquesta campanya del Catalanisme? Donchs á que 'l Catalanisme d' avuy sia en sa honradesa y en son sacrifici 'l mateix Catalanisme de las passadas centurias, lo qual se trobava net y pur de tot egoísme; donchs á contrarrestar y anular als que no 'l sápigan sentir en tota la seva grandesa, cal que s' esforsin á travallar los bons fills de Catalunya. Siguém catalanistas, senyors, perque som catalans. Catalans per dret propi, perque venim d' un llinatje que ho ha sigut sempre de catalans. Catalans per fora, peró catalans encare més per dintre; catalans fins al moll dels ossos y fins als replechs més enfondits de l' ánima; catalans desperts, ben desperts, perque no

Digitized by Google

se 'ns enganyi ni 'ns falsifiqui 'l programa la influencia forastera, franca ó disfressada traydorament ab ropatjes de casa. Catalans á tots los vents y á tot dia y á tota hora. Y no sols ben desperts, sino dormint, y somniant y tot, siguém no més que catalans, sempre catalans y fora!

Nos han dit, senyors y companys, que 'ls catalanistas somniavam, y, per lo tant, que no eram homes práctichs. Y féune memoria: somniadors los hi deyan als cuatre poetas que vessant d' amor patri anunciaren anys enrera 'l desvetllament general del Catalanisme; y somniadors los hi seguiren dihent als poetas y als prosadors que reculliren los materials pera las Bases de Manresa molts homes enfatuats que 's tenian ells mateixos per homes práctichs, y que al donárlashi vida la «Unió Catalanista» se n' enreyan, y després, posantlas sobre de son cap, las han reconegudas. Homes práctichs! Aqueix nom de práctichs, parlantse de Catalunya, de las sevas reivindicacions, del entussiasme per la seva causa, del amor vehementíssim que per ella sent l' ánima y que es lo que fa 'ls miracles, sempre m' ha causat la més fonda pena, y, recordant los

Digitized by Google

fets més dolorosos de nostra historia en edats ben llunyanas, á més de la pena, indignació y vergonya. Homes práctichs van ser los de cor glassat y sense conciencia que abandonaren á en Jaume d' Urgell posantse als peus d' en Ferrán d' Antequera. Home práctich va ser lo rey Ferrán lo Católich que, sofrint humiliacions sens terme, caygudas totas sobre nosaltres, se casá ab Isabel, la pubilla de Castella. Homes práctichs los catalans que servian als dos Felips ajudant á agarrotar y clavar en creu, com á sayons que eran, á Catalunya. Homes práctichs los afrancesats, ab aquell altre Ferrán com tots ells de mala raleya, que ballavan y bebian mentres agonitzavan y 's morian de fam los somniadors de Girona. Y qui més somniador que en Clarís, que morí esperansat sentint trotar al carrer aprop d' ell los cavalls de la Fransa? Y qui més somniador que aquell Joseph Moragas, qual cap posat en lo portal de Mar encare llarch temps en la Pátria somniava? Homes práctichs, los més práctichs de tot lo món, son los juheus, y, ab tot y esser práctichs, no tenen pátria, sino que potser per lo mateix que ho son no la tenen. Somniador era Co-

Digitized by Google

lon y ensopegá ab un món nou que li sortí d'enmitj de las onas. Fins á Jesús, senyors, fins á Jesús li deyan somniador: y Judas era 'l práctich!

Fent, senyors y companys, activament, desinteressadament, ab bandera de intranzigencia, com fins are ha vingut fentse, la predicació del Catalanisme; travallant sempre á la llum del dia; rebutjant pactes y contractes ab los enemichs que sols van á que 's posi un mos á la propaganda; portant per únich guía y capdill lo Dret y la Justicia; sacrificant al home per la puresa inmaculada de la idea, la honradesa y la grandor de la causa anirán omplint de claror despertadora á totas las conciencias, fins á aquellas més ennegridas y perturbadas. Y l' amor á la terra nadiva que, fins molts que no se 'l saben com á caliu entre cendras lo covan, s' anirá posant per demunt dels interessos privats, dels egoismes mesquins de la vida. Y l' entussiasme pels combats generosos del Catalanisme á la fí arrossegará á tot lo que valgui ab realitat de valer dintre de nostra idolatrada Catalunya. Y ja no hi haurá poder humá que la deturi l' embranzida de tots, la embranzida dels hereus del passat,

Digitized by Google

que 's desvetlla en ajuntar, cumplint son sagrat ministeri, la «Unió Catalanista». Y tots abrassats en germanor estretíssima y franca y enlayrada arribarém, sense tenir de vessar més sanch ni més llágrimas, á la decissiva, y. per lo tant, á la darrera de las victorias de la causa.

Y allavors ja no tindrá rahó de ser lo Catalanisme, perque Catalunya, senyora de ella mateixa, será sols catalana com en sos millors dias.

Senyors, mans á la feyna, y que aviat aixó sia.

Digitized by Google

CATALUNYA ROMANISADA

FESTIVAL EN LO

PALAU DE BELLAS ARTS DE BARCELONA

Digitized by Google

Discurs llegit lo dia
17 de Maig de 1903.

Digitized by Google

Salve, oh Tarraco! Salve, oh tu, Colonia Julia Victrix Triumphalis Tarraco!

Ets una fita eterna, que ab sos brassos, colrats per la xardor de las batallas, la geganta Roma clavá en lo coster de Catalunya. Ets lo costellám esbalandrat y revellit de una inmensa tri-rem, que, carregada d' héroes y de deus, va encallar en tas platjas. Ets lo niu ciclopi ahont l' áliga de Roma, qu' amagava á la terra la llum del sol, s' ajocá ab l' áliga dels Pirineus, empeltant vida nova á nostra rassa.

Ton cercle, tancat d' altíssimas murallas, lo bastiren los rengles dels atrafegats titans, fenthi camins á semblansa de formigas feyneteras, duyent en sas esquenas, oh Tarra-

Digitized by Google

co, 'ls carreus colossals de barroers escayres.

De dintre de ton clós altíssim, oh Tarraco, d' eixa copa de pedra omplenada á vessar de sanch viventa y engendradora, n' eixiren, sense may estroncarse, rius y més rius de legions consularias, que, escampantse per lo terrer de Catalunya, hi passaren ab la destrucció de la mort, deixanthi las transformacions de la vida.

Esclafaren las legions de Roma nostres conreus payrals, hont la vida era dolsa, pel mitj de las hortas gemadas y dels vergers en florida. Las rastalladas de garbas de pesantas espigas los hi feren d' antorxas guiadoras ab que avansavan en la nit, terra endins, las cohorts enardidas. Fugían devant d' ellas, belant espahordits, los remats que s' estimbavan, y feyan estremir ab sos udols los tornaveus de las montanyas las feras selvatginas. Y pera obrirse ampla vía, trasmudavan los boscos milenaris en mars de flamejantas onadas, que, escalant los espays altíssims, llengotejavan fins al cel, socarrant y desprenent sa blavor á las estrellas. Los rius de dalt á baix vermellejaren, arrossegant fins á la mar las despullas recremadas y sangnosas de las llars destruhi-

Digitized by Google

das, y 'ls fills tots de las encontradas avuy catalanas, aquells nostres passats que eran avis de nostres avis, s' aplegaren en las afraus més reclosas y montanyanas, y fent fortalesàs de sos pits indomables, devallaren, com á mánega de tempesta, pretenent ab sos núvols de darts y de pedra aturar la embranzida de la voluntat romana, que, agavelladora, avansava sense treva, essentli cada passa 'l grahó d' una montanya, aturantse tantsols al plantar, en las més altas y cimbelladas, sos trofeus de victoria.

Lluytaren fins á morir, perdut en las venas lo darrer escorrím de la sanch bullidora, ó fins á doblegarse, vensut lo cos, carregats de grillons afeixugants, los avis dels nostres avis en las terras catalanas. Caygueren arrapats als peus dels vencedors, unglejantlos encare en l' agonía aquells héroes nostres, carn de la nostra carn y vida de la nostra vida, motejats ja alashoras de barbres perque eran fidels fins al últim sacrifici á las tradicions heretadas de la llar nadiua, á las lleys payrals y santas trenadas ab nostre ser de dés la font desconeguda d' ahont va brollar nostra rassa. Moriren sos réguls á tall d' espasa, en mitj de la degolla, en la barreja

Digitized by Google

de las batallas, ó en lo cadafalch dels presoners vensuts, botent al cop de la destral la testa del patrici, que crida encara ab boca regollosa independencia y llibertat al caure en mitj de la gentada de sos pobles irats y famolenchs, més que de nudriments pel cos, de vida de llibertat y d' independencia pera la seva patria que'ls extrangers anorreavan.

Y Roma á la fí 's va plegar de brassos veyentse senyora, d' un cap á l' altre, dels pobles de Catalunya, imposántloshi sas lleys y sas costums y sos deus y sa llengua á las generacions de la nostra nissaga, que s'aplanaren seguidament baix de sos peus, los que eran més ó menys esclafadors segons més ó menys per terra s' esvalotavan los cayguts ó s' ensopían ó á la seva dissort se resignavan.

Més las terras tenen ánima: que, d' ensá que 'l món es món, cada terra, ab sas fitas partioneras d' altras terras, per la naturalesa posadas, té la seva ánima propia, que imposa soberana las sevas lleys fonamentals, invariables y absolutas á tot lo que en sa falda s' aguanta y ab la llet de sos pits s' alimenta. Que pot la voluntat dels homes y dels deus descorullar las montanyas, capgirar los rius y buydar las concas dels mars, pe-

Digitized by Google

trificant com al Sahara las sevas onas; que poden trasbalsarse d' un continent als altres continents, com en las edats emigradoras, las tribus y las rassas, disfressantlas, si 's vol, fins en la carn de sas vestiduras; mes entremitj de tot y per sobre de totas las mudansas, á la curta ó á la llarga hi traspuará viventa y despertadora l' ánima de cada terra, y, confonentse á la fí vensuts y vencedors assobre 'ls llochs mateixos ahont després de la lluyta reposaren, donarán, es cert, forma nova á las generacions que ab las edats que van venint s' hi engendrin, mes aqueixas generacions, dintre 'ls motllos nous, contindrán la mateixa substancia: que aquestos pobles serán en sa essencia y en tot son esser, fins lo més íntim de sas entranyas, esperit d' aquellas mateixas generacions y d' aquells mateixos pobles primitius d' hont devallém, volguts cent cops arrebassar de soca-arrel per cartaginesos y romans de la Terra que es nostra, perque ella es nosaltres mateixos, mes sempre reviscolats al través de las centurias per virtut d' aqueixa mateixa ánima que no'ns desampara. Que Catalunya ha tingut sempre ánima propia, ánima que li ha donat tot temps cor propi y polsacions pro-

Digitized by Google

pias per tot son ser, encomanantli coratje de personalitat y aspiració insaciable d' independencia: essent, temps enllá, tant nosaltres ab ánima propia y destriadora barrejats y endogalats per cartaginesos y romans, com més ensá en mitj de las onadas francas, y godas, y alarbas, y castellanas y francesas. Y aixís seguirém essent sempre, sedejant tot temps per la llibertat l' ánima de la nostra Terra fins á la consumació dels sigles, en la darrera de las horas de totas las terras que viscan.

Mes aquest amor á tot lo que es propiament herencia de nostres passats, en nostre terrer nadiu no 'ns fa esser malagrahits ab aquells pobles forasters que, després de la lluyta armada, ab son saber nos empenyeren per los avensos de la vida y dels quals portém quelcóm d' inesborrable en nostra inteligencia y part de la seva sanch en nostras venas. Y per aixó avuy, al invocar en aquesta festa de la Bellesa lo passat de nostras encontradas, acudim conmoguts á tú, oh Tarraco, que en nostra Terra personificas y perpetúas la recordansa d' aqueix poder de Roma. Y per aixó, pera contemplar á plaher ta fesomía venerable, aném á tú,

Digitized by Google

apartant ab tot respecte 'ls sigles que 'ls ne separan, com si ab las mans tremolosas apartessim la cabellera espessehida y llarga que cobrís la cara d' una morta. Y al véuret á tú, oh Tarraco, eixir de sota d' ella, severa y trista, de color terrosa, ab parpres cayguts y creuhada d' arrugas, lo cor bat ab afany y més depressa, com si en ell hi haguessin batements de cors d' aquells homes nostres en aquellas edats passadas; y 'l front s' abaixa devant teu ab conmiseració fondíssima, y com devant d' un deu mort que s' ha quedat de pedra, y ab tota la forsa de nostra ánima, 't dihém: Oh, salve Tarraco, imatje y personificació de Roma, la Roma creadora, la nació més prepotent y agavelladora del món. Puig tan gran vares esser, que, al caure sens vida, no s' ha pogut may obrir una fossa prou gran pera que hi capiguessis tota, y en vá 'ls sigles han anat tirant sens repós terra al demunt de tas despullas volguente colgar tota, que 'ls teus peus, oh Roma, sempre surten enfora!

Y per aixó 't veig encare á tú, oh majestat de Roma, per sobre de la nostra Catalunya, que hi deixares á la vora de la mar aqueixa fita eterna que ab los brassos terra

Digitized by Google

endins plantares, com á sagell inesborrable de ton pas per nostra rassa.

Y ab la voluntat de l' ánima, en la foscor de la nit, jo 't miro á tú com despertas y prens una altra volta carnal vestidura, y te 'n vas per tos carrers, oh esperit de Tarraco, mal revolt en ta vella túnica de victorias, regirant ab ta llansa de combat, pel temps rovellada, 'ls enderrochs gloriosos, cercant despullas esmicoladas de tas aras y temples y palaus de columnatas enorgullidas. Y 't miro com pujas afanyós als llochs més alts de ta ciutat patricia, que dorm ensopida, com si volguessis consultar un altre cop á las estrellas, que ja no't coneixen perque de tú s' oblidaren. Y cercas adelerat aquell palau d' August de prepotenta grandesa, renoch encongit avuy fins á tornarse 'l tristíssim castell de Pilat miserable; y t' empujas per ell guaytant, desde son cim que s' esllevissa, si arriban de la banda de la mar, que va esser teva, tas corruas de trirems y de galeras superbiosas que á sa voluntat los vents, fets tos esclaus, te conduhian; y, enlloch de sentir com retrunyen sos corns de guerra missatjers de procónsuls y de céssars, t' arriba de la mar lo brunzir de

Digitized by Google

las sirenas modernas, guiatje anunciador dels piróscafos italians, que transportan á la América las aixáms sobreras de tas gents desvalgudas. Y 't giras cap á la Terra Catalana y tot hi dorm en l' ampla nit en sas planuras y montanyas. Y al lluny, enllá de enllá, ben sol, sobre la via romana, prou que te 'l miras, torrat per sigles de sol y de serenas, escamarlat per no caure, com s' adressa, fent encare de centinella d' avansada, l' Arch de Bará, may més pera tú guayta de vius contra de vius, sino vetllador tantsols de la fossana inmensa de las centurias ahont dormen, fredas y pera sempre barrejadas ab las cendras dels saguntins, las cendras dels Barcas, dels Escipions y dels Sertorians, las cendras, ay! de nosaltres mateixos quan, morint per la llibertat, nos déyam Indibil y Mandoni. Y al despuntar lo sol del nou dia, jo 't sé veure á tú encare, oh esperit de Roma, com flamejan tots ulls esperansats de vida, mirant brillejar d' assí d' allá, sobre las planuras y las valls de Catalunya, que pel travall se despertan, punts lluminosos que 't sembla que caminan y que prens per reflectes dels capells y de las llansas y espasas de tas llegions que

Digitized by Google

tornan... Y son no més los reflectes de l' aygua dels rius que assahonan las terras y la llum del sol naixent que llampega poderosa y enlluhernadora sobre 'ls vidres de las fábricas catalanas, que travallan febrosas teixintli á Catalunya 'l mantell de regina. Que tú, colonia Julia Victrix Triumphalis Tarraco, has passat pera sempre, com passa y passará tot lo que á la forsa s' imposa. Que per voluntat de Deu li ha arribat son dia y va á sonar la seva primera hora de victoria y de llibertat á Catalunya.

Digitized by Google

Á L' EMILI VILANOVA

EN L' ATENEO BARCELONÉS

Digitized by Google

Discurs llegit en la vetllada necrológica del 13 de Juny de 1906.

Digitized by Google

Com de costúm, l' Emili Vilanova va compareixer lo diumenge á la nostra colla del café Continental, hont encara hi trobava 'l caliu agradós de la colla antiga. Hi passavam l' estona parlant un xich de cada cosa del dia, amanintho ell tot ab la seva gracia frescal de sempre, que ni per un instant l' havía perduda, y al despedirnos cap al vespre, li vaig dir: «Ara á tu no 't tornarém á veure fins al altre diumenge», responentme ell tot content: «Nó, abans: ara fins al dimars, qu' es la Mare de Deu».

Y al esser aquell dimars, diada de la Mare de Deu d' Agost, l' Emili Vilanova ja estava de cós present. Havía mort la mateixa nit, sense una queixa, sense un sospir, sen-

Digitized by Google

se cap manifestació d' agonía: havía mort com qui tanca 'ls ulls cada vespre pera tornarlos á obrir tranquilament á la claror de la vinenta matinada. Ja 'ns varem tornar á trobar, ja, per la diada de la Mare de Deu, com havíam quedat. sinó que á n' ell se 'l veya extés á sobre de son llit de mort, ab aquell repós de tots los reposos que compreném de la vida, y jo 'm veya dret á sos peus, sense poder apartar los ulls de la seva cara, com sempre tant serena, tan bondadosa, tan ennoblida, derrera de la que 'm semblava que encare hi bregués pera manifestársem la seva ánima, volguentme donar, alegrament com sempre, la benvinguda.

Y en aquells moments de contemplació dolorosa en que, devant de la sublimitat de la Mort, tot lo qu' es present en nostra existencia se 'ns esborra, me vaig trobar transportat á uns temps molt allunyats dels d' ara; y 'm vaig veure també devant per devant de l' Emili Vilanova; més jóves los dos y plens de vida y de tota mena de ilusions de Patria Catalana, 'l dia en que 'ns varem coneixer, allá en la petita casa de *La Renaixensa,* del carrer de la Porta Ferrissa, duyent ell per primera vegada, pera la qu' alas-

Digitized by Google

horas encare sols era revista quinzenal, lo devanter de sos articles: *Gitanesca,* al que havían de seguir altras obras mestres, totas de preu inestimable, enfilall de pedras finíssimas que ha d' enjoyar eternament á Catalunya y que no 'n posseheix ni 'n rumbejará de millors cap altra literatura de la terra.

Y no sols lo veya á l' Emili Vilanova en lo dia en que 'ns donarem la primera encaixada d' una amistat que tenía de durar més que la vida, sinó que 'l veya també en totas las festas literarias, qu' en totas hi va pendre part d' ensá d' aquell dia, sempre destacantse als primers llochs, sense semblar may que hi era; en totas las nostras solemnitats políticas en aquells temps dels «cuatre bojos», sempre votant y posant son nom sota las conclusions més radicals dels programas, com la cosa més senzilla y natural de la terra; vessanthi en uns y altres actes tot lo seu amor de Patria, tot lo seu sentiment de artista, tota la seva ánima gran; que per ell, bellesa y Patria y bondat y honradesa formavan un cós y un esperit únich. Y á aixó 's debía que tant en sos llibres, com en sas conversas, com en son procedir envers l' amistat y la familia y la Terra, s' hi trobés sem-

Digitized by Google

pre en ell ben fos tot lo que constituheix l' home perfecte: que ho era de perfecte 'l nostre Emili Vilanova pera tots los que 'l conegueren y á fons tinguerem la sort de tractarlo.

Y 'l veya al amich estimadíssim, més encare que en altres llochs, en aqueixos dinars dels Jochs Florals que 's celebravan, y més ó menys se celebran al present, lo vespre mateix de la Festa de Llotja, en llarguíssima taula que arribava de cap á cap de la gran sala de ca 'n Justin, voltada en aquell temps, que are nó, d' amichs y companys, joves y vells, de gran cor tots, asseguts á la barreja, segurs, quan á fóra no s' hi creya gens, del despertament complert de Catalunya, que se 'n venía. Y jo 'l veya al nostre Emili Vilanova sortint fins á mitj cos per sobre 'l cap de tothom, dret, en la part mitjansera de la taula, llegint en fullas desiguals, que era hont ell escrivía, aquell son derrer article encara ab la tinta fresca per haverlo fet á última hora per aquell acte, mentres nostra petita gentada l' escoltava ab reculliment, fixas las miradas en ell, acostantse poch á poch los que eran més lluny, anantlo voltant estretament tothom per no

Digitized by Google

perdre ni una paraula d' aquell dir tan modest y tan persuassiu, d' aquella gracia inimitable que may era efectista y sempre era de bonas entranyas, d' aquella presentació de personatjes tan vivents, sempre nous en son tirat y en son sentir y sempre 'ls mateixos en la part més fonda de la seva essencia, per portar tots á dintre l' ánima de la rassa. Y en tant que anava dihent, á las portas de la gran sala s' hi ajuntava poch á poch, respectuós, tot lo servey de la casa; y la gent forastera dels altres menjadors hi anava acudint també, atreta pels aplaudiments y las exclamacions xardorosas que 'ls sorprenían. Y 'ls que 's trobavan derrera allargavan lo coll per sobre las espatllas dels altres, rihent de cop dels acudits escayents que sentían, més anántsen molts d' ells, al acabarse la lectura, tot aixugantse las llágrimas. Que ningú entre tots nosaltres, ningú 'n sabía tant del art de fer batre 'l cor depressa, de fernos descobrir dintre de nostras vidas mateixas fonts de sentiments delicadíssims que abans no hi regalimavan. Y aixó que entorn de l' Emili Vilanova s' hi acoblavan l' Aguiló, en Bartrina, l' Ixart, mossen Cinto, en Querol de Valencia, en Sardá, en Pagés de

Digitized by Google

Puig, en Frederich Soler, en Bertrán y Bros, en Calvet, en Serra y Capdelacreu y tants altres escriptors de cap-d' ala; y no retrech sinó aquells que, havent mort abans que l' Emili Vilanova, se deuhen haver acoblat també en l' altra vida pera sortirlo á rebre.

Y me 'n vaig anar de la casa de l' Emili Vilanova, d' aquell niu d' aurenetas arrapat fa tants de sigles á l' antiga muralla de Barcelona, ab lo cor desamparat y plé de tristesas, com si hi deixés part de mí mateix á la vora d' aquell llit tant negre. Y 'm vaig ficar á la ventura per aquells barris seus, que per tot arreu hi trobava la seva obra: la seva gent; anant y venint uns pels carrers ombrívols, de parets escarbotadas y surencas, trencats per recolzadas y voltas foscas; altres á las portas de las botigas mitj closas per esser festa, ó prenent la fresca derrera las cortinas dels balcons y á las finestras petitas, trayent lo cap pel mitj de las clavellinas ó de las emparradoras. Y 'm trobava més que may que jo no era gens foraster en aquells llochs, que tota aquella vida ell me l'havia feta coneixer y tractar en sos llibres. Y'm semblava que tothom estava trist y que s' aturava la gent al toparse y parlava d' ell,

Digitized by Google

y feyan collas als portals de las escaletas y al peu de las botigas tot dihentsho que l' Emili Vilanova era mort. Jo no me'n sabia sortir d' aquellas barriadas, girant cantons, seguint calmosament á tothom, que tothom me semblava que era amich meu perque era la gent de l' Emili Vilanova. Y 'm creya coneixer al senyor *Salvador,* l' alcalde de barri del carrer del Metjes; á *en Tit,* lo fusteret de falcas y pasteretas del carrer del Mill; veya passar *en Pere,* 'l tirador d' or que havia deixat l' ofici perque havia anat á menos, y 'm venian desitjos d' aturarlos y dilshi que en Vilanova era mort. Entrar á la botiga de llauner del fill d' en *Joseph* y la *María*, y á cal *Magí* y la *Francisca* calsinayres, y dírloshi que en Vilanova era mort. Y dirho á cal *Mingo* de la Daguería, á cal *Nyerri* del Pont de la Parra, y á can *Carlets* lo de l' aygua y anís ab lo cistell y 'ls cantis, y pujar al pis d' aquell violinista tan trist que feya plorar al violí, pera que 'l fes plorar forsa pel nostre Vilanova. Y á cal *Ponet,* lo vell miliciano, pera que aplegués als noys del barri y 'ls fes estar tristos, ja que á n' ell tant lo creyan, per la mort d' en Vilanova. Y anármen á cala

Digitized by Google

Ciutat y dirho als municipals y serenos, que ell tant coneixia y ab los que tan bondadós era sempre, que havia mort en Vilanova, perque pujèssin á totas las escalas, y que truquessin á totas las portas, sobretot als pisets més humils, allá hont viuhen totas solas las ánimas més tristas, y que 'ls hi expliquessin que en Vilanova era mort. Y que ho fessin saber á las parroquias quals campanars eran las fitas del seu reyalme: Santa María, Sant Just, Sant Cugat, Sant Francisco, Sant Pere... Y á la Seu hont hi ha aquella Thomasa, quina veu ell deya que entre duascentas campanas que toquessin alhora coneixeria, perque ventessin totas, totas las d' aquellas barriadas, per l' Emili Vilanova, que no se 'ls hi moriria may més ningú d' aquella antiga Barcelona que fos més bo, més noble, més just que ell, ni que prediqués ab més cor que ell la bondat y la bellesa de Deu reflectada en los homes.

Y, després, tot aquell dia, com un tribut de veneració al amich estimadíssim, me 'l vaig passar á casa meva fullejant y rellegint los seus llibres, refrescant la recordansa de alguns d' aquells cuadros de costums, de

Digitized by Google

cap á cap veritables, mitj oblidats per la llunyana distancia de la seva aparició á la vida, tornant á assaborir aqueixos y altres, que, encare que 'm fossin ben presents, hi descobria alashoras bellesas novas que may las havia sentidas, tant en lo seu esperit com en la seva lletra. Y cóm creixia á la meva contemplació la figura del incomparable artista barceloní quan encare las sevas despullas eran sobre la terra! Quína armonía més intensa, més escayenta, més de casa nostra hi trobava en aquell llenguatje tan seu, que 's descapdellava ab naturalitat y frescor y claretat admirables sempre, sense la més petita senyal d' entercaments ni de cansanci! Y quín amor més gran d' humanitat! Y quína delicadesa més íntima y més exquisida en los sentiments dels personatjes! Y quína honradesa tan exemplar, tan neta, tan brilladora en aquells interiors de menestralería catalana, hont lo qui ho llegeix se troba á tot son pler y sent que posa estimació pera aquella gent resignada ab sa pobresa, prenenthi part tant en las sevas alegrías com en las sevas penas! Qué n' hi ha d' escalfor de familia en aquell piset de *Lo nostre pá,* hont lo marit y 'ls cinch fills tots

Digitized by Google

portan lo dissapte la setmanada á la mare, qui més grossa, qui més petita, que alló sembla un bescambi; á n' aquella mare que quan los cinch fills eran menuts feya 'l miracle de partírloshi duas taronjas donantne mitja á cada hú y encare quedantli grills per altre cop acontentarlos! Qué se 'n troba d' hermosura de cor en aquell esguerradet memorialista que porta la diversió dels altres á sobre y que diu que val més un de trist si n' han de resultar tants d' alegres, y que quan li dictava las cartas pera 'l xicot la dona que ell en secret estimava, deya que entreveya la Gloria amarrat á las reixas dels Llims! Y qué 'n deu esser de bon home aquell forjador, cumplidor sempre del seu travall, que tan felís se troba á las horas del repós, que no comprén quan es que descansan aquells que no fan res! Y quí no admira á en Felip, lo mosso del carretó que va treure mil cinchcents duros y 'ls va colocar en papers, robántloshi uns lladres ben vestits, que diu ell, y que viu ab la por de que se n' enteri la dona, qué 's pensa que son richs! A en Baldiri, 'l manobre que 's desvesa de renegar per no donar mal exemple als seus fills! A en Batista, l' aprenent, tan

Digitized by Google

agrahit del amo, que 's proposa esser un bon manyá pera ferlo quedar be! Y á n' aquell altre bon home que estava content quan tancavan la porta del cementiri, semblantli que la Mort també reposava de nit!

Y quína felicitat no hi ha en las ánimas d' aquell seguit de carreters y cotxers quan fan camí pels llibres de l' Emili Vilanova, honrats, bonjans, ditxosots, gosant en sa pobresa á plens pulmons de sa vida sanitosa, gosant més que tanta gent rica ó vanitosament sábia, que 's diuhen en Bonvenido, en Xaranda, en Paperina, lo Manquet, lo Pitero, en Geni, en Virolant, en Peret lo del cotxe d' Arbucias, en Félix, tan enamorat del *Soberano,* que 's pensa que li ha de portar la sort á casa, en Mil-homes, que fa creure á la pobra de la seva mare, pera ferla contenta, que las noyas se trastocan per ell, essent aixís que 'l desprecian per menut y escarransit, y altres y altres cotxers y carreters que tots han devallat de pares com cal y son de tan bona jeya!

Y entre la colla dels serenos d' en Vilanova cóm sobressurt aquell Gervasi, que un cop va plantar cara al general Zapatero, que viu tan enamorat del seu ofici, que las nits

Digitized by Google

claras y hermosas li sab greu que sian tan pochs á contemplarlas, y que li dol que la seva dona sia casada perque li aniria á cantar com quan la festejava! Y aquell joch de serenos dels voltants de la Argentería, en Minguet y en Manel encaparrats ab los vigilants, que per mor d' ells ningú 'ls respecta! Y l' Oriol, que ja té un fill que canta á las Hortas, rondinayre també contra 'ls vigilants, d' aqueixos muts que ell diu, de aqueixos escarcellers que fan soroll de cadenas!

Y que no son ben simpátichs los municipals de l' Emili Vilanova, aqueixa gent vinguda gayrebé tota de fora de Catalunya, 'ls Fernández, los Giménez y Menéndez de *Las Maduxayres,* de *Casa l' Alcalde,* de las *Gitanescas,* de *Las bodas d' en Cirilo*, *En Perladillo* y tants altres que 's presentan quan convé en sas obras, tots formals, bonas personas, trossos-de-pá, parlant mitj castellá mitj catalá, mes ja semblant los seus carácters més de la Terra que no pas de forastería, que també 'ls pobres municipals,—y prou que ho havia cullit en Vilanova,—al bregar sempre ab gent catalana, al casarse ab noyas barceloninas, y tenint

Digitized by Google

fills que 'ls hi pujan de cap á peus de la Terra, s' han anat tornant catalans, llevat de la llengua, que 'ls hi es revessa!

Y las donas dels cuadros d' en Vilanova! Oh!, las donas dels seus cuadros son un prodigi de veritat, tant ó més encare, si aixó pogués esser, que 'ls homes de las sevas obras mateixas. Quínas donas més catalanas! Quínas donas més veritablement de casa nostra en tota la extensió de la paraula, tant en lo parlar, com en lo pensar, com en lo viure! Lo cor se sent orgullós de que sian donas de la nostra Terra. Miréuselas passar, feyneteras y endressadas sempre, graciosetas y ben justas en lo dir, y reflexivas y escayentas... y anant per feyna. Quína felicitat més complerta no resplandeix en tota la cara de las que no tenen penas! Quína resignació més de bona lley y más esperansada en los ulls de las que pateixen! Y pujant á casa d' ellas, quínas estadas més netas que tenen, ab aquella olor de salut de las bugadas de llorer y cendra! Las unas vehinas donan consells profitosos á las altras, ajudantse en sos travalls tota la escaleta, com si fos no més una bresca d' un mateix rusch d' abellas. Quan parlan del

Digitized by Google

home de casa, l' una á l' altra 's prenen la paraula de contentas, retrayentse 'ls mérits d' ells, que no las deixan tocar de peus á terra, que las portan en palmas. Quín ayre totas de mestressas del seu bras! Quan ve la nit, cóm s' adormen en santa pau, ab lo marit al costat, pensant en los fills, repassant los estalvis del dia, que han de fer creixer lo reconet per las horas de la vellesa!

Las donas catalanas d' are y las que vindrán li han d' estar ben agrahidas, per la manera com ha inmortalisat lo seu sexe, al escriptor incomparable.

Lo llenguatje de l' Emili Vilanova es avans que tot y per sobre de tot ben be de Catalunya. No hi ha may en ell ni inflors ni efectismes; ni es may anticuat, ni barreja may en sos diálechs expressions fora d' us á casa nostra, essent, á més de catalá, sempre á la catalana y tal com se 'n serveix la gent que ell fa viure, que no sols se conserva pura la llengua de la Pátria y ab paraulas per tot al cor de la Montanya, sino al cor de ciutats com Barcelona, principalment en los barris de que ell n' estava tan enamorat y hont feya vida. En sos llibres, tant si parla ell directament, com si posa la

Digitized by Google

conversa en boca de sos personatjes, may s' hi troba regust de castellá ni de francés, com s' hi veu en los escrits d' aquells que per passar y repassar massa l' Ebre ó per mirar exclusivament á Europa, que diuhen, s' han oblidat de que respiran á Catalunya y de que tenen ánima catalana, bastint una literatura monstruosa. Y aqueixa tria admirable en lo dir, que caracterisa 'l llenguatje d' en Vilanova, s' hi destaca també en los assumptos per ell preferits y en la manera honrada y de bon gust ab que 'ls desenrotlla. No s' hi veuhen may en ells sensiblerías ploraneras, ni desitjos hipócritas de fer lo predicot de moral casolana pera atráures l' éxit entre la gent de sa casa, que dihém; peró tampoch pera conseguir lo dels tabalots y valents de la literatura, acut may en sa vida á la presentació d'assumptos d' ells mateixos bruts, á comparacions desvergonyidas, á escenas de mala criansa... Tot lo que ell pinta ho pot pintar ben be, perque ho coneix, perque ho ha viscut y li ha arrlbat tan aviat rihent com plorant á dintre de l' ánima. Ho ha estudiat sobre 'l natural, nó de segona má en altres llibres, y ha triat lo artístich perque era artista, y ha

Digitized by Google

compadit y ha embellit al desgraciat y al desamparat perque tenia 'l cor bo: allá hont ha vist un sér estrafet per la naturalesa, no hi ha anat ell, nó, entre 'ls xicots tirantli pedras, sino que ha plorat ab aquell sér infelís y l' ha servat estretament en sos brassos. Perque era sá ha escrit be, y no s' ha enmirallat en cap altre escriptor sino en los ulls serens del seu poble.

Y are observis si estava enamorat de la llengua d' aquest poble, que escrivia:

Ves si n' es d' hermosa y ensenyorida, que jo de quitxalla he anat creyent, desde que m' encisava ab las relacions de *La Passió,* que Jesús y la Mare de Deu parlavan catalá; y are, si no m' he desenganyat del tot, me refio de que, si no 'l parlan, l' entenen millor que 'l castellá.

Y permetis que reproduheixi algun fragment, molt pochs, de sos travalls.

Vegis si no es catalanassa, al mateix temps que patró de bell dir y tan delicada com si fos escrita ab finíssima ploma d' aucell cantayre, la descripció que fa en l' *Idili dels dos canaris* de la parella enamorada:

Ell es d' orígen holandés, llarch, estirat, curiós, y tan presumit que una bolva l' amohina, y estaria malalt de cuydado si no pogués presen-

Digitized by Google

tarse net y ben compost. Sol cantar bonas baladas sense lletra, tan sentidas, que pareix que aquí en la terra de la llum anyori la nuvolosa Holanda dels seus avis, ab sos paíssos gelats, sas casas de fusta y aquells formatjes rodons com bolas de neu, pintats ab color que la salut los hi nega. Ella es una vigatana polida com un mirall, poch enrahonadora, molt de sa casa, y bonica ademés, ab uns ulls negres, que si no miran ab amor ja no miran, y eleganta y ayrosa, pentinada com una estátua grega, ab lo monyo recullit sobre 'l cap.

Jo, que no tinch memoria pera lo meu, quántas vegadas li havia dit de cor aqueix fragment hermosíssim! Y avans descriu aixís lo jardí dels dos canaris:

Per jardí tenen, sobre un estret parterre, un ribell plé de bálsam, alguns testos ab pensamenteras, y una olleta retirada del bullici dels fogons, que rebrota una riquesa de fullas d' olorosa menta. Més enllá, en un ángul, se balandreja 'l palmó benehit que aquest any lo cambiarán per un altre ab un *sol,* teixit de grills, que li fará fer desmayadas cortesías en senyal d' acatament.

Y escóltis en *Lo nuvi,* al Pitero que 's va á casar, esplicant com se vesteix la seva mare per anar á l' iglesia:

Sembla que siga ella la nuvia. ¡Pobra dona! Ha duas horas qu' es allí dins componentse. Ha tret

Digitized by Google

de la capsa las arrecadas bonas (tenen un pam de llarch de banda á banda) ab uns esquitxaments de pedrería de colors y diamants que quan las treu hi ha una tancadissa d' ulls que tothom queda enlluhernat. Lo vestit es de domás negre ab un dibuix de pámpols y cascalls que rebrota mitj través de dit. Lo mantón de blonda.... si 's tira 'l vel als ulls, bona nit y bona hora, té d' anar á las palpentas: alló es trenyina de luxo y de seda de boxets que no hi travessa l' aygua, ni la claror, ni 'l vent. Quan lo treu del calaix fa una olor!... No d' aquestas de perruquer... una olor que encisa, com de casa. L' he sentida pocas vegadas, y 'm dona una alegría!... ¡Ja á saber! ¡com que abans hi eram tots quan se 'l posava: 'l pare y mon germá... y ara som solets!...

Y en *No n' hi ha d' altre,* quin benestar que 's sent llegint la descripció del carrer del senyor Ponet al bo del estiu!

Las finestras, adornadas ab los testets plens de clavellinas, alfábregas y pensamenteras; per entre 'ls ferros d' algún balcó surten ó las blanquetas flors del murritort ó las matisadas campanetas ab sos delicats tronquets caragolats. Las cortinas blancas y blavas onejan per tot arreu; algún canari refila sa passada, termenantla ab una carretilla de xiu-xius que n' hi ha pera totas las orellas del barri, y encara 'n sobran. Jo trech lo meu passarell de cant suau y la pintada cadernera que té set blanchs, penjo las gavias á la paret de devant de casa, y desde ma botiga escolto sos cants finíssims, que pera mi venen á esser com una ópe-

Digitized by Google

ra de pobre. A l' hora baixa surten los vehins dels pisos á pendre la fresca, y 'ls de las botigas, posats en mánegas de camisa, trayém cadiras á fora la porta y fem tertulia tot cremant lo cigarret y enrahonant fins á l' hora d' anar á retiro.

Y 'l senyor Ponet troba que 'l seu es lo millor carrer del món, dihent «que li sabría greu que 'l desenganyessin», y acaba ab aquestas paraulas:

....Finalment, aquí mos cavells s' han tornat blanchs; aquí en aquest carrer, entre penas y goigs, he guanyat lo bossí de pá, gustosíssim y modest, que 'm procura una vellesa tranquila, perque també tinguí una joventut honrada, perque so estimat de tothom y no he volgut mal á ningú; y Ell vulga, quan sía servit cridarme, que aquí acluqui 'ls ulls, y al llensar lo derrer sospir, puga pujar al cel al sortir per sempre de mon carrer.

Y la aspiració sentidíssima de l' Emili Vilanova, tan clarament manifestada en aquest magnífich article á la ratlla de trenta anys enrera, de pujar al cel al sortir pera sempre de son carrer, Deu va voler que la vegés satisfeta. Era en ell de tota la vida tan ferm aquest desitj d' acabar en aquell son carrer la seva vida, que s' arribava á entristir y s' havia de cambiar de conversa sempre que

Digitized by Google

se li parlava de que s' anavan aplanant los obstacles que privavan la reforma de la ciutat vella. Alashoras, ab lo cor apenat, mes ab la seva gracia de sempre:—No sé per qué, deya, s' han d' amohinar tant per aquests barris. Que fassin casas novas en altra banda. Potser sí que s' han acabat los terrenos á fora de Barcelona!—Y escrivia dels seus carrers que eran «inícuament ultratjats perque tenian la modestia d' esser estrets», y que «alguns caps calents volian destruhirlos somniant ganancias estupendas de sanallons curullats de doblas de cuatre, per l' estil d' aquellas de las Fransas y Catalunyas d' antany...» Pobre Emili Vilanova!

Ab tot, quína sort la seva! Los travalls de la Mort van anar més depressa ab ell per aterrarlo que no pas los travalls dels vius á enderrocar los seus barris. Are l' enamorat incondicional d' aquell passat tan rublert de tota mena de bellesas de l' ánima, ja no hi es. Lo seu sepulcre ja es clos. Ja no sentirá 'ls cops dels picots al enrunar las parets y esfondrar los sostres. Ja pot comensar la Reforma.

Desapareixerán, sí, fetas pols, aquellas

Digitized by Google

barriadas venerables, y la gent que hi viu, com los aucells al ajéures al bosch los arbres centenaris, s' escamparán y 's barrejarán ab la gent d' altras barriadas més festosas y presumidas de la novella Barcelona, y aytal com ha mort l' Emili Vilanova, l' un derrera del altre anirém morint los que l' hem conegut y tanta estimació li teniam, y anirán desapareixent també tots aquells sers reals que glateixen y respiran igual que nosaltres en los seus llibres y que encare viuhen la vida corporal sobre la terra.

Mes no hi fa res. Duas cosas, que son dos documents fermíssims, quedarán pera que visca sempre'l nom de l' Emili Vilanova. La seva obra y la seva rassa. De la seva obra se 'n farán successivas edicions ab altres formats, altra tipografía y fins ab ortografía diferenta de la seva segons los respectes y 'ls dictats de la moda. De la seva gent també se n' anirán fent edicions ab tota mena de mudansas en la part més sana de la seva naturalesa. Mes, en tant lo món sia món, l' obra de l' Emili Vilanova y la seva gent se trobarán sempre l' una de cara á l' altra, enmirallantse eternament totas duas: l' obra del artista eminentíssim, tal com ell la va

Digitized by Google

bastir en son piset del carrer de Basea, y la gent barcelonina tal com Deu l' ha bastida. Tant si transcorre, com avuy encare, per aquells carrers de la ciutat vella, com temps á venir per vias modernas, ab més llum y ab més ayre, sí, peró ab l' essencia y la potencia mateixa tots los exemplars humans que hi viscan y hi morin. Perque, per demunt dels anys y dels sigles, sempre, com ha surat, anirá surant l'ánima d'aquest poble, y ab ella y en ella, l' ánima de l' Emili Vilanova.

Digitized by Google

INDEX

Digitized by Google

Digitized by Google

PLANA

A En Pere Aldavert 5
Jochs Florals de Barcelona. Discurs de Presidencia. . . 15
La Autonomía de Catalunya en la Assamblea de Manresa. 53
Ateneo Barcelonés. Discurs de Presidencia. 69
En la restauraeió de Santa María de Ripoll. 119
Eleccions provincials y llegislativas en la Assamblea de Reus. 131
En lloansa d' en Joan Fastenrath. 145
Certámen científich literari al Vendrell. Discurs de Presidencia. 157
Lliga de Catalunya. Discurs de Presidencia. 173
En la Assamblea de Balaguer. Discurs de Presidencia. . 205
Sessió necrológica á la memoria d' en Francesch Pelay Briz 213
Centre Catalá de Vilafranca del Penadés. Discurs de Presidencia.. 223
Ateneo Igualadí de la classe obrera. Discurs de Presidencia.. 243
Assamblea Catalanista de Gerona.. 255
Certámen de «Los Segadors» de Sans. Discurs de Presidencia.. 289
Certámen del «Círculo español» de Valls. Discurs de Presidencia.. 311
Certámen de la Associació Catalanista de Lleyda. Discurs de Presidencia. 327
Certámen de Sant Feliu de Codines. Discurs de Presidencia.. 349
La lluyta electoral en la Assamblea de Tarrassa. . . . 365
Jochs Florals Sarrianenchs. Discurs de Presidencia.. . 387
Catalunya romanisada. 409
A l' Emili Vilanova en l' Ateneo Barcelonés. 421

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Biblioteca de Catalunya
32-8:
3163

DIPUTACION PROVINCIAL
DE BARCELONA

BIBLIOTECA CENTRAL

Reg. 462,344

Sig.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
001907675

Digitized by Google

Digitized by Google

Biblioteca de Catalunya
32-8:
3163

DIPUTACION PROVINCIAL
DE BARCELONA

BIBLIOTECA CENTRAL

Reg. 402,344
Sig.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
001907675

Digitized by Google

Digitized by Google